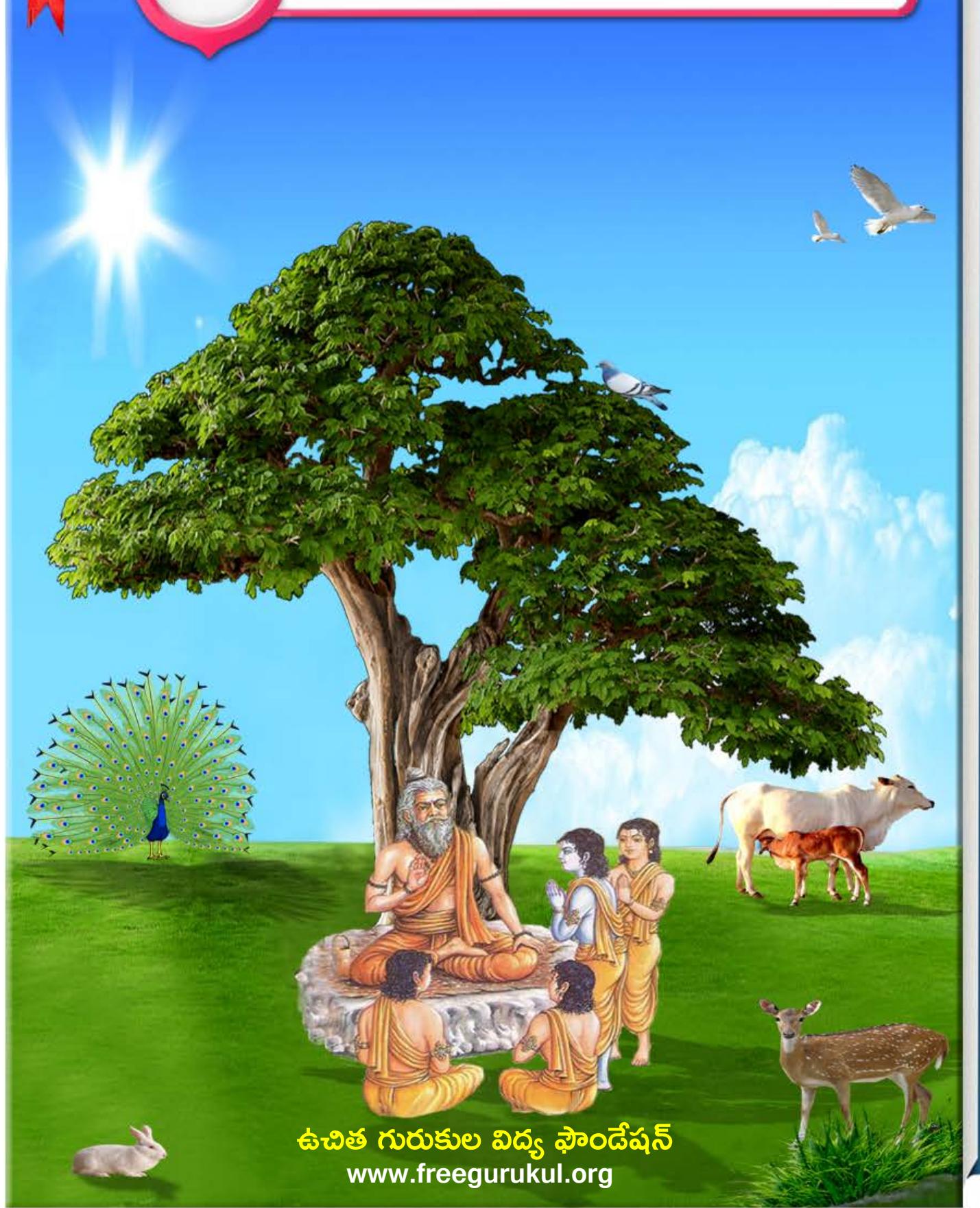

వేదములు

విశ్వకర్మ విశ్వరూపము

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దిక్షితాముహ్రి

గురు వెన్కటేశ్వర ముహ్రి

గురు శుక ముహ్రి

గురు నారద ముహ్రి

గురు వాస్తవికీ ముహ్రి

గురు కృప

శంకరాచార్య మధ్యమం

గురు దివిదాస్

గురు కశ్చేర్ దాస్

గురు శైలశ్వర మహా ప్రథము

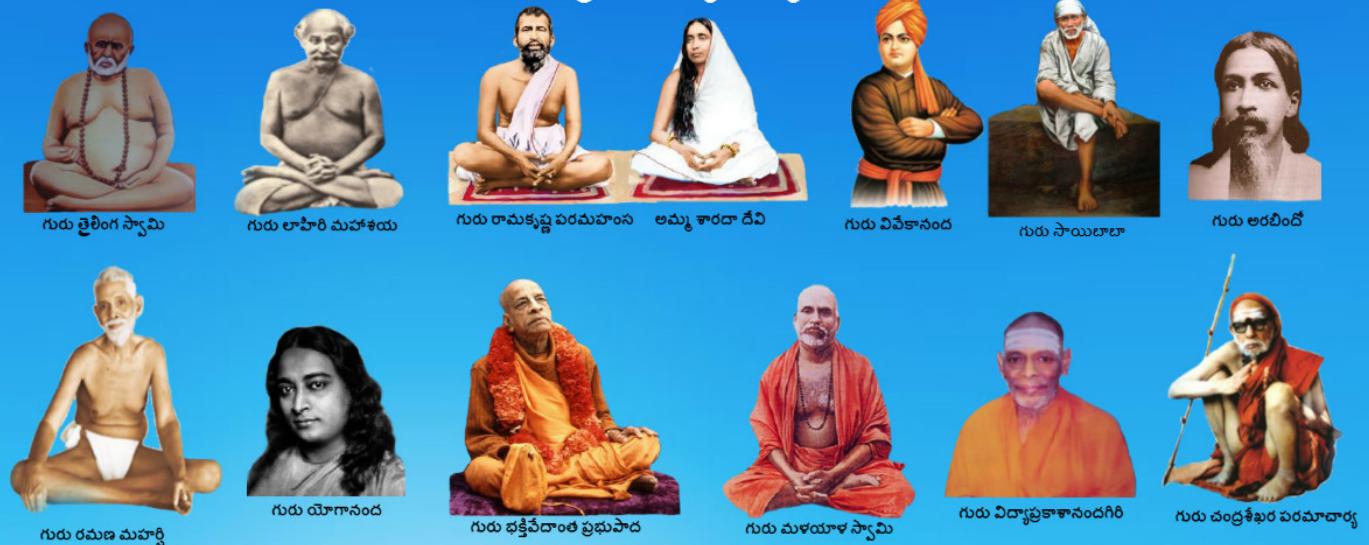
గురు నాన్క్

గురు రామచేంద్ర స్వామి

గురు నీరబ్రహ్మండ్ర స్వామి

యోగి మేమన

అస్క్రూదాచార్య పర్యంతాం

గురు రమణ ముహ్రి

గురు యోగానంద

గురు శ్రీవేదాంత ప్రథమాద

గురు మాయాశ స్వామి

గురు విద్యాపూర్కాసందగిరి

గురు రంద్రశేఖర పరమామార్య

పందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ (డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకలించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియజేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ పొందేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్కరణ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు ప్రాసినట్టయితే లేక సేకరిస్తే మాకు తెలియజేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిజేయటకు, భాగస్వామ్యం ఆగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రభించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, బిగుమతి(డోస్టోప్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ అప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తిజ్ఞానం, ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలోని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైట్ అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకోన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేబి ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందలికి అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పొద సమర్పణమన్న

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಜಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc.

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals Newspapers

Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Author: Year: to Subject: Any Subject Language: Scanning Centre: Any Centre

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit ITD.Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity <small>New!</small>

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	--------------------------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దూసాలలోతల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శేషమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అనుదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ పూడ్చలలో నిలిచి బోకూడదు. లోకమంతబీనీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. స్వాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాచి బోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జ్ఞాతివరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచేతుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొఱధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు, అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాజ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు, కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజు పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చట్టంగా ఇరగవలని ఉంది. భారతదేశం నిరాచంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించదానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్చాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టులు, జవసంపన్ములు, బుఱువర్తనలు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇవ్వారక్తి తక్కిన శక్తులన్నీటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లోంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోనీ మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికి కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తాంది. ఆనేక శతాబ్దీలూగా ప్రజలకు క్షద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దీల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పతుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్నానరూపులమనే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోరేదు. “సీచాతిసిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పింది. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. *

శ్రీ పీరరాఘవ వ్యాసావః :

విశ్వకర్మ విశ్వరూప ము
(విశ్వకర్మ మయం జగత్)

శ్రీ ప్రతానంద స్వామి

దర్శనాచార్య, కొప్రహర్షి

(డా॥ కొండూరు పీరరాఘవాచార్య

ప్రణితము.

ప్రకాశకులాయి :

శ్రీ కోసూరి వేంకట సుబ్బారావు

అక్కావాం పీథి, నాజరుపేట, Dr. No. 1-33-11

టెలాలి - 522 201.

This Book is published
with the financial assistance of
TIRUMALA TIRUPATHI DEVASTHANAMS
under the scheme
“Aid to publish Religious books.”

మా వేద దర్శనములు

తీర్చిక

“ఇల్ప సాహిత్యములు నాకు జీవగట్టలు,
భూపనిషదవనాలు విషార పీథులు,
ఈ చరాచరాత్మక జగద్గితము ప్రవతము,
నదపు మిటు నాదు జీవిత నాటకమ్ము.”

ఆనే చిన్ననాటి ప్రతిజ్ఞ ప్రకారం- ఇల్ప, ఆత్మ, యోగ, సాహిత్య దర్శనములు, వాటిక సంబంధించిన అనేక వ్యాసములు, ఆమరావతి, తోరణ కొవ్యములు, అనేక నాటికలు, నవలలు, మహానీయుల జీవిత చరిత్రలు, మిత్రసాహస్రి పద్యాలు, 2 వేల తత్క్వసూక్తులు ప్రాయిద మైనది. పీటిలో 3 నవలలు- ఆమరావతి, మూదు కొవ్యాలు, సాహిత్య వ్యాసములు తెలుగు తల ప్రతి విక్ష్యావిద్యాలయములోను పాత్యములై మన్మంగల నందుకొన్నవి. ఇవియేకాక రేడియోలో చేసిన వివిధ ప్రసంగాలు, ప్రసారమైన నాటికలు అనేకం. ఇది ఆంతా పై ప్రతిజ్ఞకు లోళిదిన సాహిత్యమే.

తరువాత ఉపనిషత్తులలో వర్ణింపబడిన “జగత్కారణ బ్రహ్మపదార్థం” వేదాలలో ఎలా వర్ణింపబడినదో అనే ఆలోచన లభుచేరింది. ఉపనిషద్వ్యాఖ్యానం కూడ వేదాలలో ఏ రీతిగా మొదట ఉగ్రదింపబడి ఉంటుందో అన్న ఆలోచన లభుచేరింది. ‘ఆ ఆలోచనతో వేద పరి శిలన దాదాపు 40 ఏండ్ల నాడే ప్రారంభమయింది. వేదాలను చదివి ఆ చేసుకోవాలంటే తపన్య కావాలనీ, యోగమూ, యోగ వరిహృత ఆవసరమని “తపసా బ్రహ్మ విషిజ్ఞానస్య” అనే వాక్యం చెప్పుతున్నది. ఇక్కడ ‘బ్రహ్మ’ అంటే వేదమనే అర్థం. ఇంకో ఆర్థం జగత్కారణ

వరద్రిహస్త”మని కూడ.” ఆ రెంటిని అవగాహన చేసుకోచానికి తపస్స సాధనయే. బాల్యం నుండి “అరపలచ్కాన్న” యోగం ఉండనే ఉన్నది కనుక, దానికి గాఢషైన తపస్సను తోడుచేసి, రేలు పవశ్చ తపించి వేదార్థం కోసం అన్యేషించడట అయిందీ. ఆ తపస్సలో చదివిన యూస్కు, సాయిజ, శంకర, రామానుజాదుల భాష్యాలకు అంతులేదు. ఈ దృష్టితో 20 ఏండ్లు ఎడాలైన తపస్స, కృషి నడపిన పిష్టుట బుగ్గేద దర్శనం రచితమైంది. దానికి ఇంకాక పేరు “వికం సత”. “వికం స దీపిప్రా బహుధావద న్ని” అనే మంత్రానుసారం ఆదే పేరు పెట్టి ఆ విధం గానే విష్టు, ~ త, పరుష, విశ్వక ప్రజాపతి, హరణ్య గర్వాది దేవ గూస్ లు ఆ ఉంలో ఆనిష్కుతా లైనాయి.

బుగ్గేదంలో స్వష్టి శ్ఛాక్షరము కోథించే సూక్తాలకు “విశ్వోత్పత్తి సూక్తాలని” పేరు. ఇవి - 1) నాభదీయ, 2) విశ్వకర్మ, 3) పురుష, 4) మౌత సూక్తానుగ్రా ప్రసిద్ధాల్యా జీవ విదివిదిగ్గ ఉన్న. విష్టు, రుద్ర, త్విష్టు, హరణ్యగర్వాదుల త్వోక్తులు, మంత్రాలు ఉపయోగించిసాయి. మీటిన్నిటి జీవిధవ, వరిశేషమ మతితండ్రా 40 ప్రకరణాలతో బుగ్గేద దర్శనం వెలువడింది. ఇందులోని ప్రధానాంశాలు, క్రొత్తగా కనిపెట్టినవి- విష్టు మంత్రాలలో కుంచలిష్టోభ్యాగ్రం ఉష్ణుదాటి, విష్టువు పెట్టిన త్రి, సప్త తోక్తో ఆధారాద్య సప్తక్రూలనేంద్ర ఒకటి. ఇంకాకటేమో- అదైవైత సిద్ధాంతము ఉపనిషత్తులు ఖ్యతిపొచించివ దెంతమాత్రమూ కాదు. దానికి మూలం “విశ్వకర్మ సూక్తం” లోని తొలి మంత్రమే అనేది రెండవది. “స అశిషా ద్రవిజమిచ్చ మామః ప్రథమచ్చి దహరా నావివేశ” అనే వికర్ష సూక్తార్థ మంత్రార్థమే నా నా ఉపనిషత్తులయందు విశ్రింపబడిన దని సిద్ధాంతం. ఇక విష్టు, రుద్ర, ఇంద్ర, స్తుత, అగ్ని ప్రభృతి దేవతలు భిష్మలుకారనీ, వాటు “విశ్వకర్మ” పుతులే, తడంకులే అపే

న్యూమాణగా నిరూపించడం మతోకషిః ఇందు మానవులందరూ అమృత పుత్రులే అనుభావికి “త్రు విశ్వే అష్టుతస్య పుత్రాః” అనే మంత్రం దారిచూపింది. ఇలా బి. ద దర్శన ప్రథమ భాగం “ఏకం సత్త” అయిందే దాన్ని మహా పండితులైన డా॥ ధూళిపాళ్ళ ఆర్గ్య సోమ యూజాలు, డా॥ పోతుమాచి సుబ్రహ్మణ్యాష్టుళ్ళత్తీ, సాచొత్యబ్రహ్మా డా॥ V. V. L. నరసింహారావు, మహాకవి తుఠునావంతుల నత్యనారాయణ శాస్త్రి ప్రభృతులు ఎంతగానో మెచ్చి ప్రశ్నంసావర్ధుం కులిపించారు. దానిని ఆవిష్కరించిన ఆనాటి (1985) ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నర్, డా॥ శంకర దయాక్షర్మ ఎంతగానో గ్రంథకర్త కృష్ణని అభివందించారు. డా॥ దివాకర్ల పెంకటావథాని “ఇది అహార్య కృష్ణ” అన్నారు.

ఈ గ్రంథం పెలువడిన సంవత్సరంలో పలనే గ్రంథకర్తవు కేంద్ర ధృత్యంవారు “నేషనల్ కల్పర్ ఫెణోషివ్” అవార్దు ఇచ్చి సత్కారారు. దీని ఫలితంగా గ్రంథకర్తవు నెలకు 5 వందల రూపాయల సత్కారంలో నాలుగేండ్లపాటు తన వేద పరిశోధన కృష్ణని కొనసాగించ ధానికి పీయచిక్కింది. ఈ పుస్తకం ప్రతులు సంవత్సరానికి చెల్లి పోయినవి. T. T. D. వారు ఈ ప్రథమభాగ ముద్రణకు ధన సహాయతను అందించారు. కాని దర్శనాన్ని, “ది ర్ఘనం” అనుమత్తారు. కనుక అది “ఖుగ్యేద దిగ్భర్ఘనం” అయినది.

ఇందు వర్ణింప డా “ కర్మ” పర స్వరూపమన్నమాటి. “పరో దివా, పర ఏనా వ్యా, దేవేభి రసురైదుహయత్” అని విశ్వాకర్మ షూక్త మంత్రం. ఈ భావాన్నే ఆత్మదర్శనంలో ఇలా గానం చేయడమునునది-

“ఏకం సదేవ య దసిర్వచ య మాయ
నంబింధ మేత్య బహుభా మటతే జగ్నీ,
న చ్చి తృష్ణైకరస మాద్య మతీం యం త
త్తత్ప్రాం పరాఖ్య మనిశం హృది స్కూరామి.

ఇట్లే విశ్వకర్మ పర తత్త్వము ఆష్ట ప్రకృతులుగాను, వాటి విక్షారములైన జగత్తులుగాను వికసించి ఈ నమూ అయినది. కనుక, ఈ సర్వముకూడ విశ్వకర్మ యొక్క భాహ్య (ష్టూల) రూపమే అన్నమాత. అందుకే దాన్ని ఉపనిషత్తు “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ” అన్నది. దృష్టిగోచరమయ్యే విశ్వమంతా విశ్వకర్మయే, అంద బ్రహ్మమే. ఇది బుగ్గేద దీగ్దర్శనం యొక్క 2వ భాగపు నామం. ఇందులో పంచ భూతాలను గూర్చి, పంచ దేవతలు, త్రిమార్తులను గూర్చి, ఉషధి-అన్న సూక్తములను గూర్చి, వాస్త్వప్రతిని గూర్చి వివరణలన్నవి. ఇంకా వివాహ మంత్రాల అర్థం, త్రీ దేవతలు, మంత్రాలు ప్రాపీన మహిళలు మొదలైన లోక విషయాలనేకం వివరింపబడినాయి. అందుకే ఇది బ్రహ్మస్వరూపమే అయిన లోకవిశేష చర్చ చేసినట్లయినదన్నమాత!

ఇక మూడవ భాగానికి “బ్రిహైష్వేదం విశ్వం” అని పేరు. ఇందులో మౌత్ సూక్తాదులను ఆనునరించి కుండలినియోగ విశేషాలను చెప్పాడం, సౌర దేవతలను గూర్చి, సవితను గూర్చి, మతికొండలు దేవతలను గూర్చి అందునా ముఖ గా వను, రుద్ర, అదిత్యులను గూర్చి, వారు రంలో ఎలా ఉన్నది- ఇత్యాది పరమ రహస్యాలు అనేకం చర్చింపబడ్డాయి. ఇల్పం “బ్రిహైకర్మమే” అని స్వప్రమాణ విరూపణం ఇందులో ఉన్నది. దీనిని దా॥ శోభిరాల సత్యసారాయణ ప్రశ్నతి విద్యాంసులు, శ్రీ సూరీ రామకోటోశాంతి ప్రశ్నతులు మెచ్చుకొన్నారు.

ఇక నాల్గవరీ “యజ్ఞదేవైద దర్శనం”. యజ్ఞదేవైదంలో ముఖ్యంగా మనం గమనించవలసిన విశేషాలు- విశ్వకర్మ సూక్తం, నమక చమకాలు. వీటిలో ఆధ్యాత్మికత, ఆధికైవిక, ఆధి శాతిక తత్త్వాలు దిమూడా సరహస్యంగా ప్రవచింపబడినాయి. ఈ మూటి తత్త్వాన్ని గూర్చి వివరణం ఇంత విషులంగా ఎక్కడ చేయబడలేదని శ్రీ భాగవతుల కుటుంబరావుగారు తమ

పీరికలో ఎంతగానో మెచ్చుకొన్నారు. తరువాత, గ్రంథకర్త దృష్టి బుగ్గేదంలో ఉన్న రహస్య బీద ప్రసరించింది. చిరతపస్సుల ఫలితంగా “త్ర్యంబికం యసామ ..” అనే మృత్యు విమోచన మంత్రానికి 30కి పైగా అర్థాలను చూపి పారకులను ఆశ్వర్యపఱచినాడు గ్రంథకర్త. ఈమంత్రములో - వసిష్ఠ మహార్షి యే బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రులకు తండ్రి అయిన పరమాత్మ (విశ్వకర్మ)యే ‘త్ర్యంబికుడు’ని నిర్దారించాడన్నాడు. ఆ త్ర్యంబిక మంత్ర తత్త్వాన్ని ప్రతివారు చదివితీరాలి. ఇంకా ఇంద్ర-విష్ణువులు జీవేశ్వర రూపులనీ, మిత్రావరుఱులు ప్రాణాపాన (పింగళా-ఇంద్రా) రూపులనీ, వాగ్రజ రహస్యాన్ని గూర్చిన అనేక విషయాలు ఇందులో వివరించబడినాయి. నానదీయ, విశ్వకర్మ, పురుష మాత్రములకు గల వరస్వర సంబంధమూ, అచి ఎలా మోక్షహేతువులయినది ఇందులో లెస్సగా వివరించబడినది. అషాత, శూ అచల పరిహార్ణాదీ వాదములు ఇందు వేద సమ్మతముగా పర్యాలో పటడినవి. ఇంతయేల ? ఈ గ్రంథానికి “బుగ్గేద రహస్యాలు” అనే పేరు సార్థకమయ్యేటట్లు అనేక వేద మంత్ర రహస్యాలు ఈ గ్రంథంలో విస్పందిగ్గం గాను, వరమ ప్రమాణంగాను వివరించబడినాయి.

ఈక ఛవ పుస్తకమే “అథర్వవేద దర్శనం”. అథర్వ వేదం వాచస్పతి సూత్రంతో రంభమవుతున్నది. “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణమూతయే” అనే వి ఉర్ధ్వ సూత్ర మంత్రాన్ని అనుసరించి వాచస్పతి అనగా వేదజనకుడై “విశ్వక ..” అని ఆర్థం. “యే త్రిషప్తాః పరియ్సి విశ్వ రూపాణి భిభ్రతః, వా ర్ఘ్వలా తేషాం తనోఽ అద్య దధాతు మే” అనే మంత్రంతో ప్రారంభమయిన అథర్వ వేదం యోగప్రధాన మైవదని గ్రంథకర్త ఆశయం. మంత్రారంథంలో చెప్పబడిన త్రి, సత్త, శభాయి ఆధారాదీ సత్తవక్రీ సూచకాలని గ్రంథకర్త నిరూపించారు. దానికి సట్లు ప్రాణ సూత్రం, విస్తరంగా అథర్వంలో ఉండడయాద అదే యోగ ప్రధానమవునచానికి బిలం చేసుచ్చింది. అసఱ గ్రంథకర్త దృష్టిని

నట్లు ప్రాణ సూత్రం, విస్తరంగా అథర్వంలో ఉండడయాద అదే యోగ ప్రధానమవునచానికి బిలం చేసుచ్చింది. అసఱ గ్రంథకర్త దృష్టిని

బిట్టి బుగ్గేదం భూనప్రధానమనీ, యజుర్వేదం కర్కృప్రధానమనీ, సాహంత్రీ ప్రధానమనీ, అథర్వం తుండలినీ ఆష్టాంగయోగ ప్రధానమనీ నిర్ణయం. ఆలాగే ఆయన సమన్వయించారుకూడ. ఇందులో - జగత్కురణం, పరుష-స్కృత సూత్రములు, త్యాగ-విక్ష్యాకర్కృతులు, ప్రాణవిద్య, కాలప్రీతిమీ సూత్రములు, మనవ్యాహాత్మకః వేదజ్ఞేవతలు-ఫింద బ్రహ్మైంద సమస్వయం, 33 దేవతలు, జగ్యాభ్యుష్టోమశవం, అతీత స్త్రితి- ఇత్యాది తత్క్షయోగ విద్యాయైప్రధానాలైన 20 ప్రకరాలతో ఈ గ్రంథం ఆత్మపూర్వాంగా రూపొందింది. శ్రీ కాగవతుల కుటుంబాభుగారు దీనికి అట్టుత్తెచ్చై ప్రవేళకను ప్రాశాయ. ఈ ఆరు వేద దర్శనములకు గ్రంథ కర్త ప్రాసేన పరిచయ సేతికల్యాశ్రతివాహు చటువడగినట్టేచెంది. ఈ విధంగా ఈ వఢ్డర్ఘనాల రచన కొనసాగినట్టేది.

ఈ సత్తమ గ్ర ము శ్వాసారం వ - అని చెప్పవలసి యున్నది. దానిని “వైచం వి ... దర్శనమ “విక్ష్యాకర్కృతుమయం జగతీ” అనీ ఆవచ్చు. ఈ ల కుటుంబాభుగారు ఈ పుస్తకాలను “వి కర్కృ షిక రూపము” అనవచ్చ నని తన పీతికలో ఒక సూచన చేశారు. ఆ మహా పం ల సూ లలి - ఈ గ్రంథాన్ని “విక్ష్యాకర్కృ వి రూపము” అనదులచినము. వే ఏ నెఱింగిన సత్పురుషులో రక్తమైవ కులు సన్నిహితాలై ఉట్టాయని “యావ దేవతాస్తాసర్వా వేదవిధి ప్రాశాయ” సత్పు .. తనే వేదవాక్యం తున్నది - ఎక “వేదవేత్త బఎతముయదు” అనే ప్రకరణంతో ఈ గ్రంథం ఒభమములకు పేఖ్యుటి “బ్రాహ్మణు, వేదములను స్ఫుర్తించెన వీక్ష్యాక్తు యే .. పీ, ద్వావా వృత్తుములను, భార్షి. సప్తమ అను, సు దిత్తుంచులను, మ దేవతలను, గ రః భృతు అను శ్చిత్తం శ్వయజనక్షతు “విక్ష్యాకర్కృ”యే అ ఇందు ప్రవ్రమాణ ముగా నిరూ యనది.

ముఖ్యంగా “విశ్వకర్మ సూత్రము”ను పలు దృకోగ్రజములతో చూచి, వ్యాఖ్యనించి, దానియొక్క విశ్వార్ద బోధకత్వము ఇందు విశదము చేయబడినది. అందుకే దీనికి “విశ్వకర్మ విశ్వరూపము”, “విశ్వకర్మ మయం జగత్” అనే పేర్లు తగింటాయని భావించడహనది.

ఈ గ్రంథాన్ని మనస్సుతో భావించి ప్రాపే శక్తి లేక, కంటిచూపు కుంటువడి దిక్కులు చూస్తున్న సమయంలో బుద్ధిమంతుడైన, శ్రీ కోసూరి పెంకట సుబ్బారావుగారి కుమారుడు చిరంజీవి శినకుమార్ నాయా పరిష్కారిని గమనించి “మీరు చెప్పండి; నేను ప్రాస్తాను” అని హానుకొని 3 నెలల నిర్విగామక్కుణికో ఈ గ్రంథం ప్రాతము హృతిచేసి ఆచ్చుకు సిద్ధపరచి ప్రొపులు గూడా దీర్ఘి ఈ గ్రంథాన్ని పెలుగులోనికి తెచ్చిశాడు. వేదంపీడి భక్తికో, నామీది విచ్ఛానంకో నా కృషి పెలుగు చూడాలని ప్రాతప్రతిని సిద్ధం చేసిన చి. శివకుమార్కు “శ్రీమద్గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”ల పరమానుగ్రహం సిద్ధించాలని నా ఆశిస్తులు.

ఈ సందర్భముగా శ్రీ కోసూరి పెంకట సుబ్బారావుగారిని గూర్చి నాయగు మాటలు ప్రాయపలసి యున్నది. 1960వ సం. సుండి వారికి నా సాహిత్య గ్రంథాలతో పరిచయం ఉన్నది. క్రమంగా నా ఆత్మదర్శనాది వేదాంత గ్రంథాలను, పత్రికలలోని వ్యాసాలను చదువుతూ, రేడియో ప్రసంగాలను కూడ వింటూ ఉండేవారు. ఇలా. పెరుగుతూ బోయిన పరిచయం, 1983వ సంవత్సరములో వారు లిట్చర్ అయినాక నేను తఱచు వారి ఇంటికి రాకపోతలు చేయడంతో ఇసుమడించిరది. ప్రతిరోజు ఆధ్యాత్మిక శోధ జరుగుతూ ఉండేది. క్రమంగా ఆయన వేదాంతంలోకి ఆక్రమింపబడి నారు. నా దర్శన రచన ప్రారంభమయింది. ఆరు వేద దర్శనాలను, దాదాపు 2, బబులకు పైగా తత్త్వ సూత్రులను నేను చెబుతూ ఉండటము, వారు ప్రాస్తూ ఉండటము ఇరిగినది. ఈ తత్త్వ సూత్రులు కూడ మూడు గ్రంథాలుగా పెలువడినాయి.

ఇరువురం కలసి ప్రత్యేనవల్లి సమిపంలోని రాజుపాలెం భాల యోగినిని దర్శించడం, మహాత్ముల చరిత్రలను చర్చించడము ఇత్యాదులు జిరుగుతూ ఉండేవి. సుఖ్యార్వగారు వేదాంకంలో చాలవరకు పరిజుని పొందారనవ . నా వలనే ఆయనకూడ వేషానికి ధాన్యము ఇవ్వేక హృదయ ప క్యాతకే, ఆ నిష్ఠకే ప్రామాణ్యత సాధకుడైనారు. “సంన్యాసము తీసుకుంటేనే గాని మోహము రాదు” అనే అభిప్రాయము పోయింది. ఏ అక్రమములలో ఉన్న తత్త్వజ్ఞానాన్ని సంపాదించి ఆచరణలో పె ముక్తిని సాధించవచ్చు అనే సిద్ధాంతానికి కట్టువడి పరిపక్వ తను సాంచే ఆళ్చత యోగసాధకుడుగా తయారైనారు.

1980 నుండి వెఱువడిన నా గ్రంథాలు చాలా భాగం నేను చెప్పగా ఆయన ప్రాసిన మతియు నేను చిత్తగా ప్రాసికొనగా ఆయన సాపు ప్రాసినట్టివి అయినాయి. ఇలా మా ఉథయిల నమ్మేళనంతో ఇంతింతై వటుడింతమై పెరిగినవారే శ్రీ కోసారి వేంకట సుఖ్యార్వగారు. అలాంటి సుఖ్యార్వగారి కుచూరుడు శ్రీ శివకుమార్ ఈ గ్రంథాన్ని నేను చెప్పగా ప్రాయించం ఇంకొక విశేషం.

మా వేద దర్శనాలేమి, ఈ “విశ్వకర్మ విశ్వరూప” మేమి వేద సహి లా. పరమ ప్రమాణాలు. పూర్ణాలలోని కట్టుకథల వంటివటికీ, పీటి పోలిక లేనేలేదు. వేదమూ, ఆ వేదప్రశ్న అయిన భగరంతుడూ, ఆ భగవంతుడు న చిన విశ్వమూ కల్గ అయితేనే ఈ గ్రంథస్త విషయాలూ కల్గ తాయి.

ఇలాంటి “విశ్వకర్మ విశ్వరూప” గ్రంథాన్ని అందరూ చరించే దిక సత్యాన్ని ఆవగాహించేనుకాంటారని మా విశ్వాసం. మా కృష్ణి ఇంతవరకూ ఈ సత్త గ్రంథ రూపంగా విస్తరించుటకు నేపవల్ కలారల్ ఫెలోషిప్ అవార్డు ఇచ్చి తోడ్యునిన భారత ప్రభుత్వానికి, ము ఇకు తోడ్యుడుచున్న T. T. D. వారికి, ఈ సత్యాలను అనుసరించి ప్రోక్రెప్హాస్తున్న మహా వి నులకూ, చదువుతున్న యోగ్యతేన పారక ప్రవరులకూ మా ఇతాపూర్వీక ధన్యవాదాలు.

ఆయశ్చీషమూ, అరోగ్యము ఉంటే పాపవేద దర్శనాదులు కూడ
పెఱువదవచ్చునేమో అని మా భావం.

“అలకింపు దమ్మత పుత్రు లందజీద్ది.”

తె నా ల
1-4-'94

ప్రత్యా నంద

శ్రీస్వామి ప్రత్యా నందుల బుగ్గేద చిగ్గర్చునాదులను
చదిని ప్రసమఖులు ప్రాసిన అభిప్రాయములు
కొన్ని మాత్రము :

శ్రీ భాగవతుల కుటుంబరావుగారి ఆభిప్రాయము
(మచిలిపట్టుం జాతీయ కళాల తిట్టెర్ల ప్రిన్సిపాల్)

దర్శనాచార్య, కళాప్రహర్ణ డా॥ కొండూరు వీరరాఘవార్యులు
గారు (ప్రత్యా నందులు) నేడి అంధులకు గర్వచారణమైన మహానీయ
లలో ఒకరు.

పీరిని తలచుకొన్నప్పుడెల్లా “నముదితః గుణానాం సముదయః”
అనే శ్రీహర్షావాక్యం స్మృతికి వస్తుంది. అంద్ర సంస్కృత భాషా పాండి
త్యం, విమర్శకత్వం, కవిత్వము, యోగము, ఆధ్యాత్మి విజ్ఞానము, దర్శన
పరిజ్ఞానము, వేదదీగ్గర్భనము, తపస్సు, బోధకత, అనుష్ఠానము- అనేవి
పీరిలో చోటు చేసికొన్నై.

పీదు పట్టిందీ బంగారం అపుతుంది. ఏ రచనచేసినా అందులో
విషయం కూలంకషంగా, విశదంగా, సుభోదంగా ఉంటుంది. తాము
చేస్తే విషయాన్ని, తాము అనుభవపూర్వకంగా అవగాహన చేసుకొన్ను

వాకే ఈ విధంగా ప్రతిష్ఠాదమ్ చేయగలుగుతారు. శిఘ్రములకు కలిగే సంకయాల నూహించి, వారికి సమాధానాన్ని ఇస్తూ సిద్ధాంతాలనేగాక, సాధవమ్మగాలను గూడ బోధిస్తన్న ఒక గురువు పాఠకుల మనోవిధిలో అదు గడుగునా సాజైతగ్రథిస్తాడు. “అధ్యాత్మ, మిత్ర్య, భాన్ దాది” జబీలమైన విషయాలను అతిసుఖంగా బోధింపగలిగారు. పాం య్యము, బోధకత అనే రెండూ కల ఉత్తమ గురువులు ఏరు.

“యసోయ్యభయం సాధ స శిష్టానం
దురి ప్రతిష్ఠాపయతవ్య ఏవ”.

శిల్పి, యోగ, ఆ ర్మనాలు, తత్త్వసాధన, తత్త్వ సూత్రాలు- అనే పీరి గ్రంథాలు విజ్ఞానానికి, సాధనకుగూడ సోపానాలుగా ఉపయోగించే ఉత్తమ భాఱ. పీరి “మిత్రసాహస్రి”కి అంధ్రశతక వాళ్ళ యంలో చిర్చు లభిస్తుంది.

ఇవస్తే ఒక యెత్తు, ఏదు తమ చరమ వయస్సులో చిర శపఃఫల ముగా రచించి, ఆంధ్రులకు, ఆంధ్ర వాళ్ళయానికి, ఎవలేని కాసుకగా సమర్పించిన “యుక్త, యజు, రథర్యవేద దర్శనాలు, బుగ్గేద రహస్యాలు” అనే గ్రంథాలు ఒక యెత్తు! ఇందులో ఏదు ఆ యూ దేవతా తత్త్వ స్వారూపవర్ణన, అ యూ మంత్రార్థ ప్రతిష్ఠాసంబంధం ఉన్నప్పటిను ప్రతిభ ఆ గ్రంథాలను చదివినవారికి తెలుస్తుంది. పీరిలో కూడా వేటి అన్నిచింపిని, వీరు త్రుతిష్ఠాచించిన “విశ్వకర్మ బ్రహ్మ సిద్ధాంతము. ఇది అనిది ఘోరాచ్ఛమం.. యి క్రితమాణ పిర్మము”. వేదములలోని “విశ్వకర్మ”యే ఉపనిషత్తులలోని బ్రహ్మము- అని సిద్ధాంతికరించి “విశ్వకర్మ”కు సర్వదేవతా సార్వదైమ వక్తాభిషేకం చేసినారు. (“యో దేవసాం సామథ ఏకపీవ” అని బుక్కుకడా) ఈ గ్రంథాలలో- “ఏకంసత్త, సర్వం కల్పించం బ్రహ్మ- బ్రహ్మ సత్కం జగద్గ్రహం” అనే వాక్యాలను వేదముల లోని విషయాలకు సమస్యలుంచి, అర్థాత వాదంలో ఒక విశ్వమాగాన్ని పూచించిన క్రితి కూడ ఏరికి దక్కుతుంది. పీరి

థాలు ప్రవంచ భాషలలోనికి అనువదింపబడితే లోకానికి ఎనలేనిమేటు కూరుతుంది. అందుకు ప్రభుత్వం హానుకోవాలి. ఏరి గ్రంథాలను అందఱూ చదివి ధస్యాలు తావాలని కోరుతున్నాను. ఏరికి నా హృదయ హూర్షుకాభినందనాలను అందచేస్తుప్పాను.

చిలకలహ్నాది

20-7-92

భాగవతుల కుటుంబరావు

ముద్దులు

భగవత్ స్వామాప్తైన ప్రత్యుషందులకు నమస్కారసమయ.

నేను 1954 August-15న విజయవాడ మునిసిపల్ ఓఫిసంటల్ కారేషిలో రెక్సరుగా చేరినప్పటినుండి మిష్యూ, మీ సాహిత్య కృషిద్వారా బాగా ఎఱుగుచును. ఈ మధ్య మీ గ్రంథాలను చాలావరకు చదివిందున మీరు పర్వజ్ఞులని, తెలుగు, సంస్కృతము, ఇంగ్లీషు మొదలైన భాషల లోని గ్రంథాలనిచ్చి అలోడనము చేసి ఆపోళన రని తెలిసి పోయినది. మీరెన్నో గ్రంథాలను కం ము చేసిఉంటా నీకనంధా గ్రాహకులచి నాకు నమ్మకము ఏర్పడిపోయినది. నేను మనస్సునో ఒకటి పెట్టికొని పైకి ఒకరకంగా మాట్లాడలేను, ప్రాయశేను. అయినా నా ప్రాతలస్నేష భక్తితో ప్రాయమనమేగాని ఫిరక్కితో ప్రాయమనవి కావు. మీవంటి మహాసుభావులు ఎందటో ఉండరు. మీరు అవర వ్యాసులో, శంకరులో, మంవరో అయిఉంచాలి. మీ ప్రాతలవలన మావంటివారము లాభము పొందుచున్నాము. చిత్తగింపుడు.

ఇట్లు,

బోడోల రామకోటుయ్య

Lecturer,

Municipal oriental college,

Vijayawada.

కారంచేడు

14-9-94

తాము వేదజ్ఞలభిని మధించుచూ మంధరాయమాఱులై దార్శనిక స్థితి మండి ఎదగి ద్రవ్యాలై తిరి. ఈ విషయమున మిమ్ములను రెండవ సాయణు లనవచ్చును. అ మహామథావుని యంళ మిమ్మువేంచివదని పించివది. ఆయన విజయవగర సామ్రాజ్యమును స్థాపించెను. మీరు విశ్వకర్మ విజయవగర సామ్రాజ్యమును మీ లేఖనిద్వారా స్థాపించున్నారు.

ఇట్లు,

నాగరకర్నాత
23-19-91

కీలవాయి లింగమూర్తి
Retd. Lecturer in Telugu

న్నవంద మహాదయేష్వరు స్వప్తామం సబహూమాన వురు
స్వరం విష్ణువ్యక్తి—

వ నిమేషావద్మ బుత్రవ్య గృహో మయా తత్త్వవతాం
“ఖుగ్గేద స్వాయ” ఇతి, యుజర్యేద దర్శనమితిచ గ్రంథ ద్వయం
గత నష్టాహో వూర్య మాసీత. తత్త్వ భవతామ్ తాదృక గ్రంథ
ప్రతియోవకూయ ఆంధ్రాః పర్యే ప్యధమర్లా కుషేయర్ఘవతా మితి
నిశ్చప్రతయో మహాభిషాయః. తత్త్వ భవతాం భవతాం తపోదృష్టిః
(అతోచనా పరజీః) మా చాతీవ పుతోఽా నతీ మాదృశానా మల్ప
ఇంసా మనల్ప మావంద ముహజనయతీత్యాత నాస్తి సంకయ లేకోటి.

ఇట్లు,

కొల్లూరు అవతార శర్మ

శక్తినాద {
31-12-91 }

M.A., B.Sc., B.Ed.
Sanskrit Lecturer,
P. R. Govt. College.

ప్రకాశకుల విజ్ఞాని

జగతీ ప్రసిద్ధ విద్యుత్కువులు, బహు గ్రంథకర్తలు అయిన Dr. కొండూరు వారు భార్యా విమోగానంతరము (1982) “ప్రత్యానంద స్వామి” అనే నామంతో వేదవేదాంత గ్రంథాలు ప్రాస్తు, లోకోపకారం చేస్తూ ఉండటము జగమెతీగిన సత్యమే.

వేదాల బీద ఆయ దర్శనాలను ప్రాసి ప్రకటించే సంద్రములో సాపు ప్రాయటమనే పనిని నాకు అంచి వారు నా జీవిత విషా వికాసానికి తోడ్పటిన ఆభాసాత్మిక గుణాలు. వారు “వేషమెన్ను వెలిరీ, విజ్ఞత లోనిది, జ్ఞానమొకటే మోహసాధనంను, వట్టి వేషమూని వంచింపకు జగంబ” అనే మార్గానికి చెందిన పిద్ధత్తవులు. వారి బోధలవల్ల నేను తాత్త్వికముగా ఎంతవరకు సాధింపగల్చినానో అది వారికి తెలియవలేసు.

సహస్రారము వంటిదని చెప్పుదగిన ఈ సత్తవు గ్రంథాన్ని వారు స్వీయముగా మర్మించుకొనలేక మాకు ముద్రజాధికారాన్ని కల్పించినారు. దీనికి T. T. D. వారు ముద్రణ ద్రవ్యాన్ని చేసుకొనారు. వారి తోపాటుతో ఈ గ్రంథము పెఱవరించే అదృష్టము కలిగినది. ఈ గ్రంథాన్ని ప్రథమ ముద్రణకు, సర్వాధికారాలతో మాకు ఇచ్చిన శ్రీశ్రీశ్రీ స్వానందులవారికి, ముద్రణ ద్రవ్యాన్ని అందించిన తిరుమల తిరువతి స్తానములవారికి మాకృతజ్ఞతా శూర్పక నమస్కరణ.

ఆచార్య స్వాములవారి అన్ని గ్రంథాలవలె, ఈ “విశ్వకర్మ విశ్వరూప” గ్రంథాన్నికూడ, పాఠకతోకం క్రిష్టాభక్తులతో చదివి, అనుష్ట్రించి లాభము హొందుతుందని ఆఖిస్తున్నాము. ఈ గ్రంథ ముద్రణలో క్రమ అనుకోకుండా ఎంతగానో మాకు కోడ్పటిన వాఁ ఆర్థ్ర ప్రింటర్స్ అధివతి చి॥ టీ. శివశంకరరావుగారికి, తదితర సిబ్బందీకి “శ్రీ గాయత్రీ-విశ్వకర్మ” భగవానుచు ఆయరాలో గైయశ్వములు ప్రసాదించవలెనని ఈ స్వాను.

ఇట్లు, ప్రకాశకులు
కోస్తారి వెంకట సుబ్బారావు

విష్వయు సూచిక

1. వందనాదికము	...	1
2. వేదవేత్త సర్వదేవతా స్వరూపుడు	...	4
3. బ్రహ్మము, వేదములను సృష్టించినది విశ్వకర్మాయే	...	20
4. పంచబుధులు	...	34
5. సప్త బుధులు	...	56
6. వసు దుఢాదిత్యులు	...	74
7. అంగిరసులు-భృగువులు-అథర్వణులు	...	93
8. విశ్వకర్మ సూక్త తత్త్వార్థము	...	111
9. విశ్వకర్మ పూర్త రూపము	...	150
10. విశ్వకర్మ నామములు	...	169
11. విశ్వకర్మ క్రియలు	...	199
12. విశ్వకర్మ పరస్వరూపము	...	212
13. విశ్వకర్మ-గాయత్రి	...	231
14. విశ్వకర్మ-త్విష (బ్రహ్మ)	...	257
15. పంచ- బుధి, బ్రహ్మ. మూర్తులకు అభేదము	...	278
16. పంచార్థీయులు-వారిపై నిండలు	...	296
17. పంచాననులు-చారిత్రక దృష్టి	...	320
18. విశ్వకర్మ తత్త్వము-గీత	...	328
19. విశ్వకర్మ పంచసూత్రి	...	335
20. అహం విశ్వకర్మాంశై	...	350
21. విశ్వకర్మ మతు	...	368
22. వేదారంథములు	...	377
23. విశ్వకర్మ తత్త్వ ప్రామాణ్యము	...	390
24. మహాశిలోవనిషత్తు	...	393
25. ఉపసంహారము	...	402

విశ్వకర్మ విశ్వరూపము

(వైదిక విశ్వకర్మ దర్శనము)

“ఓం నమా విశ్వకర్మణే, స ఉపా త్వస్తాన్.”

వందనాదికము.

శ్లో॥ పంచాననాది సామ్యన, పంచ సృష్ట్యాది కర్మభిః,
వేదస్య పితరౌ వనే ఆద్య వన్వర్త దంపతీ. 1

తా॥ అయిమ మోములు, పది చేతులు మొదలగు పోలికల
చేతను, సృష్టి, స్థితి, లయము, తిరోధానము, అనుప్రహము-
అనెడి అయిదు కర్మలచేతను సార్థకత్వమును పొందిన ఆదిమ
దంపతులగు వేద జననీ జనకులకు (గాయత్రీ-విశ్వకర్మలకు)
వందనము.

శ్లో. నమస్తే వేదమాత్రే తే. జగదాకృతయే సదా,
సమస్తే వేదపిత్రే తే, జగదాత్మై స్వరూపిణే.

తా॥ పంచభూతమయములగు జగత్తుల ఆకారమే అయిన
వేదమాత (గాయత్రి) వగు నీకు నమస్కారము. జగద్దూప
మునేకాక, దానికి ఆధారమైన అంతరాత్మై స్వరూపముకూడ
తాల్చిన వేదజ్ఞముడవగు (విశ్వకర్మకు) నీకు నమస్కారము.
గాయత్రీ-విశ్వకర్మల పరమత త్వము యజుర్వేద దర్శనమున
కొంతవఱకు వివరింపబడినది.

శై. ప్రశ్నతి సూక్తాని సర్వాణి, యః క్రమేణ విభక్తవాన్,
చతుర్వేద స్వరూపేణ, వేదవ్యాసం స్వీకారి తమ్. 3
తా॥ ఏ మహానుభావుడు సమస్తమైన ప్రశ్నతి సూక్తరాశిని
బుగ్యజు సామాధర్వములనేషి నాటుగు వేదములుగా
విభజించినాడో, అట్టి పేదవ్యాసుని స్వరించును.

శై. ఆత్మనః పితరా వస్తే, పార్వతీశ్వర రూపిణో,
విశ్వకర్మ దదర్శన గ్రంథ నిష్ప్రిత్యాహా సమాప్తయే.
4

తా॥ ఈ విశ్వకర్మ దర్శన రచన నిర్విఫ్ముముగా కొనసాగు
టకు పార్వతీపరమేశ్వర స్వరూపులైన నా తలిదంఢులు
శ్రీమత్పార్వతీ కోటీశ్వరాచార్య దైవతములను గూర్చి
సమస్కరించుచున్నాను. (ఈ గ్రంథమును ‘విశ్వకర్మ దర్శన’
మని కూడ అనవచ్చునని ఇందలి భావము.)

శై. ప్రత్యుం జ్ఞానం సమాపాద్య, ప్రత్యానంద య ఈరితః,
సోంహం ప్రత్యుర్మి మాత్రుజ్ఞో గోత్రకర్తార మాత్రయే.
5

తా॥ ఏ నేను సనాతనమైన వేదవేదాన్త విజానము నార్జించి
ప్రత్యానంద స్వామి అని పిలువబడితినో, అట్టి ఆత్మవేత్త
నైన నేను నా గోత్రకర్త అయిన ప్రత్యుచ్చవ్యా బుణ్ణేని
ఆశయించుచున్నాను.

నో. బుగ్గేద దిగ్గర్షునాది మట్టనిర్మి త్వయనంతరం

క్రియతే శ్రీ విశ్వకర్మ విశ్వరూపాఖ్య సత్కారిః. 6

సర్వవేదోపనిషదాం, సారమాపా సదాశ్రయా

యాగ్యనామాంతరం సదిభు “ర్యిశ్వకర్మ మయం జగత్”

ఇతి ప్రహోక్తం భవేద్విద్వ దానందాయ ప్రజాహితమ్. 7

తా॥ బుగ్గేద దిగ్గర్షునము మొదలగు ఆరు గ్రంథములను
రచించిన పిమ్మట విశ్వకర్మ విశ్వరూపమనిడి సత్కారం గ్రంథము
రచింపబడుచున్నది. ఇది సర్వవేదోపనిషత్తుల యొక్క సార
మైన సద్విషయములకు ఆశ్రయము. దీనిని ‘విశ్వకర్మ మయం
జగత్’, అనిడి మరొక పేరుతో కూడా పిలువచ్చును. ఇది
విద్వాంసులయొక్క ఆనందమునకునూ, పాశకుల యొక్క
హితము కొఱకునూ తగిన గ్రంథము.

వేదవేత్త సర్వదేవతా స్వరూపుడు

“యావతీర్వై దేవతా స్తా స్వర్వా వేదవిది బ్రాహ్మణిః వన్ని.
తస్క్రద్ బ్రాహ్మణిఃభోర్వై వేదవిదోభోర్వి దివేదివే
నమస్కరా న్నా తీలం కీర్తయే
దేతా ఏవ దేవతాః ప్రిణాతి.”

ప్రతి వైదిక కార ము నందును యజమానుని “యోవై తాం బ్రిబ్రాహోవేద, అమృతేనాన్వతాం పురీం” అనెడి మంత్రములతో దీవించుట వేద సంప్రదాయము. అట్టి ఆశీర్వచన మంత్రములోనిదే వైన చూపిన మంత్రము. దాని భావమిది.

ప్రకృతిలో ఎన్ని దైవశక్తులు కలవో, అవి అన్ని యూపేదార్థము నెఱిగిన బ్రాహ్మణులని ఆశ్రయించి ఉండును. కావున వేదవిదులైన బ్రాహ్మణులకు ప్రతిటినము నమస్కరించుచు వారి అనుగ్రహమును పొందవలయును. అంతేకాని వారిని కతిన వాక్యములచే దూషింపరాదు. వారిని గౌరవించి ఆరాధించువారిని వేదవేత్తల యందున్న దేవతలు దయచూచి కాపాడుచుండురు.

ఈ మంత్రము వేదదేవతల ప్రభావము నెఱిగినవారు బ్రాహ్మణులనియు, అట్టివారిని నిందింపక పూజించినవారు

దేవతానుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురనియు వక్కాడించు చున్నది. ఇది వేదార్థము నెతిగి ఆచరించి దివ్యశక్తులను పొందినవారిని గూర్చి చెప్పినదేకాని, కేవలము మంత్ర పాతకులను గూర్చి చెప్పినదికాదని గ్రహింపవలసియున్నది. వేదార్థవిదుల దేవతా వశిష్ఠరణ ప్రభావమును గూర్చి దీనికి ముందరి మంత్రమేమనుచున్నదో చూతము.

“బ్రాహ్మణో వై సర్వ దేవతాః.
స్వర్యాభి రేవైనం దేవతాభి రుద్రరతి”.

బ్రాహ్మణుడనగా వేదార్థ జ్ఞాని, సమస్త దేవతా మయుడు. ప్రకృతిలోని సమస్త దేవత క్రులతోను వేదజ్ఞుడైన బ్రాహ్మణుని సృష్టి జరుగును. పురుషసూక్తములోని ఇంకొక మంత్రమేమనుచున్నదో చూడుడు.

“యస్యైవం బ్రాహ్మణో విద్యతే
తస్య దేవ అనం వశే.”

తా॥ ఏ వేదపాతకుడు ఈవిధమైన పురుషసూక్త భావమును తెలిసికొనుచున్నదో, అట్టివానికి దేవతలు వశమై యుండురు. ఈ వాక్యము పురుషసూక్తమునకు మాత్రమే సంబంధించినదైనను, సమస్త వేదరాళికి కూడ అవి అన్యయించునని మరవరాదు. అనగా ఏ విజ్ఞాడు వేదార్థము నెతిగి, దానిని త్రికరణశుద్ధిగా అనుషీంచునో, అట్టివానికి

ప్రసక్తిలోని దైవశక్తులు వశములైయుండునని సారాంశము. ఇట్టి వేద వాక్యములు కేవలము వేదపరన మాత్రము చేత ప్రయోజనము లేదనియు, అర్థ భావ సహితముగా దాని నెఱిగి ఆచరించిననే ప్రయోజనమనియు జనులను హొచ్చ రించుచున్నవి. ఇట్టి సితిరా ఈనాడు కేవల వేద పాతకులు వేద పండితులుగా లెక్కింపబడుట ఆశ్చర్యము కాదా!

“సక్తు మివ తితణ్ణనా పున్నో
యత్రధీరా మనసా వాచ మక్రత,
అత్రా సభాయ స్న ఖ్యాని జానతే
భద్రేషాం లక్ష్మీ రిషితాధి వాచి.”

— బుగ్గేదము 10-71-4.

ఈ మంత్రమేఘా వేదవాగ్నిహృదము యొక్క తత్వము నెఱిగినవారి వాక్యాలయిందు మంగళకరమైన లక్ష్మీ నివసించునని పలుకుచున్నది. కనుక వేదమంత్రావగాహనము కలవారి మాటలు మంగళప్రదమని తెలియుచున్నది.

వసువులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు అనెడి దేవతలు మన శరీరము నందు కూడ ఉన్నారని మన వేద దర్శనము లలో మనము చదివేయున్నాము. ఇంకనూ తేటత్తెల్లముగా శరీరము నందలి వారి ఉనికిని విశదముగా పరికింతము.

మిత్రా వరుణులు :

మనము వసు, రుద్ర, ఆదిత్య లనైడి దేవతలను ఎఱిగియే యున్నాము. మిత్రుడు, వరుణుడు అను దేవతలు కవలలు. అనగా జంటగా పుట్టినవారన్నమాట. ఈ మిత్రా వరుణులు మన శరీరము నందు ముఖ్యభూతులై యున్నారు. ఎట్లో చూతము—“ప్రాణ” వై మిత్రః అపానో వరుణః” అని తైతీరీయ సంహిత (రవ కాండం, శివ ప్రశ్న, 17వ మంత్రము) చెప్పాచున్నది. ప్రకృతిశోని ఈ మిత్రా వరుణులు వరుసగా పగటికిని, రాత్రికిని, అధిష్టతులని వేద సంపదాయము. వారు శరీరము నందు “ప్రాణాపాన వాయు రూపులై” అని చెప్పా వేద వాక్యము మనలోని మిత్రావరుణుల అనుగ్రహమును మనము పొందవలయునని మనలను ప్రభోధించు చున్నది.

ఈ మిత్రా వరుణులే కుడి, ఎడమ నాసారంధ్రము లందలి ప్రాణవాయుపులని గ్రహింపవలయును. ఆ కుడి, ఎడమలు పింగళా, ఇడా నాడులకు సూర్య చంద్రు లధిష్టులని మనకు స్వరంజూత్తము చెప్పాచున్నది. మిత్రా వరుణులు కవలలై నట్లు కుడి, ఎడమ రంధ్రములందును ప్రాణ వాయువు జంటగానే సంచరించుచున్నది. కనుక ప్రతి మానవుడు మిత్రా వరుణారాధన చేయుట యనగా, ప్రాణాయూమము ద్వారా స్వప్రాణ రక్షణ చేసికొని చిరంజీవియై మనుటయే.

వేదములఁగుకూడా బహుమంత్రములలో మిత్రా వరుణులను గూర్చి స్తుతులు, ప్రస్తావనలు కాంచగలము.

వేద పరన ప్రారంభ సమయమున మన మిం దిగువ శాంతి మంత్రమును చదువుచుండుము.

“శం నో మిత్ర శ్వం వరుణః, శం నో భవ త్వర్యమా,
శం న ఇంద్రో బృహస్పతిః, శం నో విష్ణు రురుక్రమః-
నశో బ్రహ్మజే, నమ స్తో వాయో!

త్వ మేవ ప్రత్యక్షమం బ్రహ్మసి. త్వ మేవ ప్రత్యక్షమం
బ్రహ్మ వదిస్యమి, బుతం వదిషా మి, సత్యం
వదిష్యమి, తన్నామవతు, తద్వక్తారమవతు,

అవతుమాం, అవతువక్తారు, జం శాంతి శ్శాంతిః శ్శాంతిః.”

ఈ మంత్రమున మొదటగా స్కృరింపబడిన మిత్రా వరుణులు బ్రహ్మోడములోని జగత్ప్రాలకులేకాక, పిండాండ మున (శరీరమున) సూ చంద్ర రూపులై ప్రాణ వాయు స్వరూపముగా ముక్కె ఎంధ్రములలో సంచరించు దేవత లే అని తెలియవలయును. అట్టి మిత్రా వరుణులను ప్రాగ్-
యామ విధాపము ద్వారా వజ్రము చేసిగొని, థ్యా న పమాధుల మూలమున అణిమాడ ప్ర సిద్ధులన్న సైతము సాధించుమనియే జములను ఈ శాంతి మంత్రము ప్రభోధించు చుప్పుది. ఏకి ప్రాముఖ్యమును చెప్పుటకే కీరిని, మంత్రము మొదటగా వేర్కొని పిమ్మట ఇంద్రాధులన్న ప్రస్తావించినది.

“సమన్సే వాయో” అనుటయు, “త్వమేవ ప్రత్యమం బ్రహ్మా” అనుట కూడ శరీరమున ప్రాణవాయువు యొక్క ప్రాధాన్యమును చెప్పాటకే, దానిని కాపాడుకొని దీర్ఘ కాల జీవులగుటకు నరులను మేల్కొల్లుపుటకే. అంతేకాదు. మిత్రా వరుణుల తరువాత పేర్కొనబడిన ఆర్యముడు, అనగా సవిత (సూర్యుడు) సహస్రారము నందలి పరమాత్మయే. ఇతడే గాయత్రీ మంత్రములోని సవిత. ప్రాణాయామాదులచేత కుండలినీ శక్తిని మేల్కొల్లిపి సహస్రారమునకు చేర్చుటయేకదా ఉత్తమోత్తమ యోగలక్ష్ము.

ఇక “శంనో మిత్ర శ్వం శరుణః” అనెడి మంత్రములోని ఇంద్ర బృహస్పతులు సరేసరి. వారు జీవాత్మకును, జగద్గురువునకు ప్రతిమూర్తులు. పింగ్లటి ఉరుక్రముడు విష్ణువేకనుక, ఆతడు కుండలినీ శక్తి స్వరూపుడే, యోగి అనువానికి బుత సత్యములు ఆరాధింపదగిన, ఆచరింపదగిన సాధనములు. బుతమనగా మానసిక సత్యము. సత్యమనగా వాచిక సత్యము. ఇవి యోగి యగువానికి ఆచరింపదగిన “అహింసా సత్యాస్థేయ బ్రహ్మచర్యము” ల లోనివే. భాహ్యమునున్న మిత్రా వరుణులు జగత్పాలకులై విశ్వోవ కారమును చేయుచుండగా శరీరములోనున్న మిత్రావరుణులు (కుడి, యెడమ నాసారంధ్రములలోని ప్రాణ వాయువులు) శరీర రక్తకులై జీవాత్మతో గాఢ సంబంధము కలిగి

అతని నిలకడకు, పోకడకు పరమాధారభూతులై
యున్నారు.

కుడి ఎడమ నాసారంధ్రము లందు సూర్య చందు
లుగా సంచరించుచున్నారనుకొన్న యో మిత్రా వరుణులే
విశ్వకర్మ సూత్రమునందలి దిగువ మంత్రమున ఇట్లు పేరొకెన
బడినారు.

“విశ్వకర్మ హ్యజనిష దేవ, ఆది
దంధరోయ అభవద్వి యః,
తృతీయః పితా జసతోషధీనామ్.”

ఇది యజ్ఞర్వేదియ విశ్వకర్మ సూక్త ములోనిది. దీని
భావమిది— విశ్వకర్మ మొదట, దేవుడైన త్వపు బ్రహ్మ
అయినాడు. ఆవల రేండవవాడుగా గంధర్వుడు-సూర్యు
డయినాడు. ఇక మూడవవాడుగా ఓషధీపాలకుడైన చందు
డైనాడు. ఇది బ్రహ్మోండ పత్రోర్ము. పిండాండ పత్రమున
విశ్వకర్మ శరీరమునందలి జీవుడయినాడు. ఆవల ఆ జీవుని
నిలకడకు సాధనభూతులయిన సూర్య చంద్ర (పింగళా-ఇదా)
నాడులయినాడు. అనగా ప్రాణాపాన వాయువులయినాడని
భావము. కావున వేదలక్షణమైన వాకుషాను ధరించువాడు
గంధర్వుడు; సూర్యుడని భావము. సూర్యుడు త్రయా
(వేద) మయుడని మనమౌతుంగుదుము. “సూర్యోయి గంధర్వ
స్తస్య కిరణ న్యపురసః” సూమ్యుడు గంధర్వుడనియు, అతని

కిరణములు అప్పరసలనియు యజు ర్యైదమన్నది. ఇదే భావమును “ఇంద్రం మిత్రం వరుణ మగ్ని మాహయః” అనెడి మంత్రము కూడ చెప్పినదని తెలిసికొండుము

మిత్రావరుణాగ్నుల ప్రాధాన్యమునూ, పిండ బ్రహ్మండముల యందు వారి అవసరమునూ, జగత్ ప్రసిద్ధ మయిన బుట్టేదమంత్ర మింగొకటి పరమ సత్యముగా వాక్యానుచున్నది. దానిని పరిశీలించి చూతము.

“ఇంద్రం మిత్రం వరుణ మగ్ని మాహయరథః
దివ్య స్న సుపర్ణో గరుత్వాన్,
వకం స ద్విప్రా బహుధా వద
స్వగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన మాహయః.”

— బుట్టేదము 1-164-46.

“వకం సత్త” అని విశ్వాద్వైతమును వక్కాణించు ఈ మంత్రము వేద ముంతరాళిలో కిరీటము వంటిది. అంతే కాదు. ప్రపంచ తాత్త్విక వాజ్ఞాయమున కూడ దీనిని నుంచిన పరమ సత్యమును చెప్పా మంత్రము లేదు. విశ్వకర్మ సూక్తములోని “యో దేవానం నామధా ఏక ఏవ” అనున దొక్కుచే దీనికి పోలునట్టి మంత్రము. దీని యర్థమిది ... ఒకే ఒక్కటైన జగత్కారణ తత్త్వము (సత్తు)ను మేధావులగు వారు ఇంద్రుడు, మిత్రుడు, వరుణుడు, అగ్ని, మంచి తిక్కలుగల గరుత్వంతుడు, య ముడు, మాతరిశ్వుడు

(వాయువు) అని బవులు నామములతో వేరొక్కనుచున్నారు. ఆ నామములకు తగినట్లు రూపములుకూడా భావింపబడి, చరిత్రలు బయలుదేరినవని మనమూహింపవచ్చును. ఇక దీని వివరణము : -

మంత్రములో ముందు ఇంద్రనామ మున్నది. ఈ ఇంద్రుడు స్వర్గాధిపతి. తన సుఖమును, శత్రువులు శత్రువులు కలవాడు. ఇతడు శరీరస్తుడగు జీవునికి ప్రతీక అని మనము చెప్పారోనియున్నాము. అనగా జీవునితో పోల్చుతగిన వాడన్నమాట. ఈ ఇంద్రపదము బుగ్గేదములోనే పరమాత్మపరముగా గూడ ప్రయోగింప బడినది.

“రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ
తదస్య రూపం ప్రతిచక్షణాయ,
ఇంద్రో మాయాభీః పురుషాప ఈయతే
యుక్తా హ్యస్య హర్షయ శ్చతా దశ.”

— బుగ్గేదము 6-47-18.

ఈ మంత్రమున ఇంద్ర శబ్దము పరమాత్మ వాచకము. ఆ పరమాత్మ మాయావశమున ప్రతి శరీరమునను ప్రతి బింబరూపుడై యున్నాడు. అనగా అతడే ఇంద్ర వరుణాది రూపములను దాల్చి తోచున్నాడన్నమాట. ఆరాధింప బమచున్నాడనియు భావము. ఈ భావము “ఏకం సత్త”

అనెడి మంత్రశ్లో భావమునే పోలియున్నదికదా. ఇంద్ర పదమునకు జీవుడను అర్థము మన దర్శనములు చెప్పాచునే యున్నవి. మంత్రములో ఇంద్ర శబ్దము తరువాత మిత్రావరుణ పదములు కలవు. ఈ మిత్రావరుణులు సూర్యచంద్ర నాడీ (సింగళ, ఇడ) స్వరూపులని మనము చదివి యేయున్నాము. ఇకపోగా 4వ వాడు అగ్ని. చంద్రసూర్యులు ఇడా, పింగళలకు అధిపతులై వాటిని సూచించునట్టే, అగ్ని సుషుమ్మా నాళమునకు అధిపతియై దానిని సూచించు చున్నాడు. ఇడా, పింగళ ద్వారా ప్రాణాయామమును చేసిన యోగి తన ప్రాణ వాయువు కుండలిని మేలుకొలుపగా దానితో సహస్రారమునకు చేరి పరమాత్మ సంయోగముచే అమృతుడగుచున్నాడు. కావున ఈ మంత్రమున మిత్రావరుణాగులు పింగళ, ఇడా, సుషుమ్మలకు సంకేతములై కుండలింయోగము నాచరించి మానవులు ముక్తినందపలెనని సూచించుచున్నారు.

“శం నో మిత్ర శ్వం వరుణః” అనెడి మంత్రము కుడి, యెడమ నాసారంద్రములతో నొనర్చు ప్రాణాయామమును సూచింపగా, “ఇంద్రం, మిత్రం, వరుణ, మగ్నిమాహయః” అనెడి మంత్రము ఇడా, పింగళల తరువాతిడైన సుషుమ్మనే ఏల సూచింపవలెను? ఆ స్థానమున వేదపురుషుడు అగ్ని పదమునే ఏల ప్రయోగింపవలయును? ఇది అంతయు వేదమాతకు కుండలింయోగముపైనున్న ప్రథాన దృష్టికి

సూచకము కాదా ! కావున ఇంత లోతుగానూ. ఉన్నతము గానూ, అటునట సడియున్న వేదమంత్రములనేరి సమస్వయించుకొని మనము త త్వ్యసిద్ధిని పడయవలసియున్నది. అగ్ని మోక్షసాధకుడు, మోక్షప్రదాత అను విషయమును దిగువ మంత్రము వక్కటించుచున్నది.

“అగ్ని నయ సుపథా రాయే
అస్మాన్ విశ్వాని దేవ వయునాని విద్యాన్,
యమోధ్వస్త్రజ్వలు రాణమేనో
భూయిష్ఠాం తే నమ ఉక్తిం విధేమ.”

— బుగ్గేదము 1-189-1.

ఇందు సుషుమ్మానాశాఖిపతియైన అగ్ని పరమాత్మగాథావింపబడి మోక్షము నొసంగ కోరబడుచున్నాడు. “సర్వజ్ఞదవైన ఒ అగ్ని దేవ ! మమ్మి తగిన యోగమార్గమున నడిపి మోక్షరూపమైన నిధిఙ్కన్న తావునకు చేర్చు” మని భక్తుము (సాధకుడు) కోరుచున్నాడు. అంతేకాదు తన యందలి అజ్ఞానరూప పాపముసుకూడ దహింపుమని వేడు చున్నాడు. ఈ మంత్రముననున్న (సుపథము) మంచి మార్గమని చెప్పబడినటిది సుషుమ్మా మార్గమే. ఆ మార్గమున ప్రయాణము సాగినకాని జీవుడు సహస్రారమునకు చేరి మోక్షమునందుకొనలేదు. అగ్ని పదము యొక్క ప్ర్యత్పత్తుత్వము కూడా ఇందుకు తగినట్టేయున్నది. “అగ్రేనయతీతి

“అగ్నిః” ముందుకు (పైకి) తీసికొనిపోవువాడు కావున “అగ్ని” అని దాని వ్యత్పత్తీరము. యజ్ఞ యాగాదులు చేయువారిని పైనున్న స్వర్గ మునకు చేర్చువాడని ఒక భావము.

ఈ “అగ్నిస్య సుపథా” అను మంత్రమును గాయత్రీ మంత్రము వలె తత్క్ష్మ సాధకులు జపించి, భావన చేసి, యోగసిద్ధిని పొందవచ్చును. వేదములో జపయోగ్యము లైన గాయత్రీ మంత్రము వంటివి అరుదుగా నుండును. అట్టి వాటిలోనిదే ఈ “అగ్నిస్య సుపథా” అనెడి మంత్రము.

ఈ మంత్రమునకు యోగులలో కుండలినీ శక్తిని మేలుకొలిపి సుషుమ్మా నాళము ద్వారా (పైకి) సహస్రారమునకు చేర్చువాడని ఆధ్యాత్మిక భావము. చంద్ర సూర్యులు ఇడా, పింగళలయందు సంచరింపగా, ఇక “అగ్ని” తిరుగాడు సుపథము సుషుమ్మా, నాళమే. కావుననే ఉపనిషత్తు— “శతం చైకాచ హృదయస్య నాద్య స్తాసాం మూర్ఖానమభినిః స్తుతైకా” హృదయమున సంచరించు శతాధిక నాచులలో ఒక్కటి మాత్రమే శిరస్సునకు ప్రయాణము చేయుచున్నదన్నది. మిత్రావరుణాగ్నుల ప్రాథాస్యము విండాండమున ఇంతగా నుండుటంబట్టియే “వకం సత్” మంత్రము “ఇందం, మిత్రం, వరుణ, మగ్ని, మాహాః” అన్నది. ఇంద్రపదముచే చెప్పడగిన జీవునికి శరీరమున ఇడా,

పింగళా, సుఖుమ్మలతోటి పొత్తు (పని) ఇంతగానున్నదన్న మాట.

ఇక తరువాతిమాట “గరుత్తాన్” అనునది, రెండు తెక్కలు గల గరుత్తుంతుడు స్వర్గ మునకు పోయి అమృత భాండమను తెచ్చినాడని పురాణకథ. మంత్రములోని గరుత్తుంతుడు ఇదా, పింగళనెడి రెండు తెక్కలుగల హంసరూప జీవుడై (లేదా ప్రాణమే) అనికూడా అనుకొనవచ్చును. మంత్రము ఇంద్రపదముచేత జీవుడని సాధారణముగా చెప్పి గరుత్తుంతుడను మాటచేత ఆంజీవుడు ఇదా, పింగళలనెడి తెక్కలుగలవాడని చెప్పినదని భావించుట సముచీతము. సఃమేదట ఇంద్రపదముచే వేరొక్కనబడిన జీవుడు గరుత్తుంతుడు. అనగా ఇదా, పింగళలనెడి రెండు తెక్కలుగలవాడన్న మాట. అంతమాత్రమన అతడు పక్కికాదని “దివ్య” పదమే చెప్పచున్నది.

ఇక ఈ పాడమన “అగ్నిం యమం మాతరిశ్వాన మాహయః” అని ఇందు అగ్నిని రెండవసారి వేరొక్కనుట బాని ప్రాధాన్యమను సూచించుటకే. అనగా ప్రాణాయమ ప్రపకియచే ప్రాణము సుఖుమ్మ యందు ప్రవేశించినసేకాని అమృతత్వము కలుగదని రహస్యము. అందుకే మఱల ‘అగ్ని’పద ప్రయోగము. ఈ మిత్రావరుణాగ్నులను ఆరాధింపనిచో, నీకు మృత్యువే శరణ్యమని తరువాత “యమ”

పదము ప్రయోగింపబడినది. తరువాతి మాట “మాతరిశ్వ” డనునది. అనగా గాలి లేక ప్రాణపాయువు అన్నమాట. దీనినికూడా రెండవసారి ప్రయోగించుటకు కారణము ప్రాణమును ఆరాధించి పెంచుమని చెప్పటకే. అనగా ఆయు ర్వాధిని పొంది జ్ఞానవిజ్ఞానములను సంపాదింపుమని తేలు చున్నది. బుగ్గేదములోని ఇంకొక మంత్రము ఈ రహస్యము లను ఇట్లు చాటుచున్నది.

“మహానాదితో నమసోపసద్యః
యాతయ జ్ఞనో గృణతో సుశేషః
తస్మా ఏతతుస్వతమాయ జ్ఞాపం
అగ్నా మిత్రాయ హవి రాజుహరోత.”

— బు. 3-59-4.

తా॥ ప్రతి దినమును తనను ఆరాధించుటకే జనులను మేలుకొలుపు ఆదిత్యుడు (సవిత-సూర్యుడు) మహాత్ముడు. అనగా జగన్ని రాత్రయైన పరమాత్మాయే అన్నమాట. కనుక నే ఆ జగత్కారణము సర్వులచే, నమస్కరాద్యర్చనలచే పొందడగినవాడు. ఈ విధముగా అందచెయ్యిక్క శిరఃప్రదేశముననే ఉండి వారిని ప్రభోధించు పరమాత్మను గూర్చి నిత్యము అగ్నియందు ఆహాతుల నర్పించుట అను బాహ్య ర్థము అందతెఱింగినదే! మన మిప్పుడు అంతర్రథమును

చూతము. అగ్ని శబ్దముచేత అది అధిచేసతగా గలిగిన సుషుమ్మా నాళమని చెప్పుకొన్నాము కదా! ప్రాణయామము చేత ప్రాణహాయువును సుషుమ్మా నాళమని ప్రవేశపెట్టి యోగాభూ ముచేయుట కుండలినీ యోగాభ్యాసపరులకు అపరి ము కాదు. వారు ప్రాణయామము ద్వారా తమ ప్రాణమను సుషుమ్మా యందు ప్రవేశింపజేసి కుండలినీ శక్తిని మేలుకొల్పి సహస్రారమమను చేరుకొనుటయే, ఈమంత్రము సూచించిన మిత్రునికి హవిస్సుల నర్పించుట. ఇట్టి యోగకార్యమున గెలుపొందిన సాధకుడు సహస్రారము నకు చేరుకొని పరమాత్మలో లీనమై అమృతుడగును. వురుమ సూక్తము చెప్పిన - “తమేవం విధ్యా నమృత ఇహా భావతి” అన్న అమృతస్థితి ఇదియే.

“అగ్నియందు ఆహాతులను అర్పింపుడు” అను మాటను బట్టి బాహ్యార్థమను మాత్రమే గ్రహించి అందఱు నిష్పాలలో నేయి మొదలగు వస్తువులను కుమ్మరించు చున్నాడు. కానీ అది జన్మతారకమైన అంతరరక్తము కాదు. ప్రాణములనెడి ఆహాతులను, సుషుమ్మా నాళమనెడి, అగ్నిలో ప్రేల్యుటు (సమర్పించుట) యే నిక్కమయిన ప్రాణహాతుల సమర్పణము కాగలదు. మనము భుజించునప్పుడు ప్రాణహాతులను వేయుచుందుము. అవి ప్రాణములకు వేసెడి అన్నాహాతులన్న మాట. ప్రాణయామ విధానముచేత

సుషుమ్మాగ్ని యందు వేసెడి ప్రాణములనెడి ఆహాతులే అస్తైన, జన్మతారక ప్రాణాహయతులు. అవి సహస్రారపర్యంతము చేరి శివార్పితములై ప్రాణిని జన్మబంధ ముక్కుని చేయును. తపస్సాధ్యములగు నిట్టి గంభీరార్థములు వేదపురుషుని హృదయమున ఎన్ని యోకలపు.

పశుబంధ మనగా యజ్ఞాదుల యందు ప శుశులను బంధించి చంపుట అని తలంచుచున్నారు. కానీ అది నిక్కమైన, ఆంతరీక్షమైన పశుబంధము కాదు. శతపథ బ్రాహ్మణం ఇంచు “ప్రాణబంధ ఏన పశుబంధః” అన్నది. ప్రాణములను యోగవిధానము చేత బంధించుటయే, అనగా ప్రాణయామమే సత్యమైన పశుబంధమన్నమాట. ఇట్టి రహస్యార్థముల నెఱింగి, మనము వేదానుసారులము; వైదికులము; మరియు ఆ వేదార్థమును ఆచరించిన బ్రాహ్మణులము కావలయును. వేదము బ్రాహ్మణు కాపున, దాని సత్యముల నెఱింగి ఆచరించిన యాతడే నిజమగు బ్రాహ్మణుడగు చున్నాడు. అట్టివానియందే దేవతలు నివసింతారు. వాడే సర్వ దేవతా స్వరూపుడు. వానికి నమస్కరించిననే ధన్యత.

“యావతీర్థై దేవతా స్తా స్నర్య వేదవిది బ్రాహ్మణే వస్తున్ని ...” అనే మంత్రములో ఇంత గంభీరార్థము ఉన్నది.

బ్రిహ్మాను, వేదములను సృష్టించినది
విశ్వకర్మ యే.

“యో బ్రిహ్మాణం విదధాతి పూర్వం,
యో నై వేదాంశు ప్రహిణోతి తస్మైన్తు,
తం హ దేవ మాత్రుబుద్ధి ప్రకాశం
ముముత్సు రై శరణ మహం ప్రపద్యే.”

— శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్ 6-18

టీక :— యః=ఎ విశ్వకర్మ, పూర్వం = సృష్టాయైది
యందు, బ్రిహ్మాణం=బ్రిహ్మదేవుని, విదధాతి=సృష్టించెనో,
యో నై=ఎవడు, వేదాం శు=వేదములను, తస్మైన్తు = ఆ
బ్రిహ్మాణు, ప్రహిణోతి=బసంగెనో, అనగా వేదములను
సృష్టించి బ్రిహ్మ కొసంగినాడో అని భావము. ఆత్మబుద్ధి
ప్రకాశమ్=సాధకుల యొక్క ఆత్మబుద్ధిని ప్రకాశింపచేయు
వాడగు, తంహ దేవమ్ = ఆ దేవుడగు విశ్వకర్మాను,
ముముత్సుః=సంసారబంధము నుండి ముక్తి పొందదలచినవాడ
నైన, అహమ్=నేను, శరణం ప్రపద్యే = శరణ పొందు
చున్నాను.

ఈ మంత్రమున ప్రస్తావింపబడిన దేవుడు విష్ణువని
సామాన్యముగా తలచుచుందుడు. పురాణములు విష్ణుని
కుమారుడు ‘బ్రిహ్మ’ అని చెప్పాచున్నందున అట్టి భావము

సాధారణముగా కలుగుచుండును. ఇందుకు మన పురాణ కథలే కారణము. కానీ వేదము ననుసరించి చూచినచో, ఆ దేవుడు విశ్వకర్మ యుని మనకు స్ఫుర్తము కాగలదు. ఎట్లో చూతము.

యజు ర్యేదీయ విశ్వకర్మ సూక్తమునందలి దిగువ మంత్రము విశ్వకర్మ నుండి బ్రిహ్మాదేవుడు, సూర్యచంద్రులు కలిగినారని చెప్పాచున్నది.

“విశ్వకర్మ హ్యజనిష్ఠ దేవ ఆదిదంధరోవ్ అభవ ద్వితీయః తృతీయః పితా జనితౌషధీనా
మహాంగంభం వ్యధధాతుమత్రా.”

ఇందలి భావము : విశ్వకర్మ మొదట సృష్టికర్తాయైన బ్రిహ్మాదేవుడైనాడు. ఆవల సూర్యచంద్రులుగా రూపొందినాడు. అనగా అయినయే బ్రిహ్మ, సూర్యచంద్రులుగా అయినాడని భావము. అనగా వారిని సృష్టించినాడని సారాంశము. ఉపనిషత్తు వేరొకనిన ఈ బ్రిహ్మ బుగాదివేదముల యందు త్వయిగా మొదట వర్ణింపబడినాడు. ఆవల ఆ త్వయే బ్రాహ్మణారణ్యాకాదులలో బ్రిహ్మగా వేరొకన బడినాడు. ఈ అంశమును వేదపరిశీలనచే మనము ఎత్తంగ వచ్చును ఇందుకు యజుర్వాయకములోని పురుషసూక్తమంత్రమే పరమ ప్రమాణము—

“విశ్వకర్మణా స్నమవర్తతాధి,
తస్య త్వష్ట విదధ ద్రూపమేతి.”

విశ్వకర్మ నుండి త్వష్ట వెలసినాడని మంత్ర భావము. ఈ అంశము మదీయ ఏత్రసాహస్రిలో ఇట్లు పేరొక్కన బడినది.

“విశ్వకర్మ తాల్చు వివిధావతారాల
త్వష్ట రూపు తొలిది తఱచి చూడ,
త్వష్ట విశ్వకర్మ తనయుడే అనియును,
ఇరువురొక్క రూపమే యటంచు
ప్రతులు, శాత్రుములను నుతియించుచున్న వి.
విశ్వహీత చరిత్ర వినర ఏత్ర.”

కనుక పైని పేరొక్కన్న వేదవాక్యములను బట్టి “విశ్వకర్మ వ్యజనిష్ట దేవః” అన్న మంత్రములోని దేవును త్వష్ట అనియు, ఆతని జనకుడు విశ్వకర్మ యనియు వేదప్రమాణ సిద్ధము. కాగా, సాయణులు పై వాక్యమునకు భాష్యము ప్రాయిచు-

“సత్యలోకవాసియైన బ్రహ్మదేవును, ఆ విశ్వకర్మ యైక్క భూష్టు నుండి కలిగినాడని” ప్రాసినారు. ఇది పురాణ ప్రథావముచే ప్రాసిన మాట. సాయణులు యజూరణ్యక పురుషసూక్తమును దృష్టిలో నుంచుకొన్నాచో ఇట్లు జరిగెడి కాదు. అందుకే ఆయన ‘విష్ణు-విశ్వకర్మలు’ అథేదరూపులని తన భాష్యములందు ప్రాయిచుండురు. అస్తు.

ఇక “యోవై వేదాంశు ప్రహీణోతి తస్మై” అను వాక్యమునకు బుగ్గేద ప్రమాణమును చూతము. బుగ్గజు రేవదముల యందలి విశ్వకర్మ సూక్తములు రెంటనూ “వాచ సృతిం విశ్వకర్మాణమూతయే” అన్న వాక్యమునకు “మంత్ర రూపాయా వాచః పతిం పాలకం” అని ప్రాసి నారు. మంత్రరూప వాక్యములు వేదములేకదా. వాటికి పతి- అనగా సృష్టికర్త విశ్వకర్మయే యని వేదవాణి గంట కొట్టినట్లుగా చెప్పినది కదా! విశ్వకర్మ వేదములను సృష్టించి త్వపు అనగా బ్రహ్మదేవునికి ఇచ్చినాడని తేలిన సారాంశము. బ్రహ్మకు, వేదములకు, సృష్టికర్తయైన విశ్వకర్మను, మోక్షదీసై నేను శరణ పొందుచున్నానని శ్యేతాశ్వతర మంత్ర రహస్యాధికు అని సమన్వయము. ఆ జగత్కారణమును విశ్వకర్మ పదముచే పేరొక్కనుటయే శ్యేతాశ్వతరోప నిషత్తునకు ఇష్టము. ఇది పూర్తిగా విశ్వకర్మ సూక్తము ననుసరించి వెలువడిన ఉపనిషత్తు. కనుకనే 4వ అధ్యాయ మునగూడా దిగువ మంత్రము ఇట్లనుచున్నది.

“ఏవ దేవో విశ్వకర్మ మహాత్మా
సభా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః,
హృదా మనీషా మనసాభి క్షుపో
య ఏత ద్విదు రమృతా స్తే భవతి.” 4-17

దీనికి శ్రీ వద్దెపాటి నిరంజనశాస్త్రి గారి తెలుగు అనువాద పద్యము-

శే. గి. “ఇతడు విశ్వకర్మ, ఈ దేవుడు మహాత్ము,
డెవుడు నిలుచు, జనుల హృదయమందు
ఎవ్వరీమనీష సెదలోన భావింతు
రమ్మతులగుదు రెల్ల రట్టివారు.”

ఇంకాక మంత్రము ఆ విశ్వకర్మ యొక్క సర్వేశ్వరత్వమును
ఇట్లు చాటుచున్నది.

“త మిశ్వరాణాం పరమం మహేశ్వరమ్,
తం దేవతానాం పరమం దైవతం,
పతిం పతీనాం పరమం పరస్తాత్,
విదామ దేవం భువనేశ మిశ్వద్వమ్.” 6-7

తా॥ ఆ దేవుడు ఈశ్వరులకెల్ల పరమేశ్వరుడు, దేవ
తల కెల్లా పరదేవత. పతులకెల్ల పరుడైన పరమపతి. అట్టి
భువనేశ్వరుని ఎఱుగుదుము గాక! అను ఈ భావములు
అన్నియూ విశ్వకర్మ సూక్త ములోని—

“యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ”

“పరో దివా పర ఏనా పృథివ్య పరో దేవభి

రస్తైర్పుహయత్.”

అను మంత్రము ఆభారముగా వెలువడినటివే. ఇంకాక
మంత్రమును చూతము.

“అనాద్వనంతం కలిస్య మధ్య
విశ్వస్య ప్రస్పార మనేక రూపం

విశ్వసైకం పరివేషీతారం
జ్ఞాత్యాదేవం ముచ్యతే సర్వపాశై ॥”

శ్వేతాశ్వతరము. 6-13

ఆతఙు ఆద్యంతములు లేని శాశ్వతుడనియూ, విశ్వము లను సృష్టించినవాడనియూ, ఆ విశ్వమునందంతటా నెలసి ప్రకాశించువాడనియూ, ఆతనిని తెలిసినొని మనుజులు సంసారపాశముల నుడి ముక్కులగుదురనియూ మంత్ర భావము. ఈ మంత్రమును విశ్వశబ్దము ఆవృత్తమగుట (మరల వచ్చుట) గమనింపదగినది. విష్ణు సహస్ర నామములు కూడా “విశ్వం, విష్ణుర్వయట్టారః” అని విశ్వ శబ్దముతో ప్రారంభమగుట, విష్ణు- విశ్వకర్మల అభేదమును ప్రకటించు టకే అని తెలియవలెను. శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు విశ్వకర్మ శబ్దముతోపాటు శివ, రుద్ర శబ్దములను కూడా వాడి, ఆ ఉభయుల అభేదమును కూడా వక్కాణించినది. చూడుడు.

“యదా తమ స్త న్న దివా న రాత్రిః
న స న్న చాస చ్ఛివ ఏవ కేవలః.” 4-18

రాత్రింబవళ్ళు, వెలుగు చీకట్లు, సదసత్తులు- మొదలైన ద్వంద్వములు లేనప్పాడు, కేవల శివతత్వము మాత్రమే కలదని మంత్రభావము. ఇది నాసదీయ సూక్త భావమే ! ఇక రుద్రాది శబ్దములెట్లు ఇందు ప్రయోగింపబడినవో చూతము.

“వ్రోహి రుద్రో నద్యతీయాయ తస్మి

ర్యా ఇమాణ లోకానీశత ఈశనీభీః,

ప్రత్యజ్జనాం సిష్టి సంచకోపా స్తకాలే

సంసృజ్య విశ్వభువనాని గోపః” శ్వతాశ్వ 3-2

తా॥ ఏ రుదుడు తన నియామక శక్తిచేత జగత్తు

లను నియమించుచున్నాడో, అట్టి రుదుడొక్కడే స్వతస్మి

ధ్వదై యున్నాడు. ఆతడు తననుండియే మహాదాది సృష్టి

ద్రవ్యమును వెలువరించి సృష్టిచేసి ప్రతిరూపమునంచునూ,

తానే నివసించుచున్నాడు. ఈ విశ్వ భువనములను సృష్టించి

రక్షించుచూ, చివరకు (అంతకాలమున) తనలో లీనము చేసి

కొనుచున్నాడు. అనునది ఈ పై మంత్ర భావము.

“య ఇమా విశ్వ భువనాని జహ్వ దృష్టి కోతా

నిషసాద పితా నః.

స ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్ఛమానః పరమచ్ఛదో పర
ఆవిషేశ.”

అనెడి విశ్వకర్మసూక్త ప్రథమ మంత్రభావమును
పోలియుండుటను సాధకులు గమనించి రుద్ర-విశ్వకర్మల
పక్యము నెఱ్లు సాధించుచున్నవో గమనింతురు గాక! పై
రుద్ర మంత్రము తరువాతనే మూడవ మంత్రముగా విశ్వకర్మ
సూక్తములోని

“విశ్వతశ్చతులు రుత విశ్వతోముఖః”

అనెడి మంత్రము కూర్చుబడియుండుటను మనము గమనింపవలసియున్నది. ఇక మరికొన్ని మంత్రములను పరిశీలింతము.

“మాయాం తు ప్రకృతిం విధ్యాత్, మాయినంతు మహేశ్వరం,

తస్యావయవ భూతై స్తు వ్యాప్తం సర్వ మిదం జగత్.” 4-10

“యో దేవానాం ప్రభవ శైఖచ్ఛవ శ్చ,
విశ్వాధిపో రుద్రో మహార్షిః.” 4-11

“హిరణ్యగర్భం పశ్యత జాయమానం
సనో బుధ్యా శుభయా సంయునక్తః.” 4-12

“యో దేవానా మథిపో, యస్మిన్ లోకా అధిక్రితాః,
య ఈశే అస్య బ్రీపద శ్చతుష్పదః
కస్తై దేవాయ హవిమా విథేమ.” 4-13

“సర్వానన శికోగ్రీవ, స్ఫర్వ్యభూత గుహాశయః
సర్వవ్యాపీ స భగవాన్ తస్మా త్సర్వగతః శివః.”

3-11

తా॥ ప్రకృతిని మాయ యని ఎఱుగవలెను. ఆ మాయకు అధిపతియే మహేశ్వరుడు. కనుక అతడు మాయ (మాయ గలవాడు) అని చెప్పుబడుచున్నాడు. ఆ శిశ్చని యొక్క ఆకాశాదులైన అవయవములచేతనే చరూచరములు వ్యాపింపబడి యున్నవి. సమస్త దేవతల జన్మనాశములకు

కారణాలైనవాడు మహార్షియైన రుద్రుడే. అట్టి ఆతడు నన్ను జుభంగరమైన బుద్ధి కలవాని నొనర్చగాక! ఎవు సర్వదేవత లకూ అథిపతియో, లోకములు ఎనసని ఆధారము చేసికొని వర్ధిల్లచున్నవో అట్టి సర్వాపాణి శాసకుడై న దేవునికి సమస్త కర్మములు అనెడి హవిస్నులను అర్పింతుము గాక! అంతటా ముఖములు, శిరములు, మౌడలు కలవాడునూ, సర్వభూతముల హృదయములందు ఉండువాడునూ, అంతటా వ్యాపించినవాడునూ అగువాడు భగవంతుడై న శిశ్చము- మంగళకరుడన్నమాట. ఈ మంత్రము

“విశ్వత శ్చతురుత విశ్వతోముఖః” అన్న విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రమునకు “ఏవ దేవో విశ్వకర్మా మహాత్మా, సదా జనానాం హృదయే సన్మివిషః.” అనెడి మంత్రమునకు పుట్టిన బిడ్డయే. శ్వేతాశ్వతరము నందలి జగత్కారణము “శివ విశ్వకర్మస్వరూప పరమాత్మయే” అనుటకు నమకము నందలి మంత్రము లనేకములు ఇందు స్తోకరింపబడుటయే నివర్ణనము. ఇక విశ్వకర్మ సూక్తాధికారమంతయు ఇందు నిజే సింపబడియే యున్నది కదా! ఇంతకూ తేలిన సారాంశము-

“విశ్వకర్మా జగత్కారా, ప్రకృతి ర్యిశ్వకర్మజా,
విశ్వకర్మాశ్రుకా దేవాః, విశ్వకర్మమయం జగత్తి.”

ఇది నేను ప్రాసినటిదే. విశ్వకర్మయే జగములకు కర్త. ఈ చరంచర ప్రకృతి ఆంతయూ విశ్వకర్మ యందు తోచి

నట్టిదే. దేవతలు కూడా (జీవులతో సహా) సాధౌత్తు విశ్వకర్మ స్వరూపులే. ఇంత ఏల! “జగమంతయూ విశ్వకర్మ స్వమాపమే” యన్నట్లు త్రిమూర్తులు కాని, పంచమూర్తులు కాని, విశ్వము కాని, విశ్వకర్మ యందు తోచినట్టిదేకాని, థిన్నము కాదని పేద హృదయము.

దీనికి తగినట్లుగానే శ్వేతాశ్వతరము నందు “విశ్వకర్త, విశ్వకర్మ, విశ్వవిత్” పదములతో పాటు విశ్వశబ్దము కూడా విశేషముగా ప్రయోగింపబడినది. అది విశ్వకర్మ పదములోని మొదటి రెండుకురములే రూపముగా ఉంది. “నామైక దేశే నామగ్రహణం” నామములోని కొంత భాగమును గ్రహించిన చో నామము నంతటినీ గ్రహించినట్టే. అను న్యాయము ననుసరించి ఈ విశ్వశబ్దము విశ్వకర్మ వాచకమే అగుచుస్తుది. అట్లే ఉపనిషత్తు అదినుండి చివరి వరకూ దేవపదమును కూడా ఎక్కువగానే ప్రయోగించినది. ఈ దేవపదము విశ్వకర్మ సూక్తములో “విశ్వకర్మ వ్యాజనిష్ఠ దేవః, ఆదిదంధనోవ్ అభవద్వితీత్యః” అన్న వాక్యములోనిదే. ఇక విశ్వకర్మ సూక్తార్థ సాదృశ్యము ఉపనిషత్తు నందంతటనూ గోచరించునే యున్నది. ఇట్టి విశేషములన్నియూ “తే థ్యానయోగానుగతా అపశ్యన్” అన్నట్లు థ్యానమార్గమున పయనించడి బుధితో మాత్రమే తెలియదగినవి కాని, సూలబుధితో తెలియనట్టివి కావు. బుస్వేదములోని మంత్రములు కూడా అసేకము లిందు ఉన్నవి ఉన్నట్లుగానే స్వీకరింపబడుట

ఒక గొప్ప విశేషము. దానిచేత వేదానుసరణము దీనికి ప్రమథిముగా కలదన్నమాట రూఢి అగుచున్నది.

“స ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్ఛమానః పరమ చ్ఛదోవర ఆవివేశ.” ఆ విశ్వకర్మయే ప్రాణుల హృదయమున జీవరూపుడై ప్రవేశించెను, అన్న భావమే-

“ఏవ దేవో విశ్వకర్మా మహాత్మా, సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః” అనెడి మంత్రరూపమును తాల్చినది. అట్టే “త మేచం విద్యా నమృత ఇహభవతి” అనెడి పురుష సూక్త వాక్యము “య ఏత ద్విదు రఘృతా స్తో భవతి” అనెడి మంత్ర-ఉత్తరార్థ రూపమును పొందినది. పరిశీలించినవో ఇట్టి సాదృశ్యములు వేదోపనిషత్తులకు అనేకము గోచరింపగలవు. అట్టివే మనకు పరమ ప్రమాణములు. విశ్వకర్మ నుండియే వేదములు కలిగినవనుటకు “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణమూతయే” అను బుగ్యాక్యమే కాక, దానిననుసరించి వెలువడిన-

“అస్య మహాతో భూతస్య నిః శ్వసిత మేత ద్వ
దృగ్స్వదో, యజ్ఞేదః, సామవేదో హ్యథర్వాంగి
రసః

అస్యై వైతాని సర్వాణి నిఃశ్వసితాని.” 2-4-10

అనెడి బృహదారణ్యకోపనిషత్స్నాంత్రము కూడా ప్రమాణమే. ఈ చర్చనుబట్టి బ్రహ్మను సృష్టించి, అతనికి అవాంతర ప్రశయానంతర సృష్టిచేయటకు వేరములను సృజించి

ఇచ్చినది విశ్వకర్మ రైశ్వరుడే అనుటకు ఎవరికినీ ఎట్టిసండేహములు ఉండరాదు. పురాణాది గ్రంథములు ఇందుకు భిన్నముగా చెప్పినచో వాటిని వేదప్రమాణవాదులు అంగీకరింపజాలదు. అని వేదవిచుధ కల్పనల వర్గమునకు చేరును. దేవతలు విశ్వకర్మ స్వరూపులైనట్లు, వేదముకూడ విశ్వకర్మ స్వరూపమే.

విశ్వకర్మను గూర్చి గ్రంథక ర్త అభిమానముతో ప్రాసిన ప్రాతితులు కావివి. పక్షపాతములో ప్రాసినవి అసలే కాదు. వేదములయొక్క, అందును ముఖ్యముగా బుగ్గేదము యొక్క ప్రమాణముల నాథారము చేసికొనియే ఆచార్య రచనలు వెలువడుచున్నవి. గ్రంథక ర్తకు బ్రహ్మా, విష్ణు, రుద్రాదుల మిాద లేశమాత్రమేని చిన్నచూపులేదు. విష్ణు, రుద్ర, త్వాష్ట, ప్రజాపతి, హిరణ్యగ్రాభదులు విశ్వకర్మనుండి కలిగినవారే అని వేదము చెప్పగా, ఆ అంశములనే గ్రంథక ర్త అనువదించి చెప్పచున్నాడు. ఇందు అహంకారముగాని, స్వోత్సవ్రగ్రాగాని ఏమాత్రమును లేదు.

వేదద్రష్టులైన వసిష్ఠ, విశ్వామిత్రాదులే తాము చేసిన కృషిమిాద ఆత్మవిశ్వాసమును ప్రకటించుకొనినాదు. బుగ్గేదములో శివ మండలమునకు విశ్వామిత్రుడు ద్రష్ట. ఆయన ఒక మంత్రములో “విశ్వామిత్రస్య రక్షతి బ్రహ్మేష్టం భారతం జనమ్” . 3-53-12. విశ్వామిత్రుడు దర్శించిన వేదభాగము భారత ప్రజను రక్షించుచున్నదని సాహంకారము

గను, సత్యముగను చెప్పికొనినాడు. ఔను. ఏల చెప్పి కొనడు. ప్రపంచమున గాయత్రీ మంత్రము సర్వాలకు జపింప దగినదైనది కదా. అట్టి 34 అష్టరముల గాయత్రీ మంత్రము నకు ఆతడే ద్రష్టు. ఇదియొక్కఁ చే విశ్వామిత్ర ప్రతిజ్ఞకు చాలును. అట్టే వసిష్ఠుడు దర్శించిన ఏడన మండలములో “త్ర్యంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనం...” అనేకి మంత్రమున్నది. దీనికి మృతు విమోచన మంత్రమని చేరు. ఇందలి త్ర్యంబకుడు “ర్యాదుడ”నుకొందురేమో అని శిఖ్య సమాహితుడైన వసిష్ఠుడే “త్రయాణం=బ్రహ్మవిష్ణు రుద్రాణా మంబకం=పితరమ్” అని బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రులకు గూడ తండ్రియైన పరమాత్మయే. అనగా “విశ్వక్రూయే” ఈ మంత్రమునందలి అధిదేవత అని స్ఫురము చేసి నాడు. అట్టే మృత్యువిమోచన, గాయత్రీ మంత్రములను మనకు ప్రసాదించినవారు వసిష్ఠ, విశ్వామిత్రులు.

వసిష్ఠ మహర్షి తనకు అగారవమని కూడ ఎంచక తాను ఉర్వాశీ సంభూతుడనని కూడ ఒక మంత్రములో ప్రస్తావించుటయైనది. ఆ మంత్రమును తిలకింతము-

“ఉత్సాసిమైత్రావరుణో వసిష్ఠోర్వశా ०

బ్రహ్మ న్నునసోఽధిజాతః

ద్రవ్యం స్మస్సం బ్రహ్మాణాదై—న

విశ్వేదేవాః పుష్టిరే త్వాదద ” బు. 7-33-11

అనేకులు తమ గుణములను చెప్పి కొడురేకాని దోషములను చెప్పి కొనరు. మహారూపైనవారు మాత్రమే తమ గుణ దోషములను ప్రకటించుకొందురు. అట్టివారు చెప్పిన పరమ సత్యములను మనము అనుసరింపవలదా!

అట్టే నాల్గవ మండలమును దర్శించిన “వామదేవ బుషి” కూడ తనను సాక్షౌత్తు సర్వదేవతామయునిగాను, పరమాత్మ స్వరూపునిగాను భావించినాడు.

“అహం మను రభవం, సూర్యశ్చాహం,
కష్టీవాణి బుషిరస్మై విప్రః...” బు. 4-26-1.

“నేను మనుబహ్మను, సూర్యడను అయినాను. అంతేకాదు మేధావియై పలు మంత్రములను రచించిన ‘కష్టీ వంతుడు’ను బుషినికూడ అయితిని” అని మంత్రభావము. అట్టే అంభృత మహార్షి కూతురగు “వాగైవి” కూడ పరమాత్మ భావము తనను ఆవేశింపగా, తనకు జగత్కారణ మతో గల అభేదమును ఇట్లు గానము చేసినది :-

“అహం ర్యదేఖి ర్వసుభిశ్చరా
మ్యహా మాదిత్యై రుత విశ్వదేవై,
అహం మిత్రావరుణోభా బిభ
ర్ఘ్వహా మింద్రాగ్ని అహమశ్శివోభా.”

బు. 10-25-1.

“నేను పసుపులతోను, రుద్రులతోను, ఆదిత్యులతోను, విశ్వదేవతలతోను కలసిమెలసి తీసుగుచున్నాను. అనగా ఏదు నా స్వరూపులే, నాలోనిహారే, నేనే” అని సారాంశము. నేను మిత్రావరుణులు, ఇంద్రాగులు, అశ్వినీ దేవతలను భరించుచున్నాను. అనగా హారు నాతోనే ఉన్నారని భావము. కాగా సర్వవిశ్వమూ, మరియూ ఆ విశ్వమును సృష్టించిన జగత్కరణమూ తానే అని భావము. ఇట్లి వాక్యములు అపాంకారము క్రిందికిరాక ఆత్మానలోకనము. ఆత్మానుభూతుల క్రిందికి రాగలవని సాధకు లెఱుంగవలయును. ఇట్లే అనేకులైన ఆత్మవేత్తలయొక్కయూ, జగద్వృహ్ని స్వరూపులైనవారియొక్కయూ భావము లుండునని అర్థము చేసికొనవలయును.

పంచ బుంమి అను

నైదిక సిద్ధాంతమున పంచసంఖ్య ఎంతో ప్రాధాన్యము కలిగినట్టిది. అనేక తాలికాధ్యాత్మిక రహస్యములకు నిలయమైనట్టిది. ఈ పంచసంఖ్య ప్రాధాన్యమును గూర్చి బుస్వేద దిద్దర్శ ప్రథమ భాగమున, 18వ పుటనుండి కొంత ప్రాయబడినది. సృష్టి పంచ భూతములతో ఏర్పాడైనది. ఆ పంచభూతముల చే ఏర్పడిన ప్రాణులకు పంచ జ్ఞానేంద్రియములు, పంచ క క్షేంద్రియములు, పంచ ప్రాణములుకూడా

కలవు. జ్ఞానేంద్రియములు శబ్ది, స్వర్పి, రోప, రస గంధము లనెడి విషయములను గ్రహించును. కర్ణేంద్రియములు వచన, ఆదాన, గమన, ఆనంద, విసర్జనములనెడి కార్యము లను చేయును. ఈ పంచభూతములచే జరుగు క్రియలను సృష్టి, స్థితి, లయ, తిరోధాన, అనుగ్రహములని ఏదై ఉన్నవి. అట్లు మానవులు పొందెడి అనస్తలు (దశలు) కూడా జగత్తు, స్వప్నము, సుష్టుప్పి, తురీయము (సమాధి), తురీయాతీతము అని ఏదై ఒప్పుచున్నవి. ఈ తురీయాతీత స్థితియే నాసదీయి సూక్తము చెచ్చిన సదసదతీత స్థితి. ఇట్టి విషయము లన్నింటినీ సూచించుటకే భగవంతుడు మన కాళ్ళు, చేతులకు ఏదేసి ప్రేశ్యము స్ఫురించినాడు. సుష్టువ్యాది పంచక్రియలకు, అధిపతులైనవారిని బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, ఇంద్ర, సూర్యులనెడి పంచమూర్తులుగా ఎన్నినారు. వారే బ్రహ్ములుగా ఎన్న బడినప్పుడు తృప్తులు, మయ, మను, శిల్పి, విశ్వజ్ఞులుగా ఎన్న బడినారు. వీరిని మనము వ్యవహారమున మను, మయ, త్వాములు, శిల్పి, విశ్వజ్ఞులని చెప్పుచుండుము. ఇందుకు తగినట్లుగానే ప్రథమ బుషులనుకూడా ఎదుగురే అని యజ్ఞర్యోదమెన్నినది. వారే సానగ, సనాతన, అహాభూన, ప్రత్ను, సుపర్ణు లనెడివారు. ఈ పంచ బుషులనుగూర్చి మదీయమైత్రసాహాస్రిలో ఇట్లు ప్రాయుటయైనది.

“పూర్వ బుషులు కూడ పొలిచినా రేవురై
పంచసంఖ్య తత్త్వ మెంచిచూడ, నటై

కాశ్యు చేతులకును గలిగి నైదగు ప్రేర్భు
స్మృతి త త్వమిది శిష్టమిత్ర.”

ఈ పంచ బుధులు కృష్ణయజు ర్యైద (తైతీయ సం హిత) చతు కా డ తృతీయ ప్రశ్నమున దిగువ మంత్రము లలో ప్రస్తా ఎపబడినారు. ఇవి ఇష్టకోపథాన మంత్రములు. యజ్ఞ కుండమున ఆ యూ దిక్కులయందు బంగారపు ఇఱుక లను పేర్చునప్పాడు ఈ మంత్రములను చదువుదురు. ఏటికి “ప్రాచీదిశామాది మంత్రములు” లేక “పంచబ్రహ్మర్మి మంత్రముల”ని పేరు.

- 1) “ప్రాచీ దిశాం, వస్తు బుతునా, మగ్ని దేవతా,
బ్రహ్మద్రవిణం, త్రివృత్తస్తోమ, స్న ఉ పంచదశవర్తని,
త్ర్వ్యవి ర్వయః, కృతమయూనాం, పురోవాతోవాత,
సానగ బుషిః.
- 2) దశ్మిణా దిశాం, గ్రీష్మ బుతూనా మిందో దేవతా,
కుత్రం ద్రవిణం, పంచదశస్తోమ, స్న ఉ సప్తదశవర్త
నిర్దిత్యవాడ్వయ, స్టేశాయూనాం, దశ్మిణా
ద్వాతోవాత, స్ననాతన బుషిః.
- 3) ప్రతీచీ దిశాం, వర్ష బుతూనాం, విశ్వేదేవా దేవతా,
విట్ ద్రవిణగం, సప్తదశ స్తోమ, స్న ఉ వేకవిగం శ
వర్తని, శ్రీవతోస్వయో, ద్వాపరోఽయూనాం,
పశ్చద్వాతో వాతోఽహభూన బుషిః.

- 4) ఉద్దిష్టికింగ్‌ం, శరద్ధతూనాం, మిత్రావరుకో దేవతా,
పుష్టం ద్రవిణ, మేకవిగ్‌ంశస్తోమ, స్ని ఉత్త్రిణవ వర్తని,
స్ఫుర్యవాడ్వయ, ఆస్క్రందోఽయూనా ముత్తరా
ద్వ్యాకోవాత్సః ప్రత్యు బుమిః.
- 5) ఉథ్వాదిశాగ్‌ం, హేమన్త శిశిరా వృతూనాం,
బృహసపుత్రిదేవతా, వరోచ ద్రవిణం, త్రింవస్తోమ, స్ని
ఉత్త్రయస్త్రీగ్‌ంశ వర్తనిః, ఘృష్ణవా ద్వ్యాయోఽభి
భూరయూనాం, విష్ణుగ్వాతో వాత, స్నుపర్ణ బుమిః.”
— శైత్రీయ సం-4, 3-5, 6.

వీటి భావము ఇది :- 1) ఓ ఇటికా నీవు దిక్కులలో
తూచువు. 2) బుతువులలో వసంతమవు. 3) దేవతలలో
అగ్నివి. 4) ధనములలో బ్రాహ్మణ ధనమవు. 5) స్తోమము
లలో త్రివుత్తమవు. 6) పంచదశ స్తోమమును ప్రవర్తింపజేయు
శక్తివి నీవే. 7) వయస్సులలో అర్థ సంవత్సరమవు. 8)
యుగములలో కృతయుగమవు. 9) వాయువులలో తూర్పు
గాలివి. 10) బుషులలో సాసగబుమివి. ఇట్లనుచూ దిక్కు
నకు 10 చౌప్పున ఇటికలను పేర్చెదరు. దక్షిణాది దిక్కుల
యంగునూ ఇదే క్రమమున ఇష్టకా విన్యాసము (ఇటుకల
పేరు) జరుగును విస్తరణభయమున తక్కిన మంత్రముల
అర్థమును ప్రాయిలేదు. ఎన్ను పంచమ దిక్కును గూర్చిన
విశేషము ప్రాయివలసి ఉన్నది.

ఎడవ ప్రాచీదిశామాది మంత్రార్థము :- 1) ఓ ఇటికా నీవు దిక్కులలో ఉండ్ర్యు దిక్కుపు. 2) బుతువులలో హొమాత, కెరములు మిగా స్వరూపమే. 3) దేవతలలో బృహస్పతివి. 4) వర్షామాప ధనమపు. 5) ప్రిణవ స్తోమ మపు. ఈవిధముగా చెప్పామా యుగములలో “అభిభూర్యగ మపు” అని మంత్రము చెప్పినది. కాని మనకు కృత, ప్రతేశా. ద్వాపర, కలియుగములే వ్యవహార సిద్ధములు. యజు ర్వేదము అభిభూ మని ఐదవ యుగమును కూడా చెప్పినది. ఈ యుగము ఈలయుగమైన పిమ్మట, కృతయుగము నమ్మలోపల కొంతకాలముండునని శాత్రుము (భావ్యము). అల్సై బుతువులు 6. వీటిని 5 దిక్కులకు పంచునష్టాడు చిన కిచి మిగిలిపోవునుకదా! కనుక వేదము “హోమంత శిశిరా వృత్తునాం” అని శిశిర హోమంతములను కలిపి ఒకే దిక్కు చేసినది. ఇట్టి రహస్యములు లోకమునందు కంటే వేద ప్రపంచమున అగపడగలవు. మనము సంవత్సరమునకు పంచైషు నెలలనియే ఎతుగుదుము. వేదము సందర్భాను సారముగా, అధికమాసమును కూడా కలుపుకొని 13 నెలలని కూడ చెప్పాచుండును. అల్సై అధిక మాసమునకు ఒక బుతువు కూడ కలదని, ఆ సంవత్సరమునకు మాత్రమే ‘సప్తబుతువు’ లంటూ ఉంటాయని వేద సందర్భానుసారముగా తెలిస్కాన గలము.

ఈ 5 మంత్రములలో వచునగా 1) సానగుడు, 2)

సనాతనుడు 3) అహాభూనుడు 4) ప్రత్యుడు 5) సుపర్ద్రుదు అనెడి 5 గురు బ్రహ్మాణుషులు ప్రస్తావింపబడినారు. వీరికే సానగాది పంచయుషులని వేరు వీరు విశ్వకర్మ బ్రహ్మాణు యొక్క అంశావతారులే అనియూ, పంచ భూతములకు ప్రతినిధులనియూ, పై ప్రవర్తకులనియూ, ఈ వేదము ననుసరించి శాత్రువులతి పురాణాగమాదులు కూడా తెలుపు చున్నవి. ఈ సానగాదులకునూ మను, మయి, త్వయల్, శిల్పి, విశ్వజ్ఞలనువారికినీ అభేదమును తరువాత మనము చూతుము. అందు వసిష్ఠ పురాణము ఏమనుచున్నదో చూతము. “విశ్వకర్మ నుండి సానగాది యుషులు ఎట్లు కలిగినారు ?” అని శోనకుడు అడుగగా వసిష్ఠు డిట్లు చెప్పాచున్నాడు.

“సుపర్ద్రు, సానగైచైవ, సనాతన, ఇతి స్నేతః
గురుత్రేష్టోఽహభూనశ్చ ప్రత్తో కాత్రీసురకుకః
విశ్వకర్మ ముఖోదూఖతా బ్రహ్మణః పంచకీర్తితాః.”
కాండము కి, అధ్యాయము-5.

సుపర్ద్రు, సానగ, సనాతన, అహాభూన, ప్రత్యులనెడి అయినగురును విశ్వకర్మ ముఖోదూఖతులైన పంచబ్రహ్మా లని తాత్పర్యము. వీరు విశ్వకర్మయొక్క సదో జాత, వామ దేవ, అఘోర, తత్పురుష, ఈశానము లనెడి ముఖముల నుండి సానగ, సనాతన, అహాభూన, ప్రత్యు, సుపర్ద్రు లనెడి నామములతో ప్రభావించినారని 14, 15, 16 సంఖ్యల

శ్లోకములు వివరించుచున్నవి.

“సద్గ్యజాతముథే జాత స్నానగో విశ్వకర్మః, 14.

వామదేవముథే జాతి బ్రహ్మర్షి స్తు సనాతనః,
అ ఘోరముఖ సంజాతి ఐవాభూనో విశ్వకర్మః, 15

తత్పురుష ముథే జాతః ప్రతీంగ్ని విశ్వకర్మః,
తస్యశాసనముథే జాత స్వయపగ్ని విశ్వకర్మః 16.

విశ్వకర్మ ముఖములకు సద్గ్యజాతాది నామములు
కలవని దీనిచే తెలియుచున్నది. ఈ సద్గ్యజాతాది మంత్ర
ములు తైతీతీరీయోవనిషత్తు నాల్గవ ప్రశ్నమున ఇట్లు
పేరొక్కనబడినవి. ఏటికి “పంచబ్రహ్మ మంత్రము” లని
కూడా పేరు.

1) సద్గ్యజాతం, ప్రపద్యామి, సద్గ్యజాతాయనై నమోనమః,
భవే భవేనాతి భవేభవస్య మాం, భవోద్భువాయ నమః.

2) నామ దేవాయ నమో, జ్యోషాయ నమః
ప్రశ్నాప్యాయ నమో, రుద్రాయనమః కాలాయనమః.

కంవికరణాయ నమో, బల వికరణాయ నవో,
బలాయ నమో, బలప్రమథనాయ నమః. ।

3) అ ఘోరేభోగ్నిఐఘోరేభోగ్ని ఘోరఘోరతరేభ్యః,
సర్వేభ్య స్పర్శ సర్వేభోగ్ని నమస్తేష్టు రుద్రరూపేభ్యః.

4) తత్పురుషాయ విద్యుహో, మహాదేవాయ ధీమహిం,

తన్న రుద్రః ప్రవోదయాత్.

೬) ಈಕಾನ ಸ್ವರ್ಯವಿದ್ಯಾನಾ ಮಿಶ್ವರ ಸ್ವರ್ಯಭೂತಾನಾಂ
 ಬಹ್ಮಣಿಪತಿರ್ ಬಹ್ಮಣಿಧಿಪತಿರ್
 ಬಹ್ಮಣಿ ಶಿವೋ ಮೇ ಅಸ್ತಿ ಸದಾ ಶಿವೋಮ್,

శివుని ముఖములకు కూడా ఈ సద్గ్యజాతాది నామ ములు కలవు. పై వసిష్ఠ పురాణము విశ్వకర్ముచే ముఖములకు సద్గ్యజాతాది నామములు కలవని చెప్పినందున వసిష్ఠును ‘శివ-విశ్వకర్మలు’, ఒకేదేవత యసెడి భావము కలదని మనము గ్రహింపవచ్చును. మూలస్తంభాది గ్రంథములు కూడా శివ-విశ్వకర్మలకు అభేదమును చెప్పాచున్నవి. “పరశివ విశ్వకర్మ” పేర “పరశివ విశ్వకర్మాగమము” అని ఒక గ్రంథము కూడా కలదు. దీనిని తంజావూరు ప్రాచ్య లిథత గ్రంథాలయము నుండి కీ. శే. స్వర్ణసుబ్రహ్మణ్య కవిగారు వాయించి తెప్పించినారు. అది అచ్చు కాలేదు. “భవోద్భువాయ” అనుటకు “మనూద్భువాయ” అనియు, “బలప్రమథనాయ” అన్నపిమ్మట “మయోద్భువాయ” అనియు, “రుద్రమాపేభ్యః” అనుటకు “త్వమరూపేభ్యః” అనియు, “రుద్రః ప్రచోదయాత్” అనుటకు “శిల్పిప్రచోదయాత్” అనియు, “బ్రహ్మాధిపతిః” అనుటకు “విశ్వజ్ఞభ్రహ్మాధిపతిర్భుమ్మాణాధిపతిర్భుమ్మాశివోమ్” అనియు, విశ్వకర్మ సంప్రదాయమునకు చెందిన

బ్రాహ్మణులు చదువుచుండురు. ఈ భేదము ఎస్తూడు కలిగినదో తెలియదు. ఇంకనూ సాక్షందాది పురాణములు కూడా ఇట్టి అంశములను స్పష్టము చేయుచునేయున్నవి. వాటిని పిమ్మట చూతము.

వీరే పూర్వ బుధులు :

ఈ సాసగాదులను “పూర్వ బుధులని” బుగ్యజురాది వేదములు అనుచున్నవి. యజుర్వేదియ విశ్వకర్మ సూక్త ములోని—

“త ఆయజ్ఞ ద్రవిణగ్ం సమస్కృతువయః పూర్వే
జరితారో నభూనా, అసూర్ సూర్ రజసో విమూనే
యే భూతాని సమకృణ్యస్నిమాని.”

అనెకి మంత్రమునకు భావ్యము వ్రాయుచూ సాయణ లిట్లనినారు. “త ఆయజ్ఞ ... సమకృణ్యస్నిమానీతి— పూర్వేదాహార్ప తేన విశ్వకర్మణా ప్రథమ ముత్పాదితాయే ప్రస్ఫూరః ఇమాని భూతాని = సర్వానేతాన్ ప్రాణిసః, సమకృణ్యన్ = సమ్యగుత్పాదిత, వత్సః, తే పూర్వేప్రస్ఫూరః అసైట్రు=సృష్టాయ జగతే, ద్రవిణం=ధనరూపం భోగ్యజాతం, నమాయజ్ఞస్తు = సమ్యక్ సంపాదితవంతః. కీదృశాన్తే యువయః= అతీంద్రియ ద్రష్టారః, సర్వజ్ఞాత్మత్యర్థః. భూనాజరితారో న=భూమాన్ స్వకీయేన మహత్యేన, న కదాచిదపిజీర్ణా=నశ్వరానభవత్తి. కీదృశాని భూతాని? అసూర్ః =

అసుభిః ప్రాణై రీరితాని-ప్రాణయుక్తానీత్యర్థః. తథా రజసో విమానే సూర్యా=రంజనాత్మకస్య విశేషేణ ప్రమితో స్వస్వ కర్మభిః సుష్టువేరితాః” దీని భావమిది:

పూర్వము చెప్పబడిన విశ్వకర్మచే సృజింపబడిన వై శ్వకర్మాలగు ప్రశ్నలు (బ్రహ్మలు) సానగాదులు గాని, మనుమయాదులు గాని, బ్రహ్మ విష్ణువులుగాని ధనమని చెప్పడగిన- అనుభవింపతగిన, వస్తు సముదాయమును లెప్పగా సంపాదించి (సృష్టించి) అతీంద్రియ ద్రవ్యాలనూ, నలునూ అయి (ఆ సానగాది పూర్వయుషులు మాత్రమే) స్వకీయ మహిమచేత, తాము ఎస్సాడునూ నశింపక, రంజనాత్మకములైన (రంజింపచేయునటి)యినంటి తమ తమ శిల్పకర్మలచేత ప్రేరేపింపబడు ఈ సమస్త భూతములను, ప్రాణము లతో కూడినవానినిగా పుట్టింపచేసిరి. ఇందు ఆదిమ సృష్టికర్మలైన వారి యొక్క సృష్టి వర్కొంపబడినది. ఆ సృష్టికర్మలను “ప్రశ్న” లనియూ, “పూర్వ యుషు” లనియూ వారు జగత్సృష్టి చేసిరనియూ, ఎప్పుడునూ “జీర్ణులు” (నశించేడి వారు) కారనియూ, అనుటలో సాయణుల విశౌలదృష్టియూ, వివిధ వేదతత్త్వ విష్ణునమును వ్యక్తములగుచున్నవి. దీనిని ఒట్టి సానగాదులుకాని, మన్యాదులుకాని, బ్రహ్మదులుకాని, విశ్వకర్మచే సృజింపబడిన ఆదిదైవతములనియూ, మొదటి సృష్టికర్మలనియూ, “యువయః పూర్వే” వారే పూర్వ యుషులనియూ సామాన్యులకేని తెలియుచున్నది.

వి శ్వ క ర్షై వి శ్వ దూ ప ము

సాయణలు తన భాష్యమున విశ్వకర్మ, త్విష, విశ్వ
రూపుడు, సానగాదులను గూర్చి పరమసత్యములను లెస్స
గానే ప్రాసినారు. ఈ విషయములను నామిత్రసాహస్రిలో
ఇట్లు ప్రస్తావించినాను—

“సాయణండు భాష్య సారస్వతమునందు

విశ్వకర్మ, త్విషులు, విశ్వరూప,

సానగాది బుధుల సర్వశ కులసేన్ని

ప్రాసినాడు; కనిపే వాని; మిత్ర!” 849.

ఉదాహరింపబోయేడి అథర్వ వేద మంత్రమును
సైతము దృష్టిలోనుంచుకొని సాయణలు ఈ భాష్యపంక్తు
లను ప్రాసియుంచురని తలంపపచ్చును.

“వాచస్పతి బుత్తవః పంచ యే నో వైశ్వకర్మణః

పరి యే సంబధ్యావుః ఇష్టైవ ప్రాణ స్పుష్టే నో అస్తు-

తం త్వై పరమేష్టిన్ పరిరోహిత ఆయుషా వర్చసా

దధాతు.” కాండం..1రీ, సూక్తం..1, మంత్రం..18.

ఈ సూక్తమునకు “రోహిత” సూక్తమని పేరు. దీని
వినియోగముచేత రాజునకు రాష్ట్రమును భరించెడి శక్తి
కలుగునని సాయణలు ప్రాసినారు. ఒందు వర్షంపబడిన దేవ
తలు రాజునకు అట్టిశ క్తిని కలిగింతురన్న మాట. ఈమంత్రము
వాచస్పతిని (విశ్వకర్మను), “వాచస్పతి విశ్వకర్మణం)”
సంబోధించి చెప్పబడుచున్నది. ఇందు ఏదుగులైన విశ్వకర్మ

పుత్రులు (వైనా కర్ణులు) ఆయూ ఖుతువులలో రాజునకు ఆయుస్నును, చూసు బసగి కాపాడునురుగాక! ఈనుట చేత ఈ పంచవైశ్వ కర్ణులు, ‘సానగాదులు’గాని, ‘మన్మాదులు’ కాని, ‘బ్రహ్మదులు’కాని అగుచున్నారన్నానవల యును. ఈ మూడు తెగలవారికి అథేదమును తరువాత తెలిసి కొందుము. వీరెల్లరునూ విశ్వకర్మ ముఖోదూఖతులే కదా! ఈ అధర్వ మంత్రము బుగ్యజ్ఞర్వేద విశ్వకర్మ సూక్తము లలో “త ఆయజ్ఞన్” అనెడి మంత్రభావమునే చెప్పచున్నది. ఆ వై శ్వకర్ణులు రాజునుగాని, ఆతని రాజ్యమునుకాని, అందలి ప్రజలను కాని, (సమస్తమునూ) ఆయుస్తేజస్సులు కలవారినిగా ఒనర్చునని అధర్వవేద హృదయము. ఇట్టిదే మరియుక మంత్రము అధర్వవేద ద్వాదశకాండము సందలి పృథివీ సూక్తములో అగపడుచున్నది :-

“యస్యాం వేదిం పరిగృష్టాని భూమ్యాం,
యస్యాం యజ్ఞం తన్యతే విశ్వకర్మాః,
యస్యాం మిాయ స్తో స్వరవః పృథివ్యాం,
ఊర్ధ్వః జుక్రా ఆవయత్యః పురస్తాత్,
సానో భూమి ర్వధయ ద్వధమానా.”

అధర్వ. 12-1-13.

ఈ పృథివీ సూక్తము అధర్వ వేదములో, అతిస మూర్ఖ సుందరమూ అయినట్టిది. ఈ మంత్రభావము :- ఏ భావిం

యందు విశ్వకర్మ పుత్రులైన సాసగాదుల సంతానము యజ్ఞ వేదులను నిర్మించి యజ్ఞములను చేయుచుండునో అట్టి భామి తాను పృథివీంధుచూమనలను పృథివీందించు గాక! దీనినిబట్టి వైశ్వకర్మాణులగు సాసగాదులునూ, వారి సంతానమునూ ఈ భామిమిాద సృష్టి పుట్టిననాటినుండియూ, యజ్ఞాదులు చేయుచూ లోకశ్మేమంకరులు ఆగుచున్నారని తెలియుచున్నదికదా! కాన సాసగాదులు పూర్వ బుషులను టలో ఎట్టి సందియుమును ఉండకూడదు.

ఈ మంత్రమున ఇంకొక విశేష రహస్యముకూడా అగపడుచున్నది. విశ్వకర్మ పుత్రులైన సాసగాదులను, వారి సంతానమును “విశ్వకర్మాణః” అని మంత్రము పేర్కొన్నది. విశ్వకర్మాయైక్క సంతానము వైశ్వకర్మాణులు కావలయును. అయిననూ అట్టనక వేదమే వారిని “విశ్వకర్మ” లని పేర్కొన్నటచేత వేదపురుషునికి వైశ్వకర్మాణులను, “విశ్వకర్మ” లని అనుటకూడా ఇష్టమని గ్రహింపవలసియున్నది. ఖాదు సాసగాది పంచబుషుల సంతానము కావున “విశ్వబ్రాహ్మణము” లనియూ, “పంచార్థీయు” లనియూ, కూడా చెస్పబడు చున్నారు. ఈ మూడువిధములైన పేర్లనూ, ఈనాటి విశ్వబ్రాహ్మణులు వాడుకొనుచునేయున్నారు. “విశ్వకర్మాణాం బ్రాహ్మణాణః విశ్వబ్రాహ్మణాణః” విశ్వకర్మాయైన బ్రాహ్మణుడు ‘విశ్వబ్రాహ్మణుడని’ న్యూత్పత్తి. ఇది మధ్యమ పదలోపికర్మాధారయ సమానము. ఇంకొక పక్షమున ‘విశ్వని

=సమస్తములైన, బ్రాహ్మణాని=బ్రాహ్మకర్గులు (అనగా వేదకర్గులు), యస్యసః=ఎవనికో, వాడు ‘విశ్వబ్రాహ్మణ’ డనియునూ విగ్రహము-అవయవార్థము చెప్పవచ్చును.”

ఈ సందర్భమున విశ్వబ్రాహ్మణాణేతరులు, విశ్వకర్గులు కాగూడదా? కారా? అని పాతకులకు ఒక సందేహము కలుగవచ్చును. అట్టిదేమియునూ కాదు. సమస్తమునూ విశ్వకర్గుమయమే ‘విశ్వకర్గు నుండి పుట్టినదే’ అని చెప్పటి మాలక్ష్మయు కావున సర్వమానవులునూ, దేవతాదులు కూడా, విశ్వకర్గులు అగుటకు మాకెట్టి ఆక్షేపమునూ లేదు. ఈ అంమును బుస్వేద దిగ్దర్శన గ్రంథములలో ప్రకటించియే యున్నాము. ఏతే విశ్వబ్రాహ్మణులు తమ తమ గోత్రసూత్ర ప్రవరాదులను చెప్పటినాగలుగుచున్నారు. ఇతరులకు అట్టి జ్ఞాపి లేకున్నది. ఇంతమాత్రమే తేడా.

ఈ సానగాదులు పూర్వబుమలగుటయేకాదు. ఐదు గురు అగుటచేత పంచజనులనియూ, పంచ మానవులనియూ కూడా వేదముల యందు పేరొక్కనబడినారు.

“త్వజ్ఞతా స్వయి చరని మర్యాద,
త్వం బిభర్మి ద్విపద స్వం చతుష్పదః,
త వేమే పృథివి, పంచ మానవా
యేభ్యో జ్యోతి రమృతం మరైభ్య
ఉద్యన్ తూర్పో యి రశ్మిభి రాతనోతి.”

— అధర్య. కాం. 12-1-15.

తా॥ “ఓ భూదేవీ! మనుష్యులు నీయందు పుట్టి నీ యండే తిరుగాడుచున్నారు. నీవు రైణుపాదములు, నాలుగు పాదములు కల ప్రాణులను భరించుచున్నావు. ఓ భూమిా! ఇందలి పంచ మానవులు (పంచజనులన్ను మాట) నీవారే. ఏ పంచబ్రహ్మల ద్వారా ఉధయించుచున్న సూర్యుడు మనజు లకు తన కిరణములచేత వెలుగును, అమృతమును (మానసిక దేహికారోగ్యము) ప్రసాదించుచున్నాడో!” కనుక దీనిని బట్టి ఈ భూమి పంచవిధ మానవులకు నివాసమని తేలు చున్నది.

“త ఆయు జన్తు ... బుధయః పూర్వే” అనే డి మంత్రము బుగ్యేదములో కూడా ఉన్నది కదా! దానికి సాయణుల భాష్యము ఇట్లున్నది. “తే పూర్వే బుధయో, అసైన్స్=విశ్వకర్మణే చరుపుమాఢాళాది లక్షణం ధనం, సం = సమ్యక్, ఆయుజన్తు=సర్వతోయజన్తు... యే స్థావర జంగ మాత్రుకే జగతి వరమానాన్ వత్తాన్ ప్రాణినః తేజసా సమ కృష్ణున్, తే పూర్వుబుధయో- ద్రష్టులో రశ్ముయో అసైన్స్ = ఆదిత్యత్ర్యకాయ విశ్వ ర్మణే, ద్రవిణం = తేజః, ఆయజన్తు.”

అనగా పూర్వుబుధుములను, బుధుములగానే భావింపక కిరణములుగా కూడా భావించుట ఇచ్చటి విశేషము. అట్ల విశ్వకర్మను ఆదిత్యత్ర్యకుడు (సూర్య స్వరూపుడు) అనుట కూడా సాయణులు చేసిన ఘనకార్యమే. ఈ సూర్యుడు

విశ్వకర్మ నుండి పుట్టినట్లు “విశ్వకర్మాహ్వాజనిష్ఠ దేవ ఆది ద్గంధరోచ్ఛ అభవద్దివ్యతీయః” అనెడి విశ్వకర్మ ర్మ సూక్త మంత్రము చెప్పినది కదా! ఇంకనూ గాయత్రీ మంత్రము నందలి సవిత ’ఈ విశ్వకర్మయే’ యని మన దర్శనములలో చదివియే ఉన్నాము. కాన ఆది ఈ భావ్యకాచునికినీ సమ్ముతమే అనియూ గ్రహింపదగును. “చరుపురోడాశాది లక్షణం ధనమ్” అని సాయణ లనుట వైదిక కర్మకాండ యందలి ప్రీతితో మంత్రమే. ఈ భావము యజ్ఞర్యేద మంత్ర వ్యాఖ్యాన ఘట్టమున అనలేదు. బుగ్యేదమున ప్రస్తావింప బడిన బుషులు పూర్వులు, నూతనులు అని రెండు విధములుగా ఉన్నారు. ఈ అంశమును పెక్కు మంత్రములలో మనము కాంచగలము. అందు బుగ్యేద ప్రథమ మందల ప్రథమ సూక్తములోని రెండవ మంత్రమునందే మనము కాంచగలము.

“అగ్నిః పూర్వేభిర్ బుషిభి రీడోచ్ఛ నూతనై యత స దేవాగం ఏవా వక్తతి.” 1-1-2

ఇది అగ్ని సూక్తము. అగ్ని పూర్వులు, నూతనులు, అగు బుషులచేత స్తుతింపదగినపాడు. అట్టి అగ్ని ఈ యజ్ఞకార్యమునకు దేవతలను రష్పించుగాళ.. అని మంత్రభావము. సాయణులు ఇందలి పూర్వశబ్దమునకు అర్థము వ్రాయుచూ “పూర్వే భిః పురాతనైః, భృంగ్యంగిరః ప్రభృతిభిర్”]

ఖుషిభి రీడ్యూస్” అని ప్రాసినారు. అనగా ఆ పూర్వాభిములు “భృగ్యంగిరః ప్రభతులు” అని భావము. ఆ విషయమున ఎవరికేనీ అభ్యంతరము లేదు కానీ వారికన్ననూ, సానగాది బ్రహ్మబుషులు పూర్వులను విషయమును మఱువరాదు. సానగాదులైన పంచర్షిలు సృష్టిలోని పంచసంఖ్య భావమైన పంచభూతములను, పంచకర్మములను, పంచాంశులను అనుసరించి విశ్వకర్మ నుండి కలిగినారని ఇతఃపూర్వుపు గ్రంథమున చదివియున్నాము. సప్తబుషులు వారి తరువాత సృష్టింపబడినట్లు ఇందలి పూర్వపదమే చెప్పాచున్నది. అది యునగాక సాయణలే స్వయముగా ‘త ఆయజ్ఞస్త’ అను మంత్రమునకు భావ్యము ప్రాయమూ “పూర్వోదా హృతేన విశ్వకర్మణా ప్రభమముత్పాదితా యేస్పష్టారః” అని నారు (అనగా ఆ బుషులు) విశ్వకర్మచే మొదటగా పుట్టింపబడినారని తానే ప్రాసినారు. కనుక అదియే పరమ ప్రమాణము. కనుక సానగాదులే పూర్వాభిములనుట వేదాభిప్రాయము. దీనికింకనూ ఇతిర మాణములను చూతము.

భగవద్గీత కూడ “మహర్షయ స్ఫుర్పుర్వేచత్వారో మనవస్తథా” అన్నది. “పూర్వేమహర్షయః” అనగా ఈ పంచబుషులే. “సప్తమహర్షయః” అనగా సప్తబుషులని అక్కడి భావము. “మహర్షయః” శబ్దానికి పూర్వే, సప్తఅనువాటిని, ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా విశేషమానులను చేయవలె. పూర్వులైన సానగ, సనాతనాది బుషులుగాని, మను,

మయ్యాది బ్రహ్మలుగాని పురాణావాజ్గ్యయమున సృష్టిక ర్తలు గాను, సృష్టికి సంకేతములుగాను వేరొకైనబడినా కాని, నానావిధములైన కథలకు; కల్పనలకు పాత్రులైనవారుగా వర్ణితులు కాలేదు. దానినిబట్టికూడ ఏరు వృందులని రూఢియగుచున్నది.

ఇంతియేకాక సృష్టి హేతువులైన తత్త్వములలో సముచితముగా సమన్వయంచునది పంచసంఖ్యాయేకాని సత్తసంఖ్యాకాదు. సత్తసంఖ్యాకునూ సమన్వయించేడి తత్త్వార్థము ఆధారస్వాధ్యాధ్యానాది రూపమైనది. సిమ్మెట చదువగలము. ఇంతకును పంచబుషులైనను, సత్తబుషులైనను, విశ్వకర్మ సంభాతులే గాని భిన్నలుకారని తెలియవలయును. పూర్వాధు నాతన బుషిప్రశంసను బుగ్యేదము నాలైదు తాతులలో చేసియున్నది. వాటిని బుగ్గర్పన ప్రథమ భాగమున చూపినాము. ఏననూ ఒకదాని నిచ్చెట ఉదానూరింతుము.

“యమాయ మధుమత్తమం రాజ్జే హవ్యం జహాతన ఇదం నమ బుషిభ్యః పూర్వశేభ్యః

పూర్వేభ్యః పథికృధ్భ్యః.

— బుగ్యేదము 10-14-15.

ఓ బుత్స్వజలారా! రాజగు యమునికి మిక్కెలి మధుర శైన హామద్రవ్యమును సమర్పింపుడు- మనకు సుఖమార్గమును చూపునట్టివారునూ, స్ఫుర్షి కంగిన తొలునాళ్లా

ఉన్న వారును అగు బుమలకూ, మనకంటెను పూర్వ లైన బుమలకునూ నమస్కారము. ఈ మంత్రమునకు భాష్యము ప్రాయుచూ సాయణలు “పూర్వజేభ్యః = సృష్ట్యదా వత్పన్నేభ్యః” సృష్ట్యది యందు పుట్టినవారు అనినారు. ఈ సందర్భమున సృష్టికార్యమునకే ఎంతో ప్రధానభూతులైన పంచ సంకృతులను గూర్చికూడ తెలిసి నుట్ట అత్యవసరము.

పంచ సంకృతులు :

మనమింతవఱకు చెప్పికొన్న ఈ విశేషా ముల నన్నింటిని యజుర్వార్షికోహ్నాణములోని మంత్రమేకటి సత్యానుభవ సమ్ముతముగా ఇట్లు సంగ్రహించినది. దానిని పరిశీలించి వేద పురుషునియొక్క హృదయమెంత లోకైనదో, మానవోపకారకమైనదో విపులముగా గ్రహింపగలము.

“స ప్రథమ సుంకృతి ర్యిశ్వేకర్మ,
స ప్రథమో మిత్రో, వరుణో లగ్నిః,
స ప్రథమో బృహస్పతి శ్చకిత్యాన్.”

— యజుర్వార్షికోహ్నాణ ప్రథమాష్టక ప్రపాఠకం.

సమాచీనమగు నిర్మాణము (సృష్ట్యది కర్మము) కల వాడు ‘సంకృతి’ యనబడును. అనగా ‘శిల్పచార్యుడు’ని భావము. అట్టి శిల్పచారు లలో మొదటివాడు విశ్వేకర్మ యట. విశ్వేకర్మ ‘విశ్వశిల్పి అను విషయమును విశ్వేకర్మ

సూక్తాదులే వక్కాణించుచున్నవి. విశ్వకర్మ తరువాతి ప్రథమ శిల్పాచార్యులు - మిత్రుడు, వరుణుడు, అగ్ని - అట. ఇక విదవవాడే బృహస్పతి.

ఇందలి విశ్వకర్మ సృష్టాయిదికర్మాల నొనర్చు దేవుడు-జగత్కారణశక్తి యన్నమాట. అతడే వరూపమున చరాచరముల హృదయములందు ప్రవేశించినవాడు (జీవుడు) కూడా అని “స ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్ఛమానః ప్రథమచ్ఛదో వర ఆవివేశ” అనెడి విశ్వకర్మ సూక్త ప్రథమ మంత్రము చెప్పాచున్నదికదా. సహస్రార నివాసి అయిన ఆ విశ్వకర్మాయే భూమధ్యస్థ ఆజ్ఞాచక్రము నందలి కారణ శరీరమున ప్రతిబింబించి జీవుడైనాడని వేద సిద్ధాంతము. అట్టి జీవువు శరీరమున నిలుచుటకు హేతువు, మిత్రావరుణులుగా పేర్కొన బడిన పింగళా, ఇడా నాడులయందు సంచరించు ప్రాణములే. ఏరు దేవమున, జీవుని నిలకడకు కారణభూతులుకాగా, ఆ జీవునికి ఆత్మజ్ఞానము కలిగి, వాడు ముక్తుడగుటకు ‘అగ్ని’ హేతువు. ఈ అగ్ని సుషుమ్మాధిపతి యని మనమింతకు పూర్వమే చెప్పుకొనియున్నాము. కనుక “అగ్నినయ సుపథారాయే” అన్నది వేదము. విశ్వకర్మ పదముచేత జీవేశ్వరులు, ‘మిత్రావరుణ’ పదములచేత ప్రాణాపానములు లేక పింగళా-ఇడా నాడులు సూచించబడినవి. సూచనయే ఏమి, మాట లతోచేప్పబడినక్కె లెక్క ఇకపోగా ఎదవవాడు బృహస్పతి

యున్నాడు. ఇతడు దేవగురుడు. అంతేకాదు “వాచస్పతిం విశ్వకర్మామాతయే” అను వేదవాక్యమును బట్టి ఆతడు జగద్గురువు, బ్రహ్మవిద్యకు ఆద్యగురువు అయిన విశ్వకర్మయే! విశ్వకర్మ మోక్షమునిచ్చు భగవంతుడని పురుష సూక్తమునందలి “ఉత్సామృతత్వస్యేశానః” అనెడి వాక్యము కూడ చెప్పాచున్నది. ఆ వాక్యమునకు పురుషుడు (విశ్వకర్మ) అమృతత్వమునకు గూడ ప్రభువే అని భావము. ఈ అంశమును “తమేవం విద్యానమృత ఇహభవతి” ఆతనిని ఎత్తింగినవాడు అమృతుడగును— అనెడి వాక్యము స్పృష్టము చేసినది. పురుషసూక్త ప్రస్తుతుడు విశ్వకర్మ పరమాత్మయే అని పారకులు మా దర్శనముల నను రించి యెఱింగియే యున్నారు. వీరైదుగురును సృష్టి మొదలుకొని జీవులు మోక్షమునందువరకు, వారిని సరఎవిధముల తీర్చిదిద్దెడి “సంకృతులు” అనగా శిల్పచార్యులు వరలినారని ఈ మంత్రము పేర్కొన్నది. లోకయాత్ర నిర్విఫ్ఫుముగా సాగు టుకు కృషి, శిల్పములు (కర్మకులు, శిల్పులు) మూలము లైనట్టే, జనులు ఆధ్యాత్మిక యాత్ర గమ్యమును చేరుటకు కూడా పై మంత్రములో పేర్కొనబడిన (1) విశ్వకర్మ (2) మిత్రుడు (3) వరుణుడు (4) అగ్ని (5) బృహస్పతి (జగద్గురువు) అను పంచాచార్యులు మూలములై ఉన్నారని స్పృష్టమగుచున్నది కదా!

వేదాధ్యయన ప్రారంభమున పతించు “శం నో

ముత్రః” అను మంత్రములో మిత్రావరుణులు ప్రస్తావింప బమట, ఆ మిత్రావరుణులను “ప్రాణో వై ముత్రః అపానో వరుణః” ప్రాణాపాన స్వరూపులు, సూర్యచంద్ర నాడీసంకేత ములు అని యజ్ఞర్యేదము వాక్యమ్యాట, “ఏకం సద్గ్యప్రా” అను మంత్రము ఆ విషయమునే “ఇంద్రం, మిత్రం, వరుణ, మగ్నిమాహుః” అని ఇంద్ర, మిత్ర, వరుణ, అగ్నులని ప్రవచించుట, విశ్వకర్మ సూక్తము “విశ్వకర్మాహ్వ్య జనిష్ఠ దేవ ఆదిద్వంధర్మో అభవద్వితీయః, తృతీయః పితా జనితో మధ్మినాం” అని చెప్పుట, యజ్ఞరాబ్ధిహృదాము, వారిని “విశ్వకర్మ, మిత్ర, వరుణ, ఆగ్ని, బృహాస్పతుల” నెడి ప్రథమ శిల్పచార్యులుగా వర్ణించుట విచిత్రముగా లేదా! దీనినిబట్టి వేద మంత్రార్థ చింతనము, సమన్వయము, దాని ఘలితమును తేల్చుట ఎంత కష్టమో, తపస్సాధ్యమైన పనియో ఈంచుట లేదా! వేదమంత్రము లీవిధముగా అటనట విప్రకీర్ణములై యుండును. వాటిని సమకూర్చొని సమన్వయించుకొని ఆచరించి సిద్ధిని పొందవఱసిన భారము విజ్ఞలవైనున్నది.

ఈ ప్రకరణమున మిత్రా వరుణాగ్నులు శరీరమున కలరని తెలిసిగొన్నాము. ఈ మిత్రావరుణాగ్ను లేగాక వసు వులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు కూడా శరీరమునందే కలరని రాబోవు ప్రకరణములలో సప్రమాణముగా నిరూపించుకొందుము. అది అత్యపూర్వమైన రహస్యమై సాధకుల కనులను తెరపించి మోత్తమార్గమును చూసి, సత్యమైన గమ్యము

నకు చేర్చగలదు. పంచభుషణమును గూర్చిన ఈ సందర్భమున పుచుసంకృతులను గూర్చికూడ తెలిసికొని పిండబ్రహ్మండ ములయందు పారి ప్రాధాన్యమును గ్రహించుటయైనది.

సృష్ట్యాదియందు విశ్వకర్మ నుండి పంచభుషలే కాక, నప్త బుషులు కూడ కలిగినారని విశ్వకర్మ సూక్తములోని మంత్రమే చెప్పచున్నది. ఇప్పుడా సప్త బుషులను గూర్చి తెలిసిందము.

నప్త బుషు మాలు

“విశ్వకర్మ మనసా యద్విషయా ధాతా విధాతా పరమోత సందృక్త, తేషా మిష్టాని సమిషా మదన్తి యత్త సప్తర్షి స్వర ఏక మాహాయః.”

— యజు. కాం. 4-6-2.

దీనికి సాయణల భాష్యము ఇట్లున్నది. “విశ్వవిష యాణి- సృష్టి, స్థితి సంహరయాపాణి యస్యాసా విశ్వకర్మ. తస్య చ తేషు కర్మసు సత్యత్వాదయ ఏవ సాధనం- సత్య సంకల్పత్వాత్. యద్వస్తు దయం మనస్సంకల్పమాత్రేణ విశ్వకర్మ తత్త్వాతా, విధాతా, విషయా ఇతి చోచ్యతే. ధాతా=ఉత్పాదకః, విధాతా=పోషకః, విశేషేణ జహాతి- పరిత్వజతీతి. విషయః=సంహరైత్వర్థః, ఉత్త=అపిచ, అత

వీవ పరమా=సర్వేభ్యః ఉత్కాష్టః, సమ్యక్షయైతి సందృక్తః=సగ్జు ఇత్యర్థః, యత్త=యస్మిన్, పరేపరస్మిస్ను శ్వరే స్తున్ ఏక మాహయః. య ఏతే మరీచ్యత్రిముఖాస్మిపు బుషయః వివిధా దృశ్యానే. తే సర్వే సృష్టేః ప్రాక్ పరస్మిన్ ఏకి భూతాభ్యతి వేదాంతపారగా ఆహాయః. స పరమేశ్వరః తేషాం సప్తర్షి ప్రభుతీనామ్ ఇష్టాన్యపేణీతానీమా=స్వచ్ఛమాత్రేణ సంపాదయతి. తేన చ తే మహార్షుయో మదన్తి- హృష్యన్తి.”

దీని భావము : విశ్వమునకు సంబంధించిన సృష్టి, స్థితి, సంహారము- అనెడి కర్మలు ఎవనివలన జరుగునో ఆతము విశ్వకర్మ యగుచున్నాడు. అతనికి ఆ సృష్టాయిది కర్మల యందు సత్యసంకలాపుడు లే సాధనము.

“యస్య జ్ఞానమయం తపః” అని ఉపనిషత్తు. మన స్ఫురంకల్ప మాత్రముచేతనే ఆ విశ్వకర్మ ధాతు (త్వపు, లేక బ్రహ్మ) అనగా ఉత్పాదకుడును, విధాతా=పోషకుడునూ, (విష్ణువు లేక మయుడు) విషాయా=విశేషముగా జగములను హరించువాడు- అనగా సంహారకర్త (రుద్రుడు)యూ, అగుచున్నాడు. ఇంకనూ ఆతడిట్టి సృష్టాయిది సమస్త కర్మలనూ నడపుచుండుటచేతనే సర్వులకంటెనూ ప్రశ్నాపుడునూ, సర్వజ్ఞుడునూ కూడా అగుచున్నాడు. సృష్టికి పూర్వము ఆ విశ్వ

కర్ను పరమేశ్వరుని యందు మచ్చాయిది సప్తబుషులను ఏ భూతులైనవారినిగా వేదాంతులు చెప్పాచుండురు. ఆ విశ్వకర్నుతో ము తెలియనప్పాడు ఈ సట్టుములు భిన్నులుగా తోచుచుండురు. ఆ విశ్వకర్ను పరమేశ్వరుడు, ఆ సప్తబుషులు మున్నగువారి మనోప్రములను లీలామాత్రముచే తీర్చుచుండును. అందుచే వారు హర్షము నందుచుండురు. వేదమిట్లు చెప్పాటచేత సప్తబుషులకునూ విశ్వకర్ను ప్రభునకునూ గల గాథ సంబంధము సువ్యక్తమగుచున్నది. ఈ మంత్రమున విశ్వకర్ను ‘సృష్టి, స్థితి, లయముల’నెడి కర్నులకు తానే ప్రభుడనుటచేత వాటికి ప్రతే శాధికారులుగా ఎన్న బడిన బ్రహ్మాదిమూర్తులు ఆయనలొసివారే అని స్పష్టమగుచున్నది కదా! ఇక్కడ బ్రహ్మాములు కలిగిన తరువాతకాని సప్తరులు పుట్టుటకు ఏలులేదు కాన, ఆ బ్రహ్మాది పంచకము, తేదా సానగాది బుషిపంచకము మొట్టమొదటివారగుచున్నారు. కనుకనే “త ఆయ జ్ఞ” అనెడి మంత్రము వారిని “బుషయః పూర్వే” అని, వారు పూర్వాభుషులని స్పష్టముగా పేరొకైన్నది. ఈ సందర్భమున “బుషులు బ్రహ్మాలగుదురా?” అని సందేహము కలుగవచ్చును. వేదమే విశ్వకర్నును బుయని (బుషిక్షోతా యన్నది). అట్టే రుద్రునికూడా (రుద్రోమహర్షిః) అన్నది దా ఇంతియేగాక ఈ సానగాది బుషులకు, మన్మాది బ్రహ్మాలకు బ్రహ్మాది మూర్తులకు అభేదమును తరువాత ప్రమాణములలో మనము చదువ

గలము. ఈ సప్తర్షులు విశ్వ ర్మ నుండి పుట్టినారను విషయ మును అధర్వ వేదముకూడా ఇట్లు ప్రతిపాదించుచున్నది.

“విశ్వకర్మాణం తే స బుషుమివన్ మృచ్ఛాస్త,
యే మాఘాయవ ఉదీచ్యాదికోభిదాసా.”

— శాం. 19, సూ. 18, మంత్రము. 7.

ఈ మంత్రము సంబంధి “సప్తబుషుమివంతం” అను పదము నకు సాయణులు “సప్త సంఖ్యాకా బుషయః సృజ్యత్వేస యస సన్తి ఇతి మతుష్” అనినారు. అనగా సప్తర్షులు సృజింపదగినవారుగా ఎవనికి ఉన్నారో, ఆతడు సప్తబుషుమి వంతుడని భావము. ధనవంతుడు అన్నపూడు, ధనము కల వాడని అర్థమైనట్లు, సప్తబుషుమివంతుడనగా సప్తబుషులు సృజింపతగినవారుగా గల విశ్వకర్మ యని భావము. దీనినిబట్టి విశ్వకర్మ సానగాదులైన పంచ బుషులకేకాక, మరీచ్యాదు లైన సప్తబుషులకుకూడ తండ్రియైనట్లు తెలియుచున్నది కదా! ఈ అధర్వ వేదమంత్రమునకు కీ. శే. వడ్డపాటి నిరంజన శాస్త్రి కవిశేఖరుల తెలుగు పద్యమును చూతము.

గీ॥ “ఎవ్వరు త్రుర దిశ నుండి యేగుడెంచి

అఫుచయింబుల మముఁ ద్రోతు రట్టి రిపులు

సప్తబుషుల జించు ప్రసన్నవిశ్వ

కర్మ తేజోభూ దగ్ధతఁ గాంత్రుగాక!

ఈ విషయమును గీతాప్రమాణములో కూడా సాయ

ఐలు దిగున అధర్యవేద మంత్ర భాష్యములోనే స్పృష్టికరిం చిస ఘట్టమును చూతము.

“విశ్వకర్మ మా సప్తబుచాభి రుదీచ్యాదిశః పాతు తస్మిన్ క్రమే తస్మిం శ్రయే తాం పురం పైరిమి. స మా రక్తతు, స మా గ్రహాయతు, తస్మా ఆత్మానం పరిదచే స్వాహ..”

— అధర్య. కాం-19, సూ-17, మంత్రము-7.

రాజగారు రాత్రియందు నిద్రింపబోలునప్పాడు అన్ని దిక్కుల నుండి ఆయవకు ఆ యా దేవతలు భద్రములు కలిగింపవలయునని ఈ మంత్రములు పరింపబడును. అందు ఉత్తర దిక్కునుండి భద్రమును కోరువది ఈ మంత్రము.

“విశ్వకర్మ సప్తబుఘులతో కూడి ఉత్తర దిక్కు నుండి కలుగు ఆపదల సుండి నన్ను కాపాడుగాక. ఆ విశ్వకర్మ నన్ను రష్ణించుగాక. నన్ను శత్రువుల బారిపడకుండా నుంచు గాక.” ఇచ్చట. రక్తం గోపనక్రియలు సమానార్థకములే అయిననూ, ఒకదానికి అహిత నివృత్తియూ, ఇంకొకబానికి హితప్రాపియూ, చెప్పిగొని పునరుక్తిని పరిహారింపవలయును. ఆ విశ్వకర్మకు రక్తార్థమై నన్ను పమర్పించుగొను చున్నాను అని భావము.

ఈ మంత్రమున సప్తబుఘులతో కూడిన విశ్వకర్మ రష్ణించుటలోగల దౌచిత్యమును సాయణ లిట్లు వివరించి

యున్నారు. “విశ్వకర్మ = విశ్వం-సర్వం కర్మ-కార్యం-సృజ్యం యస్తుడ్భవతి స విశ్వకర్మ = విశ్వజగత్ కారణభూతః పరమాత్మ” స ప్తబుషిభీః=స్వమన లప్తైః స ప్త సంభ్యక్తిః బుషిభిస్పహ, మా=మాం, ఉద్దిచ్యా=ఉత్తరస్యా దిశః పాతు. విశ్వకర్మా పబుషి సహిత్యం స్వకార్యత్వేన. ఉక్తంచ భగవతా . తాసు-

“మహార్థయ స్పృష్ట పూర్వే, చత్వారో మనవ స్తథా, మదాఖ్వా మాససా జాతా, యేషాం లోక ఇమాః ప్రజాః.” — భగవద్గీత. 10-6.

“తస్మైన్ = స ప్తబుషి సహితే విశ్వకర్మణి క్రమే ఇత్యాది పూర్వవద్ వ్యభేయం.”

విశ్వమంతటినీ సృజంచిన విశ్వకర్మ యను పేరుగల విశ్వజగత్తారణ భూతుడగు పరమాత్మ తన మనస్సుచేత సృష్టింపబడిన స ప్తసంఖ్య గల బుషులతో గూడినవాడై ఉత్తరదిక్కునుండి కలుగు ఉప్పదవముల బారిపడకుండా నన్ను కాపాడుగాక. విశ్వకర్మకు స ప్త బుషులతో కూడిక ఏల చెప్పవలసి వచ్చేననగా ఆయన కారణముగా కలిగిన కార్య భూతులేవారు కనుక. అని సమాధానము. ఇందుకు గీతలోని “మహార్థయః స ప్తపూర్వే” అనెడి క్లోకమునుకూడా సాయ ఇలు ప్రమాణముగా ఇచ్చినారు. వారు మదాఖ్వలు=నన్నే భావించువారు. మాససా జాతాః = నా మనస్సుచేతనే

పుట్టింపబడినవారు. అనగా మానసపుత్రులన్నమాట. ఆ మనువులు, మహార్షులు అనువారినుండియే ఈ స్థావరజంగమ లక్షణ ప్రజాసృష్టి కొనసాగినదన్నమాట. ఇక్కడ “మహార్షయ స్ఫుర్తపూర్వే” అనుమాటకు అర్థమును ఇట్లు చెప్పుకొన వలయును. పూర్వే మహార్షయః మొదట పుట్టిన మహార్షులు వారు. “త ఆయ జిన్త ద్రవిణం” అన్న వేదమంత్రము— వారు పూర్వులైన విశ్వకర్మ మానసభవులగు సాసగసనాతనాది పంచర్షులైనందున వారిని గీత కూడా పూర్వకబ్దముతోనే వేరొక్కన్నది. కాని ఈ భావమును వేదమంత్ర పరిజ్ఞానము లేనివారు చెప్పబాలరు. ఇక అఱుపిమ్మట ‘స హర్షయః’ అని అస్వయించుకొనవలయును. వారు ఏ , వసిష్ఠాది సప్తభుషులు కాగలరు. పంచభుషులు, సప్తభుషులు కూడా విశ్వకర్మ మనస్సంకల్పమాత్రముచేత కలిగినవారే అని విశ్వకర్మ సూక్తము మనకు గంట కొట్టినట్లు చెప్పుచున్నది. పురాణాది వాజ్నయము ఆ పంచ సప్తభుషుల పుట్టుకను ఇంకొక రీతిగా చెప్పినచో అది ప్రమాణమెంతమాత్రమునూ కాదు. ఆ పంచ, సప్త ఖుమిగణములు పరమాత్మయైన విశ్వర్ణునుండియే కలిగి లోకమునకు తారక మార్గ మును చూపిన వారు, చూపుచున్నవారుకూడను. ఈ సందర్భమున భగవద్వితను చెప్పినది విష్ణు అవతారమగు కల్పుడనే మనమను కొనుచున్నాము. శ్వకర్మ సూక్త మేమో వేదములలో నున్నట్టేది. వేదము యొక్క, గీతలయొ— భావములు స

పోవుటచే ‘విష్ణు-విశ్వకర్మ’లు అభేదరూపులని గమనింపవలయను. విష్ణువును సృజియించినది విశ్వకర్మయే యని మనము ఇంతకుముందు చదివేయున్నాము. కనుక విశ్వకర్మకు, జుమి, మూర్తి, బ్రహ్మలకు గల 10బంధము పితాపుత్రుల సంబంధమని స్పష్టమగుచున్నది. పితాపుత్రులు అభేదరూపులని “ఆత్మా వై పుత్రునామాసి” అనిడి వేదమంత్రము చెప్పినదికదా! అనగా తానే పుత్రుడుగా పుట్టునని భావము. కనుక ‘విష్ణు-విశ్వకర్మలు’ భిన్న దేవతలని బ్రాంతిపడరాదు. మనపురాణ కథలనుబట్టి వాయ భిన్నులని తోపవచ్చును. అయినమా వేదాభారమునుబట్టి మాచినచో అవి ప్రమాణములుకావు. విష్ణు దేవుడును, విశ్వకర్మ భగవానుడునూ, ఒక్కరే అను అంశము ఇట్టి ప్రమాణములపల్లనేకాక విష్ణు సహస్రనామములనుండియు క్రువమగుచున్నది. “విశ్వకర్మ, మను, మా, స్తనిషః, స్తవికో, ధ్రువః” (క్లిం-6.) ఈ పదములకు ఈ భాష్యము- “విశ్వం కర్మ=క్రియాయస సః విశ్వకర్మా, క్రియతే ఇతి జగత్తే కర్మ. విశ్వం కర్మయస్యేతివా విచిత్రనిర్మాణశక్తిమత్వాం ద్విశ్వకర్మ (త్వపో నాదుశ్శ్వద్వా)మననాన్ న్ననుః. “నానోఽయతో స్తమన్మా” ఇతి క్రుతేః మంత్రోవా, ప్రజాపతిర్వా మనుః. నంషార సమయే సర్వభూత తనూకరణ త్వాత్త త్వపో. త్వక్తతే స్తమూకరణార్థ త్వాత్ త్వాత్ ప్రత్యయః.”

దీనికి తెలుగు :- విశ్వమంతయూ

ఎవని కర్మ

(సృష్టి)యో, ఆతడు విశ్వకర్మ. లేదా, చేయబడునది కర్ను. ఆ చేయబడునది జగత్తుకాన, అట్టి విశ్వరూపమైన కర్ను ఎవరివలన జరిగేనో ఆతడు విశ్వకర్మః అనగా విచిత్రసిరాగ్రణ శక్తి కలవాడగుటచేతనూ, త్వషతోఽసాదృశ్యము కలవాడగుటచేతనూ విశ్వకర్మకు త్వషతోఽసాదృశ్యము “విశ్వకర్మ ఇస్సమవర్తతాథి, తస్య త్వషా విదధద్రూపమేతి” అనెడి పురుషసూక్త వాక్యమువలన అని తెలియవలయును. మనము చేయుటవలన మనువగుచున్నాడు. సృష్టాయిది కర్నులను గూర్చి చింతించుటచేత మనువని సారాంశము. ఇందుకు ప్రమాణము “నానోయైతో స్తి మన్తా” అను ఉపనిషద్యక్యము. పరమాత్మకంచేనూ వేఱుగా మననము చేయువాడు లేడని భావము. లేదా మంత్రస్వరూపుడనియూ, మనువనెడి ప్రజాపతి అనియూ, అయినను చెప్పవచ్చును. త్వష యనగా ప్రశయకాలమున సర్వ భూతములను తనుపులుగా సూక్ష్మరూపములు కలవానినిగా చేయువాడని భావము.” ఇ విభాష్యకారుని భావములు. “త్వత్సూ తత్సూ కరణే” అనగా తనుపులు లేనివానికి తనుపులను సృజించువాడనికూడా చెప్పి కొనవచ్చును. సాయణాదుల భావము ఇదియే. ఈ శబ్దముల అర్థములు మా దర్శనములందు పలుతాపుల వివరించియే ఉన్నాము. సూర్యనికిగల ద్వాదశ నామములలో భూత, విష్ణువు, త్వష అనికూడా కలవు. విశ్వకర్మ నామమును రామాయణములోని ఆదిత్య హృదయములో చదువగలము.

కావున థాత, సూర్యము, విష్ణువు, విశ్వకర్మ అనువారు అభేదరూపులే అని తెలియుచున్నది కదా! సాయణులు “ఆదిత్యాత్మకాయ విశ్వకర్మజే- ఆదిత్యాత్మకాయ విష్ణవే” అనుటనుకూడ గమనింపవచ్చును.

వేద వాజ్గ్యయములోను, ఆధ్యాత్మిక జగత్తునందునూ, పంచయములకు ఎట్టి స్తానమున్నదో సప్తర్షులకును అట్టి స్తానమే ఉన్నది. సప్తర్షులు మంత్రదష్టులు అగుటయేకాక పురాణ వాజ్గ్యయమున ఎంతో చరిత్రకలవారుగా అగపడుచున్నారు. ఆ అంశములను ఏ పురాణమును తీసికొని చదివిననూ తెలియగలదు. పురాణములు వ్రాసినవారు వారి నంశమునకు చెందిన వారగుటయూ ఒక కారణమే. అది అంతయూ ఆధిభోతిక జగమునకు చెందిన వర్ణము. దానినటుంచి చూచినచో ఈ సప్తర్షులు- ఆధార, స్వాధిష్ట, మణిశ్వర, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞ, సహస్రారములనెడి సప్తచక్రములకు సంకేతములై (సుద్రులై) పొడకట్టుచున్నారు. ఏరిచే ఉపహాసపదగిన షట్చుక్ర ముల మీద కుండలినీళక్కి ని పయనింపచేయుటచేత బ్రహ్మర్షి యైన “వసిష్ఠుని స్తానమని” చెప్పుదగిన సహస్రారమునకేగి, అచ్ఛట అఖండ బ్రహ్మముతో లీనమై ఆనందించు సితి- అనగా సంసార నివృత్తి, పరమేశ్వర ప్రాప్తి, లేదా పరమేశ్వర సామ్యము సిద్ధించుచున్నది. కనుక వీరు 1) భూ

2) రుభునః 3) 4) ర్ఘృహః 5) త్జ్ఞన 6) షష 7) స్ఫత్యై
 లోకములకు లనియు వాటిలోనే ఏరి విచారణమనియు
 భావింపవచ్చును. అందుకే ఖుగ్గేద ప్రథమ మండలములోని
 23వ సూక్తమునందలి 16వ మంత్రము ఇట్లనుచున్నది.

“అతోదేవా అవన్నునో,

యతో విష్ణు ర్యుచక్రమే,

పృథివ్యా స్సప్త ధామభిః.” — ఖు. 1-22-16.

తా॥ పరమేశ్వరుడునూ, వ్యాపనశీలుడునూ అగు
 విష్ణువు బూమినుండి సప్తలోకములందు అనగా ఆధారాది
 సప్త ప్రదేశములలో విచారించుచున్నాడని ఎత్తింగిన మమ్ము
 సర్వదేవతలూ కాపాడుడురుగాక. అనగా నాకు సర్వ దైవ
 శక్తులు వశిభూతములగుగాక అని భావము. ఆధారాదులు
 వరుసగా పృథివ్యాది భూతములకు స్థానములనియూ, ఆ
 భూతములచే పుట్టినవనియూ తత్త్వ శాత్రుపేత్తలు ఎతుంగు
 దురు. పంచభూత లోకములకు ఆవలనున్నవి తపస్సత్వై లోక
 ములేకదా. అవియే ఆజ్ఞాసవాస్తారములు. కాపున సప్త
 బుషులచేత ఈ ఆధారాది సప్తస్థానములు చెప్పబడుచున్నవి.

ఈ సప్తముషులు, పంచ బుషులవలె వరుసగా వేద
 ములో చెప్పబడినట్లు లేదు. పంచముషులను వరుసగా చెప్పిన
 యజ్ఞర్యైదము నందే ఇష్టుకోపథాన ఘుట్టములలో “అయిం
 పునో భువాది” మంత్రములలో ప్రాచ్యాది దిక్కులయందు

వనిష్టుడు, భరద్వాజుడు, విశ్వమిత్రుడు, జమదగ్ని అనెడి నల్లురు బుమలూ వినబడుచున్నారు. ఎదవదగు ఉర్ధ్వ దిక్కున 'విశ్వకర్మ' అనువదింపబడినాడు. ఆ మంత్రమూలను కూడ చూతము.

- 1) “అయం పురోభువ స్తస్య ప్రాణో భౌవాయనో వస్తుః ప్రాణాయనో గాయత్రీ వాసస్తీ గాయత్రియే గాయత్రం గాయత్రా దుపాగోణు రుపాగోణో స్త్రినృత్తి వృత్తి రథనర్తగోం రథస్తరాద్వసిష్ఠముమీః ప్రజాపతి గృహీతయాత్వయా ప్రాణం గృష్ణామి ప్రజాభ్యః.
- 2) అయం దక్షీణా విశ్వకర్మ తస్య మనో వైశ్వకర్మణం గ్రీహోమానస స్త్రిషుప్త గ్రైష్మీష్ట్రై ప్రతిషుభ ఎడ మైడ దస్తర్యావోఽనర్యామా త్వంచదశః పంచదశా ద్యులహ ద్యులహతో భరద్వాజ బుమీః ప్రజాపతిగృహీతయా త్వయా మనో గృష్ణామి ప్రజాభ్యః.
- 3) అయం పశ్చ ద్విశ్వవ్యచా స్తస్య చతుర్స్య రైశ్వ వ్యచసం వర్షాణి చాతుమాణి జగతీ వార్షిజగత్య బుత్త మమృత్సమా చ్ఛుక్ర శ్చుక్రా త్వప్తదశా దైయరూపం వైరూపా ద్విశ్వమిత్ర బుమీః ప్రజాపతి గృహీతయా త్వయా చతుర్స్య గృష్ణామి ప్రజాభ్యః.
- 4) ఇద మత్తరా త్వస్తస్యశ్రోత్రగోం సావ్యగోం

శరభాంగ్‌ల్లో త్రైనుష్టు పాచర ద్వయుష్టుభ స్వార్గం
స్వారాన్వేషిమనిన ఏకవిగంశ ఏకవింశా దేహాజం
వైరాజుజుమదగిన్ బుమిః ప్రజాపతి గు తయా
త్వయాత్రీత్రం గృహ్ణిమి ప్రజాభ్వః.

5) ఇయ ముపరిముతి స్తంశ్యవాజ్ఞాతీ హేమన్తో వాచ్య
యనః పంక్తిరై మన్తో పంక్తై నిధనవ న్నథన నత
ఆగ్రయణ ఆగ్రయణ త్రీణవత్తోయ స్తిగంశో
త్రిణవత్రయ స్తిగంశాభ్వాగం శాక్వరరైవతే
శాక్వరరైవతాభ్వాం విశ్వకర్మ బుమిః
ప్రజాపతి గృహీతయా త్వయా వాచం గృహ్ణిమి
ప్రజాభ్వః.”

— జైత్రీయ కాండం-4, ప్రశ్న-3, అను-1.

ఇందు వరుసగా - వసిష్ఠుడు, భరద్వాజుడు, విశ్వ
మిత్రుడు, జమదగిన్ అను నలుగురు బుములు వేరొకానబడిన
పిమ్మట విశ్వకర్మ బుమి వేరొకానబడుట గమనింపదగినది.
ఈ సందర్భమాన బుముల నామములే మనకు అవసర్మైనం
దున ఈ మంత్రములకు అర్థములు ప్రాయిలేదు. ఈ మంత్ర
ముల తరువాతనే “ప్రాచీదిశా”మాది మంత్రములు
ప్రారంభమగుచున్నవి. అవికూడా యజ్ఞ కుండమునకు ఇటిక
లను వేర్చు మంత్రములే అని చదివియే యున్నాము. సప్త
బుములు ఆ యా మన్వస్తరముల యందు భిన్న భిన్న వ్యక్తు

లుగా ఉన్నట్లు పురాణములను బట్టి తెలియుచున్నది. పంచ బుషులు మాత్రము అట్లు మారుచున్నట్లు వేదము కాని, పురాణములు కాని అనిఎన్నేను వారు పంచభూతములు, పంచ క్రియలవలె స్థిరులని విశ్వకర్మ సూక్తము నందలి “బుషయః పూర్వే జకిత్తారో నభూనా” అనెడి వాక్యము చెప్పచున్నది. దీని భావము ఆ పూర్వ్యబుషులు జీర్ణులుకాక శాశ్వతులే అయియందురని. ఎన్ని కల్పములు మారిననూ మన్మహిత ములు చెల్లిననూ ఆ కాళాది పంచభూతములకు, సృష్టి, స్థితి, లయ, తిరోధానాది పంచకర్మలకు మార్పు లేనట్లు ఈ పంచ బుషులకునూ మార్పగాని, జీర్ణత్వముగాని లేదన్న మాట. (చూడు— యజ్ఞర్వేదీయ విశ్వకర్మ సూక్త సాయణ భాష ము.) సత్త బుషుల నామధేయములను మహాభారత ఛం ర్థము ఇట్లు వేరొకన్నది-

“ఎచి, రంగిరా, శ్చాప్తిః, పులస్త్యః, పులహః, క్రతుః వసిష్ఠ ఇతి సప్తేతే మాననా నిర్మితా హతే. 69

ఏతే వేదవిదో ముఖ్య, వేదాచార్యశ్చ కల్పితాః, ప్రవృత్తి ధర్మాణ శైవ, ప్రాణపత్యే చ కల్పితాః.”

70 — విషణు అధ్యాయం

ఇక బ్రహ్మండ పురాణము ఇట్లనుచున్నది-

“భగ్వంగిరా, మరీచిష్ట, పులస్త్యః, పులహః, క్రతుః, అత్రిశైవ, వసిష్ఠశ్చ, సత్త స్వాయంభువేంతరే.”

భృగువు, అంగిరసుడు, మరీచి, పులస్త్యుడు, పులహలు, క్రతువు, అత్రి, వసిష్ఠుడు - అనువారు స్వాయంభువ మన్యస్తరమున సప్తబుషులని భావము.

మహాభారతము భృగువును చెప్పిలేదు. మరీచిని మాత్రమే వేరొక్కన్నది. బ్రహ్మాండ పురాణమేమో భృగ్వంగిరులను ఒకేబుషిగా వేరొక్కన్నది. దీనినిబట్టి ఉభయులూ ఒక్కకుదుటిలోనివారే అని ఎన్నవఱియున్నది. ఈ ఏడుగురిలో ఇష్టకోపథాన మంత్రములలో వేరొక్కనబడిన భరద్వాజ, జమదగ్ని, విశ్వమిత్రులు లేరు. ఒక్క వసిష్ఠుడు మాత్రమే కలడు. కనుక పంచ బుషుమలవలె, సప్త బుషుమల క్రమము మనకు వేదమున అగపడుట లేదు. ఇందుకు కారణము వారు ప్రతిమన్యస్తరముననూ మారుచుండుటయే శారణము కావచ్చును.

సాయణలు యజ్ఞర్వేదీయ సూక్తమఃనందలి “యత్ర సప్తర్షీస్వర ఏకమాహుః” అనెడి వాక మునకు భావ్యము ప్రాయమూ “యత్ర=యస్మిన్, పరే=పరస్మిన్ని శ్వరే, సప్త రీక్త ఏకమాహుః.” యదృతే మచ్య త్రిముఖః సప్తర్షుమో వివిధా దృతే. తే సర్వే సృష్టేః ప్రాక్పరస్మిన్నేకీభూతాః ఇతి వేదాంతవారగా ఆహుః.” అని - మరీచి, అత్రి ప్రభృతులనే సప్తర్షులుగా భావించినారు.

ఇటీవలి బ్రహ్మాండ పురాణము సప్తబుషులనూ, నవ

బ్రిహ్మలనూ ప్రశంసించు కీర్తిములను ఉన్నవి ఉన్నట్లుగా ఉంచి, సానగ సనాతనాది పంచభుషణలకు సంబంధించిన కీర్తిములను తొలగించుట, అ త్వ్యంత ఘోరకార్యము, వాజ్రయ ద్రోహము. సత్యమును చంపివేయుట కాదా!

స ప్రభుషులు ఎవరైన అగుదురుగాక. మనకిచ్చుట కావలసినది వారిచే నెఱుంగదగిన తత్త్వార్థము మాత్రమే. పంచభుషులు పంచభూతాత్మకమైన స్తుపీకి ప్రతీకలైనట్లు, స ప్రభుషులుకూడా ఒకానొక తాత్త్వికార్థమునకు అనగా ఆధారాది సహస్రారము వరకు కల స ప్ర చక్రములకు ప్రతీకలనుటయే ముఖ్యము. ఈ సందర్భమున బుగ్గేదహృదయమేమో తెలిసికొనుటకూడా మంచిదే. బుగ్గేదమున భృగ్యంగిరోగణములు, ఇంకా పెక్కరు బుషులున్నాకన్నట్లుచునే యున్నారు పురాణ వాజ్రయమున అగపడని భుషులుకూడా పెక్కరు బుగ్వది వేదములందు కలరు. స ప్రభుషులకు సూర్యనియొక్క స ప్రకిరణములనికూడా ఒక భావనను సాయణలు విశ్వకర్మ సూక్తార్థ వివరణ సందర్భమున సూచించియున్నారని లోగడ చెప్పి కొని యే యున్నాము. దిగువ నుదాహరించెడి బుగ్గేద మంత్రము ఇట్లనుచున్నది.

“స ప్ర నాం స ప్రభుషుమయః
స ప్ర ద్వ్యమ్మా స్వేషం

సహ్యో అధిక్రియే ధిరే.” — బు. 8-28-5

ఈ మంత్రమునకు భాష్యము వ్రాయుచూ సాయణలు ఒక పురాతనమగు గాథను చెప్పినారు. అది ఇది :—

ఒకానొకప్పుడు అదితి ఇంద్రునిఁఁ సమానుడైన కుమారుని కనదలచినదట. అప్పుడింద్రుడు ఆ టోరికను సహింపనేరక గర్జుములోని పిండమును ఏడు ఖండములగు నట్టు చేసినాడట. ఆ గర్జుమే ఏడుగురైన మరుత్తులు అయినారట. అందుకే తెత్తిరీయ సంహిత “సప్తగణ్యమరుతః” (2-2-11-1) అన్నది. కనుక ఈ బుక్కునకు ఆ య న ఇట్లర్ఫు ము చెప్పినాడు.

సప్తానాం=సప్త మరుత్తులకు, సప్తాంబువయః = సప్త సాధ్య గల ఆయుధ విశేషములు (కలవు). ఏమాం గణానాం = ఈ మరుద్గణములకు, సప్తమ్యమ్మాని=ప్రకాశించునట్టి కుండలాది భూమణములునూ (లేక అన్నదమ్ములునూ)కలవు. తరువాత, సప్త=ఈ ఏడు మరుద్గణములు, శ్రియః = సప్త విధములైన=క్రీలను (దీప్తులను), అధిధిరే=ధరించిరి.

సప్తర్షి శబ్దమున కిచ్చుట మరుద్గణముల ఆయుధము లని చెప్పుట విచారింపదగియున్నది. అట్లుగాక సప్తలోకములకు, సప్తాంబుములు ప్రతీకలుగాని, అధిపతులుగాని అయిఉన్నారనియూ, వారికి ఆధారాది లోకములు దు మ్ముములైనిలయములై యున్నవని (గాని) చెప్పినచో స ర్షి శబ్దము

సార్థకము కాగలదు. సప్త లోకములకు ఆధారాదులనెడి తా త్వికార్థమును ఎచ్చటనూ తడవకుండుట సాయణల కర్మ కొండ పరాయణత్వమునే చాటుచున్నది.

శరీరమున సప్తర్షి శబ్దముచే సూచితమ్మలైన ఆధారాది చక్రములు ఉన్నవి అనుటకును, ఆ చక్రములకు సప్తబుషులు సంకేతములనుటకునూ దిగువ నుదాహరించెడి శుక్లయజు ర్యేద మంత్రమును ప్రమాణముగా ఎంచవచ్చును.

“సప్త బుషయః ప్రతిహితాశ్చరీరే,
సప్త రక్తాన్ని సద మప్రమాదమ్,
సప్తాపః స్వపతో లోక మీయు,
సత్రజాగ్రతో అస్వప్నజే,
సత్ర సదే చ దేవా.” — శుక్ల యజు:— 34-55.

సప్తర్షి శబ్దముచేత పంచ జ్ఞానేం దియములను, ప్రాణమును, అంతికరణమునూ లెక్కించి వీరే సప్తబుషులని కొండఱు భావించి, వారు శరీరమునందు ఉన్నారని అర్థము చెప్పాచుందురు. అదికూడా సమంజసమే. అల్క్యోకాక ఆధారాది సహస్రారము వడకూ గల సస్తకములములుగా కూడా వారిని భావించినచో వారిమూలమున లేదా వారిద్వారా కుండలినియొక్క సహస్రార ప్రవేశము చెప్పాల్సిని తత్త్వార్థాభమును పడయవచ్చును. అప్పాపు పంచర్షులకు వలె,

సప్తర్షులకు కూడా తత్త్వార్థమును సిద్ధింపచేసినొన్నట్లు కాగలదు. భూర్యువస్మివరాది సప్త వ్యాహృతులుకూడా సప్తములకు సంకేతము కావచ్చును. భావించినకొలుది ఇట్టి అమూల్యార్థములు పంచ్రీ, సప్తరీ గణములకు గోచరింపగలవు.

ఈ చర్యవలన పంచములు, సప్త ముఖులు విశ్వకర్మ సంభూతులే అనియు, అందు పంచబుషులు, పంచ భూతములకు, పంచెంద్రియములకు, పంచ ప్రాణములు మొదలగు వానికి సంకేతములై శరీరమున ఉన్నారనియు స్తప్తబుషులు పంచెంద్రియ, ప్రాణాంతకరణ రూపులై, ఆధారాది సప్త చక్ర స్వరూపులై శరీరమునందే యున్నారనియు తెలిసినాన వలయును. ఇది బ్రహ్మండమంతయు పిండాండమునందే కలదని నిరూపించిన నూ వేద దర్శనార్థములకు అనుకూలమైన విషయమే.

వ సు రు ద్రా ది తుయ్ లు

దేవతలనువారు ముప్పుదిముగ్గురనియు, వారు భూమి మింద పదునొకండుగురు, అంతరిక్షమున పదునొకండుగురు, ద్వ్యాలోకమున పదునొకండుగురు ఉండురనియు, బుగ్గేద మంత్రమొకటి చెప్పచున్నది. అది విశ్వేదేవ సూక్తము

లోని మంత్రము.

“యే దేవాసో ఓవ్యైకాచశస్త్ర,
పృథివా మధ్య కాదశస్త్ర,
అప్సు యతో మహిసై కాదశస్త్ర,
తే దేవాసో యజ్ఞ మిమం జూమధ్వం.” 1-139-11.

తా॥ ఇది విశ్వేదేవతలను ఉద్దేశించి చెప్పినదిగానే ఉన్నది. ఈ దేవతలారా! మిాలో ఏ పదునొకండు, ద్వ్యాలోకమునందు ఉన్నారో, మరొక పదునొకండు భూమి మిాద ఉన్నారో, ఇంకొ క పదునొకండు అంతరిక్ష మున ఉన్నారో, అట్టి మిారందరూ. అనగా ముప్పుదిముగ్గురు కూడా ఈ యజ్ఞకార్యమునకు విచ్చేసి హవిరాఖ్యాగములను స్వీకరింపుడు. వీరి వివరములను ఈ సూక్తమున చెప్పిలేదు.

ఈ ముప్పుదిముగ్గులు దేవతల వివరములను గూర్చి శతపథ బ్రాహ్మణము నందలి అష్టాధ్యాయా కాఁడము యొక్క షష్ఠాధ్యాయములోని తృతీయ బ్రాహ్మణము ఇట్లు చెప్పాచున్నది.

“క త్వేవదేవా యూజ్ఞ వలేక్యతి. త్రయస్తిగంశ దిత్తోయైతి 3. కతమే తే త్రయ స్త్రింశదితి. అష్టా వసవ, ఏకాదశ తుద్రా, ద్వాదశాదిత్యా స్త ఏక త్రింశ, దింద్రష్టేవ ప్రజాపతిష్ఠ ఇతి- 4. కతమే వసవ ఇతి. 1. అగ్నిష్టు, 2. పృథివీచ, 3. వాయుష్టు,

4) అన్తరిక్షంచ, 5) ఆదిత్యశ్చ, 6) ద్వార్యశ్చ, 7) చంద్రమాశ్చ, 8) నక్షత్రాణిచైతే వసవ, ఏతే హీదగో సర్వం వాసయైనే. తే య దిదగో సర్వం వాసయైనే తస్మా శ్వసవ ఇతి-5.”

తా॥ 1) అగ్ని, 2) సృథివి, 3) వాయువు, 4) అన్తరిక్షము, 5) ఆదిత్యము, 6) ద్వార్యలోకము, 7) చంద్రుడు, 8) నక్షత్రములు. అనునవి అష్టవసువులు. ఇవి సర్వమును వసింపచేయుచున్నందున వసువు లనుచున్నారు.

“కతమే రుద్రా ఇతి? దశేమే పురుషే ప్రాణః,
ఆత్మైకాదశ, సే యదాస్మాన్నస్తాయి చ్ఛరీరాదు
తాంగ్రేమస్త్యభకోదయైని, తద్విదోదయైని,
తస్మాద్రుద్రాఇతి- 6.”

తా॥ జీవులయందలి దశప్రాణములు (దశేంద్రియములు) ఆత్మ కలసి ఏకాదశ రుద్రులగుచున్నారు. ఈ ప్రాణత్మలు శరీరమునుండి లేచిపోయి బంధువులను ఏడింతురు కావున ఏరిని రుద్రులని పిలుచుచున్నారు. “కోదయ స్తీతి రుద్రాః” అని భావము (శ్వేతప్తుత్తి).

“కతమ ఆదిత్యా ఇతి? ద్వాదశమాసాః సంవత్సరస్వైత
ఆదిత్యః. ఏతే హీదగో సర్వ మాదదానా యైని,
తస్మాదాదిత్యా ఇతి 7.”

తా॥ పదిరెండు సెలలే ఆదిత్యులు. ఇవి సర్వుల

ఆయుస్నను తీసికొనుపోవుచున్నవిగాన ‘ఆదిత్యులని’ చెపు బముచున్నవి-

“కతమ ఇంద్రః? కతమః ప్రజాపతిరితి? స్తనయిత్సు రేవేద్రః, యజ్ఞః ప్రజాపతిరితి— కతమః స్తనయిత్సు రితి ? అశనిరితి. కతమో యజ్ఞాభ్రతి ? పశవ భ్రతి.” -8.

తా॥ ఇంద్రుడనగా స్తన యిత్సువు— అనగా మేఘము. ప్రజాపతి అనగా యజ్ఞము. అనగా పశువులన్నమాట.

“కతమే తే త్రయోదేవా భ్రతి? భ్రమ ఏవ త్రయో లోకాః. ఏషహీమే సర్వేదేవా భ్రతి. కతమాతో ద్వా దేవావితి? అన్నంషేవ ప్రాణాశ్చైతి. కతమో అధ్యర్థ భ్రతి. యోఽయం పవత భ్రతి. కతమ ఏకోదేవ భ్రతి? ప్రాణ భ్రతి.” -9.

తా॥ ఆ మువ్వురు దేవత లెవ్యరు ? సర్వ దేవతలూ పేటియందున్నానో ఆ ముల్లోకములే— (మణిపూర, అనామత, ఆజ్ఞాచక్రములని అంతర్రద్దము). ఇద్దఱు దేవతలెవరు ? అన్నము, ప్రాణము. అధ్యర్థమనగా నేది! వాయురూపమున చరించునట్టిది. ఒక్క దేవత ఎవరు ? ప్రాణమే! చివరకు ప్రాణమనునది పరమోత్మాపుమెనదిగా తేలినది. ముప్పుది ముగ్గురైన దేవతలకు సంబంధించి శతవధ బ్రాహ్మణము చెప్పినరీతి మనకౌన్న ఆధ్యత్మిక రహస్యములను చాటు చున్నది. అందు భువనములను (అన్నింటినీ) వసింపజేయు

వారు ‘వసువులనుట’ పరమ సత్త ము. ఆ వసువులనువారు శుచాశాదులయందు వర్ణింపబ న వ్యక్తిమాత్రులే కారు. వారు, వాటి ఆధిక్యాదైవిక రూపములైనను కావచ్చును. వసువులు ముఖ్య స్వచ్ఛాపమును- పంచ భూతములు, సూర్యచంద్రులు, నక్షత్రములు అని మొత్తము ఎనిమిదిగా శతపథము చెప్పి నది. పంచభూతములు సృష్టికి మూలభూతములని సనుస్తు సృష్టి శాత్రుములునూ చెప్పాచునేయున్న వి. ఇక సూర్య చంద్రులు పగటిని, రాత్రిని సృష్టించెడి దివాకర, నిశాశరులు. పీయ లేనిచో తుణాదియుక్త యుగాంతమైన కాలమే లేక హోవచ్చును. ఈ కాలస్వరూపమును గూర్చి మన దర్శనము లలో మనమింతపరకు చదివియేయున్నాము. ఈ కాలమును శతపథము నక్షత్రములని చెప్పినది. అశ్విన్యాది నక్షత్రములు మేఘాది రాసులయందు తిరుగుటచేతనే మాసాదు లేర్పడు చున్నవని జోయితిశ్శాత్రు మనచున్నది కదా! కనుక కాలము నకు నక్షత్రములు సూచకములనడగును. శతపథము చెప్పిన అంతరిక్షమును జలమని గ్రహింపవలయును. అంతరిక్షము నుండియే, మేఘముల మూలమున జలము, మనకు లభించు చున్నందున అల్మైంచుటలో దోషము లేదు. హోగా ఇక ఆకాశమును న్యూలోక శబ్దముచే గ్రహింపవలయును. ఈ ఎనిమిదింటిచేతనే జగద్వ్యవహారమంతయు జరుగుచున్నది. పీటిని పరమశివుని (భగవంతుని) యొక్క “అష్టమూర్తులనుగా” ఎన్నినారు. శివునియొక్క అష్టమూర్తులలో పంచ

భూతములు, సూర్యచంద్రులు, జీవుడు - అనువారు కలరు. అప్ప వసువులలో జీవుని ద్వారాకముగా భావించినచో అప్ప మూర్తులు ఈశ్వరస్వరూపులే అగుదురు. జగత్తుల సృష్టి ఈ ఉపాధాన కారణములచేతనే అగుచున్నదన్నమాట.

ఇక ఏకాదశ రుద్రులను దశవాయువులుగాను, లేక దళేంద్రియములుగాను యొన్ని, పదునొకండవది ‘ఆత్మ’ యనియు శతపథమన్నది కదా! ఈ పదునొకండుగురు శరీరము నందు ఉన్న నేకాని స్తులశరీరము ప్రాణవంతమై మన జాలదు. ప్రాణములతోపాటు జీవుడునూ లేచిపోగా శరీరము మృతమగుచున్నది. అప్పుడు దానిని ప్రేమించువారు ఏడ్చె దరు. ఇట్లు శరీర బంధువులను ఏడ్పించునట్టివెన దశవాయువు లకు, జీవునకు, రుద్రులనెడి పేరు తగియున్నది. ఆ రుద్రులు ఏకాదశ సంఖ్యవారు.

పంచెండు నెలలకు పన్నిదులు ఆదిత్యులున్నారు. ఏరు సంవత్సర స్వరూపమైన కాలచక్రమును త్రిప్పుచూ జీవులయొక్క ఆయుస్సును ఆక్రమించుచున్నందున ఆదిత్యులని వ్యవహారింపబడుచున్నారు. ఇప్పటికి $8+11+13=31$ అయినారు. ఇక మిగిలినవారు ఇంద్ర, ప్రజాపతులు. వారిలో ఇంద్రుడు మేఘుడే. ఆతనినుండియేకదా వర్ష ము పడునది. వర్ష ము లేనిచో జీవులకు జీవనమే దుర్గభమగుచున్నది. కనుకనే ఇంద్రునికింత ప్రాభాన్యము నిచ్చి దాదాపు 250

సూక్తములలో బుగ్గేద మాతనిని వర్ణించినది. పోగా ఇక మిగిలినవాడు ప్రజాపతి. అతనిని శతపథము ‘యజ్ఞమే’ అన్నది కదా! యజ్ఞమునగా జీవులు తమ అభ్యుదయ మోక్ష ముల కొఱకు చేసెడు కర్మమే అన్నమాట. ఆ కర్మము లేనిదే జగత్తున వ్యవహారమే సాగదుకదా!

ఈ సందర్భమున ‘ప్రజాపతి’ అనగా భగవంతుడైన “విశ్వకర్మ” యని శతపథమే— ఇంకొకచోట చెప్పినది— చూడుడు.

“ప్రజాపతి ర్యాశ్వకర్మేతి— ప్రజాపతిర్యై విశ్వకర్మా— సహీదగం సర్వమకరోత్. మనోగంధర్వాస బుక్కామూ వ్యఘసరన ఇతి. మనోహ గంధర్వ బుక్కామైంపునోభి ర్మిథు సేన సహాచ్ఛుక్కామేష్టయో నామేతుణ్ణుక్కా మానివా విషయ. బుక్కామైర్మాయైతాసత ఇతి. నోఒస్మీతిం వోఒ స్మీతి. సన ఇదం బ్రహ్మక్రతం పాత్మితి. తస్యోక్తో బంధుః”— 11.5.2. సాచితి కాండే షష్ఠాయైస్య తృతీయం బ్రాహ్మణం.

ఈది “ప్రజాపతి ర్యాశ్వకర్మా మనోగంధర్వ స్తస్త బుక్కామూవ్యఘసరసో వహ్నయః” లినెకి యజ్ఞర్యైద మంత్ర మునకు శతపథము చేసిన వ్యాఖ్యానమని సారకులు గ్రహింప వలయును. ఈ మంత్రమున శతపథ బ్రాహ్మణముప్రజాపతి యైన విశ్వకర్మ— అనగా విశ్వకర్మ, ప్రజాపతియై ఈ సమస్త

మునూ సృష్టించినాడని, ఆ జగత్కారణనియుక్త జగత్కార్తల్ని విస్పష్టముగానే వేరొకస్నందున ప్రజాపతి అనగా “విశ్వకర్ముయే” అని చెప్పినానుటలో వేదవిరుద్ధత ఏమియు లేదు. ఇది యంతయు బుగ్గేద దళము మండలము నందలి విశ్వకర్మ సూక్తములలోని భావమే కాని దానికి భిన్నమైనదెంతమాత్రమును కాదు. ప్రజాపతి శబ్దమునకు “జగత్ సృష్టికర్త” యని చెప్పినానుట, విశ్వకర్మ వసురుద్రాదిత్యులను సృష్టించినాడనిడి యజ్ఞేద సప్తమకాండ మంత్రమునకు కూడ అనుగుణముగానే యున్నది.

కనుక వసురుద్రాదిత్యులనువారు ప్రతి శరీరము నందును ఉన్నారని తెలియుచున్నదికదా. వేదవేత్త ఈ అంశము నెఱింగి తన శరీరస్తలెన దేవతలను సదుపయోగము చేసినాని కృతాధ్యడగునని గ్రహింపవలసియున్నది. ఇట్టి ‘వసురుద్రాదిత్యులు’ జగత్కారణుడైన విశ్వకర్మ సంతానమే అని యజ్ఞేద మంత్రమునుబట్టి ఇప్పుడు తెలిసినాందుము:-

“అపో వా ఇద మగ్రే సలీల మాసీ త్తస్మిన్ ప్రజాపతిర్వయు రూఖత్వాచర్తత్తు ఇమా మపశ్య, త్తాం వరాహాభూత్వాహర, త్తాం విశ్వకర్మ భూత్వాప్యమార్పిత్, సాప్రథత, సాపృథివ్య భవత్. తత్పుధివై పృథివీత్వం. తసాం విశ్రామ్యత్రప్రజాతి స్పదేవా నసృజత్. వసూన్,

రుద్రా, నాదిత్యానే.” — యజుః. కాం-7, ప్రప-1-అనువాకము-5.

దీని భావమిది :- కంటికి అగపదు ఈ జగమంతయుమెదట (సృష్టికి పూర్వము) కేవలము జలరూపముగానేయున్నది. అట్టి నీళ్ళయందు నివసింపవీలులేనందున, ‘ప్రజాపతి’ వాయురూపుడై ఆ నీటియందు ప్రవేశించి అంతటనూతిరుగాడెను. ఆయునకు ఆ నీళ్ళలో భూమి కనపడినది. ఆభూమిని ప్రజాపతి వరాహరూపమును ధరించి నీటిపైకితెచ్చెను. అటుపిమ్మట ఆ ప్రజాపతి వరాహరూపమును పీడించి విశ్వకర్మ రూపమును తాల్చి భూమిమిందనున్న జలములనేలుతుడిచివేసి దానిని విస్తరింపజేసినాడు. అనగా ‘భూ’ సృష్టి జరిగినదన్నమాట. అప్పాడు భూమి సర్వాపథులకు, ప్రాణులకు నివాసమైన ఇప్పటి పృథివిగా విరివి చెందినది. ఇట్లు ప్రథము (విస్తృతి) చెందినది కావుననే దానికి ‘పృథివి’ నామము చెల్లుచున్నది. అప్పాడా విశ్వకర్మ ప్రజాపతి ఆ భూమిపై విశ్రమించి “వసువులు, రుద్రులు, ఆదిత్యులు” అనెడి దేవగణములను సృష్టించినాడు.

ఈ సందర్భమున, ‘ప్రజాపతి, పరమేష్ఠి, విశ్వకర్మ’ పదములు సమానార్థకములని భాష్యకారుడైన సాయణనివాక్యము :-

“ప్రజాపతి ర్విశ్వకర్మ పరమేష్ఠి త్వేత త్రయోప్యే

కశ్మీవ మూర్తి భేదాః” అని. ఇంకను “ప్రజాపతి శ్రీశ్రూకర్మ” అనెడి శ్రుతికూడ వారి అభేదమును చాటుచునే యున్నది.

విశ్వకర్మ భూమిని నీటినుండి పైకి తెచ్చినాడను విషయమును అభర్వవేదము నందలి పృథివీ సూక్తములోని దిగువ మంత్రముకూడా వివరించుచునే యున్నది.

“యా మస్యేచ్ఛ ధవిషా విశ్వకర్మ
అ స్త రర్ణ వే రజసి ప్రవిష్టామ్
భుజిష్యం పాత్రం నిహితం గుహ
యదావి కోభిగే అభవ న్యాత్త మదభ్యః.”

— అభర్వ. 12-1-60.

తా॥ నీటియందు మునిగిపోయిన యే భూమిని విశ్వకర్మ అందు మునిగి, వెదికి పైకి తెచ్చేనో, తెచ్చి దానిని జీవ భోగ్యముగా చేసేనో, ఆ భూమి మమ్ము రణ్ణించుగాక. అనగా మాకు భోగ్యమగుగాక అని భావము. విశ్వకర్మ ‘భూస్త్రమ్’ చేసినాడని ఇందలి సారాంశము. ఈ అంశమునే “అదభ్యః పృథివీ” అన్న ఉపనిషద్వాక్యమును చెప్పాచున్నది.

జలమగ్నమైన భూమిని నీటినుడి విశ్వకర్మ ఉధరించి నాడని యజ్ఞర్వేదమును, అభర్వ వేదములోని ఈ మంత్రమును చెప్పాచుండగా మన పురాణములు విష్ణుమూర్తి వరాహవతారమైత్తి నీటినుండి “భూమి”ని పైకి తెచ్చినాడని వర్ణిం

చుట్ట ఎంత వేద విరుద్ధతయో ఆలోచింపుడు. కనుక విశ్వకర్మ మహిమను విష్ణువుకు ఆపాదించినారనుటకు ఈ వేదమంత్రములే నిదర్శనము. కనుక వసురుద్రాదిత్యుల సృజించి నది జగత్కరణైడైన ‘విశ్వకర్మయే’ అని దీనినిబట్టి స్పృహమగుచున్నది. ఆతడు సహస్రాధిక కర్మములనుచేయు విశ్వకర్మకనుక నే భూమిని సృష్టించినాడు. వసురుద్రాదిత్యులను గూడసృష్టించినాడనుట ఎతుగదగిన రహస్యము. విశ్వకర్మద్వాపాపువులను సృష్టించినాడను విషయమును విశ్వకర్మసూక్తములలో విస్పష్టముగా కాంచవచ్చును.

ఈ సందర్భమున వసువులు, విశ్వేందేవతలు, ఆదిత్యులు అనగా సెవనో బ్రహ్మండ పురాణము ననుసరించి తెలిసి కొండను.

“|| క్రతు, ర్ద్రక్, త్రష్ణవ, స్ఫత్యః, కాలః, కామోః,
మునిస్తథా, పురూరవ, శ్చార్ధీవశ్చ, రోచమానశ్చ
తే దశ.”— బ్రహ్మండ పురాణం. 2-3-3-30.

- 1) క్రతువు, 2) దత్తుడు, 3) క్రతుడు, 4) సత్యుడు,
- 5) కాలుడు, 6) కాముడు, 7) ముని, 8) పురూరవుడు, 9)
- ఆర్ధీవుడు, 10) రోచమానుడు— అను ఈ పదుగురు విశ్వేందలు.

విశ్వేందేవతలు, వసురుద్రాదిత్యులు ఎనిమిది దేవరాములలోనివారని బ్రహ్మండ పురాణమే అనుచున్నది.

నీ. “ఆదిత్యు, వసవో, రుద్రా, సామధ్యు, విశ్వే,
మరుద్రణాః, భృగవోఽంగిరసష్టైవ, తేషట్
దేవగణాః స్తుతాః.”

— బ్రహ్ముండ పురాణ. 1-2-38-2.

1) ఆదిత్యులు, 2) వసవులు, 3) రుద్రులు, 4)
సామధ్యులు, 5) విశ్వేదేవతలు, 6) మరుతులు, 7) భృగు
వులు, 8) అంగిరసులు— ఏరే అష్టదేవ గణములు. ఏరిలో
వసవు లేదో—

నీ॥ “ధరో, క్రథువశ్చ, సోమశ్చ, సావిత్రోఽభానిలో
నలః, ప్రత్యుషశ్చ, ప్రభాసశ్చ, వసవోఽష్టో
ప్రకీర్తితాః.”

— వ్యాసభారతాను శాసనికం 150-16-17.

1) ధరుడు, 2) ధృవుడు, 3) సోముడు, 4) సావి
త్రుడు, 5) అనిలుడు, 6) అనలుడు, 7) ప్రత్యుషముడు, 8)
ప్రభాసుడు— అనువారేదో అష్ట వసవులు. ఈ అష్ట వస
వులు భూతిక పదార్థములని శతపథ బ్రాహ్మణమనగా, ఏరు
దేవగణాంతరూపులని పురాణాదులు చెప్పినవి. అయినను
రెండును సమంజసములే. పంచ భూతాదులు ప్రకృతిలోని
పదార్థములు. అని అష్టవసవుల ఆధిభూతిక రూపములు.
పురాణములు చెప్పిన ఈ ఎనమండుగురు మూర్తులు ఆధి
దైవిక స్వరూపములని మనము సమన్వయించుకొనవచ్చును.

“అడైకపా, దహిర్మధన్యే, స్వపో, రుద్రో, హరస్తథా
శంభుశ్చ, త్ర్యంబకశ్చైవ, ఈశానశ్చపరాజితః,
ఖ్యతా స్మీభువనశ్చైతి రుద్రా ఏకాదశస్త్రులతాః.

ఇప్పుడు ఏకాదశ రుద్రులను చూతము : - 1) అజుదు,
2) ఏకపాదుడు, 3) అహిర్మధన్యుడు, 4) త్వప్తి, 5)
రుద్రుడు, 6) హరుడు, 7) శంభుడు, 8) త్ర్యంబకుడు, 9)
అపరాజితుడు, 10) ఈశానుడు, 11) ప్రిభువనుడు. పీరిలో
త్వప్తి అనువాదు కాదశ రుద్రులలోను, ద్వాదశాదిత్వుల
లోను, ఉండుట గమనింపదగియున్నది. ఇది విశ్వకర్మ
తత్త్వము యొక్క శివకేళ వాఖేడ భావమునకు నిదర్శనము.
బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రులు, ఆయన బిడ్డలే కదా! త్ర్యంబక
శబ్దము ఏకాదశ రుద్రులలో ఒకసికి చెల్లుటయేకాక,
“త్రయాణాం, బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాణామంబకం- పితరమ్”
అను వసిష్ఠ వాక్యమును బట్టి ప్రతిసూర్యులకు తండ్రియైన
విశ్వకర్మకుగూడ, ప్రసిద్ధమైయుండుట గమనింపదగియున్నది.

ఇక కాశ్యప శిల్పము ఏకాదశ రుద్రులను ఇట్లు
పేరొక్కన్నది :-

1	2	3	4	5
శ్వాసీ॥ “మహాదేవ, శివో, రుద్ర, శ్వంకరో, నీలలోహితః,				
6	7	8	9	10
ఈశానో, విజయ, స్వపో, దేవదేవో, భవోద్భవః,				

11

కపాలీ శ, స్త్రీతిజేయా, రుద్రా ఏకాదశస్త్రూతాః.”

1) మహాదేవుడు, 2) శివుడు, 3) రుద్రుడు, 4) శంకరుడు, 5) సీలలోహితుడు, 6) ఈశానుడు, 7) విజయుడు, 8) త్వష్ట, 9) దేవదేవుడు, 10) భవోద్ధేవుడు, 11) కపాలీశుడు. ఇక ద్వాదశాదిత్యలను చూతము.

లో॥ “భగ్వైవా ర్యమాదశశ్చ, మిత్రోవరుణ ఏవచ,
ధాతాచైవ విధాతాచ, వివస్వంశ్చ, మహాదుయ్యతిః
త్వష్ట, పూషా, తథాపేంద్రో ద్వాదశో విష్ణు
రుచ్యతే.”

— బృహద్దేవత, ఇవ అధ్యాయం, 147వ లోకము.

1) భగుడు, 2) అర్ధముడు, 3) అంశుడు, 4) మిత్రుడు, 5) వరుణుడు, 6) ధాత, 7) విధాత, 8) వివస్వంతుడు, 9) త్వష్ట, 10) పూష, 11) ఇంద్రుడు, 12) విష్ణువు. దా ఈశాదిత్యలలో మిత్రావరుణ, వివస్వంతులు, ధాత్యవిధాలు, ఇంద్రాదులు ఉన్నారు కాన వారుకూడా విశ్వకర్మ తనయులే. ఆయనతో అభేదరూపులే. ఈ విషయ మును విశ్వకర్మ సూక్తమే ఇట్లు చెప్పచున్నది.

“ధాతా విధాతా పరమోత్త సందృక్త” అని.

ఈ ద్వాదశాదిత్యలలో పేరొక్కనబడిన త్వష్ట, విశ్వకర్మ తనయుడని, పురుషుమూక్తము నందలి “విశ్వకర్మా

చుట్టు ఎంత వేద విరుద్ధతయో ఆలోచింపుపు. కనుక విశ్వకర్మ మహిమను విష్ణువుకు ఆపాదించినారనుటకు ఈ వేదమంత్రములే నిదర్శనము. కనుక వసురుద్రాదిత్యుల సృజించి నది జగత్కారణపడైన ‘విశ్వకర్మయే’ అని దీనినిబట్టి స్పష్టమగుచున్నది. ఆతడు సహాస్రాధిక కర్మములనుచేయు విశ్వకర్మకనుక నే భూమిని సృష్టించినాడు. వసురుద్రాదిత్యులను గూడసృష్టించినాడనుట ఎఱుగదగిన రహాస్యము. విశ్వకర్మద్వారాపూఢువులను సృష్టించినాడను విషయమును విశ్వకర్మసూక్తములలో విస్పటముగా కాంచవచ్చును.

ఈ సందర్భమున వసువులు, విశ్వేదేవతలు, ఆదిత్యులు అనగా నెవరో బ్రహ్మోండ పురాణము ననుసరించి తెలిసి కొండము.

“|| క్రతు, ర్దత్తు, శ్ర్వవ, సుత్యుః, కాలః, కామో,
మునిస్తథా, పురూరవ, శాచర్ద్రివశ్చ, రోచమానశ్చ
తే దశ.”— బ్రహ్మోండ పురాణం. 2-3-3-30.

1) క్రతువు, 2) దత్తుడు, 3) శ్రవుడు, 4) సత్యుడు,
5) కాలుడు, 6) కాముడు, 7) ముని, 8) పురూరవుడు, 9)
శాచర్ద్రివుడు, 10) రోచమానుడు. అను ఈ పదుగురు విశ్వే
దేవతలు.

విశ్వేదేవతలు, వసురుద్రాదిత్యులు ఎనిమిది జేవ
గణములలోనివారని బ్రహ్మోండ పురాణమే అనుచున్నది.

నేను ద్వాదశాదిత్యలలో విష్ణుమూర్తిని. జోయీతికో శములలో సూర్యుడను. ఈ “విష్ణు-సూర్యులు” విశ్వకర్మ స్వరూపములే కదా. పిమ్మట “రుద్రాణాం శంకరశాచస్తై, విత్తేశో యత్కరత్సామ్, నసూనాం పావకశాచస్తై, మేరు శ్శిఖ రిణామవాం.” — 11-23.

వికాదశ రుద్రులలో శంకరుడను, అష్ట వసువులలో పావకుడను, యత్సులలో కుబేరుడను, కొండలలో మేరు పర్వతమును నేనే కదా! కనుక రుద్రులలో సర్వక్రైష్మదగు శంకరుడు తన స్వరూపమే అని తెలినది. శంకరుడనగా సుఖమును (ఆసందనును) కలిగించువాడని భావము. ఈవిధముగా గీతకూడా ‘విష్ణు-రుద్రులు’ విశ్వకర్మ స్వరూపులే అని చెప్పినది. గీత వేదార్థమునే అనువదించునుకదా!

వసు, రుద్రాదిత్యలకు బ్రహ్మాండమునందును, వేదములలోను ఇంత ప్రాధాన్యము ఉన్నందువల్లనే బ్రహ్మాక్యమునందిన మహాత్ములు వారిని, తమకు అథేదరూపులు గాను, తామే వారయినట్లుగాను అనుభూతి పొందుచున్నారు. ఇందుకు బుగ్గేదములో అంభృతా మహార్షి కూతురైన వాగేని చెప్పిన సూక్తములోని “అహంరుద్రేభి ర్వసుభిః” అనెడి మంత్రమును దృష్టాంతముగా తీసికొనవచ్చును. (చూడు— లిఖిన పుటు).

ఈ సందర్భమున వసురుద్రాదిత్యులు, బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాదులు, ఇంకా సర్వదేవతలు ‘విశ్వకర్మ’ నుండియే పుట్టి నారను విషయమును విశ్వకర్మోపనిషత్తు మనకు స్పృష్టము చేయగలదు.

వసురుద్రాదిత్యులు అనువారు పితృ, పితామహ, ప్రపితామహ స్వరూపులని కూడ శ్రాద్ధకల్పమును బట్టి తెలియుచున్నది. భూమిమిందికిల వసువులు తన్నగన్న తల్లి దండుల వంటివారు. అంతిక్షమునందు గల రుద్రులు తన తాతలవంటివారు. అనగా ‘పితామహులన్న’మాట. ఆ పైన సువర్ణోకమునగల ఆదిత్యులు ప్రపితామహుల వంటివారు. అనగా ‘ముత్తాతలన్న’మాట. ఈవిధముగా దేవ, పితృ తత్త్వములన్నియు “విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుని” నుండి కలిగినవే అని చెప్పాట మన వేద హృదయము.

త్రిభువనముల సృష్టికర్త :

“యదేదన్తా అదదృగ్ం హత్తాసూర్య

ఆదిద్యావా పృథివీ అప్రథేతామ్.” — వి. సూ. 9.

ఆ విశ్వకర్మ ద్వానా పృథివులను విస్తరించి వ్యాపిం చెను. ఈవిధముగా విశ్వకర్మ చేసిన భూదివముల సృష్టి విశ్వకర్మ సూక్తములలో బమువిధముల వర్ణింపబడినది. ఈ భూదివములు, మొదటిదైన ఆధార చక్రమునకును, చివరిదైన సహస్రారమునకును సూచకములని పాతకులు మజువరాదు.

సప్తలోకములకు ఆధారాది సప్తచక్రములు సంకేతములని పారకులు పూర్వగ్రంథములో చదివియేయున్నారు.

“పృథివ్యన్తరిక్షం ద్వార్ధిషోఽవాన్తరదిశాః” అని తైతీ రీయోపనిషత్తు పృథివీ, అన్తరిక్ష, ద్వార్ధిషోఽవాన్తరదిశాః అన్తరిక్షములను పేరొక్కన్నది. వాటి స్ఫురిషినిగూర్చి శతపథ బ్రాహ్మణమిట్లు పలుకు చున్నది :-

“ప్రజాపతిర్వా ఇదమ్గా ఆసీదేక ఏవ” సోఽకామ యతస్యం ప్రజాయేయేతి. సోఽశ్రామ్య త్సతపోఽతప్యత.

1) త్రయోలోకా అసృజన్త- పృథివ్యన్తరిక్షం ద్వార్ధః. న ఇమాం త్రీన్ లోకా నభితతాప. తేభ్యస్తప్తేభ్యః త్రీణి జో తీంహ్యజాయన్నాగ్ని, కోర్మిఱయం పవతే, సూర్యః. న ఇమాని త్రీణిజోర్యతీంహ్యభితతాప, తేభ్యస్తప్తేభ్యః. 2) త్రయోవేదా అజాయన్నాగ్ని బుంగ్యేదో, వాయోర్వయజు వేదః, సూర్య త్సామవేదః. న ఇమాన్ త్రీన్ వేదా నభితతాప. తేభ్యస్తప్తేభ్యః 4) త్రీణి శుక్రాంధ్యజాయన్త-ఘారితి బుంగ్యేదా, దుఖవ ఇతి యజుర్వేదా త్వ్య రితి సామవేదా త్తదృగ్ంగ్యేదేనైవ హాత్రోత్ర మకుర్వత, యజుర్వేదే నాథ్య గ్ం, సామవేదేనోద్గీథం. యదేవ త్రయ్యే విద్యాయై శుక్రం తేన బ్రహ్మత్వ మధోచ్చుకామ. 5” — అష్టాధ్యయా కాండం కవ అధ్యాయము-రివ బ్రాహ్మణం.

తా॥ సృష్టాంగ్ది యందుగల “ప్రజాపతి” (విశ్వకర్మ)

సృష్టిని చేయదలచి పృథివ్యన్తిక్త ద్వ్యాలోకములను, వాటి నుండి అగ్ని, వాయు, సూర్యులను, వారినుండి బుగ్యజీ సాన్మములను, వాటినుండి భూర్భువ స్వర్గములను (వాటి నుండి అకార, ఉకార, మకారాత్మక ప్రణముసు) సృజిం చెను. బుగ్యేదమునకు హతోతను, యజస్సునకు అధ్వర్యుని, సామమునకు ఉద్గాతను పాతకులను చేసెను. అనగా వరుసగా మూడు వేదములనుండి ‘హతోతము. అధ్వర్యువము, ఉద్గిధము’ అనునవి కలిగి బ్రహ్మత్వము, వేదత్వము సిద్ధమైనవన్నమాట. ఇది అంతయు “ప్రజాపతి ర్యశ్వకర్మ” అని చెపుబడిన విశ్వ కగ్గయొక్క సృష్టియే.

వసురుద్రాదిత్యులకుగాని, బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాదు లకుగాని జనకుడును, శక్తిప్రదాతయు విశ్వకర్మ పరమాత్మయే అను సంశమును కృష్ణ యజుర్వేద మంత్రమును బట్టి గూడ తెలిసికొండము : -

“యేనదేవా జ్యోతిషోర్ధ్వ ఉదాయై,
యేనాదిత్య, యేనవసవో, యేనరుద్రా,
యేనాంగిరసో, మహిమాన మానశ్చః,
తేనైతు యజమానః స్వస్మి- స్వర్గంయ
వా ఏడ లోకాయ.”

— కాండము-5, ప్రశ్న-7, అను-5.

తా॥ బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాది దేవతలు ఏ అనంత

శక్తి చేత తేజోమయులై ఉఁ వ్యోకములందు ఉన్నారో, ఏ
శక్తి చేత రుద్రులు, వసువులు, ఆదిత్యులు, అంగిరఃప్రభృతి
మహారులు మహిమలు కలవారైనారో ఆ మహాశక్తి చేత ఈ
యజమానుడు శుభములనంది ఉత్తమ లోకములను పొందు
గాక! ఇట్లనుటచేత ఏ విశ్వకర్మ నామకశక్తి, వారలను
కన్నదో, ఆశక్తి వారికంటె అధికమైనదని తోచున్నది
కదా! ఇక్కడి అంగిరసులు అనుమాటచేత, పంచమీ సప్తర్షి
గణములను కూడా గ్రహింపవలయును.

అంగిరసులు - భృగువులు - అధర్వణులు

భృగువులను, అంగిరసులను, అధర్వణులను దశమ
మండలము నండలి 14వ సూక్తములోని 6వ మంత్రము ఇట్లు
పేర్కొన్నది.

“అంగిరసో నః పితరో నవగ్యా

అధర్వణో భృగవః సోమాంసః,

తేషాం వయం సుమతో యజ్ఞయూనా

మహి భద్రే సౌమనసే స్యామ.” — బు. 10-14-6.

ఈ సూక్తమునకు ద్రష్టు ‘సరణ్య (సంజ్ఞ)-వివస్వం
తుల’ కుమారుడైన యముడు.

తా॥ అంగిరసులు, అధర్యణలు, భృగువులు అనువాదు మనకు పితులును, ప్రీతిని కలిగించువారును, సోమపానమునకు తగివవారును ఆగుచున్నారు. యజ్ఞారులగు అట్టివారియైక్కు మంచి మనస్సులో మనము నివసింతుము గాక. అనగా వారు మనలను మఱువకుందురుగాక యని భావము. వారి మంచి మనస్సులోనున్న ఈ ము, లేక ఈధవాంఛ మనకు చేకూరుగాక! అని సారాంశము. ఈ 14వ సూక్తమున పితృదేవతల ప్రశంస కలదు. అందు అంగిరసులను 3, 4, 5 సంఖ్యల మంత్రములు కూడా పేర్కొన్నవి. ఇప్పాడు అధర్యణలను చూతము

ముండకోపనిషత్తులోని మొదటి మంత్రము ఇట్లను చున్నది. “బ్రహ్మదేవానాం ప్రథమః సుబభూష విశ్వస్య కర్తా భువనస్యగోప్తా. స బ్రహ్మవిద్యాం సర్వవిదా ప్రతిష్ఠా మథర్వాయ జ్యేష్ఠపుత్రాయ ప్రాహ 1. అధర్యణ యాం ప్రపదేత బ్రహ్మ అథర్వాతాం పురోవాచాంగిరే బ్రహ్మ విదా మ్. స భారచ్యాజాయ సత్యవహాయ ప్రాహ, భారద్వాజో...నే పరావరామ్.” 2.

తా॥ ‘బ్రహ్మ’ దేవతలలో మొదటివాడై ఉండెను. ఆయన విశ్వమునకు కర్త యు, లోకములకు రక్తకుడును. ఆ బ్రహ్మదేవుష సర్వవిద్యలకు మూలమైన బ్రహ్మవిద్యను తన పెద్దకుమారుడైన ‘అధర్వనికి’ ఉపదేశించెను. ఆ అధర్వ

ఎడు ఆ బ్రహ్మవిద్యను ‘అంగిరునికి’ ఉపదేశించెను. ఆత డేమో భరద్వాజ వంశీయుడైన ‘సత్యవహునికి’ ఉపదేశించెను. ఆ సత్యవహుడు ‘అంగిరసునికి’ దానిని ఉపదేశించెను దీనినిబట్టి సృష్టికర్త కుమారుడు ‘అధర్యడని’ తెలియు చున్నది. ఆ అధర్యని కుమారులే ‘అధర్యాణలు’. కనుక అధర్యాణలనువారు “విశ్వకర్మ సంతానమే” అన్నమాట. ఈ ఉపనిషత్తు మొదటి బ్రహ్మవిద్యాచార్యుని ‘బ్రహ్మ’ అని చెప్పినది. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు చెప్పిన మొదటి బ్రహ్మ విద్యాచార్యుడు ‘స్వయంభు బ్రహ్మ’. స్వయంభు బ్రహ్మ అనగా “విశ్వకర్మయే”. ఇందుకు మూలస్తంభ పురాణము ప్రమాణము. అందలి మొదటి నీకములివి :

“న భూమి ర్న జలం చైవ, న తేజో న చ వాయవః
న చ బ్రహ్మ, న విష్ణుశ్చ, న రుద్రో, న చ తారకాః
సర్వశాస్నేయ విశ్వకర్మ స్వయంభూ రభవత్తదా.”

ఈ నీకమున విశ్వకర్మ ‘స్వయంభువుగా’ చెప్పబడి నాడు. బ్రహ్మ-విశ్వకర్మలకు వేదములలో అథేదమే కావున స్వయంభు బ్రహ్మ అనగా “విశ్వకర్మయే” అని తెలియ వలెను. ఆ స్వయంభు బ్రహ్మ ముండకోపనిషత్తులో బ్రహ్మగా వేరొకైనబడినాడు. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు స్వయంభు బ్రహ్మ తరువాత, సానగ సనాతనులతో పాటు అధర్యాణికూడ బ్రహ్మవిదో పదేశికునిగా వేరొకైన్నది. కనుక ముండక, బృహదారణ్య ములు వేరొకైన్న అధర్య

ఐదు విశ్వకర్మ సంతానములోనివాడనుటలో ఆశ్చేషములేదు.

ఈ అధర్యాణని వేరనే అధర్యాణ వేదము బయలుదేరినది. అతడు “విశ్వకర్మ” సంప్రదాయమువాడు కనుకనే, అధర్య వేదమును వాచస్పతి సూక్త ముతో ప్రారంభించినాడు. వాచస్పతి అనగా “విశ్వకర్మయే” అని, “వాచస్పతిం విశ్వకర్మామూతయే” అనెడి బుగ్గేదీయ విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రము చెప్పచున్నది. కనుక “విశ్వకర్మ మయం జగత్” అనెడి మా మాట సత్యేతరము కాదు.

వేదములందు భృగువులు, అంగిరసులు, అధర్యాణులు, అత్రి, వసిష్ఠ భరద్వాజులు, ప్రముఖ బుహిగణములోనివారు. నారిలో అంగిరసులను గూర్చి బుగ్గేదము త్రయి ముఖులము నందలి 15వ మంత్రము ఇట్లనుచున్నది.

“అధామాతు రుషసః స్తువిప్రా-

జాయేమహి ప్రథమా వేధసో స్తున్,

దివ స్పృతా అంగిరసో భవేమాద్రిం

బుజేమ ధనినం సం శుచంతః.” — బు. 4-2-15.

దీనికి సాయణల భాష్యము :- వామదేవో అన్యో మడ్చిరంగిరో భిస్పవూ బూతే - మాత్రః బుషస స్పకాళాత్ - స్తువిప్రాః ప్రాజ్ఞా వయం స్తుః. ప్రథమాః = ప్రేష్టావయం, వేధసో అగ్నేః పరిచారికాన్ స్తున్, వేధసో విధాత్ర్యాన్ రశ్మీన్యా జాయేమహి - వయం జనయామః. దివో ద్వీష

మాన స్వాదిత్యస్య పుత్రా వయం అంగిరసో భావేమ. భూతి మంత్రః స్వామ. శుచన్తో దీప్యమానావయం ధనిన ముదక వంత మృదిమ్ మేఘం బుజేమ.”

తా॥ వామదేవుడీ మాటలను తక్కిన ఆర్గ్రరు అంగిరసులతోను అనుచున్నాడు. తల్లియైన ఉషస్సు నుండి ప్రాజ్ఞలమును, ప్రేషులమును మరియు విధాతలము లేదా కిరణములము అయిన మనము జన్మించితిమి. ప్రశాశించు చున్నటి ఆదిత్యుని పుత్రులమైన మనము అంగిరసుల మగు దుము. భూతిమంతుల మగుదుము. నీటితో నిండిన మేఘు మును వానలు కురియుట్కై (మనము) భేదింతుము. ఇక్కడ “సప్తవిప్రా” అనుటచేత అంగిరసులు వదుగురు అని తెలియుచున్నది. వారు సూర్యకిరణ స్వదూపులని కూడ భావము. ఈ వ్యస్తరినీ ఆధారాది సప్త చక్రములకు ప్రతీక లుగా సైతము ఎన్నవమ్మను. మహాభారతములోని ఆనుశాసనిక పర్వము అంగిరసులు ఎనమందుగురని చెప్పాచున్నది.

“అస్తాచాంగిరసః పుత్రా ఆగ్నేయాస్తే పుయదా హృతాః, బృహస్పతి, రుచణ్యశ్చ, పయస్య, శ్యాంతిరేవచ, ఫౌరో, విరూప, స్నంవర్త. స్నధన్యా చాషమఃస్నైలుతః”

— భారతానుశాసనికం (83) అధ్యాయము.

తా॥ అంగిరసునికి 1) బృహసపుత్రి, 2) ఉచధ్యదు,
3) పయస్యదు, 4) శాంతి, 5) ఘోరుదు, 6) విరూపుదు,
7) సంవర్తుదు, 8) సుధన్యదు అను ఎనమండుగురు కొడు
కులు కలరు. వీరందరును ‘అగ్ని’ నుండియే పుట్టినవారని
“ఆగ్నేయః” అనెడి మాట చెప్పాచున్నది. వీరు ఆగ్నేయ
లెట్లో ఇప్పుడు తెలిసికొందము.

అంగిరులు అగ్నిపుత్రులనెడి విషయము బుగ్గేద
ప్రఫమ మండలము నందలి లీ1వ సూక్తములోని మొదటి
మంత్రముకూడ చెప్పాచున్నది.

“త్వయగ్నే ప్రఫమో అంగిరా బుషి
దేవో దేవానా మభవః శివః సభా,
తవ ప్రతే కవయో విద్యునాపసో
జాయంత మరుతో బ్రాహస్పద్మయః.”

— చూ. 1-31-1.

తా॥ “ఓ అగ్ని, నీపు అంగిరసులను కన్నతండ్రివి
కనుక, మొట్టమొదటి అంగిరో బుషివి. అశ్లేష్వయముగా
దేవుడవై తక్కిన దేవతలకు శుభములను గూర్చు మిత్రుడ
వైనావు. నీ కర్మాయందు మేధావులును, కర్మజానము కల
వారును, ప్రకాశించు ఆయుధములతో కూడినవారును అగు
మరుత్తులు జన్మించినారు.” ఇశ్లేష్ రెండవ మంత్రములోకూడ
అగ్ని, క్రేష్ణడైన ‘అంగిరసుడని’ పొగడబడినాడు.

“త్వే మగ్నే ప్రధమో అంగిరస్తమః, కవిదైవానాం పరిభూషణి వ్రతం” అని. ఈవిధముగా ఈ సూక్త ము అగ్ని యొక్క సర్వాత్మకత్వమును చెప్పచున్నది. ఇచ్చట నాల్గ మండలము, రెండవ సూక్త ములోని పగ్నసైదవ మంత్రము ‘అంగిరసులు’, దివము (సూర్యుని) పుత్రులని చెప్పచుండగా ప్రధమ మండలములోని ముప్పదిబక్తవ సూక్తము ‘అగ్ని’ అంగిరసుల తండ్రియని చెప్పినది కదా! ఇది ఒకదానికొకటి విరుద్ధము కాదా అనుకొనపనిలేదు. అగ్నికినీ- సూర్యునకును, అఖేదము పాటింపబడినది. ఇద్దరును అగ్నిస్వరూపులే కదా. సూర్యుడు విశ్వకర్మ తనయులలో ఎదవవాడును, విశ్వజ్ఞ బ్రహ్మస్వరూపుడును కనుక అంగిరసులు “విశ్వకర్మ వంశము” వారే అని తేలుచున్నది. ఇక పదవ మండలములోని అరువది రెండవ సూక్తము ఏమనుచున్నదో చూతము.

“యే అగ్నేః పరిజ్ఞి రే, విరూపాసౌ దివస్సరి,
నవగ్రో ను దళగ్రో అంగిరస్తమ స్నచాదేవేష
మంహతే.” — ఇఁ. 10-62-6.

తా॥ వివిధ రూపములుగల అంగిరసులు ద్వారాక సంబంధమగు ‘అగ్ని’ నుండి పుట్టినారని మంత్రముయొక్క 1, 2 పాదము లనుచున్నవి. కాగా అగ్నికి- విశ్వకర్మకు గల సంబంధమును నిరూపించినగానిమన ప్రయత్నము పూర్తము కాదు. విశ్వకర్మ కుమారుడు ‘త్వేషయని’ పురుష సూక్తము చెప్పచున్నదికదా! ఆ త్వేషయొక్క కుమారుడే ‘అగ్ని

అని వేద ప్రమాణము.

“మహి-త్యాప్త్రీ మూర్జ్యయంతీ రజుర్యం
స్త భూయమానం వహతో వహంతి,
వ్యంగేభి ర్దిదు తానః సధస్త
మకా మివ రోదసీ ఆవివేశ.” — టు. 3-7-4.

భాష్యం:- “ఊర్జ్యయున్ని- రబలం బలినం కుర్వణ్తోన్ని,
వహతో-వహనపరా నదోన్ని, మహి-మహాంతం. త్యాప్త్రీం-
త్వముః సుత మజుర్యం-జరయితు మన్మర్యం, స్తభూయమా
నం-లోకానాం స్తంభనం ధారణ మిచ్చంత మగ్గిం
వహంతి-ధారయున్ని సధస్తేషాం సమాపే అంగేభి రవయ్యైవై
ర్దిద్యతానో- దీప్యమానాస్పన్- అగ్ని- రోదసి ద్వావా
పృథివ్యా వివేశ-వివిధం ప్రవిష్టవాన్.”

తా॥ త్వప్తయొక్క కుమారుడును, మహానుభాషుఫును
అగు అగ్నిని దుర్ఘలుని బలవంతుని చేసేడి నదులు ముసలి
తసము లేనివానినిగా. చేయుచున్నవి. అనగా నీటిచేత విద్యుత్
ద్రూపమైన అగ్ని వృథి పొందుచున్నదని భావము. నీటివద్ద
అవయవములచే ప్రకాశించు నీ యగ్ని భూమ్యాకాశములం
దెల్లెడల అనేక రీతుల ప్రకాశించుచున్నాడు. అనగా
భూమిపై కాప్టాగ్నిగాను, నీళ్యయందును అంతరిక్షమునను-
విద్యుదూపముగాను, శరీరమున జరరాగ్నిగాను వ్యాపించు
చున్నాడని భావము. అగ్ని ‘త్వప్త్’ పుత్రుడు కావున, అతని

నుండి కలిగిన అంగిరసులుకూడ ‘త్వపు దేవుని’ వంశమువారే అగుచున్నారు. అంగిరః పుత్రుడే ఆయన సుధన్యాచారాదును, ఆయన కుమారులైన బుభువులునూ ‘త్వపు వంయులే’ అని తెలియవలెను, అంతిమేకాదు. మంటలనుండి పుట్టిన భృగ్యాదులును ‘త్వపు’ అంశమువారే. ఇంకొక మంత్రము అగ్నిని సాక్షాత్తు ‘త్వపుయే’ అని అనుచున్నది.

“త్వ మగ్నే త్వపు విధతే సువీర్యం.” — బు 2-1-5

ఓ అగ్ని! నీను త్వపువై గొప్ప వీర్యమును (ఫలమును) ఇచ్చుచున్నావు. అగ్ని ‘త్వపుపుత్తుడే’ కనుక, “ఆత్మానై పుత్రీనామాసి” అనెడి వేదవాక్యమును బట్టియు, పితా పుత్రుల అథేదమును బట్టియు, అగ్ని ‘త్వపు స్వరూపుడే’ అగుచున్నాడు. కనుక నే—

“ఇవాత్వపొర మగ్రియం
విశ్వరూప ముపహ్యయే
అస్మాకమస్త కేవలః.” — బు. 1-13-10.

ఖాష్యము :— “త్వపొరం = త్వపు నామక మగ్ని మిహకర్మణ్యపహ్యయే” అనుట పొసగినది. ప్రథముడును, విశ్వరూపుడును అగు త్వపు రూపాగ్నిని ఈ యజ్ఞమును రణ్ణించుట కొఱకు పిలుచుచున్నాము. ఆతడొక్కుడే మమ్ము రణ్ణించుగాక!

ఈ విధముగా అగ్ని ‘త్వపు’ పుత్రుడనియు, వారిరు

వురు అభేదరూపులనియు కూడ వేదమున ప్రమాణములుండులచేతను, ‘త్వపు’ విశ్వకర్మకుమారుడే కనుకను, ఆ త్వపు కుమారుడైన అగ్ని, అగ్నికి పుట్టిన ‘అంగిరసులు’ విశ్వకర్మకు పౌత్ర ప్రమోత్తులు కాగలరు. ఉపనిషత్తులను బట్టి చూచినను అగ్ని ‘విశ్వకర్మియుడని’ స్ఫుర్తము కాగలదు. తైత్తిరీయోపనిషత్తు ఇట్లన్నది.

“... ఆత్మన ఆకాశ స్థంభాత్మః. ఆకాశాద్వాయుః. వాయో రగ్నిః. అగ్నే రాపః. అద్భుత్యః పృథివీ.” ఈ మంత్రము ఆత్మనుండి ఆకాశాది క్రమమున అగ్నిపుట్టెనని పంచభూతముల ఉత్పత్తిని వర్ణించుచున్నది. ఉపనిషత్తులు ఆత్మ, పరమాత్మ, సత్త, చిత్త, ఆనందము అని వర్ణించిన వస్తువు “విశ్వకర్మ స్వరూప జగత్కారణమే” కాని భిన్నముకాదు. ఎట్లో చూతము. బుగ్యేదమునందలి నాసదీయ సూక్తము జగత్కారణమును “నాసదాసీన్నో సదాసీత్” అని ‘సత్త’, అనికాని, ‘అసత్త’ అని కాని చెప్ప ఏలుకాని అనిర్వచనీయ మన్నది. ఆ జగత్కారణమునే, అది- విశ్వములను సృజించినది కావున సూక్తము “విశ్వకర్మ” అని వర్ణించినది. పిమ్మిట పురుషసూక్తము ఆ విశ్వకర్మను పురుష శబ్దముతో పేర్కాన్నది. యజుర్వారణ్యక పురుష సూక్తమేవో ఆ పురుషుడు ఎవనో కాదు “సాక్షాద్విశ్వకర్మయే” అని “విశ్వకర్మణ స్ఫుర్తుతాధి. తస్య త్వపో విదధద్రూపమేతి” అని నిస్సందేహముగా స్ఫుర్మేకరించినది. ఈ ‘విశ్వకర్మ’ అనెడి జగత్కారణ

మునే ఉపనిషత్తులు బ్రహ్మము, పరబ్రహ్మము, ఆత్మ, పరమాత్మ, సచ్చిదానందము, ఇత్యాది పదములలో వేరొకసి సృష్టివిధానమును వర్ణించినవి. కనుక వేదములనుబట్టి చూచినను, వేదాంతములను (ఉపనిషత్తులను) బట్టి చూచినను, ‘విశ్వకర్మ-పరమాత్మలకు’ అభేదమేకాని భేదము కన్నడదు. సాయణులు తన భూమ్యమున అటునట ఈ విషయములను స్పష్టము చేయుచునే యుండును. కనుక ‘విశ్వకర్మ’ అనగా లోకములోని ‘వ శిల్పిమాత్రుడో’ యని కాని, ‘వ దేవ శిల్పియో’ అనికాని పారకులు జ్ఞాంతిపడరాదు. ఎంతటి సవిమర్యముగానో వేదోపనిషత్తులను అర్థము చేసికొనడి బుద్ధి పాటవము మనకు అవసరము. ఇక అంగిరసుల విషయము బ్రాహ్మణాది గ్రంథములలో ఎట్లున్నదో చూతము.

భృగువుల, అంగిరుల జన్మమును గూర్చి ఐతరేయ బ్రాహ్మణము తృతీయ పంచికలోని లిఖివ ఖండము “తస్య యద్దేతసః ప్రథమ ముదదీప్యత, తదనావాదితో న్యుభవద్య దివ్యతీయ మాసీతద్భులగురభవత్తం నరుణో న్యగ్రహిత, తన్న త్న భృగు ర్యారుణి, రథ య తృతీయ మదీప్యత, త ఆదిత్య అభవన. యొంగారా ఆసం స్తుంగిరసో భవన. యదం గారాః పునరవళాన్తా ఉదదీప్యత త ద్భులమస్తతి రభవత్.”

తా॥ ప్రజాపతి, తన పుత్రిని కామించి భోగింపగా, ఆ రేతస్సు క్రిందపడినదనియు, దానిని మరుత్తులు అగ్ని

లోనికి నెట్టగా, మొదటి భాగమునుండి ఆశాశమున వెలుగు నటి ‘ఆదిత్యదు’ (సూర్యదు), రెండవ భాగమునుండి ‘భృగు పును’, మూడవ భాగమునుండి ‘దేవతలును’, అంగారముల మిాద (నిష్ఠలమిాద) పడినదానినుండి ‘అంగిరులును’, అవ తాంత్రములైన నిష్ఠలనుండి ‘బృహస్పతియును’ జన్మించినారని చెప్పాచున్నది. “బృహదైవత” అనెడి గ్రంథమేమో దిగువ రీతిగా పలుకుచున్నది.

॥ త్రి సాంవత్సరికం సత్రం, ప్రజాకామః ప్రజాపతిః,
ఆ హరత్సహిత సాన్విధై ర్షైవై దేవ స్నహేతిచ.
97

తత్త్వ వాద్మకుణియాయాం, ఆజగాము శరీరిణి,
ఇం దృష్టాయిగపత్తత్త్ర, కస్యాధ వరుణస్యచ. 98
శుక్రం చస్కుండ తద్వాయు రగ్మా ప్రాంస్య
ద చ్ఛయా, తతోర్ధీభ్యాయ భృగు జ్ఞే, అంగారే
మ రా బుమిః. 99

ప్రజాపతిర సుతోఽష్టావ్, దృష్టావాగభ్యాచాషత-
ఆభ్యాం బుమిస్త్ర మోపి, భవేదశ్శైవ మే సతః.
ప్రజాపతి స్తథేత్యక్తః, ప్రత్యాఘాషత ఘారతీం,
బుమిరత్రి స్తతోజజ్ఞే, సూర్యానల సమద్వుతిః. 101
యోఽంగారేభ్య బుమిర్ జజ్ఞే, తస్య పుత్రో
బృహస్పతిః, బృహస్పతే రభరద్వజో, విదధీతి య
ఉచ్యతే.” 102.

తా॥ ప్రజాస్వాప్తిని కోరిన ప్రజాపతి సాధ్యులను, విశేష దేవతలను కలుపురోని మూడు సంవత్సరముల యజ్ఞమును చేసినాడు. అక్కడకు వాగైని శరీరమును డాల్చి వచ్చినది. ఆమెను కాంచిన వాయువునకు, వరుణునికి రేతఃపత్నమైనది. ఆ రేతస్ని గాలిచేత అగ్నిలో పడినది. ఆ హౌమకుండాగ్ని మంటల నుండి “భృగు మహర్షి” జన్మించినాడు. అంగార ముల (నిష్ఠల) నుండి “అంగిరో బుషి” పుట్టినాడు. అప్పుడు వాగైని ఆ ఇద్దరు సుతులను, గాంచి, ప్రజాపతితో నాకు మూడవ కుమారుడుకూడ కావలెనని అన్నది. ప్రజాపతి “తథాస్తు” అనినాడు. అంతట సూర్యాగ్నిలతో సమాన తేజస్సుగల ‘అత్రి’ అనెడి మూడవ కుమారుడు కలిగినాడట. నిష్ఠల నుండి పుట్టిన అంగిరుని నుండియే “బృహస్పతి” కలిగినాడట. ఆ బృహస్పతికి “భరద్వాజు” డుదయించినాడు. ఇయ్యది బృహద్దేవతా గ్రంథము చెప్పిన భృగ్వంగికోత్త్రి మునుల ఉత్పత్తి ప్రకారము. ఇంచు చెప్పబడిన వరుణుడు ఎవ్వడోకూడ తెలిసినానుట ముఖ్యము. ఇతడు బుగ్గేదమున కొన్ని సూక్తములలో వర్ణింపబడిన దేవుడని మన మొత్తంగ వలయును. మిత్రా వరుణులు ద్వాదశాదిత్యులలోనివారు. ఆ ద్వాదశాదిత్యులను కన్నది “విశ్వకర్మ” యని లోగడ ప్రక రణములో మనము చదివియే ఉన్నాము. ఇక బృహద్దేవత ఈ వరుణుని గూర్చి ఇట్లు చెప్పచున్నది.

“ప్రజాపతోఽయ్ మరీచిష్టి మారీచః కశ్యపో మునిః,
తస్య దేవోఽభవన్ జాయూ దాషౌయణ్య
త్రయోదశ, త్రైంకాత్మ్యదితిదేవీ, ద్వాదశాణిజనయ
త్సుతాన్, భగ్, శైవవార్యమాం, శశ్చు, మిత్రో
వరుణ ఏవ చ, ధాతా చైవ, విధాతా చ, వివస్వాం
శుమహాద్యతిః. త్వపూ. పూషా, తథా వేంద్రో,
ద్వాదశో విష్ణు రుచ్యతే, ద్వంద్వం తస్యాస్తు తజ్జ్ఞో
మిత్రశుమహాశుహా.” — 148.

తా॥ ప్రజాపతికి (విశ్వకర్మకు) “మరీచియను” కుమా
రుడు కలడు. ఈ మరీచి సప్త బుధులలో ఒకడని మనము
“యత్రసప్తర్షీన పరవక మాహుః” అని విశ్వకర్మ సూక్తం
ములో చదివియే యున్నాము. అనగా సప్తబుధులు విశ్వ
కర్మ తనయు”లని పూర్వగ్రంథమునుబట్టి మనమెతెగిన విష
యమే. ఆ మరీచికి ‘కశ్యపుడు’ ఉదయించినాడు. ఆ కశ్యపు
నికి దక్క పుత్రికలైన ‘అదితి’ మున్నగువారు పదముగ్గరు
భార్యలు కలరు. వారిలో “అదితి” అను ఆమెకు 1) భగుడు,
2) అర్యముడు, 3) అంశుడు, 4) మిత్రుడు, 5) వరుణుడు,
6) ధాత, 7) విధాత, 8) వివస్వాంతుడు, 9) త్వపు, 10)
పూష, 11) ఇంద్రుడు, 12) విష్ణువు— అనెడి పనిన్నద్దఱు
కుమారులు కలిగినారు. వీరిలో మిత్రుడును, వరుణుడును
కవలపీల్లలుగా పుట్టినారు, ఈ మిత్రతావరుణులకే ఊర్వశి
యందు ‘వసిష్ఠుడును’, ‘అగ్స్త్యుడును’ జన్మించినారని బృహ

దేవత చెప్పాచున్నది-

“ద్వయంద్వయం తస్యాస్త తజ్జ్ఞే, మిత్రత్సు, వరుణశ్చహ-

148

తయో రాదిత్యయో స్నాతే, దృష్ట్వాపురస
మూర్ఖేషీమ్ రేతశ్చస్కంద తత్కుంథే, న్యపత
ద్వాస వరే. 149.

తేసైవ తు ముహూర్తేన వీర్యవన్తా తపస్యినో,
అగ్స్త్విశ్చః వసిష్ఠశ్చ తత్రై సంబధూవత్తః. 150.

ఒపుథా పతితే శ్రుకే, కలశేథ జలే, స్థలే,
స్థలే వసిష్ఠ స్తు ముని, స్నంభూత బుమిసత్తమః. 151.
కుంబేత్వగస్త్వి స్నంభూతో, జలే మతోన్య మహా
ద్వయతి.” — రీవ అధ్యాయము.

తా॥ కవలుగా జన్మించిన మిత్రావరుఱలు ఒక
యజ్ఞ సందర్భమున ఊర్ధ్వశిని గాంచి మోహవిష్టలై వీర్య
స్తులనము నొందినారు. ఆ రేతస్తు చెదరి స్థల, జల, కుంభ
ములయందు పడినది. అప్పుడు కుంభమునుండి అగ్స్త్వైదును,
స్థలమునుండి వసిష్ఠుడును, జలము నుండి మత్స్యమును (చేప)
జన్మించుటయైనది. ఈ అంశము బృహదేవతతోపాటు మన
పురాణాది వాజ్యముకూడ చెప్పాచునే యున్నది. వసిష్ఠ
మహర్షి యొక్క ఈ జన్మప్రకారమును బుగ్గేదముకూడ
“ఉతాసి మైత్రావరుణా” అను మంత్రమున (రీవ పుట

చూముము) దాని తాత్పర్యమిది :-

వసిష్ఠ పుత్రులు ఈ మంత్రముచేత తండ్రి యగు వసిష్ఠుని స్తుతించుచున్నారు. “ఓ వసిష్ఠ మహర్షి! నీవు మిత్రా వరుణులయొక్క పుత్రుడైవైతివి. “ఈ వసిష్ఠుడు మాకు పుత్రుడగు గాక!” అని సంకల్పించుకొన్న మిత్రావరుణులకు ఉంర్చోళి దర్శనముచేత రేతస్న జారిపడినది. ఆ ఏర్ధమునుండి నీవు పుట్టునావని భావము. విశ్వేదేవతలు దైవసంబంధమైన వేదములతో నిన్ను వుష్టిరమునం దధివసింపచేసిరి.” మిత్రా వరుణుల సుతుడు కనుకనే వసిష్ఠునికి “మైత్రావరుణి” అని పేరు కలిగినది. తరువాతి మంత్రము వసిష్ఠ ప్రభావమును ఇట్లు చెప్పాచున్నది-

“స ప్రకేత ఉభయస్య ప్రవిద్యాన్
త్వమాస్రదాన ఉత వా సదానః,
యమేన తతం పరిధిం వయమ్య
న్నప్నరసః పరిజ్ఞే వసిష్ఠః.”

— ఖు. 7-33-12.

తా॥ మహాజ్ఞాసయైన ఆ ‘వసిష్ఠుడు’ భూ స్వర్గలోకము లను లెస్సుగా నెఱింగినవాడై సమాస్రదానములు చేసినవాడే కాక, సర్వదానములు చేసినవాడుకూడ ఆయను. ఈ వసిష్ఠుడు సర్వమును నియమించు కారణరూపుడైన యమునిచేత సంసార ప్రవాహమున అప్నరసయైన “ఉంర్చోళన్నించి నాడు. ఈ మంత్రము వసిష్ఠుడు, ఉంర్చోళగర్భ సంభూతు

డగుట విధివిహితమని చెప్పాచున్నది. దీని తరువాతి మంత్రము-

“స ప్రేహ జాతా విషితా స మోభిః
కుంభే రేతః సిమిచతుః సమానం,
తతో హ మాన ఉదియాయ మధ్య
తతో జాత మృషి మాహు ర్యసిష్టమ్.” 7-33-13.

తా॥ యజ్ఞ దీహ్నితులైన మిత్రావరుణులు (ఊర్వశీ దర్శనమోహులై) ఒకేసారి కుంభమునందు, రేతో విసర్జనము నొనచ్చినారు. అప్పుడా కుంభమునుండి శమిప్రమాణు దైన అగ్నస్త్ర్యమును, వసిష్ఠమును పుట్టినారు. ఈ బుజ్యం ప్రిములకు తగినట్లుగానే బృహదైవతా గ్రంథము వసిష్ఠాగ్యుల జన్మప్రకారములను వివరించినది. అనేక బుషుల జన్మప్రకారములు ఈ విధముగా నున్నందువలననే “బుషుల జన్మవృత్తాంతములను తడవరాదని” మనవారనుచుందురు. భృగ్వాగిరుల జన్మ సందర్భమున వాగ్దేవిని గాంచిన వాయువరుణులకు రేతస్తు లనమగుటయు, ఆ రేతస్తు మంటలలోపడి ఆ మంటలనుండి భృగువులును, నిష్పులనుండి (అంగారములనుడి) అంగిరులును, జన్మించుటయు, అల్మై మిత్రావరుణుల వంటి మహానుభావులకు ఊర్వశీ దర్శనముచేత శుక్రము జారిపడుటయు మన దృష్టికి వింతగానే తోపవచ్చును. సామాన్యుల దృష్టికి “ఇవి కట్టకథలూ” అనిపించుటలో ఆశ్చర్యము

లేదు. అందుకే 12వ మంత్రమున “యమేన తతం పరిధిం వయమ్యైన్న పురసః పరిజ్ఞజై వసిషః.”

భగవంతుని సృష్టి విధానమునుబట్టి సంసారమున వసి వుడు, అప్సరసకు పుత్రుడైనాడని చెప్పబడినది.

ఇట్టిదే మఱియొక కథ— బృహస్పతికి ‘దీర్ఘ తముడును’, ఆయనకు ‘కష్మీవంతుడును’ పుట్టినారన్న ది మనకు వింతగానే తోచుచుండును. ఆ కథ మహాభారతము నందును చదువ గలము. బృహదైవత ఆ కథ నిట్లు చెప్పినది. ‘ఉచధ్వన్యదు, బృహస్పతి’ అని ఇద్దరు సోదర బుఖలు కలరు. వారిలో ఉచధ్వన్యనకు ‘మమత’ యను భార్య కలదు. ఆమె గర్భవతియై యుండగా ‘బృహస్పతి’ ఆమెతో సంభోగించినాడు. శుక్రము పడబోవు సమయమున ఇతఃపూర్వార్యమే గర్భమాలానున్న శిశువు శుక్ర సంకరము చేయవలడని ‘బృహస్పతిని’ నివారిం చెను. అందుకు బృహస్పతి ఆగ్రహించి ఆ శిశువును “జాత్యం ధుడవవుదువుగాక” యని శపించెను. అల్సై, పుట్టిన పిమ్మటు ఆతడు గ్రుడ్లవాడై దీర్ఘ తముడుగా పిలువబడెను. ఆ కుఱు దేవతలను స్తోత్రము చేసి తదనుగ్రహముచేత తన గ్రుడ్లితన మును పోగొట్టుకొనుటయేకాక, తపశ్చ కి చే మహార్థయై పెక్కు పేద సూక్త ములను ప్రాసినాడు. ప్రథమ మండల మున 149 నుండి 164 వరకు గల 25 సూక్తములు ఇతడు ప్రాసినవే. ఇతడు “మమతకు” పుట్టినందున “మామ తేయు డనియు” పిలువబడెను. ఈ దీర్ఘ తముని వల్లనే అంగరాజ

దాసియగు ‘ఉచిజ’ అనునామె యందు “కష్టీవంతుడు” మొదలైన పలువురు పుతులు జన్మించినారు. కష్టీవదాదులు గూడ వేదమంత్ర నిర్మాతలే. ఈ కథ అంతయు బృహదేవత నాల్వ అధ్యాయమున 11వ లోకము నుండి శిం వఱకు వర్ణింప బడి యున్నది. ఇక తక్కిన దేవతలు, విశ్వము, ఎట్లు కలిగినవా “విశ్వకర్మ సూక్తముల” ద్వారా తెలిసిందము.

విశ్వకర్మ సూక్త తత్త్వార్థము

శృంగ యజ్ఞేదము నాల్వ కాండములోని ఆఱవ ప్రపారకమున ద్విథీయానువాకమునందుగల (రెండు సూక్తముల) మంత్రములలోని “విశ్వకర్మ భగవానుని” స్వరూప స్వభావ మహిమలను గూర్చి ఇప్పాడు తెలిసిందము. ఈ “విశ్వకర్మ సూక్తములు” బుగ్యేద దశమ మండలములో 81, 82 సూక్తములుగా ఉన్నవి. అందు 14 మంత్రములు మాత్రమే కలవు. త్రైతిరీయ సంహితలో 16 మంత్రములును, 17వ దిగు “నమ్మదాయ వయునాయ” అనుసదియు కలవు. ఈ 17 మంత్రములకు గల తత్త్వార్థమును సంగ్రహముగా పరిశీలింతము.

“య ఇమా విశ్వ భువనాని జహ్న
దృష్టిర్మతా నిషసాద పితా నః.”

— వి. సూ. 1.

టీక :- “యఃఎవ విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుడు, ఇమా విశ్వభువనానితః సమస్త లోకములను, జుహ్వత్తీ = ప్రశయ కాలమున తనయందు ఆపుతివలె వేసికొని లీనము చేసి కొనునో, అట్లు తనలో ఇముడ్నుకొని, బుహిః = సర్వద్రఘ్యయు అనగా సర్వజ్ఞుడునూ, హతోతా = సంసారహతోమకర్తయు (జగములను తనలో హతోమము చేసికొన్నవాడు) అయి, నః = మనకు, పితా = జనకుడై, నిమసాద = ఉండెనో, ప్రశయ కాలమున సర్వలోకములను సుహరించి, మనకును సంహారకుడై, మరల సృజించువాడై, సర్వము నెఱింగిన బుహియై ఉండెనో” అని భావము.

వివరణ :- “హతోత్త” అనుటచేత సంహారకుడైన ర్యాదునియొక్క స్వరూపమును, “పితా” అనుటచేత మరల సృష్టి చేసెడు ‘కర్త లేక తండ్రి’ అనియు, “బుహి” అనుట వలన సర్వజీవులయొక్క పుణ్యపాపకర్మల నెఱింగి వారికి పునర్జన్మల నొసంగెడి ‘సర్వజ్ఞుడనియు’ వ్యక్తమగుచున్నది. సృష్టి, తి, లయములని క్రమము ఉండగా ఈ సూక్తారంభమున లయముతో జగత్తులు వేరొక్కనబడినవి. ఇట్లు వేరొక్కన బములచేత సృష్టి యనుదానికి ఆది లేదనియు, ఆది చక్రము వలె ప్రారంభము లేక, కొనసాగుచుండుననియు తెలియ వలెను. ఈ రహస్యమును ఇతర సృష్టి చరిత్రలయందు కాంచము. “యతోనా ఇమాని భూతాని జాయస్తే” అన్న తైతీరీయాపనిషత్తు కూడా జగద్వర్ణమును సృష్టితోసే

ప్రారంభించనది. దానినే భగవతము “ఎవ్వనిచే జనించు జగము” అని అనుసరించినది. ఈ విశ్వకర్మ సూక్త మనుస రించిన శ్లోన ‘లయముతో’ జగద్వర్ణ నము చేయుట అనునది ప్రత్యేక మైనది సంసారమును ‘అనాది’ అనియు, ‘సాంతము’ అనియు, మనవారు చెప్పాచుందురు. ఇక సంసార హేతువైన భగవతుడు లేదా బ్రహ్మ పదార్థము అనాది, అసంతము అయినట్టది. కనుక ‘లయముతో’, ప్రారంభించుటచేత సంసారమునకు ఆది లేదనియు, భగవత్తాప్నాయై తాప్తారము పొంది నచో సంసారము నివర్తించును గాన, జీవులు ముక్తులగుదు రనియు వేదాంత సిద్ధాంతము. ముక్తులు కానివారు సంసారచ్కమునబడి మోక్షము చిక్కువరకు తిరుగుచుండవలసినదే. ఈ రహస్యమునే మనము సంసారము కాని, బ్రహ్మముకాని, అనాదులే అనియు. ఆ రెంటిలో సంసారము అంతము కలది కాగా, బ్రహ్మము అనంత మైనదనియు చెప్పుకొనుచున్నాము.

“న ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్చుమానః

పరమచ్ఛదోఽవర ఆవివేశ.”

— వి. సూ. 1.

టీక : - సః=శట్టి విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుడు, ఆశిషా=తిరిగి సృష్టిపవలెననెడి సంకల్పముచేత, ద్రవిణం ఇచ్చుమానః=ధనమని చెప్పతగిన జగత్తుల యొక్క భోగమును శోరిన వాడై, పరమచ్ఛదః=స్వకీయమైన పారమార్థిక రూపమును,

ఆవరించినవాడై, అవరే=క్రేష్టము కానబువంటి, నశ్వరమైన శరీరమున, ఆవిషేష = ప్రవేశించెను. అనగా జగత్తులను సృష్టింపనెంచిన “విశ్వకర్మ” ఏ జగములలోని పిండాడను లను సృష్టించెనో వాటిమధ్యముననే తాను జీవరూపుడై ప్రవేశించెనన్న మాట.

వివరణ :— జీవుల యొక్క పూర్వజన్మల పుణ్యపాప ఫలములు వారిచేత అనుభవింపచేయబడుటకు పునసృష్టి అనునది, సర్వజ్ఞుడగు భగవంతునిచేత చేయబడుచున్నదని ఇక్కడ గ్రహింపవలయును. జీవుల కర్మ ఫలానుభవము కోసమే పరమేశ్వరునికి సంకల్పముకాని, స్వయముగా ఆతము తానై సృష్టిని కోరలేదు. అట్లు కోరినచో ‘ఆతము’ ప్రకృతి లోని సామాన్య ప్రాణులవంటివాడే కావలసి వచ్చేడిది. ఈశ్వరునకు అట్టి అహంకార మమకారములు ఎంతమాత్ర మును లేవు. ఎవరు చేసిన కర్మఫలములను వారిచే అనుభవింప చేయుటయే ఆయన సృష్టియొక్క రహస్యము—తత్త్వము. ఈ మంత్రమున ఏ దేవుడు లయము చేసెనో ఆతడే మరల జీవ రూపుడై ఉపాధుల యందు ప్రవేశించినాడనుటచేత అద్యైత సిద్ధాంతము స్వప్తమగుచున్నది.“ఆతడే ఈతడు,” అన్నప్పుడు ‘ఆతడేమో’ భగవంతుడు, ‘ఈతడేమో’ జీవుడు. జీవునికి ఉపాధి (శరీర) సంయోగము వలన అహంకార మమకారము లేర్పుడుచున్నవి. భగవంతునికి ఉపాధి ఉన్నమూ, లేకున్నను అహంకార మమకారములు ఉండవు. ఆతడు

నిష్కలుడు, నిస్సంగుదును! జీవుడు కూడ ఆ దేవుని ఉపాసించి తన ఉపాధి సంబంధమును తొలగించున్నాన్ని చో ఆ జీవుడు నాత్మత్తు దేవుడే అగుచున్నాడు. ఇదియే జీవాత్మ పరమాత్మలకు గల భేదము. కనుక ఇట్టి అదైవైత సిద్ధాంతమును ‘విశ్వకర్మ సూక్త ము’ మొదటి మంత్రములోనే చెప్పినది. ఈ తత్త్వమునే తరువాత ‘ఉపనిషత్తులు’, ‘జాత్కుములు’ అనుసరించినవి. కనుక అదైవైతము “విశ్వకర్మ సూక్త ము” లోనేఉన్నదని ఎల్లరూ గ్రహింపవలయును.

“విశ్వకర్మ మనసా యద్విషణ్యమూ
ధాత విధాత పరమోత సందృక్త,
తేషా మిస్తాని సమిషా మద్నీ
యత్ర స్తుత్తు పర వీక మాపుః.” — వి. సూ. 2.

టీక :- యత్తు = ఎందువలన, విశ్వకారణాడైన విశ్వకర్మ. మనసా = తన సత్యసంకల్పముచేతనే, విషణ్యమూ = విశేషముగా తాను సృష్టించినవాటిని సంహరించువాడును, ధాతా = పుట్టించువాడును, విధాతా = పోషించువాడును అయినాళో, అందువలననే - విశ్వకర్మ = సమస్తమైన సృష్టి, స్థితి, అయాదులైన కర్మలనుచేయు “విశ్వకర్మ” అనెడి మాటచేతచెప్పదగిన యోగ్యత కలవాడైనాడు. ఇచ్చట హరి, హర, శబ్దహైంద్రాది శబ్దములకంటే “విశ్వకర్మ” శబ్దము సమస్తకర్మార్థములనూ చెప్పవనట్టిదై, జగత్కారణ వస్తువునకు నరియైన నామధేయమగుచున్నదని తత్త్వజ్ఞల భావము. ఉత్త =

ఇంకను, ఆ విశ్వకర్మ, పరమ = తాను సృష్టించిన. అందరి కంటెను, అన్నిఒటీకంటెను, ప్రశ్నాదును, సందృక్త = అన్నిఒటిసీ దర్శించునటి సర్వ ద్రష్టయు, సర్వజ్ఞమను అయినామ. యత్రపరే=ఎ సర్వప్రశ్న పరమ పురుషునియందు, సస్తుర్మిక్త = మరీచి మొదలైన సప్తబుషులను. ఏకం ఆహః=భక్తి ఉండు అని తత్త్వవేత్తలు చెప్పుదురో అనగా ‘అయిన’ నుండియే సప్తబుషులు కలిగినారని చెప్పేదరో అట్టి “విశ్వకర్మ ప్రభువు”, తేషాం=ఆ సప్తబుషులయొక్క, ఇష్టాని=కోరికలను, ఇస్తా = తన సంకల్ప మాత్రముజేతనే తీర్చుచున్నాడు. తమ కోరికలు తీరిన ఆ బుషులు అందుచేత, సమ్ముదంతి = ఎక్కువగా సంతసించుచున్నారు. ఇక్కడ ఈ దిగువ రహస్యము గమనింపడగియున్నది.

వివరణ :— సృష్టింది సర్వకర్మలకు. దేవమనుష్యాది సర్వజీవులకు బీజభూతుడైనవాడు (విత్తనము వంటివాడు) “విశ్వకర్మ” పరమేశ్వరుడే. బీజమునుండి కొమ్మలు, రెమ్మలు, ఆకులు, పూలు, పంక్తతో కూడిన వృక్షము విస్తరించినట్లు సమస్త జగద్వీజమైన “విశ్వకర్మ” నుండియే దేవ, మనుష్య, తిర్యగ్రాదులుగాని, పంచ, సప్తబుషులకాని జన్మించుచున్నారని ఈ మంత్రము నుడువుమన్నది. ఈ రహస్యమునే భగవద్గీత “బీజం మాం సర్వభూతానామ్ విద్ధి పార్థ సనాతనమ్” (7-10) అని చెప్పినది. ఈ బీజము సనాతనమునుట చేత అది భూత, భవిష్యద్వరమానములనెండు త్రికాలముల యం

దును సిద్ధమేయుండు వస్తువని తెలియవలెను! సప్త బుషు
లను సృష్టించినవాడు “విశ్వకర్మయే” అని మనము అథర్వ
వేద మంత్రమునకూడ చదివియున్నాము. ఈ సప్త బుషు
లను పిండాండపత్రమున తాత్మీక దృష్టి^ఋ చూచినచో
ఆధార, స్వాధిష్ట, మణిపూర, అనాహత, విశుద్ధ, ఆజ్ఞా, సహ
ప్రారములసి చెప్పాకొనవలసియున్నది. ఈ “సప్త చక్రములు”
పరాత్మరుడైన “విశ్వకర్మ” నుండి పుట్టినవే. సప్త సంఖ్య
యొక్క సృష్టిని గూర్చి ముండకోపనిషత్తు ఇట్లన్నది.

“సప్త ప్రాణః ప్రభవత్తి తస్మాత్
సప్తార్థిషః, సమిధ, సప్త హామాః,
సప్త ఇమేలోకా యేషు చర్ని ప్రాణః
గుహాశయా నిహితాస్సప్త సప్త.”

— 2-8.

ఇందు సప్త ప్రాణములనగా పంచ జ్ఞానేంద్రియములు,
ప్రాణము, అంతకరణము. గాయత్ర్యాదులు చండస్తులు.
సప్తార్థిస్తులు— అగ్నియొక్క శాలీ, కర్మాలీ మొదలైన సప్త
జివ్యలు (నాలుకలు), సూర్యని సప్త కిరణములు కూడను.
తత్త్వ సాధకులు ఈ సప్త ప్రాణములచేత చేయతగిన సాధన
ఎంతయో కలదు. అట్లే సప్త చక్రముల మిముగా కుండలినీ
శక్తిని సహప్రారమునకు చేర్చి ముక్తి పొందెను విధానమును
కుండలినీ యోగము చెప్పాచు నేయున్నది. “ధేనుర్వ్యక్త”
వేదవాక్య కామధేనువు వంటిదని చెప్పిన మంత్రభావమును

మనము ఇన్ని అర్థములు భావించిననే కాని సార్థకము కాదు.

ఈ రెండవ మంత్రమాలో “విశ్వకర్మ” విషయానంపార్త (అనగా శివుడు), ధాత (అనగా బ్రహ్మ), విధాతా (అనగా పోవకుడైన విష్ణువు) అయినాడని చెప్పినందువలన ఆయన ప్రిమూర్తి స్వరూపుడని శ్రుతియే చెప్పినట్టెనది.

అట్లే ‘పరమ’ శబ్దమును వాడినందువలన “విశ్వకర్మ” బ్రహ్మస్తుదుల కంటే ప్రశ్నేషుడనియు. వారికి ‘తండ్రి’ యనియు కూడా స్వప్తమగుచున్నది. ‘సందృక్త’ శబ్దమేమో ఆయనయొక్క ‘సర్వజ్ఞత్వమును’ చాటుచున్నది. ఆయన సప్తబుషులను కనిపారికోరికలను తీర్చినందున తన బిడ్డలను, జీవులను, ఉద్ధరించుటకు ఆయన నడుము కట్టుకొని యుండునని తేలుచున్నది. మంత్రమయొక్క సంపూర్ణారమును అవగాహన చేసి కొన్నాచో ఆ దేవుడు సర్వజ్ఞుడు, సర్వశక్తి, సర్వేశ్వరుడు అనియు, సమస్తమును ఆయన స్వరూపమే అనియు తేటత్తెల్లమగుచున్నది. ఇట్టి దేవుని వేదముద్వారా తెలిసి కొని అర్చించి సంసారబంధముల నుండి ముక్తుడు కానలసినదని జీవకోటికి ఈ మంత్రము సూచించుచున్నది. ఈవిధముగా ఆలోచించినాలదీ ఎన్నోనో భావములు “విశ్వకర్మ సూక్తమంత్రముల” నుండి పాతకులకు తెలియగలవు. అట్టివాటి నన్నింటినీ ప్రాసినచో గ్రంథము పెరిగిపోవునను భయముచే కొన్నింటిని మాత్రమే ప్రాసి త్తెనవాటిని ఉపోంచుకొన వలసినదని పాతకులకు, సాధకులకు, తత్త్వచింతకులకు వదలు

చున్నాము. వేద మంత్రములలో ఇంతటి గంభీర విశేషార్థములు ఉండునని మాత్రము ఎవముగా మఱువరాదు. అవి భావించువారి భావనాశ కి నిబట్టి తోచుచుండును. అట్లు కానిచో “వేదవాక్య కామధేను” వనడి మాట వ్యుర్ధము కావలసి వచ్చును.

“యోనః పితా జనితా యో విధాతా,

యోన స్నతో అభ్యాస జ్ఞాన,

యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ,

తం సం ప్రశ్నం భువనా య న్యున్యాయి.” — వి. సూతి

టీక : యః=ఏ విశ్వకర్మ, నః=మనకు, పితా=పాలకు

డును, కేవలము పాలకుడేకాదు, జనితా=మనలను పుట్టించిన దేర్పునూ, అంతియే కాదు, యః = ఏ విశ్వకర్మ, విధాతా=సమస్త జగత్తులకును ఉత్సాహముడును అయి ఉండెనో, యః=ఏ విశ్వకర్మ, నః=మనకు కావలసిన అనుభవ యోగ్య మస్త సమూహములను, సత్యః=సత్యముండి, జ్ఞాన=కలిగించినాడో, అనగా తననుండి కలిగిన పృథివీ, జల, ఓషధులనుండి సృష్టించినాడో, ఇంకమూ యః = ఏ విశ్వకర్మ, ఏకః ఏవ=ఒక్కడే అయ్యును, దేవానాం=ఇంద్ర, అగ్ని, ఖుత్రు, యమ, వరుణాది దేవతలయొక్క, నామధాః=నామ రూపములను ధరించుచున్నాడో, ఆ “విశ్వకర్మ” ఒక్కడే-ప్రిమ్మ, విష్ణు, రుద్ర, ఇంద్రాది దేవతల నామమూపములను

తాల్చి ఆయా కార్యములను చేయుచున్నాడని భావము. తమ్=అట్టి విశ్వకర్మ, అన్యభువనా=ఆయనచే సృజింప బడి, ఆయనకు థిన్నా థిన్నా మలైన లోకములు, సంప్రశ్నం=ఆయనను ప్రశ్నంచుచున్నట్లుగా, యన్ని=ప్రశ్నయకాలమున ఆయనలో లీనమగుచున్నవి. అనగా ఆ “విశ్వకర్మ తత్త్వము” నందే ఏకేధ వించుచున్నవన్నమాట. ప్రశ్నయ కాలమున “భువనములు ఏవి? విశ్వకర్మ ఎవరు?” అని అడుగుటకు వీలు లేకుండా అగుచున్నదని సారాంశము. అస్పటిది “ఏకమేవా ద్విష్టయమ్” అనెడి స్థితి అన్నమాట. దీనినే ఇంకాక మంత్రము “నాసదాసీత్ నోసదాసీత్” అని వర్ణించినది.

వివరణ : ఈ మంత్రమున విశ్వకర్మ “పిత” అనియు, ‘జనిత’ అనియు, ‘విధాత’ అనియు వర్ణింపబడినాచు. ఈ మాటలు రెండవ మంత్రమున కూడా లేకపోలేదు. ఒకసారికి రెండుసార్లుగా విషయమును బోధించుట— అది ముమ్మాటికీ సత్యమని చెప్పటికే. మనమనుభావించవలసిన ప్రపంచము లోని వస్తువులన్నియు ఆ భగవతుడు ఒసంగినవే అని మంత్రములోని రెండవ పాదము చెప్పినది. కనుక భగవంతుడిచ్చిన వస్తువులను మనము సద్గ్యనియోగము చేసినానవలెనే కాని వ్యాపారము చేయరాదని గ్రహింపవలసియున్నది. మూడవ పాదము మాత్ర దేవతల రూపములు, నామములు ఆ “విశ్వకర్మ” నుండియే ఆయన “మాపాంతరములుగానే” ప్రపాతిచు చున్నవని చెప్పినది. ఇదే విషయమును మోత్సుక్ ము

నందలి “ఇంద్రం, మిత్రం, వరుణ, మగ్ని మాహయః... ఏకం సద్విప్రా బహ్మధావద న్యి” అనెడి మంత్రము కూడా వక్కా జీంచినది. ఒకే ఒక జగత్కారణ సద్గ్యస్తవును (విశ్వకర్మను) మేధావులు బహునామ దూషములతో ఇంద్రుడనియు, మిత్రుడనియు చెప్పుచుందురు- అని దాని భావము. ఈ పరమాద్వైత భావమును మన వేద దర్శనములు అడుగుడుగు నను వాక్యానుచునే యున్నవి. కనుక మోక్షసూక్త మంత్ర భావమును ఈ మూడవ మంత్రముయొక్క ఉత్తరార్థమును ఒక్కటే యస పాఠకు లెతుంగవలసియున్నది. బుగ్గేదము లోని పెత్తు సూక్తములలోను, మంత్రములలోను ఇట్టి సాదృశ్యములు, సమానార్థములు ఉండుట గమనింపదగిన విషయము.

“యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ” అను మంత్రము యొక్క భావమునే పుచుషసూక్తములోని “పురుష ఏవే దగ్ం సర్వం యదూభుతం, యచ్ఛభవ్యం” అన్న వాక్యము చెప్పినది. అనగా ఇదిపరకు పుట్టిన విశ్వముగాని, ఇంక ముందు పుట్టబోవు జగత్తుగాని “విశ్వకర్మ స్వరూపు” డగు పుచుషుడే కాని వేఱుకాదని అర్థము. దేవ మనమ్యాదు లతో గూడిన చరాచరాత్మక విశ్వమంతయు “విశ్వకర్మ” (పురుష) స్వరూపమే కాని భిన్నము కాదని సారాంశము. “వి కర్మ-పురుష సూక్తములు” రెండును బింబ ప్రతిబింబ

ములవలె ఇట్లు కొనసాగుచుండును. అశ్లేష సూర్య-చంద్రాది సర్వదేవతలు, పేదములు, దిక్కులు, దేశకాలములు సర్వమును “విశ్వకర్మ” (పురుష) నుండి కలిగి తత్ప్రారూపములే అయి ప్రకాశించుచున్నపని ఉభయ సూక్తముల భావము.

“త ఆయ జ్ఞాత్ ద్రవిణం సమస్యా

బుషయః పూర్వే జరితారో న భూనా,

అసూర్య సూర్య రజసోవిమానే

యే భూతాని సమ కృణ్యన్ని మాని.” — వి సూ-4.

టీక : యే=విశ్వకర్మచే సృష్టింపబడిన మొట్ట మొదటి ఏ సృష్టికర్తలు, ఇమాని భూతాసీతః ప్రాణులను, సమ కృణ్యన్ = సృజించినారో, తే పూర్వే = ఆ పూర్వులైన సృష్టికర్తలు, అనగా మనుయాది పంచ బ్రహ్మలు, లేదా బ్రహ్మ విష్ణు, రుద్రాది పంచమూర్తులు, సానగాది పంచ బుషులు (తః ముగ్గురికీ అభేదమని తెలియవలెను), అస్త్రి = తమచే సృజింపబడిన తః జగత్తు కొఱకై, ద్రవిణం = ధనమని చెప్పుదగిన, భోగ్యవస్తు సమాహమును, సమాయజంత = సృష్టించిరి, లేక సంసిద్ధము చేసినారని భావము. ఆ ఆదిమ బ్రహ్మల విశేషములను మంత్రము ఇట్లు చెప్పుచున్నది : బుషయః = అతీంద్రియ జ్ఞానము గల (సర్వజ్ఞులైన), తే = ఆ బుషులు లేక బ్రహ్మలు. భూనా = తమ మహిమచేత ఎప్పుడు కూడ. జరితారణ = జీర్ణులుకారు. వారు జరామరణాద్యవస్తులు లేని శాశ్వతులన్నమాట. ఎన్ని సృష్టులు, ప్రశయములు

కలిగినను వారు శాశ్వతులై ప్రతి కల్పమునందును, పంచ భూతములు సృష్టిని నెరవేర్చినట్లు, వారు ప్రాణులకు కావలిన వాటినన్నింటినీ సమకూర్తరని భావము. ఇక ఆ భూతము లెట్టివో వివరింపబడుచున్నవి. అసూర్యా = ప్రాణములు కలిగినట్టివియు, రజసోవిమానే సూర్యః = రంజనాత్మకములైన తమ తను కర్మలచే ప్రేరేపింపబడినవియును.

వివరణ : ఈ నాల్గవ బుఖున్నందు విశ్వకర్మ యొక్క సద్గ్యజాతాది పంచముఖులనుండి కలిగినారని చెప్పబడుచున్న మను, మయ, త్వమ్, శిల్పి, విశ్వజ్ఞుల యొక్కయు లేదా బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్ర, ఇంద్ర, సూర్యులయొక్కయు, లేదా సానగ, సనాతన, అహంకార, ప్రత్న, సుపర్ణ బుఘుల యొక్కయు సృష్టికార్యములు జీవులకు ఎట్లు ఉపయోగపడుచున్నవో గంభీరముగా వర్తింపబడుట ఎత్తుగదగిన విశేషము. అందుకే వారు “విశ్వకర్మ” యొక్క పంచముఖులవంటి వారనియు, పంచక్రియలకు ప్రతీకలు, కర్తలు అనియు, వేదాంత సంప్రదాయ గ్రంథములైన సాక్షంద, బ్రహ్మండ, మూలస్తంభాది పురాణములు వర్తించినవి. వారెప్పుడును జీర్ణులు కారనియు, సర్వజ్ఞులనియు, మహిమకలవారనియు చేర్కాక్షనబడినది. ఇక విశ్వకర్మచే సృజింపబడిన లాకిక జీవులు ప్రాణములతో కూడినివారై తాము తాము చేసికొన్న రంజనాత్మక కర్మలను అనుభవింప సంసీధులై యున్నారనుటచేత వారు దైవానుగ్రహమునకు ప్రతులు కావలసియున్న

రనియు, తమ కర్మల ఫలములను అనుభవింపవలసియున్నారనియు సూచింపబడినది.

ఈ మంత్రమునఁదు “పూర్వే బుధయః” అన్నందు వలన ఈ పంచ బుధులు ప్రాచీనులు, ప్రథములు అని తెలియుచున్నది. ఏరు పిమగురు అను విషయమును, సాసగాదులను విషయమును, తైత్తిరీయ సంహితలోని “ప్రాచీదిశామాది” మంత్రములలో ఇంతకుముందు చ ది వి యేయున్నాము. భృగువు, అంగిరుడు, వసిష్ఠుడు మొదలగువారు, వీరికి పిమ్ముట కలిగిన సప్తబుధులు. పంచబుధులు పంచ సంఖ్యకు గుర్తులు కాగా, సప్త బుధులు సప్త సంఖ్యకు సంకేతములగుచున్నారు. పంచభూతముల పుట్టుకకు పిమ్ముట కాని, ‘ప్రాణి సృష్టి’ అనునది లోకమున జరిగియండదు కదా. కనుక పంచభూత సంకేతములగు పంచబుధులే పూర్వులనుట వేదహృదయము.

“న తం విదాధ య ఇదం జజానాస్య

ద్వ్యాప్తాక ముతరం భవాతి,

సీహారేణ ప్రావృతా జలాప్య

చాసు త్వప ఉక్తశాస శ్చరత్ని.”

— వి.సూర్యి.

టీక : యః=న విశ్వకర్మ, ఇదం=ఈ కవపదు జగత్తును, జజాన=సృష్టించెనో, తం = ఆ విశ్వకర్మను, ఓమానవులార! న విదాధ=మీరు ఎకుగున్నారు. యుమ్ము

కంటినిాను, అన్యత = మిం శరీరేంద్రియ మనోబుధ్యముల కంటే భిన్నమైన ఆత్మతత్త్వమొకటే, అంతరం = లోపలిదై (తెలియదగినడై) భవాతి=ఉన్నది. దానినే మింరెహంగలేక ఉన్నారని భావము. ఈ విశ్వకర్మత = మే సూక్తారంభమున “స ఆశిషా గ్రదవింమిచ్ఛమానః మిచ్ఛదోవర ఆవివేశ” అని పిండ బ్రహ్మండములను సృష్టించి వాటిలోపల ప్రవేశించెనని చెప్పుబడినది. అట్టిదానిని ఎఱుంగలేకపోవుటకు కారణమును తరువాతి మంత్రభాగము చెప్పాచున్నది. జీవులు, నీహారేణ = మంచువంటి అజ్ఞానముచే, ప్రావృతాః = కప్పబడినవారై, జలాంధ్రచ = నేను దేవుడను, మనుజుడను, అనుకొనుచు, బ్రతుకుతెరువుకై అబద్ధములాడుచు, అసత్తపః = తమ ప్రాణ సంరక్షణమే ప్రశ్నముని తలంచి ప్రవర్తించుటేకాక, ఉక్కళాసః చర్ణిన్తిన్యర్థాది పరలోక బ్రాంతిచే యజ్ఞాదులను చేయుచు, పరలోకమునకు రాకపోకలు జరుపుచు, పరమేశ్వర తత్త్వమును ఎఱుంగలేకున్నారని ఇందలిసారాంశము.

వివరణ : ఇక్కడ అజ్ఞానమును నీహారము (మంచు) తో పోల్చినందున అది జ్ఞానమనిడి ఎండచేత నశించునని సూచన. ఈ వివయమును మదీయ ‘మిత్ర సాహస్రి’ ఇట్లు చెప్పినది.

“మంచు వంటి మాయ మనుజులపై గట్టి,
తెలియసీయదయ్య దివ్య పథము;

ఎండవంటి తెలివి హెచ్చు నద్ది నశించు;
విశ్వసీత చరిత్ర, వినర మిత్ర.”

ఈ అజ్ఞానమును నాసదీయ సూక్తము తమస్సని
పేరొకైన్నది (తమ ఆసీ త్రమనా గూఢ మగే). యజ్ఞ
ములు చేసెడివారి స్వరూది పరతోక సుఖములు అశాశ్వతము
లని గీతయు, ఉపనిషత్తులును చెప్పచున్నవి. పరమేశ్వర
జ్ఞానము, అనుభవమును అశాశ్వతములు కావు. అవి శాశ్వత
మోక్ష ప్రదములు. ఈ విషయమునే పురుష సూక్తము
“తమేవం విద్యా నమృత ఇషా భవతి.” ఆ భగవంతు నెఱిం
గినవాడు అమృతుడగునని చెప్పినది. ఈ మంత్రమున త్రుపి,
ప్రాణలు భగవంతు నెఱుంగక మోక్షమునకు దూరులై
ప్రపంచ సుఖములలో పడి చావుపుట్టుకల నందుచున్నారని
వారిని గూర్చి జాలిపడినది. అట్ట జాలితోనే శాశ్వతుడైన
ఈశ్వరు నెఱుంగవలసినదని హెచ్చరికకూడా ఇందులో గర్చి
త్వై యున్నది.

“పనో దివా పర ఏనా పృథివ్యా
పనో దేవేభి రస్తులై రూహా యత్,
కం స్మీ ద్గర్భం ప్రథమం ద్వధ ఆపో
యత్ర దేవా స్నమగచ్ఛన్త విశ్వే.” — వి. సూ. 6.

టీక : ఏ విశ్వకర్మ తత్త్వము, గుహలుహృదయమనడి
గువా యందు కలదో (సదా జనానామ హృద యే సన్ని

విషా) అది, దీవా = స్వర్గమునకంటే, పరః = క్రైష్ణమైనది. దూరముగా నున్నటిది. ఏనా పృథివ్యా పరః = ఈ భూలోకమున కంటే పరమైనది. దేవేభిః, అసురైః పరః = దేవతలకంటెను, అసురుల కంటెను పరమైనది. అనగా ఏటి అన్నింటికంటెను భిన్నమైనదని భావము. కాగా వారికి కూడ అందరానిదని సారాంశము. కంటికగపడు సమస్తమునకన్నను విపరీతమైన చైతన్య స్వభావము కలుదని తెలియవలెను. యత్తైవ గర్భమునందు, విశ్వై దేవాః = సమస్తమైన దైవశక్తులూ, సమగచ్ఛంతఃభూమిడి ఉన్నవో, అట్టి కంస్విద్దర్శం = బకానొక గర్భమును (కారణరూప జగద్విజమును), ప్రధమమ్ = మొదట, ఆపః = ఉడకములు, దృఢే = ధరించినవి.

వినరణ : మొదట ఉడకములు తాల్చిన ఆ గర్భమునందు సమస్త దేవమునుయ్య తిర్యగ్జడాది రూప జగత్తు విలసిల్లినదని భావము. దీనినిబట్టి ఉడకములలోనే సమస్త జగద్విజములు ఉన్నవని తేలుచున్నది. దీనిచేత సృష్టిలో ఉడకములకు గల ప్రాధాన్యము తేటత్తెల్లము. జగత్కారణబ్రహ్మము (విశ్వకర్మ) సర్వజగత్తులకు విలక్షణమనియు, అట్టెనను ఆత్మరూపమే అనియు సాధకులు గ్రహింపవలసియున్నది. అట్టి గర్భమును గూర్చి “కంస్విత్” అన్నందున అది మనోబుద్ధులకు అందని అసిర్వచ్చనీయ మాయాశక్తి అని తెలియుచున్నది. కంటికగపడు స్తూలమైన జగత్యైత్తమే

అంతుష్టునస్యాచు సూక్ష్మమైన బీజరహస్య మెట్లు తెలియ గలదు!

“తే మి ద్గర్భం ప్రథమం ద్వధ ఆపః
యుత దేవా స్పమగచ్ఛత విశ్వ,
అజస్య నాభా వథ్యేక మర్పితం
యస్మి న్నిదం విశ్వం భువన మధిశ్రితమ్.”

— వి. సూ. 7.

టీక : యుత విశ్వ = బ్రహ్మండములను వొట్లు నుంచుకొన్న ఏ విశ్వమునందు (ఏ విశ్వకర్మ యందు), దేవాః సమగచ్ఛత్త= దేవతలు కూడియున్నారో, తమిత్ = ఆ గడ్చమునే, ఆపః=ఉడకములు, ప్రథమమ్ = మొట్లుమొదట, ద్వధే=తాల్చినవి. అజస్య=జన్మము లేని, విశ్వకర్మ ర్మేణి, నాభా=నాభిసానముందు (నడుష) అనగా భగవత్పురూప తత్త్వమున, ०=ఒకానొక, బీజము (జగత్తారణము) అధి+అర్పితం=ఉచబడినది. యస్మిన్ = ఏ బీజమున, ఇదం విశ్వం, భువనమ్ = ఈ సమస్త భువనము, అధిశ్రితమ్ = ఆశ్రయింపబడియున్నదో- అట్టి బీజమున్నమాట.

వివరణ : ఈ మంత్రమున చెప్పబడిన గర్భమనుడే బీజమున్నమాట. ఆ బీజము ఆత్మతత్త్వమునం దంతటా నిండియే యున్నది. అది వాజ్గునస్సుల కండనిది. అందుకనియే దానిని అని చేసేయము అన్నాడు. అయినను అది తాత్మీ

కులకు అగోచరమే కాదు. కొండ ఈ ధీరులు (కళ్ళిధీరః) దానిని తెలిసికొని జగద్రహస్య విజ్ఞానులు కాగలరు.

“అజస్య, నాభో” అనునవి రెండూ విడి విడి పదములు.

ఆ రెటీనీ కలిపి సమాపము చేసివచో, “అజనాభము” అని రూపమేర్పడును. మన దేశమునకు మొదటి పేరు ‘అజనాభ’ దేశమనియే. ఈ సంగతిని భాగవతము “అట ము న్నజనాభం బను పేరం బరగు దేశంబు భరతుండు పాలించు కతన భారతంబునా బరగె” అని. దీనినిబట్టి మనది “అజనికి”-సృష్టికర్త అయిన “విశ్వకర్మకు” నాభివంటిదైన దేశమని భావము. కాగ సృష్టియొక్క ఆరంభము ఇక్కడనే జరిగిన దని కూడా భావింపవచ్చును. బుగ్గేద మంత్రము నందలి “అజ, నాభి” పదములు కలసి “అజనాభముగా” రూపొందుట గమనింపతిగిన రహస్యము. ఈ విషయమే విష్ణుమూర్తి నాభికమలముసుండి బ్రహ్మా పుట్టి, సృష్టిచేసినాడని పురాణాదులలో ప్రాయుభడినది. ఈరీతిగా వేద భావములు పురాణాదులలో పలురీతులుగ మార్పుబడి వర్ణింపబడినట్లు తేలు చున్నది. ఇంతకూ వేదములలోని విశ్వకర్మయు. పురాణములలోని విష్ణుమూర్తియు, వర్ణనలనుబట్టి ఒక్కరే అని తెలియుచున్నది. ఇక తరువాతి మంత్రము విశ్వకర్మావతారములను గూర్చి ఇట్లు వివరించుచున్నది.

“విశ్వకర్మ వ్యాజనివ్వదేవ ఆది

దగంధరోయ్ అభవ ద్వితీయః,
తృతీయః పితా జనితోషధీనా
మహం గర్భం వ్యదథా తుపురుత్రా.” — వి.సూ.-8.

టీక : విశ్వకర్మ=విశ్వకర్మ, దేవః=దేవుడై (అనగా త్వపులు దేవుడై లేక బ్రహ్మయే) అజనిష్ఠ=ఉండెను. సాయ ఔలీ సందర్భమున “దేవ” శబ్దమునకు సత్యలోకనివాసియైన బ్రహ్మదేవుడు ఆ ‘విశ్వకర్మ’ నాభినుండి కలిగెనని వ్రాసి నారు. ఈ భావమే, విష్ణుమూర్తి నాభికషలము నుండి బ్రహ్మ పుట్టినాడనెడి పురాణకథకు మూలమైనది. ఆదితీ=పిమ్మట, ద్వితీయః=రెండవవాడైన, గంధర్వః=గంధర్వుడు, అభవత్ =అయినాడు. పిమ్మట, పితా=పోషకుడును, ఓషధీనామ్= ఓషధులకు, జనితా=ఉత్పాదకుడైన సోముడు, తృతీయః=మూడవ వాడుగా, అభవత్=అయినాడు. పిమ్మట, అపాం గర్భం=సీటిలోని బీజమునుండి వెలువడు బ్రహ్మండమును, ఐయత్రా=అనేక రీతులుగా, వ్యదథాత్=సృష్టించెను.

వివణ : ఈ మంత్రమున మొదట “విశ్వకర్మ” దేవుడగు ‘బ్రహ్మ’ అయినాడనియు, ఆ “విశ్వకర్మయే” రెండవ వాడుగా ‘గంధర్వుడైనా’ డనియు చెప్పాచున్నది. పిమ్మట మూడవ వాడు ఓషధీశుడైన ‘సోముడని’ (చంద్రుడని) చెప్పి నందున అన్నమునకు, తద్వారా ప్రాణులకు మూలకారణ మైన ఓషధులు, వాటి పాలకుడు— తెలియబడుచున్నారు.

గంధర్వ శబ్దమునకు సూర్యుడను నర్మమును యజుర్వేదము చెప్పినది - “సూర్యోగంధర్వః తస్య కిరణాస్యపురసః” అని. కనుక దీనినిబట్టి గంధర్వ శబ్దము చేత సూర్యుని గ్రహింప వలయును. “విశ్వకర్మ” తాను బ్రహ్మ అయిన పిమ్మట లోకమును వెలిగించెడి సూర్య-చంద్రులుగా తానే అయి నాడని భావము. అనగా ‘బ్రహ్మను- సూర్యచంద్రు’ లను స్తుపీంచినాడని తేలుచున్నది. ఈ మంత్రమునకు సంబంధించిన తత్త్వార్థ విశేషములు యజుర్వేద దర్శనమున పాఠకులు చూడగలరని ఇచ్చట విరమింపబడుచున్నది. ఆ యినను కొలదిపాటిగా వివరింతుము. ‘విశ్వకర్మ దేవుడైనా’ డనగా జీవుడైనాడనియు, పిమ్మట ‘సూర్య-చంద్రులైనా’ డనగా పింగళా, ఇడా, నాడుల రూపమైనాడనియు చెప్పికొన్నాచో పిండాండ పక్షమున తాత్త్వికార్థము పూర్తియగును. ఆ విశ్వకర్మయే ఉపాధులయందు జీవరూపమున ప్రవేశించినాడని మొదటి మంత్రములో చదివినాము కదా. కనుక బ్రహ్మాండ పక్షమున, పిండాండ పక్షమున ఈ విధముగా అర్థము చెప్పికొని తత్త్వ సిద్ధిని పొందుట తగియుండును.

“చక్కుషః పితా మనసా పీం ధీరో
 ఘృత్ మేనే అజన న్నస్సమానే,
 యదే దన్తా అదదృం హన్త పూర్వ
 ఆది ద్వార్యవా పృథివీ అప్రథేతామ్.” — వి. సూ. 9.

టీక : - చతుర్మః = సేత్రాదులైన ప్రాణ సముదాయమునకు అని సాయణులు అర్థము వ్రాసినారు. దానితో పాటు మూడవ కంటికి స్థానమైన ఆజ్ఞాచక్రాగులకు తీక్రియని చెప్పినానుట అవసరము. మోగపష్టమున ఇది ప్రమోజనకారి - ఏలయన, సహవారము తరువాతివి ఆజ్ఞాది చక్రములే కదా! పితా = ఉత్సాహకుడును (సృష్టికర్త) ధీరః = ధీరుడును అగు విశ్వకర్మ, మనసాహి = నిర్మలమైన తన మనస్సు చేతనే, మృతం = 'నేయ' వలె ప్రాణులకు అనుభవింపతగిన, ఏనే = ఈ ద్వారా పృథుశులను (భూమిని, ఆకాశమును) నన్నమానే = ఒకదానికొకటి అనుకూలపడుఁడ్లు, అజసత్త = సృష్టించెను. ఆకాశము వర్షించిననే కాని భూమిపండదు. భూమి పండిసనే కాని భూతత్త్వప్రియ కలిగి యజ్ఞాది కర్మలు సాగన్న. భూప్రజలు యజ్ఞములుచేసి దేవతలను ఆరాధింపవలసి యున్నారు. దేవతలేమో ప్రజలను అనుగ్రహింపవలసి యున్నారు. ఇదియే భూమ్యాకాశములకు స్వర్గమర్యాలోకములకు గల, పరస్పర ఉపకార భూవము. యదేత్త = ఎప్పాడై తే, పూర్వే = మొదటివైనవియు, అంతః = సప్రాణములై పనిచేయునవియు అగు, చతుర్మాది ప్రాణములు (అథారాది చక్రములు), అదగ్భుం హంత = స్థిరతరములైనవో, ఆదిత్త = అప్పాడే, ద్వారాపృథివీ = ద్వారాభూములు, అప్రథేతామ్ = విస్తరింపబడినవి. ద్వారా పృథుశులకు స్వర్గమర్యాలోకములనడి ప్రసిద్ధి కలిగి అవి అన్నింటిచే పరిపూర్ణము

లైనవన్నమాట.

వివరణ : ఈ మంత్రమున బ్రహ్మండమునందు జరిగిన ఆకాశాది జీవపర్యంతమైన సృష్టియు, సూల, సూక్ష్మ కారణములతోను, స్ఫుర్తి చక్రములతోను కూడిన సృష్టియు, నిగూఢముగా వర్ణింపబడినది. ఇట్లు ద్వారా పృథువుల సృష్టి జరిగి భగవంతుడు విశ్వరూపధరుడైన పిమ్మట, ఆ విశ్వకర్మ శ్వరుని విశ్వరూపము తరువాతి మంత్రమున ఇట్లు వర్ణింపబడుచున్నది.

“విశ్వత శ్చతు రుత విశ్వతో ముఖః

విశ్వతో హస్త ఉత విశ్వతః పాత్,

సం బాహుభ్యం నమతి సంపత్తై

ద్వారా పృథివీ జనయ సేవ ఏకః.” — వి. సూ. 10.

టీక : ఆ విశ్వకర్మ, విశ్వతః చతుః = అంతటను కన్నలు కలవాడు. పరమేశ్వరుడు ఎల్లప్రాణులకు ఆత్మతానే కనుక అందరికన్నలు ఆయనవే అయి ఆయన విశ్వతశ్చతువైనాడు అన్నమాట. ఇంతేకాను, ఉత = ఇంకను ఆయన, విశ్వతః, ముఖః, హస్తః = అంతటను మోములు, చేతులు కలవాడును, విశ్వతఃపాత్ = అంతటను పాదములు కలవాడును, ఇంత ఏల ? ఆయన అంతటను అన్ని అవయవములు, ఇంద్రియములు కలిగిన విశ్వరూపుడైనాడని సాధకులు భావించి విశ్వమును “విశ్వకర్మ”గా సాక్షాత్కృతింప

చేసికొని ఆరాధించి అమృతులు కావలయనని వేదమాత్, ఈ మంత్రము ద్వారా జనులను అనుశాసించుచున్నది. ఇట్టి వాడైన, సందేవః = ఆ దేవుడౌక్కండే, ద్వావా పృథివీ = ఆ కాశమును, భూమిని, జనయన్ = పుట్టించుచున్నవాడై, బాహుభ్యామీ = చేతులవంటివైన ధర్మాధర్మములచేత అనగా జీవుల ధర్మాధర్మ రూప కర్మలను, నిమిత్త కారణముగా చేసి కొని, సంనమతి = లోకము సందలి జీవుల సందత్తినీ స్వాధీన మొనర్చుకొనుచున్నాడు. వారి వారి కర్మానుసారము వారిని సృష్టించి సంసారం చక్రమున త్రిపూచున్నాడని భావము. అల్లే, పత్రాంశులు = నశించు స్వభావము గల ఉపాధాన కారణములైన పంచ భూతముల చేతుకూడ జగత్తును లోబపరచుకొని తాను నిమిత్త కారణాడై ఉన్నాడనియు భావము.

వివరణ : ఈ మంత్రమున “దేవః ఏకః” అని చెప్పి బడుట చేతను, “యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ” అనుట చేతను “విశ్వకర్మ” ఒక్కండే సర్వేశ్వరత్వాది లక్షణములు గల దేవాది దేవుడని సువ క్త మగుచున్నది. బ్రహ్మ-విష్ణు-ర్యాదేంద్రాదులు “విశ్వకర్మ” అంశలని తెలియుచున్నది. వేద సూక్తములేవియు “విశ్వకర్మ” ను వర్ణించినంత గొప్పగాను, వివరముగాను, ఆధ్యాత్మికముగాను, ఏ దేవునిగూర్చి కూడ వర్ణించినట్లు కనబడదు. “సహస్ర శీర్షా పురుషః” అనెడి పుసుకూక్తముగాని, “సహస్ర శీర్షం దేవం, విశ్వత్తం విశ్వశంభువమ్” అనెడి మంత్రపుష్పముగాని ఈ విశ్వకర్మ

సూక్తములలోని మంత్రములను ఆధారము చేసినానియే వెలువడినవని పరిశీలించి సులభముగానే గ్రహింపవచ్చును.

“కిం స్వి దాసీ దధిష్టాన మారంభణం
కతమత్ స్విత్ కి మాసీత్ ,
యది భూమిం జనయై విశ్వకర్మ
విద్య పూర్వో స్నేహినా విశ్వచత్తోః.”

— వి. సూ. 11.

టీక : యది = ఆ పరమేశ్వరుడొక్కడే అన్యసహా యత లేకుండా, ద్వావా పృథవులను సృష్టించినచో, ఆయనకు అధిష్టానం నివాసగృహము - లేదా ఆధార స్థలము, కిం స్విత్ ఆ త్ ఎవ్దియైనది ? అట్లే, ఆరంభణం = ఉపాదాన కారణ పద్మార్థము, కతమత్ స్విత్ కిమాసీత్ = ఎవ్ది ? ఎట్లిది అయినది? అని అషుగవచ్చును. కానీ సర్వశక్తి శాలి అయిన ఆతనికి ఆధార, ఉపాదానాది కారణములతో పనిలేదని దిగువ వాక్యము అనుచున్నది. విశ్వచత్తోః = సర్వద్రష్ట, సర్వ జ్ఞాన అగు, విశ్వకర్మ = ‘ఆ విశ్వకర్మ’, మహినా = తన మహిమచేతనే, భూమి = భూలోకమును, జనయన్ = కనిన వాడై - సృష్టించినవాడై, ద్వామ్ = స్వర్గ లోకమును, విచోక్తోత్ = విశేషముగా సృష్టించి, వా పించినాడు. అనగా వాటన్నింటియందును పరిపూర్ణదై నిం యున్నడని సారాంశము.

వివరణ : ఇక్కడ నిమిత్తో పాదాన, సహకారి, కార

ఓములన్నియు ఆయనహే అనియు, తనకంటే భిన్నమైన దేదియు సృష్టికార్యములో వాడబడలేదనియు, అనంతటి పదార్థమేదియు అప్పుడుకాని, ఇప్పుడుకాని లేదనియు, ఇక ముందెప్పుడైనను ఉండదనియు కూడ పారకులు గమనింప వలయును. ఈ రహస్యమునే పురుష సూక్తములోని “పురుష ఏ వేదగొం సర్వం, యద్యాతం, యచ్ఛ భవ్యమ్” ఆయనకంటే భిన్నమైనది ఇదివరకు లేకపోవుటయేకాదు, ఇక ముందుకూడ ఉండదనియు. సర్వమూ “అతడై” (విశ్వకర్మయే) అనియు చెప్పాచున్నది. ఇక్కడ ‘మహిమ’ అనగా ఆయన యొక్క శక్తి అని తాత్పర్యము. ఆ శక్తినే మనము “గాయత్రిని”గా “ప్రకృతిని”గా “జగన్మాతను”గా ఆరాధించుచున్నాము. ఆ శక్తిని గూర్చి శ్వేతాశ్వతరోపరోపనిషత్తు ఇట్లు చెప్పినది.

“న తన కార్యం కరణం చ విద్యతే
న త్తు మ శ్చభ్యధికశ్చ దృశ్యతే,
పరాస్య శక్తి ర్యవిధైవ శ్రూయతే
స్వభావికీ జ్ఞాన బలక్రియా చ.”

— 6-3.

తా॥ “అతనికి” (విశ్వకర్మకు) శరీరముగాని, ఏ ఇతర సాధనములుగాని లేవు. అతనితో సముదుకాని. అధికుడు కాని లేదు. అతనికి స్వభావికమైన పరశక్తి (మాయ) వివిధ రీతులు కల్పించే జ్ఞానబలక్రియలతో ఒప్పుచుండును. ఇట్టి

మహిమ లేదా శక్తియే జగత్తీర్థిడకు మూలభూతము. శక్తి కీని, శక్తి గలవానికినీ భేదము లేదని ఇక్కడ పాఠకులు భావింప వలసియున్నది. ఏరినే “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”లనియు, “శివ శక్తులనియు” కూడ అనుచుండురు. “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మా” అనెకి ఉపనిషద్వాక్యము ఈ 11వ మంత్రము ఆధారముగా వెలసినటిదే. మదీయ బుగ్గేద దిగ్గర్ఘనము రెండవ భాగము ఈ తత్త్వమునే వివరించుచున్నది. 11వ మంత్రము యొక్క అర్థమునే 12వ మంత్రము కూడ శాంచెనుపాటి భేదముతో వివరించుచున్నది. వేదమాత పునర్యక్తి అని చూడదు. పాఠకులకు జగత్తత్త్వమును వివరించుటకు ఎన్నిసార్లో, ఎన్ని రీతులుగానో ఆ వేదమాత ప్రయత్నించుచుండును. ఆ మొక్క తన బిడ్డలయందు గల దయ అట్టిది!

“కిం స్వి ద్వయనం క ఉస వృత్త ఆసీ
లో ద్వావా పృథివీ నిష్టత్తుః,
ఎసో మనసా పృచ్ఛతే దు
తద్వి దధ్య తిష్ఠ దుభవనాని ధారయన్.

— ని. సూ. 12.

టీక : హౌ మనీమిణిః = ఓ పండితులారా! మిారు, మనసా = మీమ మనసుతో పర్యాలోచించి, ఆ విశ్వకర్మ, యత్సః = దేసినుండి, ద్వావాపృథివీ = ఆకాశమును భూమిని, నిష్టత్తుః = (శిల్పముచే) సృజించెనో, అట్టి, వనం = అడవి, కిం

స్వీత్ = ఏది? సభను తుః = అట్టి వృక్షము, ఈ ఆసీత్ = ఏడై ఉండును? భవనా = లోకములను - ప్రాణులను, ధారయన్ = సృష్టించుచు, యత్ = దేనిని, అధ్యతిష్ఠత్ = అధివసించినాడు. అనగా ఏ తాతున ఉండి వేటితో ఈ సృష్టినంతటినీ చేసేనో, అవి ఏవి? అని, పృథ్యితేము = అషుగదలచినచో, అడుగుడు అని భావము.

వివరణ : దీనికి సమాధానముగానే 11వ మంత్రమున, “విశ్వచక్షూః-విశ్వకర్మా మ హి నా ద్వాం వి షాకోత్తో” సర్వద్రష్ట (అన్ని టిసీ చూచువాడు), సర్వజ్ఞుడు, సర్వజ్ఞకి అయిన “విశ్వకర్మ” తన మహిమచేతనే తానే అను పదార్థముతోనే ద్వార్థవా భూములను, అండలి సర్వమును సృష్టించినాడని చెప్పబడినది. ఏ సాధనముల అపేక్షలేని పరమేశ్వరునికి సృష్టి విషయమున తనకంటే భిన్నమైనది ఏదియు అక్కరలేదని సారాంశము.

11, 12 మంత్రముల సారాంశమును ఖుత్రసాహస్రి ఇట్లు వేరొకస్నది.

“కసులు లేక చూచు, విను కర్క్కములు లేక,
అవయవములు లేక అన్ని పనులు,
చేయు సీశ్వరుండు - చిత్రమాతని సితి!
విశ్వహిత చరిత్ర వినర ఖుత్ర.”

— 414 —

“సాధనములు లేక సాధింప కార్యంబు,

లెవని కగునో వాడె ఈశ్వరుండు-

చోద్య మతని మహిమ చూడ నాలోచింప

విశ్వహిత చరిత్ర వినర మిత్ర.”

— 415

సాధనములచేత పనులను సాధించువాడు సామాడు. సాధన సామగ్రితో, అక్కరలేకయే పనులు చేయ వాడు విశిష్టుడు. అట్టివాడు భగవంతుడే. అంటు కే అతనిని గూర్చి “స ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్చుమానః” అని సంకల్ప మాత్రముచేతనే పనులు చేయువాడని వేదము అన్నది.

“యూ తే ధామాని పరమాణి యూవమా

యూ మధ్యమా విశ్వకర్మ న్న తే మా,

శిక్షా సభభ్రాంతి హవిషి స్వధావః

స్వయం యజస్వ తనువః జూమాణః.” — వి. సూ. 18.

టీక : విశ్వకర్మన్ = బ్యాం విశ్వకర్మ, తే=నీయొక్క, పరమాణి = ప్రశేషములైన (దేవాదుల), ఉత్త = ఇంకను, మధ్యమా=న మి రకములైన (మానవాదుల) అవమా=అధమములైన (తిర్యగాదుల), ధామాని=స్థానములు (శరీరములు) ఏవి కలవో, ఇమా=ఇట్టి పీటినన్నింటిని, సభభ్రాంతి=నిన్నారాధించుటచే, నీకు మిత్రులవంటి వారమైన మాకు, యజించు నిమిత్తమై, హవిషి=హవిర్మానమున్నాకై, శిక్షా=ఉపదేశింపుము- ఇమ్మై. హేసాధావః = స్వధా లక్ష్మణమైన, హవిస్సనెడి అన్నము కలవాడ నీవు, స్వయం=స్వయమగా,

తనువంజుమాణః = యజమాన శరీరమును పొందినవాడవై, యజస్వ్య=యజింపుము. యజ్ఞ కర్మములు చేయుమని భావము.

వివరణ : ఈ మంత్రమున మంత్ర్తదష్ట అ యిన ‘భావన విశ్వకర్మ’ బుమి “విశ్వకర్మ భగవానుని” యజమాన శరీరమున ప్రవేశించి స్వయముగా నీవే యజింపుమని చెప్పటచేత, యజమానునను విశ్వకర్మానుగ్రహము కలుగుటయేకాక, అతనితో అభేదము కూడ కలుగుచున్నదని తెలియవలెను. భగవదనుగ్రహము లేనిదే ఎవడు కాని సత్కార్యములు చేయజాలడసయు, భగవంతునితో వక్యము కానిది, సంసారము నుండి ముక్తుడు కాదనియు, దీని చే సూచిత మగుచున్నది. ఇంకను లోతుగా ఆలోచించినచో, శరీరమున జీవరూపుడై ప్రవేశించినది, ఈశ్వరుడే కాపున సూక్తారంభమున చెప్పబడిన అద్వైతానుభవము కూడ ఇక్కడ సూచితమగుచున్నది. దేవ మాసవ తిర్యగ్రజ్ఞాదులైన ఉత్తమ, మధ్యమాధమ, శరీరములన్నింటియొక్క తృప్తి కోసమై మేముచేయు యాగాది సత్కార్యలు విశ్వరూపుడ వైన నీనేవయే అనియు తెలుపబడినది. అనగా జీవుల ప్రవర్తన విశ్వమునందలి సకల చరాచరముల యొక్క క్షేమము కోసమై ఉపయోగింపవలయుననియు ఇందలి పరమార్థము. ఒక్క యజ్ఞమే అనసేల ? వైదికములు గాని, ఈ లోక సంబంధములు గాని అయిన సర్వకర్మలు విశ్వమంగళకరములు కావలయుననుట ఈ “విశ్వకర్మ సూక్తము” యొక్క

లక్ష్మీమైనట్లు ఇందువలన ; తెలియుచున్నది. ఈ ద్వితీయ సూత్ర ముయొక్క మొదటి మంత్రమున ముల్లోకముల సృష్టిని చెప్పి రెండవ మంత్రమున ఆ విశ్వము యొక్క విరాప్రాప వర్ణముచేసి ఈ మంత్రమున ఆ విశ్వము నారాధించి తరింపవలనిన పద్ధతిని పేర్కొనుటచే ఈ సూత్ర ములు మానవ జీవితము సార్థకమగుటకు ఎంతగా ఉపయోగించుచున్నవో గ్రహింపవచ్చును. ఇట్టి సూత్రములను మనకు ప్రసాదించిన ప్రశ్నతిమాత, వాటిని దర్శించిన ‘భావన విశ్వకర్మ’ బుఱీ ఎంతటి దయావంతులో చెప్పబాలము. ఇంకను ఈ మంత్రములోని మరికొన్ని విశేషములను గమనింతము.

ఈ మంత్రమున ఉత్తమ, మధ్యమ, అవమము లనెడి మూడు స్థానములను పేర్కొనుటచేత. స్వర్గ, మర్యాద, పాతాళ లోకములు లేదా పృథివ ఉత్తరిక్ష ద్వ్యాలోకములు సూచితము లగుచున్నవి. అట్లే స్వగుణ ప్రధానములైన దేవతా శరీరములు, రజోగుణ ప్రధాన మానవ శరీరములు, తమఃప్రధానములైన మృగ, పక్షి, క్రిమి, కీట, స్థావరాది శరీరములు సూచితములైనవి. ఇవి అన్నియు భగవంతుని సృష్టియే వీటి అన్నిటియందును భగవంతుడు నివసించియే యున్నాడు. కనుక ఈ మూటిచేతను సృష్టినంతటిని పేర్కొన్నట్లే అగుచున్నది. ఇంతి తప్ప అవయవములు లేవియు లేవు. ఈ అంశమునే “నతస్వి ప్రతిమా అస్తి” ఆ పరమేశ్వరునికి దేవము (విగ్రహితము) అస్తి.

మాము) లేదు. అంతేకాదు, అతనికి ప్రతిమ = సాటియైన వస్తువుకూడ లేదని ఇందలి భావము. చైతన్యరూపుడైన భగవానునికి విపరీత ఎత్తణము కలది జడమే. జడము సాధనమే కాని సాధ్యము కాదు గచ్చా. ఈ మూడు ధామములనే విష్ణుమంత్రములలో—

“ఇదం విష్ణు ర్యాచక్రమే
ప్రేధా నిద్ధథే పదమ్.”

— బు. 1-23-17.

“ప్రేణి పదా విచక్రమే.”

— బు. 1-22-18.

అని చెప్పబడినది. విష్ణు ముల్లోకములను మెట్టినాడని ఇందలి శాహా ర్థము. ఈ వర్ణనము వలన విష్ణు-విశ్వకర్మలకు అభేదము, ఏకత్వము సిద్ధమగుచున్నవి.

తాత్త్విక దృష్టితో చూచినప్పాడు, ఈ పరమ, మధ్యమాధమ స్థాములు— సహస్రారము, ఆజ్ఞా, అనాహతములని భావింపవలయును. యోగ సాధకుడు ప్రాణాయామాదులను అనాహతము నుండియు, ధ్యానాదులను ఆజ్ఞాచక్రము నుండియు అసంప్రజ్ఞత సమాధిని, సహస్రారమునను కొనసాగింపవలసియున్నది. కనుక ఇవి మూడే జీవుని ఉన్నత భూమికారోహణమునకు సాధనములగుచున్నవి. ప్రాణాయామాదులచేత నీచ స్థితిని వదలటయు, ధానాదులచేత విజ్ఞానప్రధాన స్థానమునకు ఏగుటయు, సమాధి వలన అనగా సహస్రార విహారము వలన అతిదేవ మానవస్థాయినే గాక, పర

మొగములు కల్పించుట సృష్టి హితువులైన పంచభూతములను, పంచమూర్తులను, పంచేంద్రియములను, పంచావస్థలను, పంచ బుధులను— మొనలగువాటిని గ్రహించుటకే కాన, అవి సంకేతమాత్రములే అన్న మాట. ఆ తత్వజ్ఞానమును కలిగించిన పిండ్యుట ఇక మిగులునది నిరాకార, నిర్మణమైన అఖండ బ్రహ్మమే! ఈ రహస్యమును ప్రతి సాధకుడును మొలకువతో నెఱుంగవలయును. నానాదేవతల రూప, నామ, క్రియలయుక్త అంతరార్థములను ఇదేవిధముగా ఎత్తుంగవలసియున్నది.

19) దేవుడు : ఈ మాట “విశ్వకర్మ స్వాజనివు దేవ” అన్న వాళ్యము లోనిది. అనగా “విశ్వకర్మ” బ్రహ్మదేవుడైనాడని భావము. కాగా ఈ ‘దేవ’ శబ్దము బ్రహ్మదేవునికి (త్వాప్తసు) విశేషణముగా వాడబడినది. ఆ పదము ‘దివ్’ అను థాతువునుండి పుట్టినది. “దివిభవన్ దివ్యం” అని కూడ దాని తాత్పర్యము. అనగా భూ సంబంధములేని దేవలోకమున ఉండువారిని, ‘దేవతలు’, ‘దేవులు’ అను చుండును. భూలోక లక్షణములు కాక, ‘మ్య’ (దేవ) లోక లక్షణములు కలవారని దీని భావము. కనుక నే దేవతలు నిదాజరాములు లేని ‘అస్వప్నులు’, ‘అమృతులు’ అనికూడ చెప్పబడినాటి. ఇక సచ్చిదానంద స్వరూపుడగు “విశ్వకర్మ” ఈ దివ్యలక్షణములకు కూడ అతీతుడని ఎత్తుగవలసియున్నది. ఏల యన ఆయన దివము (స్వర్గము)ను, అందలి దేవతలను, భూమిని, భూలోకవాసులను సృష్టించిన మహాశక్తి అని

(సమాధి) చేకూరదు. అప్పుడుగాని జీవునికి అమృతత్వము ప్రాప్తించదు. ఈ అంశమునే మంత్రము యొక్క తుది తెండు పాదములు ఇట్లు చెప్పినవి— “ఓ విశ్వకర్మ! నీవు స్వయముగా సాధకుని శరీరమున ప్రవేశించి (అనగా వ్యక్తమే) అతని జీవభావము నణచివైచి అతనిచేత తురీయమైన ఆనందమును అనుభవింపజేయమనుటయేగాక, ఆ ఆనందమాపునిగానే అతనిని శిక్షింపుము (తీర్పుము)” అనుట గోని పరమార్థము అది గంభీరమును, రహస్యమును అయినది. కనుక తాత్మ్విక దృష్టితో చూచినప్పుడు, “విశ్వకర్మ” (జీవును) అభిష్టించిన స్థానములు మాండు దేవాములేకాని దీన్నములు కాన్తి. మంత్రము చివరనున్న “యజవ్య” అభ్యుమాటకు బాహ్య యజ్ఞమును చేయట అని అర్థము చెప్పి కొని తృప్తి పడరాదు. శివజీవైక్య రూప తాత్మ్విక యజ్ఞమును చేయమనిడి అర్థమును చెప్పినినుమని శ్రుతిమాత యొక్క నిక్కమైన పబోధము. అట్లాగాక లౌకికార్థమును మాత్రమే చెప్పినిన్నాడో భోజనసిద్ధి కలుగునేగాని మోత్త సిద్ధిమాత్రము కలుగదు. ఇంతటి లోతైన అర్థమును సమర్పించిన “విశ్వకర్మసూక్త” మంత్ర మహిమను ఏమని స్తుతింపగలము! ఒమ్మటిటైన 14వ మంత్రము “విశ్వకర్మను” “వేద జనకుడని” చెప్పమన్నది.

“వాచపుతిం విశ్వకర్మాణా మాతయే
మనోయజా వాజే అద్యావువేమ,

స నో సేదిష్టా హవనాని జోషతే

విశ్వశంభూ రవసే సాధు కర్మా.” — వి. సూ. 14.

తీక : అద్య = ఈనాడు, వాచే = ‘అన్న’ వివయమైన కార్యము జరుగుచుండగా, వాచఃపతిం = వేదమంత్ర రూప వాక్యాలకు పాలకుడైనవాడును, మనోయజం = మన మనస్సులకు యోగమును కూర్చువాడును, లేక మనలను యోగ్య మనస్సులు కలవారిని చేయువాడును అయిన - విశ్వకర్మాణం = విశ్వకర్మ పరమే రుని, ఊతయే = సర్వము రొయిక్క రక్తజ్ఞార్థమై, ఆవ్యావేష = పిలుతుముగాక! విశ్వశంభూః = విశ్వమునకు సుఖమును కూర్చువాడును, లేక సమస్త సాఖ్యముల నిచ్చువాడును, సాధుకర్మ = జగత్సంబంధములైన, సృష్టి మొదలగు యోగ్య కర్మాలు గలవాడును అగు సః = ఆ విశ్వకర్మ, అవసే = మన రక్తణ కోసమై, సేదిష్టా హవనాని = మనకు సమాపము నందుగల - ఇష్టవ్యాదు మనము ఆచరించుచున్న యజ్ఞాది కార్యములను, జోషతే = సేవించును. ఇష్టవ్యాదు మనము చేయుచున్న సత్కార్యములన్నిటిని ఆమోదించి తగిన ఘలములను ఒసగుగాక! యని భావము.

వివరణ : వేదపాలకుడును, (వేదకర్త) విశ్వమునకు సుఖమును కలిగించువాడును, సాధుకార్యశీలుడును అయిన ‘విశంకర్మ’ - జీవులైన మనము తనను తెలిసికానుటకు చేయు]

నట్టి ప్రతి సత్కర్మమును బ్రహ్మత్సహించుచు మన మనస్సులను యోగయు క్తము లగునట్లు చేసి మనలను రక్షించుగాక! అని ఇందలి పరమార్థము. పూర్వు మంత్రమున ఏ యోగకార్యము సూచింపబడినదో, దానిని రక్షించుట కోసమై భక్తుడు భగవానుని ఈ మంత్రమున సవిశేషముగా ప్రార్థించినాడన్న మాట. ఈశ్వరుడెప్పాడుషు మా హృదయములంగు నివసించుచు, మమ్ము ప్రేరేపించుచు, మమ్ము తత్త్వజ్ఞాన సంపన్నులను చేయుగాతమని సారాంశము. తరువాతిడైన 15వ మంత్రమునకూడ ఇట్టి ప్రార్థనయే చేయబడుచున్నది.

“విశ్వకర్మన్ వావిషా వావృధాంతః

స్వయం యజస్వ్య తమవం జమాణః,

ముహ్య స్వ్యస్యే అభిత స్పషత్స్ము

ఇహస్మాకం మఘువా సూరి రస్త.” — వి. సూ. 15

టీక : విశ్వకర్మన్ = ఈ విశ్వకర్మ, నీవు, వావిషా = మేమర్మించడి వావిస్సులచే, వావృధాంతః = వృద్ధి పొందుచున్న వాడవై, తమవం = నా శరీరమును. జమాణః = పొందిన వాడవై, స్వయం = నీవే స్వయముగా (సేనై), యజస్వ్య = ఈ యజ్ఞ మును చేయము. ఆరాధింపుము. ఇహ = ఈ సత్కార్యమునఁదు, అస్మాకం = మాయోక్ష, అస్యేస్పత్స్ముః = మాభావములకు విఫ్ముములను కల్పించు శత్రువులు, అభితః = అంతయా, అన్ని విధములూ, ముహ్యంతు = మోహము చెందు

దురుగాళ! అనగా పరాజయము పాలగుదురు గాళ! అని భావము. యోగ విష్ణుకరములైన ప్రతీప శక్తులు నశించు గాళ! అని సారాంశము. మఘువా=ధనవంతుడును, సూరిః = జ్ఞానవంతుడును అగు పుత్రుడు, అస్త్రాకం అస్త్రమాకు కలుగుగాళ! ఇక్కడ లౌకిక పుత్రుడనియేగాళ, జ్ఞానపుత్రు డనియు, తాత్మీకార్థమనుగూడే భావింపవలయును. మేమెనర్చిన ఈ సత్యాక్షర్యము మాకు జ్ఞాన లాభమును చేయాల్చుగాళ! అన్నమాట.

“విశ్వకర్మన్ హవిషా వర్ధనేన
త్రాతార మంద్ర మకృష్ణో రవధ్వం,
తస్మై విశ స్నమనమన్త పూర్వీ
రయ ముగ్రో విహవ్యో యథా సత్.”

— వి. సూ. 16.

టీక : విశ్వకర్మన్ = ఓ విశ్వకర్మ పరమేశ్వరా, హవిషా = మేమర్పించు హవిస్సుచేత, వర్ధనేన = వృధిహందినవాడైసై, అనగా మా మనస్సులలో ఎడబాయక ణోచుచున్న వాడవై ఈ యజమానుని, లేదా యోగసాధకుని, త్రాతారం = ఇతరు లను రక్షించువానినిగాను, అనగా లోకారాధనకు త్రికరణములను అర్పించువానినిగాను, ఇంద్రం = పరమైశ్వర్యము గలవానినిగాను, అవధ్వం = ఇతరులకు లోబడనివానినిగాను, అకృష్ణో = చేయుము. తస్మై = ఇతనికొఱకు, పూర్వీః విశః = గొప్ప గొప్పవారుకూడ, సమనమన్త = లోబడుదురు గాళ!

ఇతనికి శిష్యభూతులై, ఇతనీ మార్గములను అనుసరింతును గాక అని భావము అయించు యికిమానుడు, లేదా సాధకుడు, ఉగ్రః = ఇతరులకు తీటపరానివాడును, విషావ్యః = విశేష యజ్ఞ (సత్) కార్యములు చేయువాడును, యథం సత్ = ఎల్లు కాగలడో, అట్టు చేయుమని తాత్పర్యము.

యజ్ఞర్వేదము యజ్ఞకర్మలు ప్రధానముగా గలది కావున, యజ్ఞ కారులకు కావలసిన పహించాభ్యుదయము ఈ తెందు మంత్రములలో (15, 16) ఈఱబడినది. ఇంకొక చినరి మంత్రము “సముద్రాయ వయునాయ” అనునది. విశ్వకర్మ జగప్రీణమును జలము లందే ఉంచినాడు కావునను ఆ బీజము నుండియే ద్వావా పృథువులు మొదలైన బ్రహ్మండము కలిగినది కావునను, అట్టి జలములకు నివాసమైన నమలకు-సముద్రమునకు తండ్రి “విశ్వకర్మ” యని ఇందు జలాధిచేవతగా “విశ్వకర్మ” ప్రార్థింపబడుచున్నాడు.

“సముద్రాయ, వయునాయ సింఘూనాం పతయే నమః,
నదీనాం సర్వసాం పిత్రే జుహా విశ్వకర్మణి
విశ్వాపః మర్యగ్, హవిః.” — వి. సూ. 17.

టీక : సింఘూనామ్ = ప్రవహించుచున్నట్టే నదములకు, పతయే = పాలకుడును, సముద్రాకారుడై వాటిని భరించుభర్త అన్నమాట. విశ్వకర్మాకారుడై, సర్వసాం నదీనాం = సమస్త నమలకు, పిత్రే = తండ్రియైనవాడును, వయునాయ

=కాంతుడును, (అనగా చిత్పురూపు డన్నమాట), సముద్రాయ=జలరాశి స్వరూపుడైన (విశ్వకర్మకు), నమః=నమ సాక్షాతము. ఈ లక్షణములు గల విశ్వకర్మ ప్రభువునకు ఒక మాసపులారా! విశ్వాహో = ఎల్లపేశేలయందును, (ప్రతిక్షణమునను) అమః ఽ=నాశము లేసట్టే, హవిః = పూజా ద్రవ్యమును, జపా = హామము చేయుచు. అర్పింపుడు అని భావము.

సాయణులు విశ్వకర్మ సూక్తములు రెంటికీ భాష్యములు ప్రాసి కడపట వినియోగ విధానమును ఇట్లు సంగ్రహించినారు.

“య ఇమా, చతుష్పో ద్వాభ్యాం
సూక్తాభ్యాం మాహతి ద్వయం,
సముద్రేతి జలే హామా
మంత్రా స్ఫుష దశేరితాః.”

తా॥ “య ఇమా విశ్వ భువనాని...” తో ప్రారంభించి “అపార గర్భం వ్యదధాత్ పుంత్రా” వరకు ఒకటవ సూక్తము. “చతుషః పితా” అను దానినుండి “విహవ్యి యథాసత్” వరకు రెండవ సూక్తము. పీటితో 16 హామాయులు చేయవలెను. ఆవల “స ము ద్రాయ వయునాయ” ములు చేయవలెను. అవల “స ము ద్రాయ వయునాయ” అనెడి మంత్రముచేత జలములందు హామము చేయవలెనని, ఇవి మొత్తము 17 మంత్రములని చెప్పినారు.

శుక్ల యజ్ఞరేవైద సంహితలోకూడ పూర్వవింశతిలో
17వ అధ్యాయమున విశ్వకర్మను గూర్చి, రెండు సూక్త
ములు ఉన్నవి. ఆ రెంటియందు కూడ ఎనిమిదేసి చొప్పున
16 మంత్రములే కలవు. అందలి మంత్రములు బుగ్యేదీయ
విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రములతో పోలిక కలనై యున్నవి.
సృష్టి స్వరూపమును, విధానమును తెలుపు “విశ్వకర్మ
సూక్తములు” బుగ్యేదమునను, శుక్ల, కృష్ణ యజ్ఞరేవైదము
లందును, అధర్వ వేదమున కొన్ని మంత్రములును ఉండుట-
వైదిక బుఫులకు “విశ్వకర్మ భగవానుని” యెదగల భక్తిప్రప
త్తులకు నిదర్శనము. ఇంతవఱకు మనము కృష్ణయజ్ఞరేవైదీయ
విశ్వకర్మ సూక్తముల యందలి మంత్రముల అర్థ విశేషము
లనుపరిశీలించి కొంత తెలిసికొన్నాము. ఇప్పుడు విశ్వకర్మ
యొక్క రూప నామ క్రియలను గూర్చి స్వానుభవమును
జోడించి యథాశక్తి తెలిసికొందము. ప్రతిదాసికి నూత్సుమైన
ఒక కారణమనునది ఉండితీరును. ఆ కారణము నుండి సూల
రూపమైన కార్యము ఏర్పడుచుండును. ఈ కార్యకారణ
భావము చేతనే జగత్తు ప్రవర్తించుచుండును.

విశ్వకర్మ పూర్ణ రూపము

విశ్వకర్మ మయమై విశ్వమెల నటంచు
విస్తరించి చెప్పే వేదవాణి;

విశ్వకర్మ సూక్త విజ్ఞానము నెఱింగి
విశ్వవేత్త వగుము, విజ్ఞ మిత్ర.

“విశ్వకర్మ సూక్తములు” రెంటిలోను విశ్వకర్మ భగవానుని తత్త్వము, ఆయనయొక్క విశ్వరూపము, విశ్వాతీత స్వరూపము, ఆ తత్త్వమును ఉపసించి ఆరాధించు రీతులు అత్యద్భుతముగా వర్ణింపబడినవి. జగత్కారణ వస్తువు ఎన్ని రీతులుగా భాసించునో ఈ సూక్తములు చెప్పినట్లు ఇంక ఏ పేద మంత్రములును చెప్పులేదేమో అనిపించును. అయితే, “విశ్వకర్మ” స్వరూపోద్ధారణ చేయటకే బయలుదేరిన పురుష సూక్తము స్తుతము కొంతవఱకు విశ్వకర్మ తత్త్వమునే ఇంక కొన్ని క్రొత్త విషయములతో విస్తరించి దీః పూరణగా నున్నది. అందుకే మేము నాసదీయ, విశ్వకర్మ, పురుష సూక్తములకు తత్త్వ విద్య విషయమున క్రమమును సూచించి ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ స్థానముల నిచ్చి వివరించినాము. ఈ వివరణము “బుస్వేదరహస్యాలు” అను గ్రంథమున పాతకులు, సాధకులు కాంచవచ్చును. ఈ ప్రకరణమున “విశ్వకర్మ భగవానుని” మంత్రము లెట్లు విచిత్రముగా చిత్రించినవో పరిశీలింతము.

చిత్ర, విచిత్ర శబ్దములకు నానావిధములు, అశ్చర్యకరములు అని భావము. మూల వస్తువు ఒక్క కే అయ్యును, అది తనకంటే భిన్నాభిన్నములు, విపరీతములు, విలక్షణములు అయిన నానా రూపములను తాల్చి భిన్న భిన్న

క్రియలను తానే (విశ్వకర్ముచే) నిర్వహించుటయే ఇందలి విచిత్రము కాని, ఆశ్చర్యము కాని. ఇది నామాట కాదు. వేదమే “పబాపతి శ్చరతి గర్భే అంతః, అజాయమానో బహుధా విజాయతే” గర్భస్తుడయిన “విశ్వకర్మ” లుట్టుకుండ గనే నానారీతులుగా పుట్టినట్లు కనబడగలడు అన్నది.

మూడవ మర్గతములో “యో దేవానాం నామధావక ఏవ” అన్నది. దీని భావము ఆ “విశ్వకర్మ” తాను ఒక్కడే రుద్రాది పర్వ దేవతల నామములను దాల్చి, వారు చేసేడి పనులను తానే చేయుచున్నాడని. ఈ యర్థమును తక్కిన మంత్రముల్లా ఎట్లు ఐవరించినవో చూతము.

1వ మంత్రములో ముందు గా డ్యూడుని కార్యమైన ‘లయకర్మ’ను తీసికొని “య ఇమా విశ్వ భువనాని జహ్వదృష్టితా” అని లయకర్మ నొనర్చేడి ‘రుద్రుడు తానే’, ‘తన స్వరూపమే’ అని చెప్పబడినది. (1) తరువాత ఆ మొదటి మంత్రములోనే “స ఆశీషా గ్రదవిణి మిచ్ఛమానః పరమచ్ఛదోఽవర ఆవిషేష.” ఆయన కీర్తుల కర్మఫలములను వారనుభవించు నిమిత్తమై జగదుపాధులను సృష్టించి వాటిలో తానే జీవమాపమున ప్రవేశించెనన్నది. సృష్టించిన దేవుడే ఉపాధులలో ప్రవేశించి జీవుడైనాడన్నాడున “అద్వైత సిద్ధాంతమును” వేదమాత చెప్పినట్లయియినది. ఈ సూత్రమే పిమ్మిత ఉపసిఫత్తులలో ప్రచారమయినది. గీత యేవో “శ్శ్రుతజ్ఞం చాపి మాం విధి సర్వాత్మేషు భారత” అని ఈ

వమునే చెప్పినది. “త త్వ మసి, అహం బ్రహ్మస్తి” అను క్యములకు ఈ మంత్ర వాక్యమే మూలము.

ఇవ మంత్రములో “విశ్వకర్మ మ న సా య ద్విషాయూ” అన్న వాక్యములోని “విషాయూ” అనెడి మాట చేత తాను సృష్టించిన లోకములను హరించువాడని మొదటి మంత్రములో చెప్పిన రుద్రుని మఱల వేరొక్కన్నది. ఇకపోగా పునస్సృష్టి జరుగవల యున్నది. అది జరిగినట్లు మొదటి మంత్రమే చెప్పినది కదా! కాగా దాని కర్తను “ధాత” అను పదముచే వేరొక్కనినాడు. ధాత యనగా సృష్టి చేసేడు త్వమగాని, లేక బ్రహ్మగాని. ఆ బ్రహ్మ ‘తన’ స్వరూపమే. ‘తానే’ అన్నమాట. ఇకపోగా పోషణ జరుగవలసి యున్నది. ఆ పోషించువాడు విష్ణువు (మయబ్రహ్మ). ఈ విష్ణువు ‘విధాత’ అను మాటచేత వేరొక్కనభడినాడు. ఇట్లు రెండవ మంత్ర మున బ్రహ్మ-విష్ణు-రుద్రులు వేరొక్కనబడుట గమనింపదగి యున్నది. అంతిమేకాక, సప్త చక్రములకు సంకేతము వంటి వాతైన సప్త బుధుల సృష్టికూడ జరిగినట్లు “యత్ర సప్తర్షి పరీ వీక మాచయః” అను వాక్యము చెప్పినది. ఆ సప్త బుధుల వాంఛలను ఆ “విశ్వకర్మ” తీర్చుట, వారు హర్షించుట కూడ రెండవ మంత్రములోని విషయమే.

ఇవ మంత్రములో త్రిమూర్తులను, సప్త బుధులను షేషించిన “విశ్వకర్మ” ఆయనకు తండ్రియని యనియ,

మనలను పుట్టించినవాడనియు ఇంగ్లొకసారి స్పష్టముచేసి ఆ సర్వ దేవతలును ‘తన స్వరూపమే’ అని “యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ” అనెడి వాక్యము ద్వారా స్పష్టపదుపబడి నది. ఈ వాక్యమునకు ప్రతిబింబమే “ఏకం స ద్వి ప్రా బహుధా వదని” అనెడి మంత్రముకూడ.

ఇవ మంత్రములో వైశ్వకర్మజ్ఞానాలైన సానగ సనాతనాది పంచరుల విషయము- వారు పూర్వ బుధులనియు, జరామరణ రహితులనియు చెప్పటమైనది. వారే బ్రహ్మ-విష్ణు-రుద్రాది మూర్తులై లోకముల సృష్టాయైదులను వారు అవాంతరముగా జరుపుచున్నారని కూడ వక్కాణింపబడినది.

ఇవ మంత్రములో ఇట్లు జగములను సృష్టించిన “విశ్వకర్మ”ను ఓ మానవులారా మీంతెఱుంగరని వేదమాత ప్రాణులపై తనకు గల జాలిని, దయను వ్యక్తము చేసెను. ఆ “విశ్వకర్మతత్త్వము” మీంహృదయములలోనే ఉన్న ను మీరు వహిక, పారతోకిక భోగముల కలవాటుపడి అజ్ఞానామృతులై తీవించుచున్నారని కూడ ప్రతిమాత అన్నది.

ఇవ మంత్రములో మీరు ఆ శించి అనుభవించెడి ఇహ పర లోకములే కాక, ఆ లోకములకు కారణమైన మూలతత్త్వము మీలోనే ఉన్న దసయు, అది పైకగపదు వాటికంతే ఆంతరమైన పరవస్తువనియు, “పరో దివా పర ఏనా పృథివ్య పరో దేవేభి రస్తై ర్ఘ్రహయత్” అనెడి వాక్యముచేత్- అది దృశ్యమానమగు సర్వమున కంటెను

అతీతము, పరము అని దాని రహస్యమును ఉగ్దడించినది.

ఆ మంత్రములో జగద్వీజమును జలములు తమలో దాల్చినవనియు, ఆ బీజమునందే దేవ మనుష్యాది సమస్త విశ్వమును అవ్యక్తముగా నున్నదనియు చెప్పినది. ఈ విషయమునే “భగవద్గీత” “బీజం మాం సర్వభూతానాం విధి పార్థ సనాతనమ్” అని పేరొక్కన్నది.

ఈ మంత్రములో జన్మరహితుడైన “విశ్వకర్మ” నాభియందు గల బీజమున సమస్త విశ్వమును ఆధారపడి యున్నదని “అజస్యనాభా వథ్యేకమర్పతం” అని పల్చినది.

ఈక రివ మంత్రములో “విశ్వకర్మ హ్య జ ని ష్టో దేవః” విశ్వకర్మ బ్రహ్మదేవుడు (త్వప) అయినాడనియు, అటుపిమ్మట సూర్య-చంద్రులుగా రూపుడాల్చి లోక వ్యవ హారమునకు కారణమైనాడనియు చెప్పబడినది. ఈ సందర్భమున బ్రహ్మండపరమైన అర్థమే కాక, జీవపరమైన అర్థమునుకూడ మనము భావించి తత్త్వార్థ లాభమును పడయి వలసి యున్నది. “విశ్వకర్మ” దేవుడైనాడనగా జీవుడైనాడని రెండవ అర్థము. ఇందుకు సదర్శనముగా దిగువ శ్లోకమును తీసికొనవచ్చును.

“దేవాః దేవాలయః ప్రోక్తః, జీవో దేవ స్నాతనః”. ఈ దేవామే ఒక దేవాలయము. అందున్న జీవుడే సనాతనుడైన దేవుడు. ఈ భావమును “వి శ్వ క ర్మ సూక్తము” యొక్క మొదటి మంత్రమే చెప్పినది కదా. అనగా “విశ్వ

కర్నుయే” శరీరమున ప్రవేశించి జీవుడైనాడని భావము, అట్టి జీవునికి మార్యై, చంద్రులు.. అనగా కుడి ఎడమ నూనో రంధ్రములు ప్రాణ వాయువు సంచరించుటకు మార్గములు. కనుక ఆ మార్యై-చంద్రులు ఉన్న నేకాని శరీరమున వుని ఆటు సాగదు.. అందువలన ఇంది జీవపరమైన, పింఢాండపరమైన అర్థము. ఇంత గంభీరార్థము ఎనిఖిదవ మంత్రములో ఇమిడి యున్నది. సాధకులు దీనిని లెస్సగా భావించి ప్రాణాయా మాదులాచరించి ధన్యులు కావలసి యున్నది.

ఈక 9వ మంత్రములో కన్నులు మొదట గు ఇంద్రియములకు ప్రాణములక్క సృష్టికర్త, తండ్రి, ధీరుడగు ఆ “విశ్వకర్నుయే” అనియు, ఆ “విశ్వకర్నుయే” భూదివములను సృష్టించి వ్యాపించినాడగ్గియు చెప్పబడినది. (ద్వావా పృథివీ అప్రథీతామ్) బ్రహ్మండ పక్షమున ప్రయోగింప ఒడిన ఈ ‘ద్వావా పృథివీ’ శబ్దములు పీండాండ (శరీర) పక్షమున ఆధారము, సహస్రారము ఈ రెంటి మధ్యనున్న ‘పంచ చక్రము’లక్క సూచకములు. ఏటియుండే కుండలినీ ఈ క్రీరోణ శాస్త్రచారము. ఇంతవరకు చేసిన వర్ణనము వలన పిండ బ్రహ్మండముల సమస్త సృష్టియు జరిగిపోయినది.

ఈక 10వ మంత్రమున ఆ “విశ్వకర్నేశ్వరుసి” యొక్క విశ్వరూపము, “విశ్వతశ్చతురుత విశ్వతో ముఖః...”-లను వాక్యముల.. ద్వారా.. ఆయన అంతటాకన్నులు, మోములు, వాస్తవములు, పాదములు, ఇంక త్తున సద్గ్యం

ద్రియములు కలవడని చెప్పి, అట్టి విశ్వ స్వరూపుని ఆరాధించి, సేవించి తరీంపవలయునని సాధకులకు సూచించుట యైనది. అదియే భగవంతుని “విరాట” స్వరూపము.” ఇట్లు బ్రహ్మండమును సృష్టించిన ఒకే ఒక దేవతా జీవులను పాపపుణ్యము లనెడి హౌస్తములచేత లోబరచుకొని వారి వారికర్మ ఫలములను అనుభవింపచేయుచున్నాడనియు ఇందు చెప్పుబడినది.

ఇక 11వ మంత్రములో సాధకులు, విశ్వకర్మ ఇట్లపుష్టి చేయుటకు అధిష్టానమ్ (basis) ఏది ? ఉపాదానకారణ ద్రవ మేది ? ఇంతయు ఎట్లు చేయగలిగినాడు ? అని ప్రశ్నింపగా, ఆ “విశ్వకర్మ” సగ్గజుడు, సర్వశక్తి, సర్వేశ్వరుడు అగుటచేత తన మహిమచేతనే భూమ్యకాశములను సృష్టించి ఈ విశ్వమును విస్తరింపచేసినాడని 12వ మంత్రము వరకు సమాధానము చెప్పబడినది. అనగా ఏ ఆధారము లేక, ఏ కారణము లేక వెలుగుచున్న పరమేశ్వరుడు అంతయు, అన్నియు, తానే అయి విశ్వరూపముగా తోచకలడని; పాశకులుగాని, తత్త్వ సాధకులు గాని అర్థమ్ “చేసినాని అను భూతికి తెచ్చుకొనవలసియున్నది. ఈ ఘట్టమున వేదను చేయు వర్ణన పునర్వక్తో కూడి ఒకవిధముగా నుండును. అందలి సారమును మాత్రమే పాశకులు గపింపవలయును.

ఇక 13వ మంత్రములో సాధకుడు “ఓ విశ్వకర్మ, నీ యొక్క పరమ ధామములు (దేవాది శరీరములు), మధు మధామములు (మానవాది శరీరములు), అ మమ

ధామములు (తిర్యక్ జడాదుల శరీరములు) ఏ వి యో మాకు ఉపదేశింపుము.” అని కోరి, మేము చేయు యోగాది సాధనముల చేత నీవు మా శరీరములందు వికసించినవాడవై నీవే ఆ యోగాది యజ్ఞమును కొనసాగింపుమని ప్రార్థింప బడినది. ఇందలి మూడు స్థానములును ఆధార, అనాహత, అజ్ఞా చక్రములనియు లేదా ఆధార, అజ్ఞా, సహస్రారము లనియు కూడ చెప్పికొని తత్త్వార్థ లా భ మును పడయ వచ్చును. అంతేకాక సూల (అవమ), సూక్ష్మ (మధ్యమ), కారణ (పరమ), శరీరములనియు భావించి ఆ స్థూల సూక్ష్మ కారణములను యోగ మార్గమున శిక్షించి, చక్కణేసి పర మేళ్వర దర్శనమునకు (ప్రాప్తికి) యోగ్యములుగా మలచు కొనుట ప్రశ్నముగు అర్థము కాగలదు. ఇట్టి విశేషములు మా యొక్క యోగదర్శన, తత్త్వసాధన, ఆత్మదర్శనాది గ్రంథములలోను, తత్త్వ సూక్తులలోను, లెస్సగా వివరింప బడినవి. పాతకులు వాటిని సై త ము ఉపయోగించుకొన వచ్చును. ఈ మంత్రమున “శిత్కౌ సఖిభ్యః” అని ఒక మాట ఉన్నది. నీకు స్నేహితులవంటివారమైన మాకు తత్త్వానుభవమును నేర్చుమని దీని భావము. జీవునికి, దేవుడు. (పరమాత్మ) ప్రియసభుడేగాని థిన్నుడు కాదు. ఈ విషయ మును “ద్వా సుపర్ణా సయుజా, సఖాయూ” అనెడి మోక్ష సూక్త మంత్రము, జీవాత్ము-పరమాత్మలు మిత్రులవంటి వారని చెప్పాట గమనింపతగినది. అట్టే విష్ణు మంత్రమొకటి

“ఉరుక్రమస్య స హిబంధు రిథా భవతి” విష్ణు భక్తుడు ఆ విష్ణువునకు చుట్టుమే అగుచున్నాడు అని చెప్పినది. ఆ యా మంత్రములలోని ఈ సాదృశ్యమును గమనించి భగవంతు నికి మిత్రులము, బంధువులము అగుటకు యత్నింపవలసి యున్నది.

ఈక 14వ మంత్రములో “విశ్వకర్మ” వేద జనకుడని ‘సరస్వతి’ పతియని, ‘గాయత్రీ’ ప్రాణనాథుడని “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణ మూత్రయే” అనెడి వాక ముచేత చెప్పబడినది. ఇందలి వాక్కు ప్రకృతియే. ఆ ప్రక్క కి పురుషుడే (పతియే) ఈ “విశ్వకర్మ” (జగత్కారణ వస్తువు). కనుక ఆయనను ‘వాచస్పతి’ యని వేదము పేరొక్కన్నది. అట్టి ప్రక్కతి, పురుష స్వచ్ఛాపుడగు “విశ్వకర్మ”ను మనసు నందు ప్రవేశింప, ఆహ్వానింపుమని కూడ ఇందు సూచన యున్నది. ఆయన మనస్సులో ప్రవేశించినచో మన మనోవాక్యాయ కర్మలు చక్కబడుననియు, అప్పుడు ఆ దేవుడు మనలను అంగీకరించి ఉధ్యరించుననియు హౌచ్చరిక. ఏలయన, ఆయన విశ్వసుభమును కాంక్షించు విశ్వ శంఖుశ్ర. మనలను రక్షింప జాలిన సాధుకర్మలు కలవాడును కనుక. ఇక్కడ, మనము కూడ మంచి కార్యములను ఒనర్చుచూ విశ్వకర్మాణమును, సుఖమును సంపూర్చించుటకు పాటుపడవలెనని సూచన కలదు. ఇట్లు ఈ 14వ మంత్రము పెక్క విశేషములతో కూడి యున్నది.

విశ్వకర్మ విశ్వరూపము

16వ మంత్రములో కూడా ఆ “వి ర్షై”ను తమ మన స్నగ్ంలో వికసించి తమను నడుపవలసిన యు, తమ కార్యకలాపమును, ఆయననే జరుపుమనియు, ఇట్టి తమకు వినోధులైనవారి కృత్యములు కొనసాగనీయవలదనియు, తమకు యోగ్యడిన జ్ఞాన పుత్రుడు పుట్టవలెననియు ప్రాంప బడినది.

ఈక 16వ మంత్రములో ఉత్సవ యోగాది క్రియల చేత “విశ్వకర్మ” తమలో ద్విచెంది తమ్ము లోకోపకారులను గాను, భూటము, లేనివారినిగాను చేయవలెనని ప్రార్థించుట ఇమ్మడి ఇట్టి విశ్వజనకుడు, విశ్వరక్షకుడు, విశ్వద్రారకుడు అయిన ‘విశ్వకర్మ’ను ఎల్లప్పుడు ఆరాధించి తరించవలసిన దని మాసపులను హెచ్చు అచుచున్నది పేకము!

చివరిదైన 17వ మంత్రముతో రెండవ సూక్తము ముగియుచున్నది. ఈ మంత్రమున ఆయనను సముద్రస్వరూపుడనియు; నదీసదములకు జనకుడు, భూర్తులనియు చెప్పుట. గమనింపవలసియున్నది. ఆయన జగద్వీజమును ఉచిపది ఉడకముల యందే క్రమక ఇట్టి వర్ణన ఎంతయోసముచితముగా నున్నది. ఈ విషయమునే “అపోవా ఇదం పర్వర విశ్వ భూతాన్యామః ప్రాణావా” అనెడి మంత్రమును (జల ప్రాణావ్యమును) సూచించుచున్నది కదా! ఈ విధముగా విశ్వకర్మ నుండియే సమస్త విశ్వమును విస్మరించి, “విశ్వకర్మ మయం జగత్” “విశ్వకర్మ జగద్గురుః” “విశ్వకర్మాం

న్యాన్ కించన” అనెడి సూక్తులు సార్థకములగుటకు ఈ “విశ్వకర్మ సూక్త” ద్వయము తన విశ్వ స్వరూపమును ఇట్లు ప్రకటించుచున్నది. ఏ వేదసూక్తములుగాని ఇట్లు, ఈ విధముగా లౌకిక, పారమార్ಥిక, యోగసాధనాది అర్థములను చెప్పి నట్లు కన్పటదు. ఇంకను బుద్ధిమంతులగువారు, తరచి తరచి విశ్వకర్మ సూక్తార్థ విశేషములను వెలికి తెచ్చి లోకమునకు అర్పించి విశ్వాపకారము చేయుదురని ఆశించుచున్నాము.

1. కారణ స్వరూపము :

విశ్వకర్మ కారణ స్వరూపమును గూర్చి “పరో దివా, పర ఏనాపృథినాయః” అనెడి ఆరవ మంత్రము, ఆ “విశ్వకర్మ” భూమి-అన్తరిక్ష - దివములకంటెను, దేవాసుర మనుష్యుడి ప్రాణులకంటెను, అప్రాణులకంటెను భిన్న మైనవాడు, పరుడు అని చెప్పినది. అనగా కార్యరూపములైన వాటికంటెను అతని స్వరూపము విలక్షణమని చెప్పినదన్న మాట. అట్లని వీటికి వేఱుగా ఎక్కుడనో ఉన్నదన్నోందు రేమో అని అట్టే “విశ్వకర్మ” కారణ స్వరూపము ఎక్కుడనో లేదు, మీరా హృదయములోనే ఉన్నదని “గుహాయత్” అనెడి మాటచేత చెప్పినది. అట్లు దగ్గరఱసే ఉన్నను “నతం విదాభ” ఆ తత్వమును జీవులెఱుంగకున్నారని అన్నది. కనుక మనలోనే ఉన్న భగవత్తత్వమును మనమెఱుంగకున్నామన్నమాట. ఈ సంగతినే శ్రీ వీరబ్రహ్మంద్రులు “తనలోన నున్న తత్వమెన్నరు తఱచి గసరన్నా!” అని గానము చేసినారు. ఈ

ఆ కారణ స్వరూపమును సత్తని కాని, అసత్తనికాని, చెప్పి వీలుకాదని నాసదీయ మాక్తము “నాసదాసీనో సదాసీత్” అని చెప్పినది. గీత యేమో “న సత్త న్నాస దుచ్య తే” అన్నది. మూలస్తంభ మనిషి తాత్మిక గ్రంథమేమో. “న భూమి ర్న జలం చైవ” అని విశ్వకర్మను స్వయంభువని చెప్పినది. (చూడు 95వ పుట).

ఇక శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు ఇదే భావమును. “న సన్న చాసత్ శివ ఏక కవలః” అని చెప్పనే చెప్పినది. (చూడు. 25వ పుట.)

అది. ఆదిమ తత్త్వము, సదసత్తలు కానిదని యే వేలొక్కన్నది. బుద్ధుడేమో దానిని “సత్తా కాదు. అసత్తా కాదు. ఆ ఉభయము కాదు. అనుభయమూ కాదు. ఎటూ చెస్పజాలని జూస్యమని”నాడు. “అదిమ విశ్వకర్మ” యొక్క మూలకారణ స్వరూపము ఇట్టిదన్న మాట. ఈ తత్త్వమును బుక్కు “ఏకం సత్” అనికూడ అనకపోలేదు.

ఇక ఉపనిషత్తులు దానిని. “అత్మా వా ఇద మేక ఏవాగ్ర ఆసీత్, నాన్యత్ కించన మిషత్”, “సదేవ సోమ్య డమగ్ర ఆసీదేక మేవా ద్వితీయం”, “సత్యం జ్ఞాన మన నం బ్రహ్మ” ఇతా వాక్యముల ద్వారా అది సచ్చిదానంద మని అన్నవి. ఈ తిలో విశ్వకర్మకు సాధకుల అనుభవము నకు గోచరించు స్థి కలిగినది. దానినే “తత్త్వమసి”, “అవాం బ్రహ్మస్మై” మొదలగు వాక్యములు ప్రవచించినవి. ఇట్టి కారణయాప విశ్వకర్మ తత్త్వమే విశ్వము లుట్టిన తర్వాత

ది భూతములుగాను, వాటి సంయోగముచే కలిగిన, ములుగాను రూపొందినది. ఈ స్థితిని విశ్వకర్మ డి. “ద్వావా పృథివీ జనీయనేవ ఏకః”, “ద్వావా అప్రథేతాం” ఇత్యాది వాక్యములతో వ్యక్తము

తె స్వరూపము :

యాడు పృథివ్యంతరిక్ష దివములు, భూ, రుఖువ, స్నివల్లోక లట్టి సృష్టి విసరించినదన్న మాట. ఈ విశ్వ స్వరూప ర్మ”నే మంత్రము “విశ్వతశ్చతురుత, విశ్వతో విశ్వతో హాన్త ఉత విశ్వతః పాత్” అని వర్ణించి ఉలకు విశ్వరూపోపాసన కర్త వ్యమని బోధించినది. సూక్త మీం “విశ్వకర్మ సూక్త” హర్షార్థమునే అనుసరమాస శీర్ఘ పురుషః, సహస్రాత్మ స్ఫహస్రాపాత్”. “విశ్వకర్మ” సాకార విశ్వరూపమును పొగడినది పురుష సూక్తము “విశ్వకర్మ” యొక్క అవయవ ఏ యే దేవతలుగా ఎంచి ఆరాధింపవలయునో కూడా కోలేదు. ఈ విధముగా నాసదీయ, విశ్వకర్మ పురుష ములు మూటిని క్రమముగా సమన్వయించుకొనుచుచో విశ్వకర్మ యొక్క ‘కారణ రూపము’, ‘కార్య ము’ సాధకులకు బోధపడగలవు. విశ్వకర్మ సూక్తము-ర్మా వ్యాజనివ్వ దేవ ఆదిద్వంధన్యోద్య, అభవ ద్వీతీయః, పః పితా జనితోషధీనాః” అనగా, పురుష సూక్తము నమా మనసోజ్ఞతః, చక్కో స్ఫూర్యో అజ్ఞాయ్యత.”

ఇతాగ్నిదిగా పలికినది. ఇట్టి సాదృశ్యములను సాధకులు భావింపవలయను. విశ్వకర్మైశ్వరుని యొక్క విశ్వకార భావనను ముండకోపనిషత్తు ఇట్లు వర్ణించినది.

“అగ్నిరూర్ధా. చట్టుమీ చంద్ర సూర్యీ,
దిశః క్రోత్తే, వాగ్యవృత్తాశ్చ వేదాః,
వాయుః ప్రాణో, హృదయం విశ్వమస్య,
పదాభ్యం పృథివీ హ్యేష సర్వ భూతాంతరాత్మా.”

తా॥ విశ్వకారుడగు ఆ “విశ్వకర్మ”కు అగ్ని శబ్దముచే చెప్పుదగిన జ్యోతిర్లోకములే (జ్యోతిర్గుండలములు) ‘శిరస్సు’. చంద్ర-సూర్యులే “కన్నలు”. దిక్కులే ‘చెన్నలు’. వేదములే ‘వాక్ములు’. గాలియే ‘ఆయన ప్రాణము’. విశ్వమే ‘ఆయన హృదయము’. భూమియే ‘పాదములు’. ఇట్టి విశ్వ పుషుషుడు సర్వ భూతములకు అంతరాత్మై. ఈతుది వాక్యమును దృఢపతిచుచు శ్వేతాశ్వతర మంత్రము “ఏషచేవో విశ్వకరా ...” ఎల్లభూతములకు అంతరాత్మై “అతడే” నన్నది. (చూడు పుట లిం). “విశ్వకర్మ” యొక్క విశ్వరూపమును వేదోపనిషత్తులు ఇట్లు గానము చేసినవి. “హృదయం విశ్వమస్య” అన్న వాక్యము ‘విశ్వ హృదయము నెత్తింగినచో’, పరమేశ్వర హృదయము నెత్తింగినట్టే’ అని చెప్పాచున్నది కదా. కనుక ఈశ్వర సాక్షాత్కారము నకు విశ్వమును వదలిపోనక్కాటలేకని తెలియుచున్నది.

పంచ సంఖ్యా ప్రాధాన్యమును బట్టి చూచినచో, పంచ భూతములు లస దీ సృష్టియే ఉండదు. ఆ పంచ

భూతములకు సంకేతముగానే “విశ్వకర్మ”కు పంచ శిరస్సులు కల్పింపబడినవి. దళేంద్రియములు, దశ ప్రాణములు లేనిదీ జీవుల ఆట సాగదు. కనుక ఆ పదియే దశ బాహువులుగా ఎన్న బడినవి. ఈరీతిగా విశ్వకర్మ భగవానుని యొక్క పూజార్థమైన అర్చ రూపము ఏర్పడినది. దీనిని పురాణాది గ్రంథములు లేస్తున్నగానే వర్ణించినవి.

III. అర్చ స్వరూపము :

విశ్వకర్మ యొక్క అర్చ మూర్తి ని ఎట్లు ఆరాధింప వలసినది వాయు పురాణ భూభండములోని విశ్వకర్మ పాఖ్యాన మిట్లు చెప్పాచున్నది :-

ఐ॥ చింతయే ద్వివ్యకర్మాణం శివే వటతలో రథః
దివ్య సింహసనాసీనం మునిబృంద నిషేషితమ్॥
ఉపాస్యమాన మమరైః స్తాయమానం మహర్షిభిః
పంచవక్త్రిం దశ భజం బ్రహ్మాచారి ప్రతేష్టితిమ్॥
లక్ష్మీ సరస్వతీభ్యంచ సంతూఢిత పదద్వయమ్
వక్షస్తులేచ బిభ్రాణం బ్రహ్మవిద్య ముమాతనమ్॥
హశ కేయూర కటక కుండలాద్యై స్నేహితమ్
భస్మాంగరాగం దేవేశం వరదం సుస్మృతాననమ్॥
కుద్దాల కరణే వాస్మాంశమి యంత్రం కమండలమ్
బిభ్రాణం దక్షిణ్టర్షస్తే రవలోహ క్రమాత్మఫుం॥
మేరుంటంకం స్వనం భూషాం వహ్నించ దధతంకరైః
అవలోహ క్రమేష్టేవ వామైర్యమ విలాచనే॥

వ వం థాయై స్నేహాదేవి, విశ్వకర్మణ మవ్యయం॥
— వాయుపురాణ భూభండము

(విశ్వకరోగ్రైపాథాయైనము)

తా॥ పార్వతిని గూర్చి శివుడు చెప్పుచున్నాడు. ఓ పార్వతీ, మఱిచెట్లు కింద దివ్య సింహాసమున కూర్చు ० డి మహారూలు సేవించుచుండగా పూజింపబడినవాడగుచు, ఏదు మొగములు, 10 బాహువులు కల్పిగి లక్ష్మీ సరసఃతులచే కడుగబడుచున్న పాదములు కలవాడగుచు, వక్త లమున బ్రహ్మవిద్యను దాల్చి, రత్నమాలలు, భుజకీర్తులు, కంకణములు, కర్ణభూమాములు దాల్చిన శరీరమున. విభూతి నద్దు కొని మొగముల యందు చిరునగవు వెలయిచుండగా, తుద్దాలమును, కరణిని, వాస ను, ఘుటికా పాత్రను, కమండలుపును, మేరుపును, టం మును, శాసనమును, భూమను, అగ్నిని పరుసగా కుడి ఎడమ హస్త ఉక్కల యందు పై నుండి క్రిందికి, క్రింది నుండి పైకి తాల్చి ఎంతగానో ప్రకా శించుచున్న “విశ్వకర్మ”ను థాయైనించుచు. ఇట్లనుటచేత విశ్వకర్మకు ఏదు ముఖములు, 10 చేతులు మొదలగు విశేషము లున్నట్లు “విశ్వకర్మ” యొక్క అర్చ రూపము అనగా పూజింపతగిన ఆకారము స్పష్టమగుచున్నది. ఈ స్వరూపమే ఒక్క శ్లోకములో ఇముడ్చుబడి సాధకులకు థాయై యోగ్యమై పై పురాణ భాగమునందే ఇట్లన్నది.

శ్లో॥ పంచాననో, దశభుజో, ప్రతబంధ దీషో,
కేయూర, హార, మణికుండల, చండత్సోః,

భస్త్రాంకితో, మణిమయానన సంసీలతో సా,
సర్వేశ్వరో వసతు మే హృది విశ్వకర్మా.”

తా॥ అయిదు మోములు, పది చేతులు కలవాడును,
యజ్ఞోపవీతమును తాల్చి, ఘుజకీర్తులు, కిరీటము, మణికుండల
ములు, హారములు ధరించి ప్రకాశించువాడును, శరీరమున
విభూతిపూత కలవాడును, మణి మయ సింహసనమున
కూర్చున్న వాడును అగు, సర్వేశ్వరుడగు “విశ్వకర్మ” భగ
వానుడు నా హృదయమునందు నివసించుగాక! ఈ పై
కోకము సాకారుడైన “విశ్వకర్మ”ను ధ్యానించుటకు పనికి
పచ్చను. నిరాకార “విశ్వకర్మ” ధ్యానమునకు దిగు వ
కోకము తగినదై యుండును.

గీ॥ “సహస్రార పద్మాంతరే భాసమానమ్,

చిదానంద సన్మాత్ర మోంకారలీశమ్,

సమథా మహాయోగిభి గ్రమ్యమానమ్,

భజే విశ్వకర్మాణం మానంద కండం.”

— 1

“మహానంద రూపమ్, హృషీకే ర్షురాజుం,

విపస్నేషువాతం, భవాంభోధిపోతం,

జగజ్ఞన్నహేతుం, దిగాదైయ్ రతీతం

భజే విశ్వకర్మాణం మానంద కండం.”

— 2

ఈ రెండును గ్రంథక ర్త రచించినట్టిని. ఏటి భావ
మిది. 1) సహస్రార పద్మమునందు వెలుగువాడును, సచ్చిదా
నంద స్వరూపుడును, ఓంకారమునందు లీనమై, ఆ “ఓం
కార” ఉపాసన చేత గోచరించువాడును, మహాయోగుల చేత

సమాధి సమయమున పొందబడువాడును అగు “విశ్వకర్మ”ను భజించుచున్నాను.

(ఒ) మహానంద స్వరూపుడును, ఇంద్రియముల చేతు పొందరానివాడును, ఆపద లనెడి మబ్బులను పోగొట్టెడి ‘గాలీ’ అయినవాడును, సంసార సముద్రమును దాటించుటకు ‘సాక్’ వంటివాడును, జగత్తుల రొమ్మెక్కు జన్మాములకు హోతు వైనవాడును, దిక్కులు, కాలము, వస్తువులు మన్నగువాటిని దాటి ప్రకాశించువాడును అగు “విశ్వకర్మ భగవానుని” భజించుచున్నాను. ఈ రెండు ట్రోకములను కారణాపాస కుల, నిర్మారాథకుల ధ్యానమునకు ఉపయోగించుకొనదగినవి. “విశ్వకర్మ” స్వరూపమనునది కారణ రూపముగాను, కార్యమూపముగాను, అర్చ రూపముగాను (పూజింపదగిన స్వరూపము) మూడు విధములుగా నుండునుగాన సాధికు లగువారు ఆరాధించుకొనుటకు తగినట్లుగా ఈ విషయములు సంగ్రహముగా ఇచ్చుట ట్రోడీకరింపబడినవి. ఇంకను గల పలు ఖేదములను, విశేషములను సాధకులగువారు ఇతర గ్రంథముల నుండి కూడ స్వీకరించుటకు ప్రయత్నింపవచ్చును. అన్నింటియొక్క లమ్ముము పరమాత్మాతో (విశ్వకర్మ భగవానునితో) ఏకీభూవము నందుటయే!

వి శ్వేకర్మ నామములు

“విశ్వకర్మ సూక్త ములు” కె ० డు గా బుస్వేదము నందు ఉండావరింపబడినవి. ఒకొక్క సూక్త మునందు వడేసి మంత్రములు కలవు. ఈ ఏడు మంత్రములు, ఆధారాది స్ఫుర్తి చక్రములకు, స్ఫుర్తి బుఘులకుకూడ సంకేతము లని గ్రహింపవలయును. యజ్ఞస్వేదములోని “వి శ్వేకర్మ సూక్త ము” పదునారు మంత్రములతో ఒప్పుచున్నది. “సముద్రాయ వయునాయ” అనెడి మంత్రము పదునేడవదిగా నున్నది. పై 16 మంత్రములు పోడశ (16) వికారములకు గుర్తులని భావింపవచ్చును విశ్వకర్మ సూక్త ములోని, విశ్వకర్మ మంత్రములలో “విశ్వకర్మ భగవానునకు” ణాన్ని విశేషములు, లేదా పర్యాయపదములు వాడుబడినవి. వాటి అర్థమును విచారించినచో ఎనోఱై తాత్మిక రహస్యములు మనకు తెలియగలవు. ఇప్పుడు వరుసగా వాటిని పరిశీలింతము. అందు మొదటి మంత్రము “య జ్ఞమా విశ్వాభువ నాని జహ్వాదృష్టి, ర్వోతా, నిషసాద, పితా నః” అనునది. ఇవి పాదమున బుపీ, హరోత, పిత అను పదములు కలవు.

1) బుపీ : “బుగతో”. బుధాతువునకు గమన మర్థము. అనగా ‘పొందుట’ అని భావము కూడ రాగలదు. మనము గమనము (నడక) చేయునప్పుడు ఏదో ఒక గమ్యమును చేరునుము కదా! కనుక ‘బుపీ’ అనగా సమస్తమేన జ్ఞానముల గమ్యములను పొందినవాడని భావము. జ్ఞానము

యొక్క కడపటి హద్దును పొందినవాడని సారాంశము. ఇందియములకు విషయములగునటి వానిని అందరూ ఎఱుగా గల్లుదురు. భగవంతుడు (జిగత్తారణము) బాహేయింద్రియములనేకాక అంతరింద్రియములైన మనోబుద్ధులకు కూడ అందనటివాడు. అట్టివానిని అతీంద్రియముడు (ఇందియములకు అందనివాడు) అందురు. అనగా ‘బుమి’ అట్టి ఇందియముల కందని భగవంతునికూడ చూడగలడన్న మాట. కనుక ‘బుమి’ శబ్దమునకు “అతీంద్రియ ద్రిష్టి” అని భావము. అతీంద్రియమునే చూచువాడు ఇందియములకు గోచరించు వాటిని సులభముగానే తెలియగలడు. కనక ‘బుమి’ యనగా సర్వజ్ఞుడని తేలుచున్నది. ఇట్టి సర్వజ్ఞత్వము ఒక్క భగవంతునికే కలదు. కనుక ఆయనను (విశ్వకర్మ భగవానుని) ‘బుమి’ అని మంత్రము వేరొక్కన్నది. ఈ ‘బుమి’ శబ్దమును కొంత జ్ఞానమును సంపాదించిన మనుష్యులకు కూడా మనము వాచుచున్నాము. భగవంతుని ‘బుమి’ అనుటలో ఇంతటి ఆమూల్యార్థము ఉన్నదన్న మాట.

3) హాతో : ‘హాతు’ అనగా హామము చేయు వాడని అర్థము. “విశ్వకర్మ” ప్రశ్నయకాలమున జిగములనన్నిటినీ తనలో ఆపుతిగా పేసికొని హామము చేయుచున్నాడు (లీనము చేసికొనుచున్నాడు) కావున ‘హాతు’ అను శబ్దము ఆయనకు వాడబడినది. ఈ భావమునే “విశ్వాభువనాని జహ్వాత్” అనెడి వాక్యము కూడ చెప్పాచున్నది. ‘హాతు’ అనగా యజ్ఞమునందు హామము చేయువాడని

భావముకాన “సృష్టి యజ్ఞము జరుపునట్టి హతోతు” అనికూడ చెప్పికొనవచ్చును. అనగా అప్పాడు ‘హతోతు’ శబ్దము “సృష్టి రూప ఫలము నాశించి యజ్ఞముచేయు హతోతు” యను అర్థము నిచ్చును.

రి) పితా : ‘పిత’ అనగా తండ్రియని అందరికినీ తెలిసిన విషయమే. ఆ ‘పిత’, మాతయందు బీజము (గర్భము) నుంచి సంతానము యొక్క పుట్టుకు హేతువగుచున్నాడు కదా! కనుక సంతాన విషయమున బీజప్రదాత పితయే అగుచున్నాడు. “విశ్వరూప” కూడా “అపాం గర్భం వ్యదధాత పురుత్రా” అను మంత్రమును బట్టి నీటియందు జగద్వీజమును ఉంచినాడు కదా! దీనినిబట్టి లోకములోని తండ్రి వంటివాడేకాక జగద్వీజ ప్రదాతకూడ అగుచున్న డీ “విశ్వరూప భగవానుడు”. తండ్రి బిడ్డలను కనుటయేకాక వారిని పోషించి పెద్దవారినిచేసి లోకమున జీవించుటకు, లోక కల్యాణము చేయటకు, సమర్థుల నొనన్నచున్నాడు. అట్టే భగవంతుడునూ జగములను కని వాటి పోషణకు (స్థితికి) హేతువగుచున్నాడు కాన, పోషణచేయు విష్ణువుకూడా ఆ తడే అన్నమాట. కనుటచేత, ‘జనకుడు’ (బ్రహ్మా) తాగా, పోషణచేత ‘విష్ణువగు’ చున్నాడు. ‘పిత్రు’ శబ్దములో ఇన్ని విశేషములున్నవి. కనుకనే ఈ సూక్తములందు ‘పిత్రు’ శబ్దముఇి, ఈ సార్లు వాడబడినది. లేవ మంత్రములో “యోసః పితా జనితా” అని చదువుదుము. 8వ మంత్రములో “తృతీయః పితా జనితోషధీనామ్” అని చదువుదుము. 9వ మంత్రములో

“చతుషపితో” అని చదువునుము. కనుకనే భగవంతుని గూర్చి ఒక కవి “త్వమేవ మాతాచ పితా త్వమేవ, త్వమేవ బంధుశ్చ సభాత్వమేవ, త్వమేవ విద్యాద్విజం త్వమేవ, త్వమేవ సర్వం మమదేవదేవ” అని తల్లి, తండ్రి, చుట్టుము, మిత్రుడు, విద్య, ధనము, ఇదియది అననేల, సర్వమూ నీవే అని పొగడినాడు. ఈ భావమునే “నీవే తల్లివి, తండ్రివి, నీవే నాతోడునీడ, నిజమగు సభుడో” అను పద్యముకూడ చెప్పాచున్నది.

4) విశ్వకర్మ : సమస్తములైన కార్యములు (పనులు)-

అనగా సృష్టి, స్థితి, లయ, తిరోధాన, అనుగ్రహాది రూపము లైన పంచకర్మలే కాక, చలనాది (కదలిక) సమస్త కార్యములు ఎవనికి కలవో యాతడు “విశ్వకర్మ” అన్నమాట. దీనికే సమస్తమైన పని ఎవనికి కలదో, ఆ సర్వశక్తి “విశ్వకర్మ” యని భావము. బ్రహ్మ-విష్ణు-రుద్రాదులు, సృష్టి, స్థితి, లయాదులైన ఒకొక్క పనిని చేయువారై యుండగా “విశ్వకర్మ భగవానుడు” అందరు చేసెడి పనులను చేయగలిగినవాడగుచున్నాడు. కనుక ఆ బ్రహ్మాది పదములకంటే “విశ్వకర్మ” పదము సంపూర్ణార్థమును ఇచ్చున్నదే యున్నది. సాస్కార్త పదముల పు త్వత్తులను పట్టిచూడగా “విశ్వకర్మ” పదము యొక్క ప్రత్యే త మనకు గోచరింపగలదు. ఈ విషయము పదములయొక్క ధాత్వరమును బట్టియు, అవయవార్థమును బట్టియు తెలియగలదు. ఈ అంశమునే మిత్రసాహస్రిలో ఇట్లు ప్రాయట అయినది.

“విశ్వకర్ములను విస్తరించుట జేసి
విశ్వకర్మ యనగ విశ్వసృట్లు
ప్రతుల పొగడబడియె సూనృతో క్రులచేత
విశ్వహిత చరిత్ర వినర మిత్ర.

— 839

“బ్రహ్మ కేళవాది పదములకంటెను
విశ్వకర్మ పదమె విశ్వ సృట్లు
చేయుపనులనెల్ల చెప్ప సమర్థంబు,
చింతచేసిచూడు చిరము మిత్ర.”

841

“విశ్వకర్మ” పదముడండు ఇంత విశేషము ఉండుట
చేతనే యజ్ఞర్వేదము “ఓం నమో విశ్వకర్మణే స ఉ పాత్య
సాగ్నం” విశ్వకర్మకు నమస్కారము. ఆతడు మమ్మురత్నించు
గాక! అన్నది. ఇదియే విశ్వకర్మాప్తామీ మంత్రముగా భగవ
దుపాసకులచేత నేడు జపింపబడుచున్నది.

5) విషయా : విశేషముగా తాను సృష్టించిన జగము
లను సంహరించువాడని దీని భావము. ఇంతవరకు స్థితి కాల
మున ఆ జగములయొక్క లోపల, వెలుపల, అంతటా నిండి
యుండినవాడు వాటిని తనలోనే లీనము చేసినాని వదలు
చున్నాడు. లేదా విడిచి పెట్టచున్నాడు అని తెలియవలెను.
ఇదే భావము “య ఇమూ విశ్వ భువనాని జఙ్మాత్” అను
వాక్యము కూడ పూర్వము చెప్పినది. ఈ మాటచేత “విశ్వ
కర్మ భగవానుడు” జగములకు సంహరకుడై ‘రుద్రుడు’
చేయవలసిన పనిని చేయుచున్నాడని గ్రహింపవలయును.

అనగా రుద్రరూపుడు, మనుబ్రహ్మ స్వరూపుడు అయి ప్రవర్తించు చున్నాడన్నామాట.

6) భాతా : “భాత” యనగా పుట్టించువాడని అర్థము. “ద్వారా పృథివీ జనయన దేవ వికః” అనెడి వాక్యమును బట్టి ద్వారా పృథువులను, చరాచరములను సృష్టించిన భాత “ఆయనయే” అని తెలియుచున్నదికదా. అనగా సృష్టిచేసేడి బ్రహ్మ “ఆయనయే” (విశ్వకర్మ భగవానుడే) అయినాడన్నామాట. ఈ బ్రహ్మయు, త్వయు ఒక్కరే అని మన మొఱుంగుదుము. కనుక దీనిచేత “విశ్వకర్మ”కు బ్రహ్మ స్వరూపము సిద్ధము. “విశ్వకర్మ హ్యజనిష్ఠ దేవః” అనెడి వాక్యము కూడ ఆ “విశ్వకర్మ”యే ‘బ్రహ్మ’ (త్వయి) అయినాడని చెప్పచున్నది కదా!

7) విభాతా : ‘విభాత’ అనగా తాను కన్న ప్రాణులను జగములను, వృద్ధియగుటకు పోషించువాడని భావము. జగము లను కనుటయేకాక, పోషించునదియు ఆ “విశ్వకర్మ”యే అని తెలియవలెను. ఈ పోషణక్రియ వ్యాపిలో విష్ణుదేవునిది అని (‘మయుని’దని) మనము భావించుచుందుము. కనుక “విశ్వకర్మ” విష్ణుకూడా అన్నామాట. “విహార్య, భాతా, విభాతా” అనుటచేత ప్రతిమూర్తులను చెప్పిన్నట్టెనది. కాగా సృష్టి, స్తితి, లయములను చేయునది “విశ్వకర్మ”యే అని తేలుచున్నది.

8) పరముడు : ‘పరమ’ శబ్దమునకు అర్థము తాను

(విశ్వకర్మ) సృష్టించిన బ్రహ్మ రుద్రాములందరికంటెను, అన్నటికంటెను క్రైష్ణుడని భావము. ఆతనికంటె క్రైష్ణమైనది ఏదియు లేదన్నమాట. కనుక నే ఉపనిషత్తు “న తత్స్వమశ్చ భ్యాశికశ్చ దృశ్యతే” ఆయనతో సమానుడు కాని, అధికుడు కాని లేడని పొగడినది. ఈ ‘పరమ’ శబ్దమునకు ‘ఆత్మ’ శబ్దమును జోడించుట చేతనే ‘పరమాత్మ’ శబ్దము తయారై నది. ఈ సందర్భమున ‘పర’, ‘పరమ’ శబ్దములను గూర్చి మరి కొన్ని విశేషములను మరియు వాటి . ఆర్ద్రములను తచువాతి ప్రకరణములలో తెలిసికొందుము.

9) సందృక్త : “సమ్యక్ పశ్యతీతి సందృక్త” అని వ్యక్తమి. అనగా లెస్సగా చూచువాడని అర్థము. మనము మన భావ్యాంగ్రదియములతో స్ఫూర్తమైన వస్తువుల యొక్క విశేషములను మాత్రమే చూచికాని, తాకిగాని, అనుభవించిగాని తెలియగలుగుడుము. వెలుపలి ఇంగ్రదియములకు గోచరముకాని విషయములను మనోబుద్ధులతో కొంతవరకు ఆలోచింపగలము. కాని మనోబుద్ధులకు కూడ అందని ఇంగ్రదియాతీత విషయములు ప్రకృతితో అనేకములున్నవి. కాగా లెస్సగా చూచుటలో లోపఱ, వెలుపల, అంతటానున్న రహస్యములను తెలిసికొన్న నేకాని చూచుటకాని, లేక జ్ఞానముకాని పూర్తికాదు. అట్లు లోపల, వెలుపల, అంతటా చూచుచు విషయములయొక్క భావ్యాంతరములను చూడగలుగునదియే సమ్యద్గంపి. అట్టి సమ్యద్గంపి

గలవాడు భగవంతుడే. ఆయన సర్వజీవులయొక్క మనస్సం కల్పములను, పూర్వాపర జన్మలయందు వారు చేసికొన్న కర్మ విశేషములను తెలిసికొనవలసియున్నాడుకదా! అందువల్ల ఆయనకు ‘సందృక్తి’ అనెడి పేరు వాడబడినది. ఓసికి సర్వజ్ఞ దని అర్థము. కనుకనే భగవంతుని సర్వజ్ఞుడు, సర్వవ్యక్తి, సర్వైశ్వరుడు అనుచున్నాము. ఈ భావమును భగవద్గీత “వేద్యంచ, వేత్తాంచ, పరంచథామ” అని, భగవంతుడు మనకు తెలియదగినవాడనియు, అందరిసితిని తెలిసికొనువాడనియు (వేత్తా), పరంథామ = శ్రేష్ఠమైన నివాసమనియు చెప్పినది. గీత ఇంకను “పరమాహ్నతి పూరుషః” అనికూడ వాడినది.

10) జనితా : “జనీ ప్రాదుర్భావే” జని థాతువునకు పుట్టుట అని అర్థము. ‘జాయతే’ అనగా పుట్టుచున్నాడు, పుట్టుచున్న ది అని భావము. ‘జనిత’ అనగా పుట్టించువాడని అర్థము. జగములను, జీవులను, సర్వమును పుట్టించువాడు భగవంతుడే కనుక ఆయనకు ‘జనిత’ అను పేరు సార్థకమగు చుస్తుది. ఈ మాట ‘షిత’, ‘థాత’ అను పదములను పోలి నట్టింది. వా టెకి పర్యాయపదమే. “జన్మద్వయస్య యుతః” అనెడి బ్రహ్మాన్మాత్రము ఈ జగమునకు జన్మి, స్థితి, నాశములు ఎవనివలన కలుగునో వాడు (అది) భగవంతుడని చెప్పాచున్న ది.

11) పరః : ఈ “పర” శబ్దమును గూర్చి తరువాత తెలిసికొందము.

12) అజః : “న జాయతే ఇతి అజః” ఏ వస్తువునకు, లేక ఎవనికి పుట్టుక (జన్మము) అనెడి వికారము లేదో (ఉండదో) అదిలేక, వాడు ‘అజము’, ‘అజుడు’ అని చెప్ప బడును. ప్రకృతికినీ, ప్రకృతిలోని త్రిగుణమయములైన పదార్థములకును పుట్టుట, ఉండుట, పెరుగుట, పరిణామించుట (మార్పులు చెందుట) తీసించుట, నశించుట అనెడి 6 వికారములు ఉండును. వీటినే మధ్యావ వికారము లందురు. ఇట్ట వికారము లేవియు లేనటువంటిదే జగత్కారణము, లేక జగత్కారణరూప భగవంతుడు (విశ్వకర్మ). కనుక ఆ భగవంతునికి ‘అజుడు’ అనెడి పేరు సార్థక మగుచున్నది. ఆ భగవంతునిరొక్క ప్రతిభింబమే అయిన జీవుడు కూడ అజుడే అని భగవద్గీత చెప్పచున్నది. “అజో నిత శ్శాశ్వతోఽయం పురాణాః”, నహాన్యతే హాస్యమానే శరీరే . జీవాత్మై పుట్టుక లేనివాడు, శాశ్వతుడు, పురాణుడు (సనాతనుడు). అంతే కాక చచ్చిపోవునటి శరీరమునందున్నప్పటికినీ చాపులేనివాడు అనియు భావము. అడ్దైవైత శాత్మము, జీవేశ్వరులను ఒక్క రే అని చెప్పచున్నందువలన ‘అజు’ శబ్దము అల్లే ‘అమృత’ శబ్దము కూడ సార్థకములగుచున్నది. చచ్చుట, పెరుగుట, పుట్టుట అనెడి వికారములు శరీరమునకేగాని ఆత్మకు లేన్న గదా! ఆత్మను పరమాత్మనైని చేసేకొనుటయే జీవుల లక్ష్మీము.

13) చష్టిషః పితా : అనగా “ప్రాణాదులైన ఇంద్రియ సముదాయమునకు తండ్రిం అనగా వీటిని కన్నవాడు” అని

సాయణలు వ్రాసినాడు. అది మంచిదే. తృతీయ చతుర్థి స్తానమున ఉండునది ఆజ్ఞాచక్రము. అదియే అవ్యక్త మహాదహం కారములకు, అందలి జీవునకు నివాసము కావున చతుర్థిబ్రహ్మముచేత ఆజ్ఞాచక్రమును గూడ చెప్పుకొనుట యోగసత్కమున తగియుండును. సహస్రారథి పరమాత్మ నుండియే ఆజ్ఞాది షట్టుక్రములు కలిగినవి గదా! కనుక ప్రాణాదీంగ్రియములకే కాక ‘ఆజ్ఞ’ నుండి గల చక్రములకు గూడ “విశ్వేత ర్మ”యే అధిపతి అగుచున్నాడు. కావున ఆతడు “చతుర్థిపిత” అగుచున్నాడు. ఆ పదమును విభక్తి లోపము చేసి “చతుర్థిపిత” అనవచ్చును. లేక ‘చతుర్థిపిత’ అనీ అనవచ్చును.

14) ధీరః : “ధియర్ = బుద్ధిం, రాతీతిధీరః” ఎవడు తన బుద్ధిని స్వాధీనపరచుకొని, పరిజ్ఞానము గలదానిని, శక్తి మంత్రము, ఏకాగ్రము చేయగలడో వాడు ధీరుడని తెప్పుబడు చున్నాడు. ఘైర్యశాలి ఆనునది దాసికి సామాన్యార్థము. భగవంతుడు బుద్ధినేకాక సమును శాసించి వశము చేసి కొను సమర్పుడు కనుక ఆయ ధీరుడని వేదము వ్యవహారించినది. ఆయను మంచిన ధీరుడెవడును లేదు. ఈ పదము తుశ్వర సాక్షాత్కారమును పొందువారికి కూడ ఉపనిషత్తులు వాడినవి.

“కశ్చిధీరః ప్రత్యుగ్మాత్మన వైక్షత్

అవృత్త చతుర్థి రమ్యతత్వ మిచ్చన్.”

ఒకానొక ధీరుడు మాత్రమే మోషము పడయ్యారి ఇంద్రియ విషయములకు దూరుడై పరమాత్మ సాక్షాత్

త్యాగరమును పొందుచున్నాడని భావము.

16) విశ్వతః చతువు : అంతటా కన్నలు కలవాడు ఎనడో వాడే విశ్వతశ్చతువు కాగలడు. పరమేశ్వరునికి అంతటా కన్నలున్నవి. అనగా అందరి కన్నలూ తనవే అని అందరి స్వరూపము ఇంటే అని భావమును గ్రహింపవల యును. ఆస్థాడుకాని సర్వాత్మై భావము ప్రకటము కాదు. “విశ్వకర్మ సూక్తము” వాడిన “విశ్వతశ్చతువు” అనికి పదమే తరువాత పురుష సూక్తములో “సహస్రాత్మః” అని వాడబడినది. అట్లే “సహస్ర శీర్ష”, “సహస్రపాత్” అను పదములు కూడ పురుష సూక్తములో కలపు. మంత్రపుష్ప మేమో “సహస్ర శీర్షం దేవం విశ్వాత్మం విశ్వశంభువం” అన్నది. ఇందలి సహస్ర శబ్దమునకు ‘వేయి’ అని మాత్రమే అర్థము కాదు. అనేకము, అపరిమితము, అసంఖ్యము, అనంతము అయిన కన్నలు కలవాడని భావము. తనను చెందుటకు అనేక మోత్కమార్గములు కలవాడని కూడ విశాలార్థమును చెప్పికొనవచ్చును.

భగవద్గీత భగవంతుని విశ్వరూపమును వర్ణించుచు ఇట్లన్నది. “అనేక పక్త్రి నయన మనేకాచ్యుత దర్శనమ్” (11-10) అనేకములైన మొగములు కలవాడని వర్ణించినది. అట్లే 11వ లోకమున “అనంతం విశ్వతోముఖమ్” అన్నది. ఈ ‘విశ్వతోముఖ’ శబ్దము “విశ్వకర్మ సూక్తము” లోని “విశ్వతోముఖః” అను మాటకు ప్రతిబింబమే.

16) విశ్వతోముఖుడు : అంతటా ముఖములు గల

వాడని అర్థము. అనగా అందరి ముఖములు తనవే అని పై విధముగానే దీని భావమును గ్రహింపవలయ్యాను,

17) విశ్వతోహస్తతు : పరమేశ్వరుడు అంతటా చేతులు కలవాడని భావము. అనగా ఎన్నో చేతులు గలవాని వలె ఆతథు సృష్టాయిది కార్యములను నెరవేఱ్చునని ఎన్న వలెను. ఈ భావమే తక్కిన పదములకును చెప్పికొనవచ్చును. ఈ విషయమును భగవాన్ని తెలిపాడి “అనేక బాహుదర వక్త” నేత్రం, పశ్యమిత్వా సర్వతోఽనంతరూపమ్, నాంతం న మ న పునస్సువాదిమ్, పశ్యమి విశ్వేశ్వర విశ్వరూప” (11 6). అన్నది.

ట్లైస్ట్ న్యూమిం, నిస్సు ఎన్నో బాహుద్యులు, ఉదరములు, ముఖములు, కన్నలు గలవానినిగా చూచుచున్నాను. నీకు ఆది, మధ్యము, అంతము అనునవి లేవు. ఇంత ఏల. ఈ విశ్వమే నీ స్వరూపము. హానికి ఈశ్వరుడవు (ప్రభుడవు) నీవే అని యున్నది. ఈ ట్లైస్ట్ ములోని ‘విశ్వరూప’ అను పదమును “విశ్వకర్మన్” అని చదువుకొన్నను ఛందోభంగము కాదు.

18) విశ్వతఃపాదుడు : అంతటను పాదములు కల వాడని భావము. దీనికొడ పైవానివలె ఆ “దేవదేవుడు” అనేక పాదములున్న వానివలె అన్ని చోట్లకు నడచి ఆ యూ కార్యములను నెరవేఱ్చునని భావము. వీటి నన్నింటికినీ భగవంతుని అందరి పాదములు, చేతులు, తలలు, ఇంద్రియములు తనవే అయిన ఒకే వ్యక్తిగా ఆరాధించవలసినదని తత్త్వారము. అందుకే అనేకులు, తత్త్వజ్ఞులు, విశ్వమును

“విశ్వకర్మ” భగవానుని స్వరూపముగానే భావించి, కొలిచి, ఆరాధింతురు. ఈ విషయమునే ‘బ్రహ్మసత్యమ్ జగద్రూపామ్’ అనెడి వాక్యము జగత్తును బ్రహ్మస్వరూపముగానే భావించి దానిని నేనించి తరించుమని చెప్పాచున్నది. ఈ విధముగా విశ్వకర్మ సూక్త. పురుషసూక్త. మంత్రపుష్ట వర్ణానలు ఒకే లక్ష్మీమును నిర్దేశించుట గమనింపవలసియున్నది. ఈరీతి గానే సర్వ దేవతల సూక్తములకు, మంత్రములకు మరియు ఆ దేవతలకు విక్ర్యమును, అదైవ్యత భావమును భావించి సాధకులు ముక్తి పదయవలయునేగాని భిన్నదృష్టితో ప్రవర్తించరాదు. ఈ భావమును భాగవతము “సర్వము న్నతని దివ్యకళామయమంచ, విష్ణునందుల్లము చేర్పు” దని ప్రభో ధించినది.

వస్తుతః భగవంతుని - అవయవములు, ఇంద్రియములు లేనివాడని వేదోపనిషత్తులు వర్ణించినవి. ఇంచుక్క “అపాణిషాదః జవనోగ్రహితా”, “అప్రాణోహ్యమనాః తుభ్రః, అత్మరాత్ర్ పరతః పరః” ఇత్యాది మంత్రములు దృష్టాంతములు. అయినను ఎనో్క కన్నలు, శిరములు, చేతులు, కాఖ్లు కలవాడని వర్ణించుట కుటీకగపడు ఈ బ్రహ్మాండమును (విశ్వమును) దృష్టిలో నుంచుకొనియే లని సాధకులు గ్రహింపవలసియున్నది. విశ్వమును చూచియేకదా, విశ్వములోని మానవుడు దానియొక్క తత్త్వమును, బాహ్యాంతర స్వరూపములను తెలుసుకొనపవలసియున్నాడు. అంతియేకాళ మంత్రపుష్టము “విశ్వం నారాయణం హరిమ్” అనియు,

“విశ్వమే వేదం పురుషః” అనియు అనుటచేత విశ్వమే భగవంతుని స్వరూపము కాన, ఈ వర్ణనము అనుచితముకాక, సాధకులను మోత్తమార్గమునకు చేర్చునటి సాధనమే అని ఎన్న వలసియున్నది. అవగా ఒకటి సగుణ స్వరూప వర్ణనము కాగా, ఇంకొకటి నిర్దూణ స్వరూప భావన అని సారాంశము.

నిరాకార, నిర్దూణోపాసనము కష్టము గానున, శాశ్వతములు సామాన్యాఖ్యికారుల కోసమై సగుణోపాసనను విధించి నవి ఈ విషయము కులార్థవ తంత్రములోని దిగువ జ్ఞాకము లను బట్టి స్పృహమగుచున్నది-

“చిన్నయనా ద్వీతీయ నిష్కలస్వా శరీరిణః,

ఉపాసకానాం కారా లభ బ్రహ్మాఖో రూపకల్పనా”.

తా॥ వస్తుంచః జగత్కరణ బ్రహ్మము చిన్నయము=జ్ఞాన స్వరూపము, తసపంటిది ఇంకొకటి లేనట్టిది (అగింతీయము), అవయవములు గాని, ఇంద్రియములు గాని, రముకాని లేనట్టిది. అట్టిదానికి ఉపాసకుల ప్రయోజనము కోసమై రూపకల్పన చేయబడినది. కనుక నిర్దూణ బ్రహ్మమునకు రూపము కల్పనయేకాని, సత్యము కాదన్న మాట. ఈ విషయమునే ఇంకొక క్లోకము “సాధకానాం హితార్థాయ బ్రహ్మాఖోరూపకల్పనా” సాధనచేయవారి మేలు కోసమై బ్రహ్మమునకు రూపకల్పన చేయవలసి వచ్చినది. విగ్రహారాధన ఆంతయ ఆట్టి రూపకల్పనమే. దేవతలకు అనేక శివోహస్తాదులను కల్పించుట కూడ ఏదో ఒక ప్రయోజనము నుదేశించియే. విశ్వకర్మకు, శివునికి, గాయత్రికి అయిదేసి

మొగములు కల్పించుట సృష్టి హీతువులైన పంచభూతములను, పంచమూర్తులను, పంచెంద్రియములను, పంచావస్థలను, పంచ బుధులను— మొనలగువాటిని గ్రహించుటకే కాన, అని సంకేతమాత్రములే అన్నమాట. ఆ తత్వజ్ఞానమును కలిగించిన పిష్టుటు ఇక మిగులునది నిరాకార, నిర్మణమైన అఖండ బ్రహ్మమే! ఈ రహస్యమును ప్రతి సాధకుడును మెలకువతో నెఱుంగవలయును. నానాదేవతల రూప, నామ, క్రియలయుక్త అంతరాధములను ఇదేవిధముగా ఎతుంగవలసియున్నది.

19) దేవుడు : ఈ మాట “విశ్వకర్మ స్వయంజనిష్ఠ దేవః” అన్న వాక్యము లోనిది. అనగా “విశ్వకర్మ” బ్రహ్మదేవుడైనాడని భావము. కాగా ఈ ‘దేవ’ శబ్దము బ్రహ్మదేవునికి (త్వాప్తకు) విశేషముగా వాడబడినది. ఆ పదము ‘దివ్’ అను భాతువునుండి పుట్టినది. “దివిభవమ్ దివ్యం” అని కూడ దాని తాత్పర్యము. అనగా భూ సంబంధములేని దేవలోకమున ఉండువారిని, ‘దేవతలు’, ‘దేవులు’ అను చుండురు. భూలోక లక్షణములు కాక, ‘మృ’ (దేవ) లోక లక్షణములు కలవారని దీని భావము. కనుక నే దేవతలు నిదాజరానులు లేని ‘అస్వప్నులు’, ‘అమృతులు’ అనికూడ చెప్పి బడినాడి. ఇక సచ్చిదానంద స్వరూపుడగు “విశ్వకర్మ” ఈ దివ్యలక్షణములకు కూడ అతీతుడని ఎతుగవలసియున్నది. ఏల యన ఆయన దివము (స్వర్గము)ను, అందలి దేవతలను, భూమిని, భూలోకవాసులను సృష్టించిన మహాశక్తి అని

“దా వా సృధిషీ జనయన దేవ ఏకః” అని “విశ్వకర్మ సూత” మంత్రము చెప్పినది కదా! ఈ మంత్రమున “విశ్వకర్మ” కు విశేషణముగా ‘దేవ’ శబ్దముకూడ వాడబడినది. ఆ ‘దేవ’ శబ్దమునకు దీవ్య లక్షణములేకాక సచ్చిదానందాది లక్షణములు కూడ కలవాడని ఎతుంగవలసియున్నది. కనుకనే “నతం విదాధ” ఆతని నెతుంగలేకన్నారు అని, ఇంకొక “విశ్వకర్మ సూత” మంత్ర వాక్యము అనుచున్నది. కనుక ‘దేవ’ శబ్దమునకు ‘దివ్యదని’యేకాక, ఆ దివ్యలను కూడ సృష్టించిన “దేవదేవుడని” అర్థము చెప్పి కొన వలయును. అప్పుడే ఆయన (విశ్వకర్మ భగవానుడు) దేవతలకు కూడ తండ్రియైన మహాదేవుడు, జగత్ పితృదేవుడు కాగలడు. ఆయనను పిత అన్నప్రాదు సామాన్య పిత అని కాక ‘జగత్పిత’ అని భావించినట్లే ఇచ్చటను ‘దేవ’ శబ్దమునకు సర్వకారణామైన “మహాదేవుడు”, “దేవదేవుడు” అని భావించుట మిక్కాలి సమంజసము.

20) విశ్వచత్తః : “విశ్వచత్తః” అనగా సర్వమును చూచువాడు, ఎతుంగసవాడు అని అర్థము. అనగా సర్వద్రష్టు. సర్వజ్ఞు అని సారాంశము. ఇది 11వ మంత్రములోని మాట. అందలి భావము ఇట్లున్నది. “ఆ విశ్వకర్మ ఈ భూ-దివములను సృష్టించి ఆవరించుటకు అధిషానము (ఆధారము) ఏది? పదార్థమేది? ఏటిని ఐట్లు చే నాడు?” అని ప్రశ్నింపబడగా, దానికి “మహినా విశ్వచత్తః” సర్వజ్ఞుడైన

ఆ “విశ్వకర్మ” తన మహిమచే తానే ఉపాదాన, సిమిత్తు కారణాడై భూ-దివములను సృష్టించి అంతటా తానే వ్యాపించినాడని పూర్తి మంత్రము యొక్క భావమై యున్నది. కనుక “విశ్వచక్తౌ” అనగా విశ్వజ్ఞానము గల మహాశక్తి యని ఎతుంగవలసియున్నది. ఇట్టి భావమునే 14వ మంత్రము కూడ చెప్పటను గమనింతుము.

21) వాచస్పతి : ఈ పదము “వాచస్పతిం విశ్వకర్మామూతయే” అనెడి 14వ మంత్రము లోనిది. వేదరూపమైన వాక్యానకు, అనగా వేదవాణికి పాలకుడు లేక సృష్టికర్త అని భావము. అట్టి వాచస్పతి అయిన అనగా వేదములను సృష్టించువాడైన “విశ్వకర్మ”ను మార్షుణర్థమై పిలుచుచున్నామని మంత్రముయొక్క మొదటి, రెండు పాదముల తాత్పర్యము. ఇదే భావము “యోబ్రహ్మణం విదధాతి పూర్వం, యోవై వేదాంశు ప్రహీణతోతస్మై” అను మంత్రము కూడ బ్రహ్మను సృష్టించి ఆయనకు వేదముల నాసంగినది “విశ్వకర్మ”యే అని 2ివ ప్రకరణములో విస్తరముగా చదివియే యున్నాము.

22) విశ్వశంఖవు : ‘శంఖ’ శబ్దమునకు సుఖస్వరూపాడై సుఖమును కలిగించువాడని భావము. విశ్వశంఖవనగా ఘణిక, ఆమలమైక, పారమార్థికములైన సమస్త సుఖములను (అనందములను) కలిగించువాడన్నామాట. కనుక “విశ్వకర్మ” కేవలము ‘శంఖుడే’ కాక ‘విశ్వశంఖవు’ అగుచున్నాడసి

ఈ మాట యొక్క తాత్పర్యము. ఇదే మాటను మంత్ర పుష్పము “విశ్వాక్షం విశ్వ శంభువమ్” అని ప్రయోగించి నది. కనుక మంత్రపుష్పము, విశ్వకర్మ సూక్తము, ఉద్దేశించిన జగత్కారణ త్త్వము ఒక్కటే అని సాధకులు గ్రహింపవచ్చును.

23) సాధుకర్మ : ‘సాధు’ శబ్దమునకు యోగ్యము, మంచిది అని అర్థము. యోగ్యములైన అనగా జీవులకు ఉపయోగించు ఉత్తమములైన సృష్టి, స్థితి, లయ, తిరోధాన, అనుగ్రహాది కర్మలను విస్తరించువాడనీ, వాటిని సమకూర్పువాడని భావము. తన భక్తులు చేసేడు మంచి పనులకు తగిన ఘలము లను ఇచ్చువాడని సారాంశము. ఇట్లనుటచేత దుష్టకర్మలను చేయువారికి దుష్టఘలములు కూడ ఆయనయే కలుగజేయునని తెలిసికొనుట సులభమే. ఈ పదము మనమ్ములను ముఖ్యముగా భగవంభుకులను మంచికర్మలు చేయువారై ఆ “విశ్వకర్మ” వలె తాముకూడ “సాధుకర్మలు” కావలయునని హేచ్చరించుచున్నది. అట్లే ‘విశ్వశంభు’, ‘విశ్వచక్తు’ అనెడి మాటలు సైతము జనులు విశ్వమునకు సుఖము కూర్చువారు, సర్వ వస్తువుల జ్ఞానము కలవారు కావలయునని హేచ్చరించు చున్నవి. ఇంత ఏలి? ఈ సూక్తము నందలి “విశ్వకర్మ” యొక్క పర్యాయ పదము లన్నియు, ఆ యూ లక్షణములను భక్తులు పొందవలయునని ప్రశ్నహించుచున్నట్లు గుర్తింప వలయును. అప్పుడే మానవు “విశ్వకర్మ” స్వరూపుడై ‘అహం బ్రహ్మస్తై’ నేను బ్రహ్మమునైతిని అనెడి అమృత

స్థితికి (మాత్రమనకు) చేరినవాడు కాగలడు. లోకసృష్ట్యది కర్మలు మాత్రము మానవులకు అసాధ్యములు కావున అట్టి వాటి నెవరును అవేక్షింపకూడదు.

24) సముద్రాయ : “సముద్రాయ వ యు నా యు సింధూనామ్ పతియేనమః నదీనాం సర్వాసాం పిత్రే జువుతా విశ్వకర్మజే విశ్వాహో మర్త్యం హవిః” అను మంత్రములో మొదటిది ‘సముద్ర’ శబ్దము. దీనికి సాయణులు సముద్ర స్వరూపుడని అర్థము వ్రాసినారు. సముద్రము జల మయము కదా. పంచ భూతములలో జలములు, చర్యాచరములు పుట్టుటుకును, నిలుచుటకును ఆధారమైనవి. కనుక నే ‘నీరే ప్రాణాధారము’ అన్నాడో కవి. ఈ జల ప్రాధాన్య మును గూర్చి మా దర్శనములు లె స్నగా వివరించియే యున్నవి. బుగ్గేడ దిగ్దర్శన ద్వీతీయ భాగమున విస్తరమును కొంచవచ్చును. ఈ నీటిని గూర్చి త్వష్ట పుత్రుడగు విశ్వరూపాచార్యుడు ఎన్నో పరితోధనలు చేసి ఎన్నో మంత్రములను వ్రాసి “అపోవా ఇదమ్ సర్వమ్, విశ్వభూతాన్యాపః, ప్రాణావా...” ఇత్యాదిగా సర్వము జలమే అనియు అది ప్రాణము కూడ అనియు, ఎంతో వ్రాసినాడు. అంతేకాక “విశ్వకర్మ” జగదీఖజమును జలముల యందే ఉంచినాడని “అపాం గర్భం వ్యదధాత్మపుత్రా” అనెడి మంత్రము చెప్పా చున్నది. ఈ విషయమును కూడ మనము పూర్వము చదివియే యున్నాము. అట్టి జలములను తనయందు అపారముగా ఇముడ్నుకొన్న సముద్రుని “విశ్వకర్మ” స్వరూపమే అని

చెప్పాటు పేదమునకు ఇష్టమును “విశ్వకర్మ సూక్తము” వక్కాడు జీంచుచున్నది. తరువాత వివరింపబోయేడి పదములు కూడ ఈ అర్థమునే చెప్పాచున్నావి. దీని తరువాత “వయునాయ” అనేడి పదము కలదు. దీనికి “కాంతాయ” అని సాయణ లర్ధము ప్రాసినారు. అనగా చిత్పురూపుడు, జ్ఞానాకారుడు అన్నమాట.

25) సింధుపతి : పదమరగా ప్రవహించునట్టి నదము లకు ‘సింధువ్యులని’ వేరు. అనగా పదమటి సముద్రములో కలియునటివ్యులన్నామాట. అట్టి సి ధువులకు సృష్టిక , అధిపతి, అయినవాడే “సింధూ నాంప : సింధుపతిః” అన్నామాట. ‘సముద్ర’ శబ్దము అఖండ జలరా ని చెప్పాచుండగా, ఈ ‘సింధు’, ‘సదీ’ శబ్దములు ఖండములైన జలములను గూర్చి వచించుచున్నావి.

26) నదీపతి : నదు లనునవి తూర్పు సముద్రములో కీలియునట్టివే. ఇవి గంగ, యమున, గోదావరి, కృష్ణ, ఇగ్రాద, కావేరి ప్రభ్లుతులు. ఇట్టి నదులను సృష్టించినట్టి నదీపతి “విశ్వకర్మ” యని ఈ పదమునకు తాత్పర్యము. సము ములోని ఉడకములే సూర్యక్రింశుముతో ద్వారా పీట్లు మేఘములై వర్షించుట, ఆ వర్ష ములు నదీ సదరూపములై సముద్రము నందు కలియుట మనమేతెంగివ వీషయమే. కనుక సూర్యము నగులకు సృష్టికర్త అనుకొన వచ్చును. జలరాళి అయిన సముద్రమునకు సృష్టికర్త “విశ్వకర్మ” కాగా నదీనదములకు సృష్టికర్త “సూర్యదగు”

చున్నాడు. ఈ సూర్యుడు (సపిత) “విశ్వకర్మ” స్వరూపుడే అని మన గ్రంథములు పేరొక్కనుచున్నవి. సాయణములును “అదిత్యత్వకాయ విశ్వకర్మణే” అని తన భాష్యమునందు ప్రాయమండును. విశ్వకర్మ నుండి సముద్రము పుట్టినదను టును “అతస్సముద్రా, గిరయశ్చ సర్వే, అస్మాత్ స్విందం తే సింధవ స్సర్వరూపః.” ఆ పరమాత్మ నుండి పూర్వ పశ్చిమ, దక్షీణ సముద్రములు, మేరు, హోనువదాది సమస్త పర్వతములు పుట్టినవని చెప్పేడి ఉపనిషద్వారా ములుకూడ ప్రమాణములే. కనుక “విశ్వకర్మ మయం జగత్” అనెడి మాట ముమ్మాటికినీ సత్యము.

పురాణములలో నారాయణ శబ్దమునకు వ్యుత్తి ఇట్లు చెప్పుబ నది :-

“అపో నారా ఇతి ప్రోక్తా, ఆపో వై సర సూనవః,

తా యదస్యాయనం ప్రోక్తా నేన నారాయణః స్నృతః.”

ఉదకములకు ‘నారములని’ పేరు. అనీయే ప్రాణుల ఉత్పత్తికి మూలములు. అట్టి నారములు- జలములు, అయినంటనివాసముగా ఎవనికుండనో వాడు నారాయణుడన్న మాట. కనుక “విష్ణువు” జలములు నివాసముగా గలవాడయినందున “నారాయణ” డై నాడని సారాంశము. ఈ భావము “సముద్రాయ వయునాయ” అనెడి మంత్రములోనిదే. దానినముసరించి పుట్టినదే అన్నమాట. “అపో వై సర సూనవః” అన్నమాట జలములు ప్రాణుల ఉత్పత్తికి మూలములని చెప్పుచున్నది గదా! ఈ భావము “అపోం గర్భం వ దధా-

త్వముత్తొ” అనెడి వాక్యము నుండి గ్రహింపబడినదే. “విశ్వకర్మ సూక్త” మంత్రము జల స్వరూపుడు “విశ్వకర్మ” అనియు, ఆ జలములే స్ఫుర్తికి ఉపాదాన కారణమనియు చెప్పగా, అదే భావమును “అపో నారా ఇతి ప్రోక్తాః” అనెడి లోకము స్వీకరించి, దానిని నారాయణునకు అన్వయింపజేసినది. ఈ భావము “విశ్వకర్మ తత్త్వము” నకు వినోధమేమిం కాదు. పంచమూర్తులకును పంచ భూతముల తోడ సంబంధము ఇట్లు పేర్కొనబడినది :

పృథివికి బ్రహ్మా (త్వపు), జలములకు విష్ణువు (మయుడు), అగ్నికి రుద్రుడు (మనుబ్రహ్మా), వాయువునకు ఇంద్రుడు (శిల్పి బ్రహ్మా), ఆకాశమునకు సూర్యుడు (విశ్వజీబ్రహ్మా) అధిపతులు. ఈ భూతములు, ఈ బ్రహ్మాదులే వరు సగా ఆధార, స్వాధిష్ట, మణిపూర, అనాహత, విశుద్ధ చక్రములందు కలరని తత్త్వశాస్త్ర మనుచున్నది. కనుక దీనినిబట్టి విష్ణువునకు - విశ్వకర్మకు గల ఏక్యము తేటతేల్ల మగుచున్నదిగడా. అనేక విషయములందు విష్ణు - విశ్వకర్మల ఏక్యమును మా దర్శనములు చెప్పచునేయున్నవి. విశ్వకర్మ సూక్తము జలాధిపతి “విశ్వకర్మ” అని చెప్పగా తరువాతి వేదాది వాజ్ఞయము జలములకు అధిపతి వరుణుడని చెప్పినది.

వివరా : యజుర్వేదీయ విశ్వకర్మ సూక్తములోని 16 మంత్రములలోను 23 పరాయాయ పదములలో “విశ్వకర్మ భగవానుడు” పేర్కొనబడినాడు. 17వ మంత్రమైన “సము

ద్రాయ వయునాయ” అనుదానిలో ‘సముద్రాయ’ అను మాట మొట్ట మొక్క టిడి. దానికి పిమ్మట్లు ‘వయునాయ’ అను పదము ఉన్నను అది జ్ఞానవాచక మగుటచే ‘సందృక్త’, ‘విశ్వచత్తోః’ అనెడి పదముల వంటిదే. ఇక ‘సింధుపతి’, ‘నదిపిత’ అను పదములకు ప్రత్యేకత చూపనక్కరలేదు. ఆ నదీ నదములు సముద్రము నుండి పుట్టి అండే అస్తమించునవి కావున ప్రత్యేకముగ పరిగణింపక సముద్ర శబ్దములో అంతర్భవింప చేసినొనులు న్యాయముగా నుండును. సముద్రము గాని, నదులు గాని, నదములు గాని, జలస్వరూపములే గదా! కావున ఆ 17వ మంత్రము నుండి ‘సముద్రాయ’ అను పదము వరకు గ్రహించినవో, మొత్తము 24 పదములు కాగలను. అంతేకాక ఈ సముద్రాయ అను మంత్రముతో జలముల యందు ఆహాతులను అర్పింపవలసియున్నది. కనుక జలరాశిని (సముద్రమును) గ్రహించిన చాలును. ఈ 24 పదములు 24 అక్షరములు గల గాయత్రీ మంత్రములోని అక్షరములకు సంకేతములని భావింపవలయును. అనగా “విశ్వకర్మ సూక్తము” 24 పర్యాయ పదములతో, 24 అక్షరములు గల గాయత్రీ మంత్రమును చెప్పాచున్నదని భావము. గాయత్రీ మంత్రాధి దేవత అయిన “సవిత”యు, విశ్వకర్మ సూక్త అధిదేవత అయిన “విశ్వకర్మ”యు ఒక్కరే కావున రెంటిక్క ఇట్టి సాదృశ ము భావింపతగిన్నదై యున్నది. శరీరము చతుర్వీంశతి (24) త్వములతో కూడినదని తత్త్వ శాశ్వతము కదా! కనుక ఈ 24 పదములు వాటికిగూడ

సూచకములే! కనుక సూక్ష్మదృష్టితో ఆలోచించినటాలదిని ఇట్టి రహస్యము లాసేకములు, “విశ్వకర్మ సూక్తమున” కనుట్టుచున్నవి. కనుక “విశ్వకర్మ సూక్త” ఇతనము, అద్దభావన అనునవి మహా ప్రయోజనకారులని తేలుచున్నది. “విశ్వకర్మ” మంత్ర జపముకూడ అట్టిదే. కనుకనే యజుర్వేదము “ఓం నమో విశ్వకర్మణే, స ఉపాత్మస్మాన్” అని విశ్వకర్మాపూత్కరీ మంత్రమును ఉపదేశించినది. మనము సంధ్యావందనములో ప్రారంభమున పరించు త్వీకము “విశ్వకర్మ” స్నేరణమే మహాపకారి అని చెప్పాచున్నది కదా! దానినొక్కసారి చూతము : -

“అపవిత్రః పవిత్రోవా, సర్వవస్తాం గతోఽపివా,

యః స్నేరేద్విశ్వకర్మణం, స బ్రాహ్మణభ్యంతర శ్మృచిః”.

తాథా పవిత్రుడైనను, అపవిత్రుడైనను అనగా పాపియైనను, పుణ్యత్సుడయినను ఇంకా ఎట్టి అవస్థ (దశ)లో నున్న వాడైనను, ఎవడు “త్సీ విశ్వకర్మ భగవానుని” స్నేరించునో, అట్టివాడు బ్రాహ్మణభ్యంతరముల యందు (లోపల వెలుపల కూడ) పరిశుద్ధుడై యొప్పను. ఇట్టి మహా మహిమ జగత్కారణుడైన “విశ్వకర్మ భగవానుని” స్నేరణ, ధ్యాన, పూజపూర్ణనాదులలో ఉన్నదన్న మాట. వేదవేత్తలో సర్వదైవశక్తులు ఉన్నట్లు, విశ్వకర్మరాగ్రరాఘవునిలో ఆ “విశ్వకర్మ భగవానుడు” ఎలప్పుడు సన్నిహితుడై యండి అతనిని కాపాడుచుండుననుటలో ఎట్టి సందేహమును లేదు. ఇందుకు సందేహించువానికి “సంశయాత్మ వినశ్యతి” అని గీతచప్పిన గతియే పట్లును.

“యః స్నేరే ద్విశ్వకర్గ్మం” అను మాటను విషువు నందభిమానము గలవారు “యః స్నేరేత్ పుండరీకాత్మం” అని చదువుచుందురు. అల్సై శైవమతము వారు “యః స్నేరేత్ శంకరం దేవం” అని శివ పర్వతయ పదమును జోడించుచుందురు. ఇది వారి వారి అభిమానముల కొలది జరుగుచున్నటి మార్పు. ఈ నామముల యందు అభిమానము, అనాదరము కలవారు “యః స్నేరేత్ లోక కర్తారమ్” అని పరించినచో ఆ విశేషణము అందఱు దేవతల కును చెలును. నామ, రూప భేదమును పాటించుట నామాన్యల స్వభావము. అందుకే మనవారు సహస్రనామ స్తోత్రములలో ఎల్లదేవతల పదములను చేర్చుచుందురు.

ఇంకొక ముఖ్య విషయము : సంధ్య వందనమున మొదటగా చెప్పుకొనెడి 24 నామములకు “కేశవ నామము” లని వాఢుచున్నారు. శైవులేమో “ వ నామము” లందురు. ఇవి శైవ, సైషవ మత భేదములను బట్టి ఏర్పడిన భేదములు. న్యాయముగా ఆ 24 నామములు సృష్టిలోని చతుర్వీంశతి (24) తత్త్వములకు సంకేతములు. ఈ చతుర్వీంశతి తత్త్వములతోనే సృష్టి ఏర్పడినది. ఆ తత్త్వములు ఇవి. పంచమహాభూతములు, అవ్యక్త మహాదహంకారములు, షాడశవికారములు మొత్తము 24 అగుచున్నవి గదా! షాడశ వికారము లనగా జ్ఞానేంద్రియ పంచకము, శర్మేంద్రియ పంచ

కము, ప్రాణపంచకము, అంతకరణము అనునవి. వీటిని కొండఱు వేరువిధముగా కూడ చెప్పుకొనుచుందురు. ఎట్లు చెప్పుకొన్నను ముఖ్యార్థము ఒక్కటే. కనుక ఈ చతుర్వీం శతి త త్వములను సూచించుటకే ప్రతి వైదిక కర్మయిందును ప్రారంభమున 24 భగవన్నామములను పరించుచున్నారు. కాబట్టి కేళవ, శివాది పదములతో ఈ నామములను పేర్కొన్నటకంటే “చతుర్వీంశతి” నామములని వీటిని పేర్కొన్నట కైవ, వైష్ణవాది మతముల వారికందరికి యుక్తముగా నుండును. ‘చతుర్వీంశతి’ శబ్దమును గూర్చి ఎవరికినీ వినోధము లేదుగదా. గాయత్రీ మంత్రముకూడ ఈ అక్షరములతో ఉండుట స్ఫురించు హేతుపులైన ‘చతుర్వీంశతి’ త త్వములను సూచించుటకే. ఈ త త్వములకు తగినట్లుగానే “విశ్వకర్మ సూక్తము” లోని 17 మంత్రములలో 24 పర్వాయ నామములుండుట ఎంత విచిత్రమో ఆలోచింపుడు. “విశ్వకర్మ సూక్తము” ద్రష్ట అయిన ‘భోవన విశ్వకర్మ మహర్షి’ ఇంతటి త త్వములటిలో ఆ సూక్తమును ప్రాసి లోకమునకు మహాపకారము చేసియున్నాడు.

ఇంకొక రఘాస్యము : “విశ్వకర్మ సూక్తము”: లోని “సింధుపతి”, ‘నదీపిత’ అను రెండు పదములను వదలి తక్కిన ఇచ్చువది నాల్గింటినీ (24) స్వీకరించి మనము చతుర్వీంశతి త త్వములకు అవి సంకేతములని చెప్పికొన్నాము. ఆ సింధు పతి, నదీపిత అనెడి రెంటినిగూడ కలుపుకొన్నాచో ఇరువదిఆను (26) అగు వన్నవి కదా. ఆ పత్రమునకూడ మనకు తత్త్వము

ర్థము కుదురుకపోదు. చతుర్యంశతి తత్త్వములు ప్రకృతి నుండి కలిగినట్టిని. ఇవి ప్రాకృతము లన్నమాట. ఇవి జడములు. ఏటిని ప్రకాశింపజేయ సచ్చిదానంద స్వరూప తత్త్వమే “విశ్వకర్మ”. ఆతడే (విశ్వకర్మయే) అంతఃరణపాఠియందు జీవుడైనాడు కావున ఆ జీవేశ్వరుల నిరువరను కలుపుకున్నాడో మొత్తము షడ్వింశతి— ఇరువది ఆరు (26) త ములు కాగలవు. ఇట్టి దృష్టితో చూచినప్పాడు 26 పర్యాయ పదములును సార్థకములు కాగలవు. జలరూపములే అయిన నదీనదములు రెండును సముద్రమేయై మూటికినీ పక్యము, అదైవతము సిద్ధించినట్లు జీవేశ్వరుల కిరువురికినీ పక్యము సిద్ధింపగలదు. అజ్ఞానుల దృష్టిలో తత్త్వములు 26 కానీ, జ్ఞానుల దృష్టిలో అవి మొత్తము 25. ప్రకృతి నుండి కలిగినవి 24. మరియు పరమేశ్వరుడు ఒక్కనిని (పరమాత్మ) కలుపుకొనగా మొత్తము “పంచవింశతి” (25) తత్త్వములు కాగలవు. ఏటినే శ్రీ వీరబ్రహ్మ దేశికేంద్రుడు “పంచ వింశతి తత్త్వ భావమ్యై తానయ్య” అని ఒక తత్త్వములో ప్రవచించినాడు. కనుక “విశ్వకర్మ సూక్తము” లందలి ఈ పరమార్థమును తాత్మీకులు మఱువరాదు.

యజుర్వేదము ననుసరించి చూచినచో “విశ్వకర్మ”కు “ప్రజాపతి” అనెడి నామముకూడ కలదని స్ఫుర్యమగుచున్నది.

“ప్రజాపతి ర్యిశ్వకర్మ, మనోగంధర్వ,
ప్రస్య బుక్కమాన్యప్ప రసోవహ్మయః.”

“విశ్వకర్మ” ప్రజాపతి. అంతేకాదు ఆతడు మన

స్ననెడి ‘గంధర్వుడు’ కూడ. ఆ గంధర్వునికి బుక్కలు, సామములే భార్యలైన అప్పరసలు. అని మంత్రభావము. ‘ప్రజాపతి’ అనగా ప్రజాపాలకుడే గాక సృష్టికర్త కూడను. ఈ ‘ప్రజాపతి’ పదము లౌకిక సంస్కృతమున “బ్రహ్మ”కు పర్యాయ పదముగా వాడబడినదని “ప్రపా ప్రజాపతిర్యాధా, విధాతా, విశ్వస్తుడ్యధిః” అను అమరకోశము వలన తెలియుచున్నది. ఇందుకు మూలము కూడ “ప్రజాపతి ర్యశ్వకర్మ” అనెడి మంత్రమే. కనుక ప్రజాపతి అనగా ప్రజలపు సృష్టించు ‘ఆది దేవుడు’న్నామాట. అట్టివాడు “విశ్వకర్ముయే” గదా! ఈ “విశ్వకర్మ” జీవుల యొక్క మనస్సు ‘గంధర్వుడు’ కూడ అయివాడట. “విశ్వకర్మ” చేత సృష్టింపబడినదే కదా మనస్తత్వము. కాన “విశ్వకర్మ”ను ‘మనోనామక గంధర్వు’ డనుట తగియున్నది. గంధర్వులు భోగలాలసులు. మనస్సు కూడ అట్టే భోగములను ప్రేమించునట్టిదిగాన, దానిని గంధర్వునితో పోల్చుట యుక్తమే. అట్టి భోగలాలసుడైన మనోగంధర్వునకు భార్యలేమో బుగాది వేదములట. వేదములుజీవులను కర్మలు చేయడని ప్రేరేపించి సుఖముల నొసంగును గాన అవి భార లవంటివని వేద భావము.

“ప్రజాపతి”, “విశ్వకర్మ” శబ్దములు పర్యాయ పదములనుటకు “ప్రజాపతి శ్వరతి గర్భే అన్తః” అనెడి “పురుష సూక్త” వాక్యము కూడ ప్రమాణమే. సర్వజీవుల లోపల ఉన్నది ‘ప్రజాపతియే’ అట. శ్వేతాశ్వతర మంత్రమేమో హృదయ స్థితుడైన దేవుడు “విశ్వకర్మ” అని-

“మహదేవో విశ్వకర్మ మహాత్మౌ, సదా జనానాం హృదయే
సన్నివిష్టః” అను మంత్రము ద్వారా చెప్పినది. రెండు మంత్ర
ముల భావములను సమస్యయించినవో జీవుల హృదయ స్తితు
డైనవాడు ఈశ్వరుడేకాన, ఆ ఈశ్వరునికి “ప్రజాపతి”,
“విశ్వకర్మ” అను పదములు వాడబడినవి. కనుక “ప్రజాపతి”,
శబ్దముకూడ “విశ్వకర్మ” నామమే అని పాతకులు గ్రహింప
వలయును. శ్వేతాశ్వతర మంత్రములో “విశ్వకర్మ”కు
“మహాత్మౌ” అనెడు పదముకూడ విశేషముగా వాడబడి
నదీ. మహాత్మౌ = గొప్పదైన ఆత్మౌ = చైతన్యశక్తి, ఎవడో
వాడు మహాత్ముడని వ్యతిత్వించిన శబ్దము. కాగా ‘మహాత్మౌ’
శబ్దము, ‘పరమాత్మౌ’ పదము వంటిదన్న మాట. ‘ఆత్మౌ’
పదమునకు ‘మనస్స’నికూడ అర్థము ఉన్నందున గొప్ప
మనస్స కలవాడుకూడ మహాత్ముడు కావచ్చును. గొప్ప
వారైన వ్యక్తుల విషయమున ఈ విధముగా మహాత్మౌ పద
మును వాడుదుము. అనగా మహానుభావుడని తాత్పర్యము.
గొప్ప ఆత్మౌ కలవాడన్న ప్స్టడు ఉపాధిని పొందిన జీవాత్మౌ
కాక, జీవ జగత్తులకు హేతువైన, నిరుపాధిక అఖండాత్మౌ
అని భావము. అట్లయిననే ఆతడు (విశ్వకర్మ) ద్వారా
పృథువులకును, సురాసురాదులకు పరుడైన పరమాత్మౌ
కాగలడు. ఈ పరిశీలన వలన “విశ్వకర్మ”కు “ప్రజాపతి”,
“మహాత్మౌ” పదములు కూడ పర్యాయములే అని తేలినది.
కనుకనే ఆ “విశ్వకర్మస్వరూపప్రజాపతి” పుట్టకుండగనే పుట్టి
నట్లు (“అజాయమానో బవుథా విజాయతే”) అగు (తోచు)

చున్నాచు. అందుకే జగత్కారణము నెఱింగదలచిన థీరులు (విజ్ఞానులు) ఆయనను (విశ్వకర్మ భగవానుని) ఎలుంగ యత్నించుచున్నారు. ఎత్తింగినవారేమో సంసార బంధము నుండి వేత్తె అమృతులగుచున్నారని (“తమేవ విద్యా నమృత త్వమేతి”) పురుష సూక్త మనుచున్నది.

“పురుష సూక్తమును” బట్టి చూచినచో ‘త్వమ్’ కురియు ‘పురోహిత’ పదములు “విశ్వకర్మ”కు పర్యాయ పద ములే అని తెలియగలము. “మో దేవేభ్య ఆతపతి, మో దేవానాం పురోహితః, పురోవ్ మో దేవేభోవ్ జాతః” “దేవతలను శాసించి ఆ యూ పనులు చేయించువాడును, వారికి పురోహితుడైనవాడును, వారికంటే మండే అనాది సిద్ధుడై యున్నవాడును ఆ “విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుడే” అని పై మంత్ర వాక్యముల భావము. ‘పురోహితుడనగా తమ యజమానులకు ముందుండి వారి మేలీక్కశ్చను తెలిపి, వారిచే సత్కార్యములు చేయించువాడని భావము. జీవులకు మేలు గూర్చు పురోహితుడు భగవంతుడు కాక ఇంకెవ్యరు! దీనిని బట్టి మనము భగవంతుని శాసనములను ఎల్లు పాలించవల యునో తెలియుచున్నది కదా! ఆయన శాసనము వేదమే కదా! మంత్రమున “దేవానాం పురోహితః” అని ఉన్నందున దేవతలకే పురోహితుడైనవాడు మానవుల కేల కాడని తెలిసి ఆ “దేవదేవుని” (విశ్వకర్మ భగవానుని) పురోహిత్యమును జనులు పాటించి ధన్యులు కావలయును. అగ్నిని కూడ ‘పురోహితుడని బుస్వేద ప్రథమ మంత్రమనులు

గమనింపవలసియున్నది. “అగ్నిమిహే పురోహితం, యజ్ఞస్వి దేవమృత్మిజం, హాతారం రత్న ధాతమం.” ఇందలి అగ్నికేవల భూతికాగ్నికాక, పరమాత్మ రూపాగ్ని అని మేము వ్రాసియున్నాము. ‘హాత’ అను మాటను “విశ్వకర్మసూక్త” ప్రారంభమున “య ఇమా విశ్వ భువనాసం జమ్య దృష్టిహోతా” అని మనము చదివియే యున్నాము. “విశ్వకర్మ” పుత్రుడు త్వపు అనియును, ‘త్వపు’ కొడుకు ‘అగ్ని’ అనియును మన దర్శనములు చెప్పియేయున్నవి. ఇట్లు వైదిక దేవతల సంబంధ బాంధవ్యములు, వారియొక్క రూప నామములు వేద సిద్ధములే.

విశ్వకర్మ క్రియలు

విశ్వసంబంధులైన సృష్టి, స్థితి, లయ, తిర్యాధాన, అను గ్రహములనడి పంచకార్యములేకాక, ఇంకా క్రియా శబ్దముచే చెప్పుతగిన ఏ పనులు కలవో అట్టివన్నియు ఈ విశ్వశబ్దము క్రిందికే రాగలవు. అట్టి పనులు ఎవనిచేత చేయబడునో (నిర్వహింపబడునో) ఆతడు. “విశ్వకర్మ” యని ‘విశ్వకర్మ’ శబ్దమునకు అవయవార్థము. దీనిని సాయణులు “విశ్వం కర్మ సృజ్యం యస్యసః విశ్వకర్మా” ఈ విశ్వము ఎవనికి సృజింపతగినదైనదో ఆతడు “విశ్వకర్మ” అనికూడ ప్రాయుచుండును. విశ్వమునకు సంబంధించిన, సృష్టాది కర్మలు ఎవనిచేత నిర్వహింపబడునో ఆతడు “విశ్వకర్మ”

అనికూడ వ్యుత్వత్యాగమును చెప్పవచ్చును. అప్పుడు “విశ్వ” శబ్దమునకు సర్వమును అర్థముగాక ‘బ్రహ్మండము’ అను అర్థము చెప్పుకొన్నటగును. చలన మాత్రమును, లేదా మాపాంతరమును (మరియుక రూపమును) కర్మకు అర్థమని చెప్పుకొన్నచో సృష్టిలోని సర్వవికారములును, అఱు, పరమాత్మాదులను, ‘కర్మ’ శబ్దము క్రించికే అర్థముగా రాగలవు. అప్పుడు సాకారములును, దానికి కారణమైన నిరాకారము కూడ “విశ్వకర్మ” శబ్దమునకు అర్థముగా భావింపబడును. ఆ సితిలో కర్మరూపము తాల్పనున్న కార్యమును కూడ, కార్యఫలములకు అధేదమును పాటించి ‘కర్మ’ శబ్దము చేతనే చెప్పికొన్నట్లు కాగలదు. కనుక జగత్కారణము, జగద్రూప కార్యము రెండును “విశ్వకర్మ” శబ్దముచేతనే చెప్పుతగినవి అనుచున్నవని తెలియవలెను. కాగా “కారణరూప విశ్వకర్మ” నుండి కలిగిన కార్యరూప విశ్వమంతయు, “విశ్వకర్మ”యే కాగలదు. దీనికి దృష్టాంతముగా మట్టిని-కుండను, బంగారమును-భూమణాదులను మొదలగువానిని గ్రహింపవచ్చును. మమింతకు పూర్వము అర్థము చెప్పుకొన్న 17 మంత్రములలోను “విశ్వకర్మ” నుండి జరిగిన అనేక క్రియలు వాక్యానబడినవి. వానినికూడ “విశ్వకర్మ భగవానుని” క్రియలుగానే ఎన్ని ఈ ప్రకరణమున పరిశీలన జరుపుదము.

1) జహ్వత్ : “విశ్వకర్మ సూక్తము”లో మొట్ట మొదటగా మనకు అగపడునటి క్రియ “జహ్వత్” అనునది. దానికి హోమము చేసినాడు అని అర్థము. అనగా “విశ్వకర్మ

భగవానుడు” ప్రశ్నయకాలమున లోకముల నన్నింటినీ తనలో ఆవ్యాపిగా వేసికొని (లీనము చేసికొని) హాము చేసినాడని భావము. ఈ క్రియను బట్టి సృష్టిది కార్య ములు ఒక మహా యజ్ఞమనియు, ఆ కార్యములకు కర్త “విశ్వకర్మ” అనియు తెలియుచున్నది. అందుకే ఆయనను “హామా” అని తరువాతి మంత్రము వేర్కొన్నది.

3) నిషసాద : తరువాత మనకు అగపడు క్రియ “నిషసాద” అనునట్టిది. దీనికి ‘ఉండెను’ అని అర్థము. అనగా జగత్కర్మయైన భగవంతుడు సర్వకాల సర్వవస్తులయందు, భూత భవిష్యద్వారమానములయందు కారణమూపుడయియే కాక కార్యరూపుడైకూడ ఉన్నాడని దీని భావము. దీని వలన భగవద్రూపము “అస్తి” అనగా సత్తని తేలుచున్నది.

4) ఆపివేశ : అనగా అంతటాగాని, జీవోపాధుల యందుగాని ప్రవేశించినాడని భావము. “విశ్వకర్మ” సంకల్పమాత్రము చేత జగత్తులను సృష్టించి, ఆ సృష్టించిన జగములయందు అంతర్యామిగాను, జీవుడుగాను, తానే ప్రవేశించినాడని ఇందలి పరమార్థము. ఈ భావమునే తరువాతివైన ఉపనిషత్తులు “తత్ సృష్ట్వ, తదే వానుప్రావిశత్” జగత్కారణ పదార్థము (బ్రహ్మము) జగత్తును జీవులను కూడ సృష్టించి, ఆ ఉపాధులయందు తానే ప్రవేశించెనని తెలియుచున్నది. దీనినే ‘అనుప్రవేశ’ రహస్యము అని

వేదాంతులనుచున్నారు. ఈ క్రియవలన సాధకులు సర్వభూతి హృదయములందున్న జీవులను పరమాత్మ రూపులుగానే భావించి సేవింపవలయుని తెలియవలయును.

4) జిజాన :- అనగా కసెను, పుట్టించెను అని అర్థము.

“విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుడు” సద్వస్తువు నుండి జగత్తులను ‘తండ్రి’యై కనించినియు, ‘విధాత’యై పోసించినించినియు దీని భావము. కాగా కారణమూప పరమాత్మ లేనిదే చరాచర స్వరూప జగము వెలువడదని తెలియవలెను. ఇట్లు కలిగిన జగములు ఆయన (విశ్వకర్మ) యందే కడకు అస్త మించుచున్నవని “అన్యా భు నా యన్తి” అనెడి వాక్యము లోని ‘యన్తి’ అను క్రియ చెప్పాచున్నది. దీనినిబట్టి జగము లనునవి ఆ తత్త్వమునుండియే వెలువడి, తుదకు దానియందే ప్రవేశించుచున్నవని భావము. బంగారము నుండియే పలు రకములైన నగులు సామైంపబడి కడకా బంగారమునందే కలిసి పోవుచున్నవికదా! బంగారు నుండియే పుట్టి దానియందే ఉండి తుదకు దానియందే కలసిపోవునట్లు “విశ్వకర్మ భగవానుని” నుండియే జగములు పుట్టి ఆయనయందే పెరిగి కడకు ఆయనయందే కలసిపోవుచున్నవన్నమాట. ఈ “భువనాయన్త్యన్యా” అనుదానినిబట్టియే తైత్తిశీర్షమౌపనిషత్తులోని “యతోవా ఇమాని భూతాని జాయన్తే, యేన జాతాని జీవన్తి, యత్ప్రయన్యాభి సంవిశంతి” అనెడి వాక్యము బయలుదేరినది. ఈ వివరణనుబట్టి సృష్టించిన బ్రహ్మాయు (త్వపు) పోసించిన విష్ణుపును (మయుడు), లయము చేసిన

రుద్రుడును (మనుబ్రహ్మ) “విశ్వకర్మ”మే అని ఉపాసకులు గ్రహింపవలయును.

5) సమాజయన్త :— “ఆయజన్త” అనగా సమకూర్చు నారని అర్థము. ఆ “విశ్వకర్మ” సృష్టించిన బ్రహ్మ విష్ణువు దులు గాని, లేక మనుమయాదులు గాని, సానగాదులు గాని అజరామరులై లోకులకు కావలసిన వస్తుసామగ్రిని సమకూర్చునారని దీని భావము. అనగా తండ్రియైన “విశ్వకర్మ” వలనే వారుకూడ లోకముల ప్రపృతికి అవసర్థమైన వాటిని సృష్టించి జగత్త్ర్వచ్చత్తికి తోడ్పడినారన్న మాట. దీనినిబట్టి భగవంతునివలనే ఆయన భక్తులును ప్రవర్తింపవలయునని ప్రబోధించినట్టునది.

6) సమకృణ్ణవ్ :— ఈ ధాతువుకూడ “ఆయజన్త” అను క్రియకు పర్యాయ పదముగానే ఉపయోగింపబడినదని గ్రహింపవలయును.

7) అజనిష్ట :— అనగా “అయినాడ”ని అర్థము చెప్పి కొనవలయును. పుట్టుట అనునది భగవంతుని ‘విషయమున పొసగనిది కనుక ఈ అర్థము చెప్పికొనక తప్పదు. అయినను ఖ్యావహరిక దృష్టిలో పుట్టినాడని చెప్పికొనుటకూడ దోషము కాదు. ఆ “విశ్వకర్మ”, బ్రహ్మ (త్వష్ట) దేవుడు గాను, సూర్యచందులుగాను అవతరించెను. రూపుతాల్చేను అని ‘అజనిష్ట’ శబ్ద భావము. దీనినిబట్టి బ్రహ్మయు, సూర్య చందులేకాక, సర్వదేవతా స్వరూపములును మనుష్య, తిర్యగ్గడాదుల రూపములను “ఆయనయే” (విశ్వకర్మయే)

అయినాడని సాధకులు, ఉపాసకులు తెలికగానే ఉపించు కొనవచ్చును. “విశ్వకర్మ సూక్తము”లోని క్రియా పదములలో ఇంతింతటి నిగూఢార్థములు కలవని తపస్సుచే తెలియ వలసియున్నది. అంగుకే “తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ” తపస్సుచేత బ్రహ్మమును తెలిస్తొనును అని ఉపనిషత్తు పలికినది.

8) జనయన్ :- కలిగించినాడు, పుట్టించినాడు అని భావము. ఆ “విశ్వకర్మ” ఒక్కడే ఇతర అవేకు లేకుండా ద్వారా పృథువులతో కూడిన జగత్తును సృష్టించి నాడని భావము. “జనయతి” అనగా పుట్టించుచున్నాడని అర్థము. ఈమాట పరమేశ్వర సంకల్పముతో జీవుల కర్ను లను బట్టి జగత్తు సాగుచున్నదని చెప్పినట్లయినది.

9) వి ఛౌరోత్ :- విశేషముగా వ్యాపించెనని భావము. విచిత్రశక్తికి గల విశ్వజ్ఞాని అయిన ఆ “విశ్వకర్మ” భూ-దివములను తన మహిమచేత (మాయాశక్తి చేత) వ్యాపించినాడని దీని యర్థము. అనగా “ఇందు కలడందు లేదని సందేహము” వలడన్నమాట. దీనిచేత పరమేశ్వరుని సర్వవా పక్త్యము తెలియబడుచున్నది.

10) నిష్ఠతత్తుః :- (నిస్తతతత్తుః) ఈ క్రియా పదములో “నిస్త” అనునది ఉపసర్గ. “తతతత్తుః” అనునది క్రియ. రెంటినీ కలుపగా “నిష్ఠతత్తుః” అగును. “తతు, త్వ్యతు-తనూకరణ్ణః” అనగా తతు ధాతువునకు రూపము (శరీరము లేనిదానికి రూపమును కల్పించుట అని అర్థము. ‘తత్తు’ ఆ

అనగా కొయ్యి మొదలగువాటిని చెక్కి రూపము కల్పించు చున్నాడని అర్థము. “తత్తత్తుః” అనగా రూపము కల్పించేను అని భావము. (ఇది బహువచన క్రియ) ద్వావా పృథువులను సృష్టించినాడని అర్థము. అనగా అదివరకు రూపము లేని ద్వావా పృథువులకు తాను (విశ్వకర్మ భగవానుడు) శిల్పియై రూపములను కల్పించినాడన్నమాట. “విశ్వకర్మ సూక్తము”, ద్వావా పృథువులను మాత్రమే పేరొక్కన్నను, ఆ సృష్టి సకల బహుండ సృష్టియని మనము గ్రహింపవలయును. ‘ద్వావా పృథివీ’ శబ్దములచేత విశ్వస్లపి నంతటినీ చెప్పటి వేద హృదయము. అనగా విశ్వమునువదొక మహా శిల్పమనియు, దానిని నిర్మించినవాడు ఒక ‘విశ్వశిల్పి’ అనియు వేదోదేశ్యము. కనుక నే సృష్టిక ర్తను “విశ్వకర్మ” శబ్దముతో వేదము పేరొక్కస రెండు సూక్తములతో వర్ణనము కొనసాగించినది. క్రియాపదములలో కూడ తత్తత్తుఃతునే ఎక్కువగా వాడినది. ఇందుకు “తత్తత్తుః” అను క్రియాపదమేకాక “అధమత్” అనెడి క్రియాపదమును కూడ వాడినపి, చూచుడు. “బ్రహ్మాణస్పతి రేతా సంకర్మార ఇవాధమత్” సృష్టిక ర్త ఈ లోకములను కమ్మరి (కర్మారుడు) వలె, అథ మత్ = సృష్టించినాడు. “ధమతి” అనగా లోహములను కొలిమిలో పెట్టి ఊది కరగించి వస్తువులుగా చేయుచున్నాడని అర్థము. “శిల్పి అగ్నిం ధమతి” అనగా శిల్పి గొట్టముతో ఊది, నిప్పను రగుల్చుచున్నాడని అర్థము. కనుక ‘అధమత్’, అనగా శిల్పి నిప్పను ఊది లోహములను కరగ

బెట్టి వస్తువులను (విగ్రహదులను) తయారుచేయునట్లు పరమేశ్వరుడు (విశ్వకర్మ) జగములను సృష్టించుచున్నాడని వేదహృదయము. ఈ విధముగా చెప్పటచేత వేదమునకు భగవంతుని ‘శిల్పచార్య’డనుట ఎంతో ఇష్టమని స్ఫుర్తమగుచున్నది. ఇటీ ప్రయోగములు బుగాది వేదములలో పలుతాపుల మనము కాంచగలము. “తత్క్షన ధేనుం కామదుఖాం” బుభువులు కోరికలను పండించెడి ఆపును- కామధేనువును చెక్కినారు (సృష్టించినారు). ఇత్యాది స్థలములయందు ‘తత్కథాతు’ ప్రయోగమును మనము కాంతుము.

11) శిక్ష :- అనగా శిక్షింపుము, నేర్పుము అని అ ము. ఓ “విశ్వకర్మ!” మే మొనర్చు పూజాధ్యానముల చే నీవు వృద్ధిపొందినవాడనై మమ్ములను సత్కార్యములను చేయునట్లు ప్రేరేపించుమని భావము. భగవంతుని యందు భక్తి కలవారు మాత్రమే సత్కార్యములు చేయుదురు. అట్టి మంచి పసులు చేయుటకు భక్తుడీమాటచేత భగవంతుని (విశ్వకర్మను) ప్రార్థించుచున్నాడు.

12) యజస్వ :- యజ ధాతువునకు మంచివనిని చేసి పూజింపుము అనియు, యజ ము చేయుమనియు అర్థములు. భక్తుమ భగవంతుని తన శరీరమునందు ప్రవేశించి తన బుద్ధులను మార్చి ఆయననే (విశ్వకర్మ భగవానునే) సత్కార్యము నెఱవేర్పుమని ప్రార్థించుట ఈ క్రియద్వారా జరిగినది. ఇట్లనుటచేత ప్రతివాడును తానొక యజ్ఞ కర్త వలె సత్కార్యములు చేయవలెనని సూచితమగుచున్నది.

13) వ్యోదధాత్త :- “వ్యోదధాత్త” అనగా ‘ఉంచి నాడని’ భావము. “విశ్వకర్మ” సీటియందు నానారూప మైన జగదీఖజమును ఉంచినాడని సారాంశము. జగత్తు ఏక రూపమైన తననుండి నానారూపములుగా భాసిల్లునట్లు చేయుటకు ఆయన సంకల్ప బీజమే హేతువని ఇందలి పరమార్దము. తరువాతి క్రియ “అజనక్” అనునది. ఇది “అజనిష్టా” అను క్రియా పదము వంటిదే. అల్సై “అదదృం హంత్” అను క్రియా పదము కూడ విస్తరించినాడు” అను నర్థమున ప్రయోగింపబడినది. ఇది ‘స్థితి’ లేక ‘వృద్ధి అగుట’ అను క్రియను చెప్పాను.

14) అప్రథీతామ్ : అనగా ‘సృష్టించెను’ అనియు, ‘వ్యాపించెను’ అనియు లేదా సృష్టించి అందు వ్యాపించి నాడనియు చెప్పుకొనవచ్చును. పరమాత్మ (విశ్వకర్మ) తనకు భిన్నముగా తోచడి జగద్వస్తువులను సృష్టించి వాటియందు, లోపల వెలుపల అంతటా తానే వ్యాపించి వాటి రూపముగా కనబడుచూ, తన రూపమును ఇతరులకు కనబడనీయకున్నాడని తెలియనలసియున్నది.

15) సంనమతి (భాషుభాషం) :- ఆ “విశ్వకర్మ” చేతులవంటివైన జీవులు చేయు ధర్మాధర్మ (పుణ్య, పాప) రూప కార్యములచేత వారిని లోబరచుకొనుచున్నాడు. లోకములో ఏ జీవిగాని స్వతంత్రుడు కాడు. ఆతడు తాను చేసికొన్న పూర్వజన్మ కర్మలవలన ఆతని భవిష్య వితము కొనసాగుచుండును. ఆ కర్మలను ఆధార

ముగా చేసికొనియే భగవంతుడు జీవులకు సుఖ దుఃఖములను చేకూర్చుచుండును. ఎవడైనను “పుణ్య ఫలములనే అనుభ వింతును. పాపఫలములతో నాకు సంబంధము లేదు” అను టకు వీలులేదు. భగవంతుడు నెత్తిన మొట్టి వారివారిజే వారి కర్మల ఫలములను అనుభవింపచేయచుండును. ఈ విషయ మునే ‘సంనమతి’ లోబఱచుకొనుచున్నాడు అనెడి క్రియ చెప్పాచున్నది. కనుక సుఖజీవనమును కోరువాడు మంచి పనులనే చేయవలయును కాని చెడ్డపనులను చేయరాదు. జీవితము సంతటినీ ఒక యజ్ఞముగా భావించి నడచుకొనవలయు నని తేలినదన్నమాట.

16) ఆహారమేమ : - అనగా పిలుతుముగాక! అని అర్థము. మానవులు జీవిత కాలమున ఎందరినో పిలుచుచుందుడు. తలచుచుందురుకూడ. కాని భగవంతుని పిలుచువారు, తలచువారు చాలా తక్కువగా నుందురు. అందును మన స్వార్థిగా పిలుచువారు, తలచువారు ఇంకా మిక్కిలి తక్కువ. అయినను భగవంతుడు అందటి మనసులలోనే ఉండియున్నాడు. ఆయనను పిలుచుటకు, తలచుటకు ఏ ఆర్థాటములు చేయనక్కరలేదు. ఏలయన ఆయన నీ మనస్సులోనే సన్నిహితుడై ఉన్నాడుకదా! (సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః.)

17) టోషతే : - అనగా భగవంతుడు నేనుచేయు పను లను అంగీకరించుగాక అని అర్థము. భక్తుడు హృదయ పూర్వకముగా పిలిచివప్పడు (ధ్యానించినవుడు) సాధుశీలు

చును, విశ్వశంభువును అయిన “విశ్వకర్మ భగవానుడు” జాగుచేయక ఆ భక్తుని మొరలు ఆలకించి ఆత్మానర్థు కార ములకు మెచ్చి ఆతని ననుగ్రహించునని ఇందలి రహి య్యము.

18) ముహ్యంతు :- అనగా మోహపదుదురు గాక - ఓడిపోదురు గాక! అని అర్థము. సాధారణముగా దుష్టక్తులు సత్కార్యములకు విఫ్పుములను ఆపాదింప చూచుండును. అట్టి దుష్టక్తులు (లేదా దుష్టులు) ఈ భగవదుపాసకునిపై ప్రవర్తించినచో ఓటుమి చెందుగాక అని ఇందలి భావము. అస్తి. దుష్టక్తులు సన్నగిల్లి, శిష్టక్తులు విజృంభించిన నాడు, కర్తృతు జ్ఞానమనెడి పుత్రుడు పుట్టితీరును. శారీరక ముగా అట్టి సత్పుప్రతుడు పుట్టుట యేగాక జ్ఞానపుత్రుడు కూడ ఉదయింపవలెనని “ఇహో స్వాకం మఘవానూరి రస్తు” అనెడి 15వ మంత్రము రొఱక్కు చివరి పాదము చెప్పాచున్నది.

19) అక్షణో : అనగా చేయుమని భావము. అనగా తనకు జ్ఞానపుత్రుని ప్రసాదించి తనను మోషోర్హూని చేయు మని ఈ క్రియగల వాక్యమునకు అంతర్గతము. సమనమన్తాలోబడుదురుగాక! నిన్న ఉపాసించు భక్తులు ఇతరులకు భయంకరులై వారికి లోబడకుండురుగాక! అంతేకాదు. ఆ ఇతరులు నీ భక్తులకు లొంగిపోయి ప్రవర్తింతురుగాక!

20) జాపుత : “జాపుతా విశ్వకర్మజే విశ్వాపో మర్యాదం హవిః” అను వాక్యములోనిది ఈ క్రియ. నవీ

నదములకు తండ్రియు, సముద్ర స్వరూపుడును అగు “విశ్వ కర్ణ పరమాత్మ”కు సర్వకాల సర్వవస్తులయందు శాశ్వత మైన హావిస్నును ఇచ్చి సింహమ కర్ణరూప యజ్ఞము చేయు మని ఇందలి భావము. ఇది జీవుల నుదేశించి వేదమాత ఇచ్చిన సదుపదేశమన్న మాట. ఈ “యజ్ఞర్వేదియ విశ్వ కర్ణ సూక్త” మంత్రములు 16 రింటిలోను “సముద్రాయ వయునాయ” అనికి 17వ మంత్రములోను వాడిన క్రియా పదములు ఈ విధముగా నున్నవి. అందు కొన్ని “విశ్వకర్ణ పరమేశ్వరు”నకు ఆయన పుత్రులకు సంబంధించినవి కాగా మరికొన్ని ఇతర కర్తలకు సంబంధించినవి అగుచున్నవి. “విశ్వకర్ణ భగవాను”నకు ఆయన సృజించిన బ్రహ్మలకు (పూర్వ బుధులకు) సంబంధించినవి ఇవి :- 1) జహ్యత్త 2) నిషసాద ఓ) ఆవిషేష 4) జనాన క) సమాయజ్ఞ 6) సమ కృష్ణ 7) అజనివ్ 8) అభవత్ 9) వ్యదభాత్ 10) అజనన్ 11) అదదృంహంత 12) అప్రథేతామ్ 13) నమాతి 14) జనయన్ 15) దౌక్షోత్ 16) నిషుత్తత్తుః 17) అధ్యతిష్ఠత్ 18) శిష్టా 19) యజ్స్వ 20) జోవతే 21) యజ్స్వ 22) అకృణోః.

ఈక ఇతర కర్తలకు సంబంధించిన క్రియా పదములను చూతము :- 1) మదస్తి 2) యంతి ఓ) న విదాధ 4) చరంతి 5) దక్రే 7) సమగచ్ఛున్త 7) ఆసీత్ 8) ఆహువేమ 9) ముహ్యంత్తు 10) అస్తు 11) సమనవున్త 12) జహుత.

“విశ్వకర్ణ పరమేశ్వరు” నకు ఆయన పుత్రు

లకు సంబంధించిన క్రియాపదములలోను, ఇంకను ఇతర క ర్తులకు సంబంధించిన క్రియాపదములలోను, ఏకార్థము గల క్రియాపదములు కూడ కలవు. ఉదా : “అసీత్-అభవత్”, “సమాయజ్ న్త-సమకృణ్యవ్” ఈ మొదలైనవి. వీటిలో దాదాపు ఇరువది క్రియాపదముల యొక్క అర్థమును “విశ్వకర్మ” క్రియలుగా వివరించినాము. ‘జూహుత’ అను క్రియమానవుల నుదేశించి చెప్పినట్టిది. అట్టే భగవంతు నుదేశించి “శిక్ష” యజస్వ ఇత్యాది క్రియలు వాడబడినవి. వీటిలో ‘విశ్వకర్మ కర్తృకముగా’ వాడబడిన క్రియలు ఆ దేవుని (విశ్వకర్మ భగవానుని) మహిమలను చెప్పినట్టివి. “యజస్వ”, “జూహుతా” ఇత్యాది పదములు ఆయనను పూజించడి, ధ్యానించడి భక్తుల నుదేశించి చెప్పినట్టివి. ఈ విధముగా విశ్వకర్మ రూప, నామ, క్రియలయొక్క విశేషములను వాటి మనముచే సాధకులు పొందవలసిన ఉన్నత స్థితిని సంగ్రహముగా యథాశక్తి వివరించుటయైనది. మాకు తెలిసిన ఇంక మతోన్ని విశేషములను గ్రంథము పెరిగిపోవునను భయముచే వివరింపజాలమైతిమి. ఉత్తమ సాధకులగువారు తమ బుద్ధి కౌశలముచేతను, తాము పయనించడి తత్వమార్గమునందలి సాధక బాధకముల చేతను ఉపాంచి, తెలిసి కొనుచు, తమ ఆధ్యాత్మిక ప్రయోగమును గమ్యము చేరు వరకు కొనసాగించి ధను లు కావలయునని కోరుచున్నాము. ఇట్టి “విశ్వకర్మ పరమశ్వరు”ని స్తోత్, పూజా, జ్ప, ధ్యానాదులను గూర్చి పిమ్మటి అధ్యాయమున తెలిసి కొండము.

విశ్వకర్మ పర స్వరూపము

“పరము, అపరము” - అను రెండు మాటలను మనము ఎక్కువగా వినుచుందుము. అనగా అవి ఒకదానికంటే ఒకటి వేత్తనవని అర్థము. ‘అపరము’ కంటే పరము, ‘పరము’ కంటే అపరము వేత్తని సారాంశము. ఇహ పరలోకము లన్నప్పాడు కూడ ఇహ మనగా ఈ లోకమనియు, ‘పర’ మనగా దీని కంటే వేత్త భిన్నముగా ఉన్న లోకమనియు తెలిసి కొందుము. అట్టే ‘అపర’ మనగా (ఇహము) ఈ లోకము (ఇది) అనియు. ‘పర’ మనగా దీనికంటే భిన్నమైన మనకు గోచరింపని మతియొకటనియు తెలియుచున్నది కదా! కనుక “విశ్వకర్మ పర స్వరూప” మనగా మనకంటి కగపడు ఈ లోకముకాక, దీనికంటే భిన్నమైన మనకు గోచరింపని ఇంకొక ‘పర స్వరూప’ మని గ్రహింపవలసియున్నది. దీనినిబట్టి “విశ్వకర్మ” యొక్క ‘పర’, ‘అపర’ స్వరూపములను బుగ్యజుర్వ దీయములైన విశ్వకర్మ సూక్తములను బట్టియు, ఉపనిషత్తులను బట్టియు విచారింశము.

“విశ్వకర్మ సూక్తము “య ఇమా విశ్వా భువనాని జహ్య దృష్టితా నిషపాద పితాసః” అని. “విశ్వకర్మ” విశ్వ ప్రభక్రూండములను ప్రశయ కాలమున తనలో ఆపాతి వలె లీసము చేసికొనినాడని ప్రారంభమగుచున్నది. వెంటనే “స ఆశిషా ద్రవిణమిచ్ఛ మానః పరమచ్ఛదోపర ఆవివేశ” అట్టి “విశ్వకర్మ” మనస్సంకల్పమాత్రము చేత మతల జగత్తులను (జీవులను) సృష్టించి వారి వృద్ధయములందు తానే జీవ

రూపముగా ప్రవేశించినాడని చెప్పినది. కాగా ఇక్కడ జీవేశ్వరేక్య రూప అధైవతము సిద్ధమైనదన్నమాట. ఆవల దివము, పృథివి, ధాత, విధాత, దుద్రుదు, సూర్యచంద్రులు మొక్కలైన నానా దేవతల స్థాపిని వర్ణించడి మంత్రములు కలవు ఇక “విశ్వతశ్చయురుత విశ్వతో ముఖో, విశ్వతో హస్తంత విశ్వతఃపాత్” అను మంత్రములో జగద్రూపముగా తోచిన “విశ్వకర్మ” యొక్క బాహ్యరూపమంతయు బహు విధములుగా వర్ణింపబడినది. అట్లు వర్ణించి, ఈ నానా దేవతలుకాని, ద్వావా పృథువులు గాని తన స్వరూపమే అని, “యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ” అనియు, తానే వేదప్రస్తు అని “వాచస్పతిం విశ్వకర్మామూతయే” అనియు మంత్రములు చెప్పినవి.

పిమ్మట ఇంకొక మంత్రములో “విశ్వకర్మ” యొక్క పర స్వరూపము ఇట్లు వర్ణింపబడినది.

“పరో దివా పర ఏనా పృథివ్య
పరో దేవేభి రస్తురై ర్షపాయత్.”

అనగా సర్వులు అనుభూతికి ఉచ్చుకొనదగిన “విశ్వకర్మ” యొక్క పర స్వరూపము ఈ భూలోకమున కంటెను, స్వర్గాది లోకములకంటెను, దేవతల కంటెను, అసురుల కంటెను భిన్నమైనది, పరమైనది అని చెప్పబడినది. దానిని పరమనుటచేత మనము అనుభవించడి భూలోకాది స్వర్గపర అతము గల లోకములు గాని, దేవాసుర మనువ క్రిమికీట జడములతో గూడిన లోకములుగాని ‘అపర మని

తేలుచున్నది. కనుక “విశ్వకర్మ భగవానుని” జగత్కారణ స్వరూపమును “పరో దివా పర ఏనా పృథివ్యా పరో” అనిడి మంత్రము పేరొక్కన్నదన్నమాట. సమస్త సాధక కోటియు పొందదగిన భగవంతుని ‘పర’ స్వరూపము ఇదియే ॥న్న మాట. సర్వ జగత్తులకంటె విలక్ష్ణమైన యట్టి పరమేశ్వరుని ‘పర స్వరూపమే’ మనము పొందదగినదన్న మాట. దీనిని గూర్చియే విశ్వకర్మ సూక్త మంత్ర మింకొకటి “న తం విదాధ, య ఇదం జజానాస్య ద్వ్యామ్మాక మంతరం భవాతి” ఓ మానవులారా! ఏ జగత్కారణము, ఈ జగద్రూప కార్య మును తోపింపచేసినదో, ఏది మించో జీవ స్వరూపముగా ఎలుగుచున్నదో దానిని మించెఱుంగకున్నారయ్యా, అన్నది. ప్రతి వ్యక్తియు విశ్వకారణ వస్తువు యొక్క ఈ పర స్వరూపమును ఎత్తింగిననేళాని ముక్కుడు, అమృతుడు కాదన్న మాట. విష్ణు మంత్రమైకటి “విశ్వకర్మ” యొక్క ఈ పరమ స్వరూపమును ఇట్లు పేరొక్కన్నది-

“తద్విష్టః పరమం పదం

సదాపశ్యాంతి సూరయః

దివీవ చతు రాతతమ్.”

బుగ్గే. 1-22-20.

విష్ణుని యొక్క పరమపదమైన ఆ తత్త్వమును సూరు లైనవారు ఏ అడ్డంకి లేకుండా ఎల్లప్పుడు చూచుందురు. అదే తామైయందురని భావము. ఇక్కడ “విశ్వకర్మ” యొక్క పరస్వరూపము, విష్ణువునకు పరమపదమని చెప్పాట చేత అది విష్ణువుకుగూడ కారణము, జన్మపొతువని తెలియు

చున్నది. కనుక విష్ణుని యొక్క పరమ పదమనగా “విశ్వకర్మ” యొక్క పరస్యరూపమే అని గ్రహింపవలయును. ఇందుకు ఉండాహారింపబోవు “ధాతా విధాతా పరమోత్సందృక్” అను మంత్రమేకాక, యజుర్వేదము నందలి వసురుద్రాదిత్యలను కన్నది “విశ్వకర్మయే” అనెడి మంత్రమును ప్రమాణమే. దానిని మదీయ యజుర్వేద దర్శనమునను, బుగ్గేద దర్శనములందును గూడ కాంచవచ్చును. ఇప్పుడు “విశ్వకర్మసూక్త” మంత్రమును చూతము. “విశ్వకర్మమనా యద్విషాయా, ధాతా, విధాతా పరమోత్సందృక్” అన్న “విశ్వకర్మసూక్త” మంత్రములో వేరొకైన బడిన, విషాయా (రుద్రుడు), ధాతా (బ్రహ్మ), విధాతా (పోషకుడైన విష్ణువు) అనువాదు త్రిమూర్తులే. కావున త్రిమూర్తులకు గాని, పంచ బ్రహ్మలకుగాని, సూర్య చంద్రాదులకుగాని సృష్టికర్త “విశ్వకర్మయే” అని సూక్తము చెప్పుచున్నందున, విష్ణువునకు జననకారణమైన పరమ పదము. “విశ్వకర్మ” యొక్క పరస్యరూపమే. ఈ సందర్భమున విష్ణు, విశ్వకర్మసూక్త మంత్రములు ఏకిభవించుట పాతకులు గమనింపవలయును. ఉపనిషత్తులు గూడ (కరివల్లి) విష్ణుని యొక్క పరమ పదమును వేరొకైనుట గమనింపదగును. “విజ్ఞానసారధిర్యస్తమనః ప్రగ్రహావాన్నరః, సోఽధ్వనః పారమాప్యైతి తద్విష్ణోః పరమం పదమ్” (కరివల్లి అ-1, వల్లి-3, మంత్రం-9) విష్ణు-విశ్వకర్మలకు అభేదముకూడ మాదర్శనములందు నిరూపింపబడుట పాతకులు గమనింపదగును.

ఇక తైతీరీయ బ్రహ్మవందవల్లి ఏమనుచున్నదో
చూతము-

“ఓం బ్రహ్మవిదా ప్స్తుతి పరం, తదేనొభ్యుక్తా-

సత్యం జ్ఞాన మనసం బ్రహ్మ. యో వేద నిహితం

గుహాయాం పరమేన్యోమణ. సౌంశ్ను తే సర్వా

నాటమాక్త బ్రహ్మణ సహ విషిచ్చ తేతి.”

ఈ బ్రహ్మవేత్త పరమును పొందును. బ్రహ్మ
మనగా సత్యము, జ్ఞానము, అన్నము అయి సర్వుల యొక్క
వ్యాదయ గుహలోను, సర్వమునందును ఆకాశ మువలె
ఉన్నట్టిది. అట్టి బ్రహ్మము నెఱింగినఖాడు సమస్త కామ
ములు పొందినవాడువలె ఆనందించును అని భావము.
“విశ్వకర్మ సూక్తము” విశ్వకర్మ యొక్క పర స్వరూపము,
భూ-దివముల కంచెను, దేవాసురుల కంచెను పరమైనదని
చెప్పగా అట్టి “విశ్వకర్మ పర స్వరూపము”నే బ్రహ్మవేత్త
పొందునని తైతీరీయోపనిషత్తు చెప్పినది. కాగా ‘బ్రహ్మ
జ్ఞానము’ కాని, ‘విశ్వకర్మ జ్ఞానము’ గాని ఒక్కటే అనియు,
రెంటిచేతను సాధకులు పొందునది ‘పరమే’ అనియు తెలియు
చున్నది. విశ్వకర్మ మంత్రము “గుహాయత్” వ్యాదయ
గుహలోనున్నది, విశ్వకర్మతత్త్వమని చెప్పగా, తైతీరీయోప
నిషత్తు “యో వేద నిహితం గుహాయామ్” అని బ్రహ్మ
తత్త్వముకూడ వ్యాదయ గుహలో నున్నదే అని చెప్పినది.
కాన బ్రాహ్మణారణ్యక ఉపనిషదాదులకు మూలము
(మొదటిది) “విశ్వకర్మ సూక్తమే” అని తెలియవలసి

యున్నది. ఇందుకెన్నియో మంత్రములను ఉదాహరింప వచ్చును. ఇప్పుడు మండకోపనిషద్స్నాతమును చూతము..

“దివోయ్యమూర్తః పురుషః,
స బాహ్యభ్యంతరో హ్యజః,
అప్రాణో హ్యమనా— భ్రో
హ్యత్కరా త్వరతః పర..”

— 2-1-2

తా॥ జగత్కరణ పస్తునైన విశ్వకర్మ లేక పునుమడు, బ్రహ్మము దివ్యుడు. మూర్తి (ఆకారము) లేని వాడు. లోపల వెలుపల అంతట నిండిన అజుడు (పుట్టుక లేనివాడు). ప్రాణము కాని, మనస్సు కాని ఇంద్రియాదులు కాని లేని స్వచ్ఛుడు. అంతేకాదు. అత్మరుడైన జీవుని కంటెను, పరలోకములకంటెను పరుడైనవాడు. “పరతః పరః” అనుటచేత సామాన్యల దృష్టిలో ఏది పరమో, పచుడో దానికంటెను పరమును, పరుడు అయినది ఆతడే. ఆ విశ్వకర్మయే అన్నమాట. ఈ మంత్రము—‘పర’ శబ్దమును, ‘పురుష’ శబ్దమును గూడ ప్రయోగించి “విశ్వకర్మ సూక్త, పురుష సూక్త ములు” రెంటిని కూడగట్టు కొన్నది. “గుహయత్”, “నిహితం గుహయాం” అన్న మాటలు రెండును శ్వేతాశ్వతర మంత్రమున ఇట్లు దర్శనమిచ్చును.

“ఏవదేవో విశ్వకర్మ మహాత్మా
సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః.”

ఆ మంత్రములలోని గుహయే ఇందు హృదయ

మైనది. హృదయమన్నను, హృదయ గుహయన్నను ఒక టియే. ‘గుహ’ శబ్దమునకు “పంచకోశము” లనెడి గుహయనియు అర్థము చెప్పినారు. ఆ కోశములే అన్న మయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనందమయములైన అయిదును. అనేకోపనిషత్తులు ‘పర’ శబ్దమును వాడినవి. ఇక “భగవద్గీత” ఎల్లు దానిని వాడినదో పరిశీలింతము.

“అవజ్ఞన న్ని మాం మూర్ఖా, మానుషీం తనుమాళితమ్,
పరం భావమజానన్తో మమభూతమహేశ్వరమ్” — 9-11

తా॥ సర్వభూతములకు కారణమును, జాసకమును అయిన నా పరభావము నెఱింగక మానవ శరీరమును ధరించిన నన్న అజ్ఞానులు అవమానించుచున్నారు. ఇందలి పర భావము “విశ్వకర్మ సూక్తము” లోని “విశ్వకర్మ” యొక్క పరస్వరూపమేకాని భిన్నము కాదు. పరమేశ్వరునికి పర స్వరూపమొకటీ, జగత్ప్రారూపమొకటీ రెండు రూపములుండును. జగద్రూప మెప్పుడును మోహమును కలిగించి సంసార కారణమగుచుండును. పరస్వరూపమేనో ముక్కే హేతువగుచుండును. “విశ్వతశ్చిత్తు రుత విశ్వతోముఖః” అని చెప్పినది, భగవంతుని జగద్రూపముకాగా, “పరోదివా” అన్న మంత్రములో చెప్పినది ‘పర’ స్వరూపము. ఇంకను గీత—

“పురుష స్న పరః పార్థ భక్త్యు లభ్యస్విన్యయూ,
యస్యాన్సంస్థాని భూతాని యేన సర్వమిదం తతమ్”.

తా॥ ఎవనిలోపల జగములన్నీ యున్నవో, ఎవనిచేత అంతయు వ్యాపింపబడియున్నదో ఆ పరపురుషుడు అనన్య భక్తి చేత మంత్రమే హందదగినవాడు. ఈ పరపురుషుడు విష్ణు-విశ్వకర్మల స్వీరూపుడే. గీత 14వ అభ్యాయము నారం భించుచు భగవానుడు ఇట్లనినాడు.

“పరం భూయః ప్రవక్తోయిమి జ్ఞానానాం జ్ఞానముత్తమం యద్జ్ఞాత్మ్యమునయస్సర్వే పరాం సిద్ధిమితోగతాః”

— 14.1.

తా॥ ఓ అర్జునా జ్ఞానములలోనికెల ఉత్తమమైన ‘పర’ జ్ఞానమును గూర్చి నీకు చెప్పచున్నాను. ఈ జ్ఞానము నెఱింగి మునులందఱు ‘పర’ సిద్ధి నందినారు.

“నాన ఽ గుణేభ్యః కర్తారం యదా ద్రష్టానుపశ్యతి,
గుణేభ్యశ్చ పరం వేత్తి మద్భావం సౌభాగచ్ఛతి.”

— 14.19.

తా॥ శరీర దష్ట అగువాడు ‘గుణములే’ కర్త లనియు, ‘తాను’ కాడనియు ఎప్పుడెఱుగునో, గుణములకంటే పరుడ నయిన నన్నెప్పుడెఱుంగబాలునో, అప్పుడే నా భావమును హందుచున్నాడు. జీవు డీశ్వరుడు, ఆత్మ పరమాత్మ, జనుడు “విశ్వకర్మ” అగుచున్నడన్నుమాట. కనుక బ్రహ్మ విష్ణువుడు లణో గూడిన గుణమయ ప్రపంచము అంతయు ‘అపర’ మనియు, గుణములకు పరమైన తత్త్వమొక్కాఁ ‘పర స్వీరూప’ మనియు తెలియుచున్నది. ఇట్టి గీతోపనిషత్తుల భావములన్నింటికి విశ్వకర్మ సూక్తములోని “పరోదివా పర

ఏనా పృథివ్యా పరః” అనెడి కుంతిమే మూలమని
గ్రహింపవలసి యున్నది.

విశ్వరూప సందర్భం యోగములో సదసత్తులకు
రెంటికీ గూడ పరమైన తత్త్వము “నీవే” అని దిగువ లైంక
మన్నది-

“అన్న దేవేళ జగన్నివాస

త్వమత్తురం సదపత్తత్తురం యత్.” — 11-87

తా॥ ఓ అన్నా! దేవతాపథూ! జగములకు నివాస
మైనవాడ్! ఊన్నట్టుగా, లేన్నట్టుగా తోచెడి యే సదసత్తులు
గలవో ఆ సదసత్తులు రెంటికీ కారణమూ, పరమూ అయిన
అష్టుడవు (శాశ్వతుడవు) నీవే! ఇట్లనుటచేత “నాసదీయ
సూక్తము” లోని “నాసదానీ న్నో సదానీత్” అనెడి
భావము చెప్పబడినట్లయినది. ఈ విధముగా “విశ్వకర్మ”
అమ్రిత పరస్వరూపము విశ్వకర్మ సూక్తములో చెప్పబడి
వదే, గీతోపనిషదాది గ్రంథములలో విస్తరింపబడి పున
దుద్ధాటింపబడినది. అంతేకాదు ఈ పరాపర స్వరూపము
లకు గూడ అతీతమైనది “విశ్వకర్మ” స్వరూపము,
తత్త్వము. అది ఇట్లు శ్వేతాశ్వత్తరములో ప్రవచింపబడినది—

“యస్మా త్వరం, నా పరమస్తి కించిత్

యస్మాన్నాణైణా వ జ్యోత్స్నాస్తికశ్చిత్

— తు ఇవసబ్రో దివి తిష్ఠత్యేకః

ఉనేదం పూర్ణం శురుషేష పర్వం.

— 3-9.

తా॥ ఏ జగత్కారణ వస్తునుకంచె పరము కాని,

అపరముకాని లేదో, దేసికంటె చిన్నదికాని పెద్దదికాని లేదో అట్టి పురుషునిచేత న ము పూర్ణమై యున్నది. ఈ చెప్పబడిన తత్త్వము సర్వతీ మైనది. జాగ్రత్త, స్వప్న, సుషుప్తులను కడకు సమాధిని కూడ దాటి సర్వతీతమై ప్రకాశించుచునట్టిది. అదే “విశ్వకర్మ తత్త్వము”. తత్త్వమసి = అదే నీవు. సోఖం = అదే నేను. “అవం బ్రహ్మాఖస్మి, అవం విశ్వకర్మాఖస్మి” నే నా బ్రహ్మమునే, జగత్కారణ జగత్ప్రాయాప విశ్వకర్మనే. “య ఏ తద్విదు రమ్మతాస్తే భవత్తి” ఈ విధముగా ఎఱుంగువారు అమృతులగుదురు.

బుగ్గేద ప్రథమ మండలము నందలి 16కివ సూక్తము నకు మోక్ష సూక్తమని పేరు. అందలి దిగువ మంత్రము కూడ “విశ్వకర్మ” యొక్క ‘పరపరమ’ స్వరూపములను గూర్చి యిట్లు చెప్పచున్నది. వాటి సాదృశ్యములను పరిశీలింతము :-

“బుచో అత్తరే పరమే వోయ్యమణ
యస్మిణ దేవా అధివిశ్వ నిషేధుః,
యస్తన్న వేద కిమ్మచా కరిష్యతి?
య ఇత్తద్విదుస్త ఇమే సమాసతే.”

— బు. మండ-1, మంత్ర-39,

టీక : బుచః=వేదముల పుట్టుకకు వేతువైనదియు. అత్తరే=నాశరహితమైనదియు, వోయ్యమణ=ఆశము వలె సర్వవ్యాపకత్వము కలదియునకు, యస్మిణ=పరమేషావ విశ్వ

కర్మనామక పరవస్తువునందు - పరమాత్మయిందు, విశ్వేదేవా
 = సమస్త దైవశక్తులు, అధినిషేధుః = నివసించి (ఆధారపడి)
 యున్నవో; తత్త్వం = అట్టి జగత్కారణమును, యుః = ఎవడు,
 న వేద = ఎత్తుగడో; అట్టివాచు, ఖుచా = ఆ బుధ్వచేత
 (వేదవాజ్గ్యయము చేత), కింకరిష్యతి = ఏమి చేయగలదు!
 జగత్కారణము నెతుంగుటకు వేదమును సాధనముగా చేసి
 కొనకున్నచో, అది వానికి నిష్పయోజనమని భావము.
 అనగా వేదము నీకు అష్టరత్త్వము నెఱింగించిననే సార్దుక
 మనియు, కర్మ మార్గమున ప్రవేశ పెట్టినచో నిష్ఫలమనియు
 రహస్యము. యే ఇత్తే = ఎవరయితే, తద్విదుః = అష్టర పర
 తత్త్వమును ఎతుంగుదురో, త ఇమే = అట్టివారు, ఆ జగ
 త్కారణ స్వరూపమునందు, సమాసతే = ఉండురు.
 తద్వాపులేయై దానియందే లీనుతై అమృతులగుదురని
 భావము.

ఇక ఈ మంత్రమునకును, విశ్వకర్మ సూక్తమునకును
 గల సాదృశ్యము (పోలిక) లను పరిశీలింతము.

ఈ మంత్రము బుధ్వంల (వేదముల)కు ‘భగవంతుడు’
 జన్మిషానము (కారణము) అన్నది. విశ్వకర్మ సూక్తమేమో
 “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణమూతయే” వాక్యాలకు. అనగా
 వేదములకు “విశ్వకర్మ” అధిపతి (జనకుడు) అన్నది. మం
 త్రము జగత్కారణమును ‘పరమము’ అనగా. సూక్తమేమో
 “పరోదివా పర ఏనా పృథివ్యాః” ఆ “విశ్వకర్మ”భూ-దివము
 లకు, సురాసురులకు ‘పరుడని’ అన్నది. ‘పర’ శబ్దమును

సూక్తము వాడగా, ‘పరమ’ శబ్దమును మంత్రము వాడినది. “పర-పరమ” అను రెండు మాటలకును అవ్యాలిది, ప్రేషమైనది అనియే అర్థము. కనుకనే విష్ణు మంత్రము కూడ “తద్విష్ణోః పరమం పదం, సదాపశ్యితి సూరయః” అన్నది. ఇంకొక మంత్రములో “విష్ణోః పదే పరమే మధ్య ఉత్సుక్” అన్నది. “వోయిమన్” శబ్దమును మంత్రము వాడగా, తైతిరీయము. “యో వేద నిహితం గుహయాం పరమేవోయిమన్” అన్నది. కాగా “బుచో అక్షరే” అను మంత్రము విశ్వకర్మ సూక్తమునకును, తైతిరీయాపనిషత్తునకును అనుగుణముగా కొనసాగినదన్నమాట. “యస్సున్న వేద కిమృచా కరిష్యతి” అని మంత్రమనగా విశ్వకర్మ సూక్త మేఘా “న తం విదాధ య ఇదం జజాన” అన్నది. “య ఇత్తద్విదు స్త ఇమే సమాసతే” అని మోక్షసూక్త మంత్రమనగా, పురుష సూక్త మేఘా “తమేవం విద్యా నమృత ఇహభవతి, నాన్యః పంధా అయినాయ విద్యతే” అనియు, “తమేవ విదిత్యా అతి మృత్యుమేతి” అని రెండుమారులన్నది. ఈ విధముగా మోక్ష, పురుష, విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రములకు, ఉపనిషద్గ్రంతములకు గల సాదృశ్యములను సాధకులు గమనించి “జగత్కారణ విశ్వకర్మ తత్త్వమును” పరిపూర్ణముగా ఆక్రించుకొనవలసి యున్నది.

మోక్ష సూక్త ములోని మటియొక మంత్రమునకును, విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రమునకును గల అధ్యైత పరత్వమును గూడ పరికింతము.

“ద్వాషసుప్రాణ సయుజా సఖియా
సమానం వృక్షం పరిషస్వ జాతే,
తయోరస్యః పిస్పలం సాగ్ద్యతి,
అనశ్నేష్టానోయ్ ఆధిచా తి.” — 1.164.20.

ఈ మంత్రము సంసార వృక్షము నాశయించి యున్న జీవేశ్వరులను రెండు ‘పత్నులుగా’ వర్రించినది. దీనికి దైవతాదైవత, విశిష్టాదైవత పరములుగా, వేరువేరు అర్థములను చెప్పాకొన్నారు. కానీ అదైవతార్థమే “విశ్వకర్మ సూక్తము” నకు ఇష్టమైనది.

“యస్మిన్ పరమే, విశ్వే దేవా, అధినిషేషుః” ఏ పర వస్తువు సందు ‘ఎల్ల దేవతలు నివసించియున్నారో’ అని యుండగా, విశ్వకర్మ సూక్తం 6, 7 మంత్రములలో “యుత్త
దేవా స్ఫుగచ్ఛన విశ్వే” ఏ విశ్వకర్మ తత్త్వమున ‘సద్గ్య
దేవతలు కూడియున్నారో’ అని యున్నది. ఇదే మాట
6, 7 మంత్రములలో నుండి, జగత్కారణ తత్త్వము ఒక్కఁచే
అని తెలుపుచున్నది. అల్స్ “యో దేవానాం నామధా ఏక
వివ” అనెడు విశ్వకర్మ సూక్త వాక్యము కూడ ఊకే “విశ్వ
కర్మ” సర్వ దేవతల నామ రూపములను తాల్చుచున్న
డన్నది. ఈ భావమునే మోక్ష సూక్తములోని “ఇంద్రం
మిత్రం వరుణ మగ్ని మాహురథా” (మాహము 11వ పేజి)
అనెడి మంత్రమును చెప్పినది. ఇట్టి సాగ్దుశ్వములు పర
తత్త్వముయొక్క ఏకతత్త్వమును స్పృష్టము చేయుచున్నవి కదా!

“విశ్వకర్మ దిశాంపతి స్ఫునః ప్రజాన్మాతు, సౌంసౌర్

న్యాతు తస్టైనమః” అని యజుర్వేద మనుచున్నది. దిక్కులను ఎనిమిది అని (అష్ట దిక్కులు) అందఱకు తెలుసు. అవియే తూర్పు మొదలైనవి. “దిశాం పతిః” అనగా దిక్కులమయమైన ప్రపంచమునకు ప్రభువని అర్థము. బ్రహ్మక్క దిక్కు ఎంతదూరము పోయినను అంతము కాదు. కనుక అష్ట దిక్కులకు లోబడియే ప్రపంచమునది ఉండును. కాగా “విశ్వకర్మ” దిజ్ఞయమైన జగమును సృష్టించి పాలించు ప్రభువని భావము. ఔర్ధ్వమును (పైని), అధరమును (దిగువను) కలుపుకొన్నచో అప్పుడు దశ దిక్కులు కాగలవు. అట్టయిననే “విశ్వకర్మ” దశ దిక్కులకు అధిపతియై మనకు ఉపాస్య డగుచున్నాడు. పురుష సూక్తము దీనిని “అత్యతిష్ఠ ద్దశాంగులమ్” అని దిక్కులను అంగులశబ్దముతో వేరొకస్తున్నది. ఇది వెలుపలి బ్రహ్మండమునకు సంబంధించిన అర్థము. కాగా ఇక పిండాండమునకు సంబంధించిన అంతరర్థమును, ఆధ్యాత్మికార్థమును చూతము. “విశ్వకర్మ” సహస్రార పద్మసితుడు (సహస్రార పద్మాంతరే భాసమానం) అని మనము ధ్యానించుచుందుము. సహస్రారమున వేయి దశములు ఉండునని అందతెఱుంగుదురు. అయినను పీటిలో ఎనిమిది దశములు మాత్రమే ప్రధానములు. అందుక నే దానిని ‘అష్టదశ పద్మ’ మందురు. బ్రహ్మక్క దశము మొద 125 చితు దశములుండును. అప్పుడది సహస్రార పద్మమగుచున్నది. మంత్రము చెప్పిన దిక్కులకును,

ఈ అష్ట దళములకును సంబంధ మున్నది. కనుకనే సహా ప్రారము నందున్న తత్త్వము “విశ్వకర్మ” అని వేదమునట. ఈ అష్ట దళములు అవ్యక్తము, మహాత్మ, అవాంకారము, పంచ తన్మాత్రలు అనెడి అష్ట ప్రకృతులకు గుర్తులు, జ్ఞాపకములున్నాయి. ఈ అష్ట ప్రకృతుల నభిష్మించియే భగవంతుడైన “విశ్వకర్మ” యొక్క జగత్తీర్థిక. ఈ సహాప్రారమునకు (అష్టదళ పద్మమునకు) చేరిననేకాని జీవుడు “విశ్వకర్మ స్వరూపుడై” ఆయనలో ఏక్యము కాదు. ఇక్కడకూడ ఊర్ధ్వ, అధర దిక్కులను కలుపుకొన్న చో దళ దిక్కులు కాగలవు. కనుక “విశ్వకర్మ దిశాంపత్తి” అన్నప్పాడు ఇంతటి అంతర్భమున్నదని వేద పురుష హృదయము, మంత్రభావము. సాధారణముగా నానా దేవతలను ఈ అష్టదళ పద్మమున నున్నట్టే చిత్రింతురు. అష్టదళములలో అయిదు మనకగ పదును. మూడేమో అగపడవు. ఆ మూడే సూక్ష్మములైన అవ్యక్త, మహా, దవాంకారములు. అయిదేమో పంచభూతములు.

“విశ్వస్వేషణలో ఎక్కడున్నాం” అనే వ్యాసంలో హేతువాది సంపుటి-12 (8, 9, 10లో) ఎన. ఇన్నయ్యగారు ఇలా ప్రాశారు.

“15 బిలియన సంవత్సరాల క్రితం బిగ్ బ్యాంగ్ లో నేటి ప్రకృతికి ప్రారంభ దళ పట్టింది. అప్పుడు.. ఆకాశం, కాలం, శక్తి, పదార్థాలు అనే తేడాలు లేవని గుర్తంచు కోవాలి. స్టేషన్ హాకింగ్ ప్రభృతులు ఈ విషయాన్ని

స్పష్టంగా వ్రాశారు. ఈ విషయం “నా సదా సీన్నో సదా నీత్” అనేదానికి, “న భూమి ర్నజలం చైవ ...” అనే మూల స్తంభ కొర్కెమునకు సరిపడుతున్నది.

ముందు శక్తి పుట్టి ఆవల పదార్థం విస్తరిల్చింది. న్యూట్రాన్లు, పోట్టాన్లు, ఎలెక్ట్రాన్లు అవతరించినాయి. అటు తరువాత పాలపుంత, నక్కల్తాలు మొదలైనవి కలిగాయి. పర, పరమ శబ్దములు :

పరుడన్నను, పరమన్నను “విశ్వకర్మ”యే అని మునకు వేదోపనిషత్తులు సాంక్ష్యమిచ్చుచున్నవి. అందుకు ముఖ్యముగా విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రము యొక్క ప్రామాణ మును చూతము. “పరో దివా పరవనా ... గుహాయతి” (చూడుము-21 పుట). ఈ మంత్ర ప్రమాణమును బట్టి “విశ్వకర్మ” పరుడు, పరము అయిన జగత్కరణ పస్తువగుచున్నాడు. ఈ విషయమునే తైతీరీయానందవల్లి ఇట్లు చెప్పినది. “బ్రహ్మని దాహ్నతి” పరం... విపళ్చి తేతి” (చూడుము- 216 పుట) ‘బ్రహ్మము నెతెంగిన వాడు, ఆ బ్రహ్మతో కూడా సమస్త వాంఘలను పొందిన వాడు. అనగా తీర్చుకొన్నవాడు అగుచున్నాడని’ అన్నది.

ఈ విషయమునే భగవదీత “గుణేభ్యశ్చ” పరం వేత్తి మద్భావం సోంధిగచ్ఛతి” (14-19). అనగా రజస్సుత్వ తమో గుణముల కంటే పర మైన తత్త్వమును ఎత్తెంగినవాడు, భగవద్భావమును పొందినవాడు, పరతత్త్వమును పొందునని భావము. “విశ్వకర్మ సూక్తము” చెప్పిన ‘పర’ శబ్దమునే ఉపనిషత్తులును, గీతయు చెస్పాట ఇచ్చట పాఠకులు గమ

నింపవలసిన విషయము. ఇంకను గీత “అస్త్రో హ్యాచరన్ కర్మ పర మాపోతి పూరుషః (3-19)”. నిష్టామ కర్మ చేయవాడు పరమును పొందును అన్నది.

“షైత్ర షైత్రజ్ఞయో రేవ మంతరం జ్ఞాన చట్టమా, భూత ప్రకృతిమోక్షం చ యే విదుర్యాన్తి తే పరం.”

— 13-14.

షైత్ర షైత్రజ్ఞలను వారికి గల భేదమును, భూతముల యొక్క స్వభావమును, వాటి నుండి కలుగు మోక్షమును, ఎఱింగినవాడు పరమును పొందునని భావము “విశ్వకర్మ సూక్తము” చెప్పిన ‘పర పురుష’నే ఈ గీతోప నిష్టత్తులు ‘పరవస్తువ’నియు, ‘పరబ్రహ్మ’ మనియు, ‘పరమాత్మ’ యనియు చెప్పాటను కూడ పాతకులు గమనించి తీర వలయును.

“పరంజ్యోతి” శబ్దము కూడ ఇట్టి మహిమ కలదే. అగ్ని, సూర్య, చంద్ర, నక్షత్రాదుల జ్యోతితులు భౌతిక ములు. అనగా అగ్ని భూతమునకు సంబంధించి ప్రాణలకు ఉపయోగించునట్టివి. అ జ్యోతితులకు పరమైనదే అనగా ఆ లక్షణములు లేనట్టిదే పరంజ్యోతి. అందుకే పరమేశ్వరునికి “పరంజ్యోతి స్వరూపుడు”ని వేరు కలిగినది. వెలుపలి కంటి కగపడు జ్యోతితులనేకాక, లోపల హృదయములో వెలుగు ఈ పరంజ్యోతిని దర్శించినప్పడే తత్త్వ సాధకులకు మోక్షము. మన కన్ములు బాహ్య జ్యోతితులను (వెలుపలి వెలుగులను) చూచటకును, వాటిని మన మనోబుద్ధులు

గ్రహించుటకును ఈ ‘పరంజ్యోతి’యే మూలము. ఈ ‘పరంజ్యోతి’ దేనామును వదలినప్పుడు మన కన్నలు చూడజాలవు. ఏ ఇంద్రియములు కాని సనిచేయలేవు. ఆ దశనే స్థూల శరీరమునకు మరణమని పేరొక్కనుచున్నాము. గీతఇంకను ఇట్లనుచున్నది

ఈ॥ “త్వముత్తరం పరమం వేదితవ్యమ్
త్వముస్య విశ్వస్య పరం నిధానం
త్వమవ్యయశ్శాక్ష్వత ధర్మగోప్త
సనాతన స్వం పురుషో మతోమే.” — 11-18.

ఈ కీర్తములో భగవంతుని “పరం నిధానం” అనుటగమనింపతగి యున్నది. ‘నిధాన’ మనగా నిధి (Bank). నిధినుండి మనము ధనమును తీసికొనుచు, వేయుచు ఉందుము. అది తరుగనట్టిది. పరమేశ్వరుడు ఎప్పటికీ, ఏ మాత్రముతరుగనట్టి పరనిధానము, ప్రశ్నాప్తున నిధి అని భావము. ఈ కీర్తమున ‘పర’ శబ్దముతోపాటు ‘పరమ’ శబ్దమును కూడవాడుట గమనింపదగినది. అట్టే “సనాతనః, పురుషః” అనుపదములు కూడా వాడబడినవి. ఈ ‘పురుష’ శబ్దము పురుషసూక్తము లోనిదే. ఇంకను 11వ అధ్యాయము, 38వ కీర్తమున, పరమేశ్వరుడు ఇట్లు పేరొక్కనబడినాడు.

ఈ॥ “త్వమాదిదేవః, పురుషః పురాణ
స్వముస్య విశ్వస్య పరం నిధానం,
వేత్తాత్మసి వేద చ పరం చ ధామ
త్వయూ తతం య మనాతమాప.” — 11-38.

నీవు మొట్టమొదటి దేవుడవు. పురాణ పురుషుడవు. ఈ వాక్యమునకు నిధివంటివాడవు. అన్నింటినీ ఎఱుగు వాడవు. అందరిచే తెలియదగిన వాడవును, పరంథాముడవును. అనంతుడవగు నీచేతనే ఈ విశ్వమంతయు నిండియున్నది. ఈ శ్లోకమున “విశ్వ, విశ్వస్వ” అని రెండుసార్లు ‘విశ్వ’ శబ్దము ప్రయోగింపబడుట “విశ్వకర్మ” సూచకమే. ఇంకను శ్లో “మత్తః పరతరం నాన్యత్తించిద సి ధనంజయ మయి సర్వమిదం ప్రోతం సూత్రే మణిగణా ఇవ.”

— 7-7.

అనెడి శ్లోకములో కూడ నాకంటే పరమేదియు లేదనియు అన్నింటికి సేనే పరుడనినియు, ఇట్టి నా యందు దారమునందు పూసలువలె జగములన్నియూ (సర్వమును) ఆధారపడి (కూర్చుబడి) యున్నవని గీత చెప్పినది. ఈ ‘పర’ శబ్దముల కన్నింటికి ‘పరోదివా పర ఏనా’ అనెడి “విశ్వకర్మ సూక్తము”లోని మంత్రమే మూలము. కనుక ‘పర’ శబ్దములో ఇంత గంభీరార్థము కలదు. ఈ ‘పర’ శబ్దము “విశ్వకర్మ సూక్తము” నుండియే ఉపనిషదాది గ్రంథములును, గీతాదులును స్వీకరించినవి.

ఈ ‘పర’ శబ్దము వేద పురుషునికి ఎంతో ఇష్టమైన దిగా కన్పట్టుచున్నది. కనుకనే “యత్ర సపరీక్ష పర ఏక మాహాతః” అను వాక్యములో కూడ, సప్త బుయుషులు “ఏ పరమేశ్వరుని యందు ఏక మగుదురో, ఏకీభూతులై యుందురో” అని అన్నది. ఈ పర’ శబ్దమువలె ‘పరమ’ శబ్దము

కూడ సూక్తుకారునికి ఇష్టమెనదే. కనుకనే “స ఆశిషాద్రవిణి మిచ్ఛమానః పరమచ్ఛదో వర ఆవిషేశ” అని, అట్టే ఇంకొకచోట విశ్వకర్మ భగవానుని పరముడని కూడ చెప్పి యున్నాడు. “పరమోత సందృక్త” (పరమ+ఉత్త+సందృక్త). ఆ ‘పరమ’ శబ్దముతోనే ‘ఆత్మ’ శబ్దములు జోడింపగా ‘పరమాత్మ’ పదము సిద్ధమగుచున్నది. కనుక పరమ+ఆత్మ=పరమాత్మ. అనగా “విశ్వకర్మ”యే అని వేదపురుషుడు తనకు ‘పరమాత్మ’ నామము కలదని తానే నిర్వచించినట్లయినది కదా! అందుకే తరువాత “యూతే ధామాని పరమాణి యావమా యూ మధ్యమా” అని తన ధామములు అనగా నివాసములు- పరమములు (ప్రశ్నములు), మధ్యమములు (నడిమి రకమువి), అవమములు (తక్కువ రకమువి), అధమములు అని చెప్పేంటాన్నాడు.

వి శ్వేత ర్మ - గాయత్రి

దార్శనిక దృష్టితో చూచినప్పుడు జిగత్తునకు కారణమైన తత్త్వములను ప్రకృతి అనియు, పురుషు దసియు వేదాదులు చెప్పాచున్నవి. ఈ ప్రకృతినే “మాయ, మూలప్రకృతి, అవ్యక్తము” అని కూడా అన్నారు ఇక పురుషుని గూర్చి “విశ్వకర్మ, పరమాత్మ, పరాబ్రహ్మము” ఇత్యాది పదములతో పేర్కొన్నారు. సంస్కృతములో ప్రకృతి శబ్దము ‘త్తీ’ లింగమునాను, పుసుష శబ్దము ‘పుంలింగముగాను’ ఉన్నవి. ఆ రెంటి సారస్వతమును బ్రహ్మియే ప్రకృతి

పురుషులకు కావ్యదృష్టితో భార్య భర్తల భావము ఆనో
పింపబడుచున్నది. పురుషుని యొక్క శక్తి యే 'పక్కతి'.
పరమాత్మ యొక్క శక్తి యే 'మాయ'. ఈ జంటను
“గాయత్రీ-విశ్వకర్మల”నియు, “శివ శక్తులని”యు (శక్తి-
శివులు) అనుట మనవారికి ఇష్టమే. జగత్స్నమి జరుగుటకు ఈ
చెంటి యొక్క సంమోగమే ముఖ్యము. కనుకనే “శివ
శక్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుం, నచే దేవం
దేవో నథలు కుశలః స్పందితుమసి” అన్నారు శంకరులు
సాందర్భ్యలవారిలో. అందు జగత్తునకు ఉపాదానకారణమైన
ప్రక్కతినే “గాయత్రిని”గా వేదవాజ్యయము వేరొక్కన్నది.
గాయత్రి అనునది 24 అష్టరములు, తే పాదములు గల
ఛందస్న బకటి కలదు. అంతిమేగాక జగత్కారణభూతమైన
దివ్యశక్తి స్వరూపిణినిగాను, ఒక దేవతనుగాను కూడ,
అమెను వైదిక వాజ్యయము వర్ణించినది. మన సంస్కారత
వాజ్యయము సగుణారాధన కోసమై “విశ్వకర్మ”ను ఏదు
మొగములు గల దేవునిగా వర్ణించినది. ఈ 5 మోములు,
పంచభూతములకు, మనుమయాది పంచబ్రహ్మలకు, బ్రహ్మా,
విష్ణు, దుద్రాది పంచమూర్తులకు సానగ, సనాతనాది పంచ
ఖుషులకు జాగ్రిత్తు, స్వప్నము, సుషుప్తి, తురీయము
(సమాధి), తురీయాతీతము అను పంచావస్తలకు, సృష్టి,
స్థితి, లయ, తిరోధాన, అనుగ్రహములకు సంకేతములని
తాత్మీకుల భావము. “విశ్వకర్మ” వలె గాయత్రికూడ ఏదు
ముఖుములు గల దేవతయే. అవి కూడా ఆకాశాదులైన పంచ

భూతములు మొదలగు వాటికే సంకేతములు (గుర్తులు). సృష్టిలో ఈ పంచసంబ్యాగ్మి ప్రాథాన్యమును గూర్చి చెప్పటకే సృష్టికర్త మన కాలునేతులకు ఎదేసి వేళను సృష్టించి సూచించియే యున్నాడు. కాగా “గాయత్రి-విశ్వకర్మ”లు ప్రకృతి-పురుష స్వరూపులన్న మాట. ఇదువురికీ స్త్రీ-పురుష భేదము తప్ప, ఇంక ఏ భేదమును లేదు. పంచసామ ములు కూడ ఉభయులకూ కలవు. ఆ ఉభయులు జగత్తుపుత్తికి కారణభూతులైన ఆదివ దంపతులన్న మాట. మన పురాణములలో వర్ణితుడైన శివుడు తన సతికి (పార్వతికి) అర్థ శరీరమును మాత్రమే బిసంగి ఆమెను అర్ధాంగిని చేసికొనగా “విశ్వకర్మ” భగవానుడు ఒక పుంస్త్వమును (మగతనము) తప్ప తన సర్వస్వమును ఆమెనుగానే చేసి, దాంపత్య మను నది అట్టైవైత మేకాని, దైవత మెంతమాత్రమును కాదని లోకమునకు చాటినాడు. ఈ గాయత్రీ-విశ్వకర్మల పరమాదైవత భావమును యజుల్యైదము లోని దిగువ మంత్రము ఇట్లు వక్కాడణించుచున్నది. గాయత్రీ మాత, “విశ్వకర్మ” నామములో పిలువబడిన సందర్భమును ఇచ్చట కాంచగలము.

“దేవాసురా స్ఫుంయత్తా ఆసన్. తేషాం గాయత్రీయజో, బల, మంద్రియం, వీర్యం, ప్రజాం, పశుాన్, సంగ్రహయ్యదాయాపక్రమ్యతిష్ఠత్. తేషాంమన్యస్తాయతరాన్యా ఇయ ముహావర్తన్యతి. త ఇదం భవిష్యస్తితి. తాం వ్యవ్యాయ న్తా-విశ్వకర్మన్నితి దేవా, ‘దాభీ త్వసురాః. సానాన్య

తదాంశ్చ నోపావర్తత, తే దేవా ఏత ద్వయు రషయైనో జోఁసి, సహాఁసి, భ్రాజోఁసి, దేవానాం ధామనామాసి, విశ్వమసి, విశ్వయుః, సర్వమసి, సర్వయురభిభూ రితి వా అసురాణా మోజో, బల, మిందియం, వీర్యం, ప్రజాం, పశూ నవృంజత.” — (యజుః కాండం-ఖి, ప్రశ్న-4, అను వాకము-11).

గాయత్రీషి లేక సంవర్ణేషి సందర్భములోనిది ఈ మంత్రము. సోదరులకు కలహము వచ్చినప్పాడు ఈ యజ్ఞ మును చేసి విజయసిద్ధి నందుచురు.

దేవాసురు లౌకసారి యుద్ధమునకు సిద్ధమైనారు. అప్పాడు గాయత్రీదేవి దేవాసురుల- “ఓజస్సు, బలము, ఇంద్రియశక్తి, ఉత్సాహము, ప్రజి, పశుసంపద”- అను ఆజీంటిని హరించి వైచెను. అప్పాడు దేవాసురు లిరువురూ “గాయత్రీదేవి”ని ప్రోత్సము చేసిరి. ఆ ప్రోత్సములో దేవతలు ఆ మెను “విశ్వకర్మ” అనెడి మాటతోనేను, అసురులు “దాభి” అను మాటలోనేను ఆ మెను పిలిచినారు. దేవతలింకను, ‘ఓజస్సు’ మొదలైన దివ్యక్షత్తులు ఆ తల్లియొక్క స్వరూపములే అని తలంచి ఆ మెను అల్సై స్తుతించి, ఆ మె ఆపహరించిన తమ ఓజోబలాదు లాటీంటినీ మరల సంపాదించుకొని అసురులను శక్తిహినులను చేసి వారిని గెలిచినారు. దీనినిబట్టి, గాయత్రి ఓజోబలాదుల నిచ్చు తల్లియని తెలియుచున్నది. అందుకే సంధ్యావందనము చేయుచునప్పాడు- “ఓజోఁసి, సహాఁసి, బలమసి, భ్రాజోఁసి, దేవానాం, ధామ

నామాని” - ఇతాంగిదిగా మనము ఆ తల్లిని ప్రాణించు చున్నాము. ఈ మంత్రమునందలి “విశ్వకర్మ, దాఖీ” అను మాటలకు సాయణలు ఈ విధముగా భాష్యము ప్రాసి యున్నారు.

“హో విశ్వకర్మన్నితి, దేవానా మాహోనం, దాఖీత్వీ సురాజు మాహోనం. విశ్వాని కర్మణి యస్యః సా విశ్వకర్మ, తత్పంబోధనం హో విశ్వకర్మన్నితి. దభోన్నతి= వికోధినో. హిన్ స్తుతి దాఖీ, తత్ సంబోధనం హో దాఖీతి”.

విశ్వమునకు సంబంధించిన సమస్తములైన కర్మములు ఏ తల్లి చేయునో, ఆమె “విశ్వకర్మ” అన్నమాట. ఇది దేవతల పిలుపు. శత్రువులను హింసించునది కనుక “దాఖీ”. ఇదేమో అసురుల పిలుపు. సాయణలు విశ్వకర్మ సూక్తములలోని “విశ్వకర్మ” శబ్దమునకు భాష్యము ప్రాయము “విశ్వవిషయాణి, సృష్టి, స్థితి, సంహరయాపాణి యస్యసౌ విశ్వకర్మ” అని ప్రాసినారు,

వేదములో ఎచ్చట “విశ్వకర్మ” పదము వచ్చినను దానికి సమస్త కర్మానినాథుడైన పరమేశ్వరుడే అని సాయణలు భాష్యము ప్రాయముచుందురు.

యజ్ఞర్యేదములోని ఈ మంత్రము గాయత్రిని, “విశ్వకర్మ” యని సంబోధించి, “గాయత్రి-విశ్వకర్మ”లకు గల పరమైక్య స్థితిని, జగన్నాతా పితృభావమును మహాగంభీరముగా, వ్యంగ్యరీతిలో వక్కాణించినది. వేద మెఘమును ఇట్టి రహస్యములను వ్యంగ్య మార్గముననే బోధించుచుండునని వేద

వేత్తలకు చెప్పనవసరము లేదు. దీనినిబట్టి “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ” లకు శ్రీ-పురుష భేదము తప్ప ఇంక ఏ ఇతర భేదము లేదని బుద్ధిమంతులు, సాధకులు, ఉపాసకులు ఎత్తంగవలసి యున్నది. ప్రకృతి స్వరూపిణి యగు “గాయత్రీ”యు, పురుష పదముచే చెప్పబడిన “విశ్వకర్మ”యు, విశ్వ సృష్టాయిది సమస్త కర్మలను చేయువారేనని దీనినిబట్టి గ్రహించి మనము వారిని ఆరాధించి కృతార్థులము కావలయును.

“గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”ల ఏక్య (దాంపత్య)మునకు ఇంకొక ప్రమాణమును గూడ చూతము. “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణ మూత్రయే” అని రెండవ విశ్వకర్మ సూక్తము నందలి ర్వ మంత్రములో మనము చదువగలము. దూనికి-మంత్రానులైన వాక్యులకు, అధినాధుడైనవాడని అర్థము. ఆ మాటకు భాష్యము ప్రాయము సాయమలు- “మంత్రరూపాయూః పాచః పాలకం” అనినారు. ఇక్కడ వాక్యులనగా లాక్షిక వాక్యులేగాళ, తొలి పలుకులనియు గ్రహింప వలయును. తొలి పలుకులనగా వేదములే. కాగా వాచస్పతి అనగా ‘వేదాధిపతి’ అన్నమాట. అట్టి వేదాధిపతి వాచస్పతి యగు “విశ్వకర్మ”యే అని మంత్ర భావము.

గాయత్రీకి, సావిత్రి, సరస్వతి అనికూడ నామాంతర ములు కలవు. మూడు సంధ్యలయందు, మూడు నామము లతో ఒప్పుడి ముఖ్యరమ్మలను ఆరాధించుచుండుము. కాన గాయత్రీ అనగా “సరస్వతి” అనికూడ తెలియవలెను. వాక్య సరస్వతీ స్వరూపమని దిగువ నుడాహరించిన యజ్ఞర్మంత్రము చెప్పచున్నది.

“వాగ్నీ సరస్వతీ సరస్వదీమేవ స్వేన భాగధేయే
నోపథావతి. సై వాస్త్వి న్యాచం దధాతి. ప్రవదితా
వాచో భవత్యపన్నదతీ భవతి. తస్మా న్యునుష్టా
స్ఫుర్యాం వాచం వద్ని.”

— (తెత్తి-కాండం-ఓ, ప్రశ్న-1, అనువాకము-3)

ఈ మంత్రము వాకును, సరస్వతి యని చెప్పా
చున్నది. అట్టి సరస్వతికి భర్త యే వాచస్పతి. ఈ సరస్వతిని
గూర్చి బుగ్గేద దిగ్గర్ఘనము కివ భాగమున 175వ పుట
నుండి 189 వరకు బుగ్గేద మంత్రముల ద్వారా సవిస్తర
ముగా ప్రాయబడి యున్నందున ఇచ్చట విస్తరింపబడలేదు.
అయినను ముఖ్యమైన ఒక మంత్రమును ఉదాహరింతుము.

“ప్రశో దేవి సరస్వతీ, వాజేభి ర్యాజసీవతీ,
ధీనా మవిత్ర్యవతు.” — (బుగ్గే. 6-61-4.)

తా॥ తనను భ్యానించువారిని రక్షించునదియు, జ్ఞాన
రూపమైన అన్నదానము చేయునదియు అగు సరస్వతీ దేవి
జ్ఞానదానము చేత, అన్నదానముచేత మమ్మలను రక్షించు
గాక! “ధీనాం అవిత్రీ” అనుట వలస ఆమె మన బుద్ధులను
రక్షించునట్టి తలియని గ్రహింపవలయును. అనగా బుద్ధులకు
ప్రేరకురాలని భావము. ఇక “గాయత్రీదేవి”యే సమస్త ము
అనెకి విషయమును చాందోగ్య మంత్రము ద్వారా తెలిసి
కొండము.

“గాయత్రీ వా ఇదగ్ం సర్వాం భూతం య దిదం

కించ. వాగ్దై గాయత్రీ. వాగ్దై ఇదగొం సర్వం
భూతం గాయత్రి చ త్రాయతే చ.”

— (ప్రియ అధ్యాయం, 12వ ఖండము)

చరాచరాత్మకమగు జగమంతయు “గాయత్రీ”యే. ఈ
భావమునే “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మా” అనికూడ అన్నారు.
“విశ్వకర్మ” కూడ సర్వవ్యాప్త పరబ్రహ్మామే కావున రెండు
తత్త్వములు (గాయత్రీ-విశ్వకర్మలు) ఒక్కటే అన్నమాట.
ఇక గాయత్రీ వాగ్దూపిణియై అన్నింటిని పేరొక్కనుచున్నది.
రక్తించుచున్నది కూడ. థాందోగ్య మంత్రమునకు భాష్యము
వ్రాయుచు శంకరులు— “గాయత్రీ థందో రూపముగానే
కాక, వాగ్దైవతా రూపముగ కూడ ఉండి, గాన, త్రాణము
లనెడి కార్యములను చేయుచున్నది” అనినారు. దీనినిబట్టి
గాయత్రీ- పరా, పశ్యంతి, మధ్యమా, వైఘరీ రూపములతో
నున్న వాగ్దైవి, లేక సరస్వతియే అని స్పష్టమగుచున్నది.
కనుకనే ఆమె వేదమాత కూడ. కనుకనే “సమావీ వేద
మాతరం” అనుట పరిపాటి యైనది. అట్టి వాగ్దైవికి పతి
కనుకనే విశ్వకర్మను “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణా మూత్రయే”
అని బుగ్యజ్ఞేద మంత్రములు పలికినవి. కనుక గాయత్రీ
అనగా ‘వాగ్దైవి’. ఆ వాగ్దైవికి పతి వాచస్పతి విశ్వకర్మ. వారి
సంబంధము ప్రకృతి-పురుషుల సంబంధమే కాని ఇతరము
కాదు. వారు జగజ్ఞనకులు భువన పితలు. వారి ఉపాసనము,
పూజా పురస్కారాదులు, శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యాసలు—
జగత్తత్త్వమును తెలుపుచు ముక్కి హేతువు లగుచున్నవి.

“గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”ల తత్త్వమును గూర్చి యజుర్వారణ్యక మంత్రముల ద్వారా ఇంకను ఆలోచించి చూతము.

చతుర్షాష్టా ద్విధూతి :

జగత్తున్నిసిద్ధమగు పురుష సూక్తము నందు ప్రస్తుతింప బడిన దేవును ఈ “విశ్వకర్మ”యే అని ఎల్లరూ ఎత్తింగిన విషయమే. పురుష సూక్త ప్రారంభము నుండి పలుసార్లు పురుషుడని వేరొక్కనబడిన ఈ జగత్కారణ తత్త్వము చినరకు-

“విశ్వకర్మణ స్నమవర్తతాధి,
తస త్వపూ విదధద్రూపమేతి.”

అని “విశ్వకర్మ” యసడి విశేష నామముచే వేరొక్కనబడినది. ఈ “విశ్వకర్మ” నాలుగు పాదముల విభూతి (విశ్వర్యము) కలవాడు అగుచున్నాడు. ఈ నాలుగు పాదములు మాండూకీయపనిషత్తులో ఓంకారమునకు చెప్ప బడిన పాదములనియు భావింపవచ్చును. అనగా ఇది సిండాండ పత్రమున జీవులు తరించుటకు ఉపయోగించునటి సితి పురుషుని నాలుగు పాదములలో సమస్త బ్రహ్మాండములు కూడ ఒక్క పాదము మాత్రమే. ఈ అంశమే “పాదోఽస్య విశ్వ భూతాని” అని మంత్రములో చెప్పబడినది. ఈ పాద మాత్రమైన బ్రహ్మాండము భగవంతుని యొక్క వాస్తవ (బుత్) స్వరూపము కాదు. ఇంతకంటేను ఘనతరమైనదియు, సత్యమైనదియు, అనంతమైనదియు ఆయన (విశ్వకర్మ) స్వరూపము. తైత్తిరీయానందవల్లి “సత్యం జ్ఞాన మనంతం

బ్రహ్మా” అని చెప్పినది. దానిని పురుష సూక్త వాక్యమేమో “త్రిపాదస్యమృతం దివి”. ఒక్కపాదమైన బ్రహ్మైండము కాక, తక్కిన 3 పాదములు స్వర్గమును, దానికి మించిన అమృతమును అయి ఉన్నవి అన్నది. దీనిని స్లప్తి సూక్తము “నాసదాసీ నో సదాసీత్” అని వర్ణించినది. విశ్వకర్మ సూక్తమేమో “పరో దివా పర ఏనా...గుహాయత్” అన్నది (చూడుము, పుటలు-213, 216).

అది దా వా పృథువుల కంటెను, దేవాసుర మనుష్య మృగ, పశు, పయి, క్రిమి, కీట, జడాయుల కంటెను పరమైన దని అన్నది. ఏతావతా తేలిన సారాంశము- అట్టి శాశ్వతా భండ, నిర్వికార, చిదచిదతీత పరమాత్మ రూపమును 4 పాదములని చెప్పాట పురుష సూక్త హృదయము. యథార్థ మాలోచించిన పరమాత్మ స్వరూపమును 4 పాదములుగా వర్ణించుట అజ్ఞానమే. ఏలయన అది పరిమాణము (కొలత)ల కందనంతటి అపరిమితము, అపరిమేయము, అనంతము. అయినను సాధకుల బోధ సౌశర్యమునకై బ్రహ్మా స్వచూపమును దృష్టిలో ఉంచుకొని చూచినప్పాడు బ్రహ్మైండము ఒక పాదమే, స్వల్పమే అని సూచించుటకు అట్లు చెప్పుబడినదని పారకులు గమనింపవలయును. శ్రుతి తాత్పర్యమును అదియే.

జగము తనలోని ఒక అంశము మాత్రమే అనెడి ఈ విషయమును గీతలో భగవానుడు- “విషభ్యాహ మిదం సర్వ మేకాంశేన స్థితో జగత్”. నేనీ జగత్తున నా ఒక్క-

అంశము (పాదము)తో మాత్రమే వ్యాపించియున్నాను అని ష్టము చేసినాడు. ప్రథమము యొక్క ఈ పాదములు లేక మాత్రలు- (అకార, ఉకార, మకార, అమాత్రలు) జాగ్రత్త్వమ్ము, సుషుప్తి, సమాధులకు సంకేతములు. ఏ త్రదూపచతుషాప విభూతి కలవాడు పరమాత్మ కాగా, ఒక్క పాదము మాత్రమే సమస్త బ్రహ్మాండములు అన్నప్ఫాడు- మొదటి పాదమైన జాగ్రదవస్త సూచింపబడుచున్నది. జీవుడు సుఖ దుఃఖాదిక సంసారము సనుభవించునది జాగ్రదశలోనే కావున, ఆ జాగ్రదవస్త జగతునకు సూచకమని తత్త్వమును భావింపవలెను. అయితే స్వస్మమునందు కూడ సుఖ దుఃఖాదులు కలవు కదా! అన్నచో అవి కేవలము ప్రతిభాసమాత్రములు, మనోమయములు మాత్రమే కావున మిథ్యాభూతములే.

“విశ్వకర్మ” యొక్క ప్రతిరూపమే అయిన గాయత్రి దేవియు చతుషాపదములతో (ఈ పాదములతో) ఒప్పనట్టిదేశిని ఛాండోగ్యోవనిషత్తు పలుకుచున్నది.

“నై మా చతుషప్దా షడ్యిథా గాయత్రి,

తదే తదృచాభ్యుక్తం-తావా నస్యమహిమాతతో జాయాగంశా పూరుషః, పాదోఽస్య సర్వ భూతాని, ప్రపాదస్యమృతం దివి.”

— (పీఎ అధ్యాయం-12వ ఖండము)

“గాయత్రి”ని బ్రహ్మసమైత (బ్రహ్మమయి) అను

చతుస్పాద దేవతగా దర్శించినప్పుడు విశ్వభువనములన్నియు ఒక పాదముగను, తక్కినదంతయు తె పాదములుగను ఎన్న వలయును. శ్రీమద్దాయత్రీ మంత్రము 24 అక్షరములు కలది కావున ఆతేసి అక్షరములను ఒక పాదముగా ఎన్న కొన్నచో, కి పాదములు ఏర్పడగలవని శ్రీ శంకరులు తన ఛాందోగ్య మంత్ర భాష్యములో విశదీకరించినారు.

బ్రహ్మసూత్ర శ్రీ భాష్యమునందు జ్యోతిరధికరణ ములో శ్రీ రామానుజులు ఈ విధముగా ప్రాసినారు— “ఇచ్చట గాయత్రీ అనునది సర్వాత్మకముగా చెప్పబడు చున్నది. ఇట్లు సర్వాత్మకముగా నుండుట ఛందో రూపమగు గాయ తికి అసంభవము గాన ఘలమున్కే పరబ్రహ్మమును “గాయత్రీ సదృశుని”గా ధ్యానింపవలయునని ఈ పై ప్రతి విధిచుచున్నది. “పాదోస్య సర్వాభూతాని” ఇత్యాది వాక్యములచే పరబ్రహ్మము 4 పాదములతో కూడుకొనిసది గాను చెప్పబడుచున్నది. గాయత్రీ ఛందస్సునకు 4 పాదములును కలవు కాబట్టి, ఈ విషయమున— పరబ్రహ్మమునకు, గాయత్రీ (ఛందస్సు)తో సామ్యము సంభవమే. ఏల యానిన, వేదముల యందు కొన్ని లావుల గాయత్రీ ఛందస్సునకు 4 పాదములు కనబడుచున్నవి-

“ఇంద శ్శచీపతిః, వలేన పీడితః,

మశ్చచ్యవనో వృష్టా, సమత్పుసాసహిః.”

ఛందోగులు— 1) భూత 2) పృథివీ 3) శరీర 4)

మౌదయములను నీరేశించి “నైషా చతుష్పదా” అను వాక్య

మన ఆ నాల్గింటిని “గాయత్రి”కి పాదములనుగా పరించి యున్నారు. అట్లు భూతాదులను పాదములుగా కలిగియుండు నది కేవల ఛందస్నే కాదు. కాబట్టి ఈ తావున “గాయత్రి” శబ్దము పరమాత్మ పరమని చెప్పాట యుక్తము.” (ఆంధ్ర కృత శ్రీ భాష్యము.)

రామానుజులు వేరొక్కనిన ఈ పరమాత్మ “విష్ణువు కాని, విశ్వకర్మ”గాని అనుటలో ఎవ్వరికినీ అభ్యంతరముండ నక్కరలేదు. శంకరులు బ్రహ్మసూత్ర భాష్యములో ఈ అధికరణమును ‘జ్యోతిష్చరణాధికరణ’ మనినారు. తన భాష్యములో శంకరులు కూడ గాయత్రిని చతుష్పాదయుక్త బ్రహ్మముతో తుల్యమే- బ్రహ్మమే అని నిర్వచించినారు. విస్తరము నెఱుంగదలచినవారు ఆ యూ భాష్యములను తిల కించి పూర్కత త్వమును గ్రహింపవచ్చును. దీని కంతటికీ సాతాంశము కి పాదములను కలిగియుండుట “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”లకు సమానమే అనీ. ఒక పక్కమున “గాయత్రి”ని ప్రివదగా ఎన్నినను ఆ జగన్నాతు సాక్షత్తు ప్రిపాద విభూతి మయి అయిన పరబ్రహ్మమే కాగలదు. ఆమె సాకారమున “విశ్వకర్మ స్వరూపయే” అని పంచశీలాది లక్ష్మణములు తెల్లము చేయుచున్నవి.

సావిత్రి :

గాయత్రీ నామములలో “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణం” అనెడి మాటనుబట్టి గాయత్రి వాగ్రమాపిణి అయిన “స వ్యతి” అని తెలిసినాన్నాము. గాయత్రీ నామ చర్చకూడ ఇప్పాడు

చేసినాము. ఇకపోగా, “సావిత్రి” అనెడి మాటను గూర్చి విచారింపవలసియున్నది. “సవిత్ర” దేవునికి సంబంధించినది. ‘సావిత్రి’ అని భావము. గాయ్యులు మంత్రమాలో “ఒం తత్త్వ సవిత్రుః వరేణ్యం” అని ‘సవిత్ర’ వినబడుచున్నాడు. ఈ సవిత్ర సహస్రారము నందలి “విశ్వేషర్ణ బ్రహ్మమే” అని బుణ్ణేద దిగ్దర్శనము ఓ, తి భాగముల యందు వివరింపబడియే యున్నది. ఇట్టి సవిత్ర సంబంధము గల సావిత్రిని గూర్చి ఇప్పామ విచారింతము. వైఖానసాగమము 20వ పటలమున, తృతీయవరణములో గంగాది దేవతల స్తానములను చెప్పాచు, త్వష్ట దేవుని గూర్చి ఇట్లు చెప్పబడినది.

“త్వష్ట పోతువస్తోర్తీరీతీరీయాది సంచయః, స్థానే హౌమాభు, శుక్రపించాంబ రు, శ్వతుర్యుజః, కలశాత్మకమాలాచాణి, బాధ్వరో, హంసవాహనో, రూపాద్యత్యరచీజః, సాస్వత్తిపత్రి, రథిజిజ్ఞాతః, కమండలుధ్వజః, హుంకారరవ, త్వష్టః... స్థారం రూపజాతం నిధిజం పోతాధిపతి మితి.”

ఇంద్రు త్వష్ట దేవుని స్వరూపాది విశేషములను చెప్పాచు ఆయ్యన్ (త్వష్ట దేవును) “సావిత్రీపతి” అని చెప్పబడినది. త్వష్ట అనగా “శ్వేతర్ణ” అనికూడ వేద హృదయము. భాష్యకాములు కూడ అట్లు భావించియేయున్నారు. పురుష సూక్త మంత్రమును ఈ ప్రకరణారంభమున చదిలియే యున్నాము.

ఇందును గూర్చి మిత్రసాహస్రి పద్యములను కూడచూచితిభిం. కనుక ఇక సావిత్రి అనగా “గాయ్యుతి” యని

సుస్పష్టమే కదా! కనుక “గాయత్రీ-విశ్వకర్మల”కు (ప్రకృతి-పురుషులకు) పాత్రింపుతి ధర్మము, జగత్తిత్తుత్వమును సుస్పష్టము. ఈ అంశమును వైభాగ్యసాగమము కూడ వాచ్యము గానే చెప్పి శుణి మార్గమును బలపరచినది. “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ” లిద్దరును పంచముఖములు, దశ భావయవులు కల వారగుట మొదలగు విషయములు కూడ సరిపోవుచున్నవి. వై ఆగమనములో “త్వమందేవుడు” హంసవాహనుడనుట కూడ ఆయన యొక్క సావిత్రీ పతిత్వమునకు సూచికమే. బ్రహ్మాయు-విశ్వకర్మాయు ఇద్దరును హంసవాహనులే. ఇక్కడ ఉచ్ఛవిస్త, నిఃశ్వాస భూప ప్రాణమే ‘హంస’ అనగా. ఏల యన, ఆ హంసను ఎక్కియే జీవాత్మ ప్రయాణము చేయు చున్నాడు. ప్రాణమేమా సూత్కు శరీరములోని భాగము. అది రజోగుణము వల్ల కలిగినట్టిది. సూల దేహము నందలి ప్రాణము తమోగుణమయము. జీవుడా సూల దేహమును వీకించునప్పుడు ఆ పంచప్రాణములలో సహా ప్రయాణము చేయున్నాడు. కావుననే. జీవస్వరూప “ఇశ్వకర్మ”కు (త్వమం పర మాత్రకు) ప్రాణమే వాహనముని తత్క్షుజులు తెలియఫలసి యున్నారు. ప్రాణము లేకుండా ఏ.జీవి యొక్క జీవుడును. వేళ్ళె యుండడు. హంస. యనగా జీవుడనియు, మనస్సనియు కూడ వేదాంతులు భావింపకపోలేదు. “రావే పోదాము, మానస హంసా రావే పోదాము.” ఇత్యాది తత్త్వములలో మనస్సను ‘హంస’ అని బ్రహ్మముగారి శిష్యుడు సిద్ధపు భావించినాడు. “హంస లేచిపోయినది” అన్నప్పుడు జీవు.

డనియే భావము. “విశ్వకర్మ” మేఘవాహను డనియేడి భావము వేదసమ్మతమే అయినను అది పురాణ కాలమున ఎక్కువగా ప్రచారమైనది. “అపాం గర్భం వ్యదధాత్ము రుత్రా” విశ్వకర్మ సీటియందు జగవీజము నుంచినాడు- అనెడి అర్థము గల మంత్రము యొక్క భావము “విశ్వకర్మ” మేఘవాహనము నెక్కి తిరుగుచున్నాడనుటకు మూలమైనట్లు కన్నట్లుచున్నది. అస్తు. ఈ విధముగా మూడు నామములచే వేరొక్కనబడిన “గాయత్రీ-సావిత్రీ-సరస్వతులు” విశ్వకర్మ పరమేశ్వర తత్త్వమున అంతర్భవించి జగన్నతులు, వేద మాతులు అయి “సమామ వేద మాతరమ్” అనెడి సూక్తికి లక్ష్మీమైనారు.

పంచవిధ సామ్యములు :

“గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”లకు పంచవిధ సామ్యములు కూడ ఉన్నవి.

1) నామసామ ము : విశ్వకర్మ పదము “గాయత్రీ- విశ్వకర్మలకు” ఇద్దరికని చెల్లినదని, చెల్లునని యజ్ఞార్థేద మంత్రమే చెప్పినది కదా!

2) రూపసామ్యము : 5 తలు, 10 చేతులు, సచ్చిదాసంద స్వరూపములు మొదలైన రూపసామ్యములు ఇరువురికినీ కలవు.

3) అవస్థానసామ్యము : అవస్థాన మనగా సచ్చిదాసంద అనంతత్త్వాదులు. ఇవి ఉభయులకును కలవు. ఇరువు

రును అనంత మహిమలు కలవ్స్తారై తమను ఉపాసించువారిని తరింపజేయునురు.

4) అనుష్టానసామ్యము : అనుష్టాన మనగా వారు జేసడి కర్మలని అర్థము. “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ” లిద్దరును జగత్తుల తొఱక్కు సృష్టి, స్థితి, లయ, తిరోధాన, అనుగ్రహాదులను జేయుచునేయున్నారు. కాన, వారికి అనుష్టాన (కర్మ) సామ్యము ఉన్నది.

5) అధిష్టాన సామ్యము : అనగా ఆధారము సమానమై ఉండుట. “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ” లిరునురూ జగత్తులు తీర్చే చుటకు ఆధారభూతులే కనుక వారికి అధిష్టానసామ్యము కూడ ఉన్నది. ప్రకృతి-పురుష స్వరూపులైన “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”లు అనెడి ఆధారము (అధిష్టానము-basis) లేకుండా బ్రహ్మండములు పుట్టి పెరిగి గిట్టినేరవు కదా! ఈ పంచసామ ములే కాక, పురుషసూక్త-ఛాందోగో పనిషత్తులు చెప్పిన ‘చతుషాప్యద్విభూతి సామ్యము’ అనునది “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”లకు ఎక్కువ (విశేషము)గా కలదు. యజుర్వేద వాక్యములకు అనుకూలముగా సాక్షంద పురాణ నాగరభూడము దిగువరీతిని పలుకుచున్నది.

“ఓంకారస్త పరంబ్రహ్మ, విశ్వకర్మ పరశ్శివః,
పరాత్మర తర్వాంకారః, పరాదూర్ధ్వం, పరా త్వరః.
అగ్ని స్త విశ్వకర్మైవ, తదర్థం వహిస్త దైవతమ్,
తస్య బ్రహ్మ బుధి శైవ, గాయత్రీ ఘంచ ఉచ్యాతే.
స్వరూపం పరమాత్మాచ, ప్రణవస్త్యైవ తస్య హి,

లోకమాతా చ సాధితీ, త్ర్వ్యక్తరం బ్రహ్మసమ్మితం.
వేదశాఖలోకమాతా స్వాయిత్రీ వేద మాతృకా,
జాతాంశో దేవతానామాన్, విశ్వకర్మైతి కీర్తితా.”

— ఇతి స్వాయిత్రీంవపురాణే నాగరథిండే బ్రాహ్మణ
గాయత్రీ నిర్ణయోనామ చతుర్ధళీఉధ్యాయః.)

తా॥ పరమశివుడును, విశ్వకర్మైయు, పరబ్రహ్మమును
ఓం కారమే అగుదురు. పర స్వరూపమున కంతటికినీ ఊర్ధ్వ
మున ఉన్నది అదియే. అగ్నికూడ “విశ్వకర్మ” రూపమే.
అందుకే అది వహీనై దైవతం కలదయ్యెను. ఆ ప్రణము
నకు (ప్రణావ రూపము నొందిన గాయత్రీకి) ‘బ్రహ్మ’
బుషియు, ‘గాయత్రీ’ ఘండస్నను, ‘పరమాత్మ’ స్వరూపమును
అగును. లోకమాత అయిన సాధితీ కి అక్షరములు కల
దియు, బ్రహ్మసమ్మితయు అగుచున్నది. శ్రుతి (వేదము)
లోకమాతయే. అట్టి వేదమునకు తల్లి గాయత్రీ. ఆ గాయత్రీ
దేవత “విశ్వకర్మ” నామముకో కీర్తింపబడినది. ముందు
ఉదాహరించిన వేదాదుల అభ్యాయమునే ఈ పురాణ
వాక్యములు ధృడపరచి విస్తరించి చెప్పినవి. దీనినిబట్టి
“గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”లకు త్రీ-పురుష భేదము తప్ప పంచ
ముఖ, దశ్చభావాత్మ్యది బాహ్య స్వరూప సామ్యమును,
సచ్చిదానంద స్వరూప సృష్ట్యుది యాకరణ ఆంతరంగిక
రూప్య యూ సామ్యమును కల్గి, వారు ఉభయులూ అద్యైత
వ్యరూపులనీ స్పష్టమగుచున్నది. “బ్రహ్మసత్యం జగ
ద్రుష్టః” అనెడి సూత్రము ననుసరించి బ్రహ్మస్వరూప

గాయత్రియేకాని వేఱుకాదు. ఇదియే “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ”ల పరమాదైవత సిద్ధాంతము.

గాయత్రీ మంత్రార్థము :

ఇంకను ఆలోచించినచో గాయత్రీ మంత్రము చేత ఉపసింపతగినవాడు “విశ్వకర్మ”యే అస తెలియగలము. గాయత్రీ పదము స్తోత్ర లింగములో ఉన్నను, గాయత్రీ మంత్రార్థము మాత్రము పుంలింగపరమయ్యే ఉన్నది. ఎట్లో చూతము— గాయత్రీ మంత్రము బుగ్గేదములో శివమండలమున 6ఇవ సూక్తములో 10వ బుక్కు. ఇది గాయత్రీ అనెడి ఛందస్సులోనే ఉన్నది. ఆ మంత్రమిది.

“ఓం తత్త్వవితు ర్వ రేణ్యం
భగ్వో దేవస్య ధీమహిం
ధియో యో నః ప్రచోదయాత్.”

— (బు. 3-62-10)

దీనికి సాయంల భాష్యము ననుసరించి అర్థమును చూతము.

టీక :— యః సవితా దేవః ఎవ సవిత్ర దేవుడు, అస్త్రుకం మన యొక్క, ధియః బుద్ధులను లేదా ధర్మధర్మాది విషయములైన కర్మలను, ప్రచోదయాత్ = ప్రవేరేషించునో, తత్ = ఆ సవిత్ర దేవునియొక్క, అనగా సర్వాంతర్యామిగా ప్రవేరకుడైన, ఆ జగములను సృష్టించిన పరమేశ్వరుని

యొక్క, వరేణ్యం భద్రః = అందరకును ఉపాస్యముగను, జీయముగను భజింపతిగిన, భద్రమను పేరుగల తేజమును (అవిద్యా తిత్కా ములను అది పొందుటంబట్టి దానికి భద్రమని పేరు క...నది) అనగా పరబ్రహ్మత్వకమును, స్వయంజోయితియు నగు తేజమును అని భావము. ధీమహి = ధ్యానించుచున్నాము.

తా॥ ఏ సవిత్ర దేవుడు మాయోక్క ధర్మధర్మది విషయములైన బుద్ధులను ప్రేరేపించుచున్నాడో, ఆ అంతః ప్రేరకుడైన సవిత్ర దేవునియోక్క ప్రేషమైన భద్రమను తేజమును ధ్యానించుచున్నాము. అనగా సృష్టికర్తయు, బుద్ధి ప్రేరకుడును అగు భగవంతుని (విశ్వకర్మ భగవానుని) ధ్యానించుచున్నాయని భావము.

సవిత్ర : -

సవిత్ర శబ్దము “సూపేరణే” అను థాతుపు నుండి పుట్టినది. “సువతి=సుప్తమ్ ప్రేరయతీతి సవితా” నిదించు వానిని మేలుకొలుపు దేవుడని ‘సవిత్ర’ పదమునకు వ్యవత్తి అర్థము. సాయణిలు సవిత్ర శబ్దమునకు ‘సూర్యుడని’యు, భద్ర శబ్దమునకు ‘అన్న’మనియు కూడ అర్థము చెప్పినారు. అపి కేవలము బొహ్య (ఆధి భూతికార్థములు) ర్థములు మాత్రమే. అంతర్థమును ఉర్ధ్వాలోచించినచో నిద్ర నుండి మేల్కులుపుట అనగా. అజ్ఞాన నిద్రనుండి మేలుకొలుపుట అనియే భావము. అట్లు మేలుకొలుపువాడు వెలుపలి

సూర్యుడు కాక అంతరంగమున ఉన్న వాడును, పరమా త్రైయు అగు అంతర్యామి రూప సూర్యుడే కావలయును. అట్టి అంతర్యామి “ఏవుడేవో విశ్వకర్మ, సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్టః” అని శ్వేతాశ్వతరమును, “సర్వస్వి చాహం హృది సన్నివిష్టః” అని గీతయూ చెప్పిన “విశ్వకర్మ”యే అగుచున్నాడు. వేద మంత్రములకు ఆధిభౌతిక, ఆధిదైవిక, ఆధ్యాత్మికములైన మూడర్థములు కూడ ఉండునని వేదార్థవేత్తలకు చెప్పి పనిలేదు. ఆ పక్షమున ఇచ్చట ఆంతరమగు ఆధ్యాత్మికార్థము కూడ మనము భావింపవలసియున్నది. బుద్ధులను ప్రేరేపించు దేవుషు సూర్యు, ఇంద్ర, వరుణాదిరూపుడు కాడు. పూర్వము చెప్పికొన్న “విశ్వకర్మ పరమాత్మ”యే ఆతడు. కనుక గాయత్రీ మంత్రాపాస్యుడు సర్వకర్మలకు ప్రఫుడును, హృదయములో నున్న వాడును, బుద్ధులను ప్రేరేపించువాడును అగు సవిత్ర స్వరూప “విశ్వకర్మ పరమాత్మ”యే! కనుక బాహ్యర్థమున గాయత్రీ మంత్రార్థముగా భాష్య సూర్యుని చెప్పికొన్నప్పటికీ, అంతర్ధర్థమున అతికరణ వృత్తులను ప్రేరేపించి, సత్యాగ్రయ ములు చేయించి ముక్కి నిచ్చునటి “జైయ స్వరూప విశ్వకర్మ”యే అనుట సమంజసము. సాయణులు కూడ తన భాష్యములో ‘సవిత్ర’ను సర్వాంతర్యామి అయిన పరమాత్మనుగా వేరొకాన్నారు. వానిని జగత్తులకు ‘ప్రశ్న’, పరమాత్మ అనియు అన్నారు. అంతియేకాదు. “త ఆయజన్తు ద్రవిణం సమస్యా బుషయః పూర్వే జరితానో నభూనా”

అనెడి మంత్రమునకు భాష్యము ప్రాయము, “తే సూర్య
బుషమో = ద్రష్టారో, రశ్నమో, అన్గు=అదిత్యశ్రై
కాయ విశ్వకర్మజే, ద్రవిణం=తేజ ఆయజ్ఞ” అని ప్రాస
“విశ్వకర్మ” అదిత్య స్వరూపుడే అనినారు కదా! (బు-
మండలం-10, సూక్తము 81) కావున గాయత్రీ మంత్రము
నందు ‘సవిత’ అను వేరుతో చెప్పబడిన దేవాదిదేవువు ఈ
“విశ్వకర్మ”యే అని సాధకులు భావించి, ఆ జగముల
తండ్రిని ఉపాసించి ముక్తి పొందవలసి యున్నది. ఈ ఏమ
యము శ్రీ బి. (ఖింజగనవిలె) నారాయణ అయ్యంగా రసిఫి
క్రూటక విద్యాంసుడు 20వ శతాబ్ది ప్రారంభమున ప్రారంభమున
INDO-ARYAN MYTHOLOGY అను గ్రంథమును ఆంగ్లమున
ప్రాసియున్నారు. ఆయన ఆ పు కము యొక్క ప్రారంభ
మున గాయత్రీ మంత్రార్థమును వివరించుచూ-

“సవిత్ర” శబ్దమునకు ‘జనకుడని’ అర్థమనియు,
బుగ్గేద కాలమున ఈ అర్థము ఎక్కువగా ప్రచారములో
ఉన్నదనియు, గాయత్రీ మంత్రములోని ‘సవిత్ర’ శబ్దమునకు
అండపిండ బ్రహ్మండములను సృజించిన ‘జగ కు’డని అర్థ
మనియు, అట్టి జగముల తండ్రి “విశ్వకర్మ” యి అనియు.
బుగ్గేదియ విశ్వకర్మ సూక్తములోని “యో నః సితా
జనితా యో విధాతా”, “చతుః పితా మనసాహి ధీరో”
అనెడి వాక్యములను చూపి, గొప్ప అర్థ వివరణ, సమన్వయములను చేసినారు. శ్రీ నారాయణ అయ్యంగారి వివ
రణను చదివిన పిష్టుట నా పరికోథనములో క్రింది సత్యములు
బయటపడిన పడినవి.

“ఘ” అనెడి సంస్కృత ధాతువునకు ప్రేరణము ఒక్కటే అర్థము కాదు. “ఘ ప్ర సవైశ్వర్యహోః” అని కూడ అర్థములు కలవు. ప్రసవించుట అనగా కనుట అని అందరెఱిగినదే. దీనినిబట్టి సవిత అనగా జగములను కనినటి ‘జగత్తిత్త’ అని అర్థము సిద్ధమగుచున్నది. ప్రేరణ చేయు వాడను అర్థమేకాక, “అండపిండ బ్రహ్మండములను కనిన తంప్రి” అని కూడ సవిత్త శబ్దమునకు అర్థము లభించును. అప్పుడు “వ జగజ్జనకుడు మా బుద్ధులను ప్రేరేపించు చున్నాటో, అట్టి తంప్రి తొక్క సచ్చిదానంద ఘన తేజమును ధ్యానించుచున్నాము- ఉపాసించుచున్నాము” అని అర్థము సిద్ధించును. కనుకనే ‘సవిత’ అనగా జనకుడు = ఉత్సాహకుడు, పుట్టించినవాడు అని అర్థసిద్ధి కలుగును. అప్పుడు “యో నః పితా జనితా”, “చతుర్సితా” అన్న మంత్రముల ప్రకారము “సవితయు-విశ్వకర్మయు” ఒకే ఒక దివ్య జగత్కారణ శక్తి కాగలరు. నారాయణ అయ్యంగారు చెప్పిన అర్థమును దిగువ నుదాహరించేడి యాస్కాచార్య నిరుక్త వాక్యములు కూడ బలపరచుచున్నవి. ‘సవీమని’ పదమునకు అర్థము చెప్పాచు సవిత్త శబ్దమును గూర్చి యాస్కాచార్య నిరుక్త ము ఇట్లనుచున్నది.

1) “సవీమని ప్రసవే” “దేవస్య వయం సవితుః సవీమని ఇత్యపి నిగమో భవతి”

— (నిరుక్తం నె అధ్యాయము)

వ్యాఖ్య : సవీమని అనవగత మేతత్త. ప్రసవే

ఇత్యువగమః. “దేవస్య వయం సవితుః” సవీమని ఇత్యపి సిగమః. సర్వార్థ ప్రసవితుః దేవస్య సవీమని = ప్రసవే-సర్వార్థాభ్యనుజ్ఞానే, వయం సదాస్యమేతి యోజన.”

దీని కంతటికిసీ అరము- మనము సర్వమునకును ఉత్సాహకు (జనకుడగు) డగు దేవుని యొక్క ఆజ్ఞలో ఉండుముగాక అని. దీనినిబట్టి సవిత అనగా పుట్టించినవాడు, తండ్రి అని స్పష్టమగుచున్నది.

2) “హాత్మజప స్వగ్ని రైశ్వర్యానరీయో భవతి. “దేవసవిత రేతం త్వా వృణతేషిగ్నిం హాత్మతాయ సవా పిత్రా వైశ్వానదేణ” ఇతి. ఇమ మేవాగ్నిం సవితారమాహ. సర్వస్య ప్రసవితారమ్...” — (నిరుక్తం, 7వ అధ్యాయం)

వ్యాఖ్య : సవితః దేవ = హో సకల జగదుత్సాహక దేవ! దీనినిబట్టి కూడ సవిత అనగా సకల జగత్తులను కన్న దేవుడని స్పష్టమగుచున్నది కదా! సాయంత్రాలు “మూర్ఖేరణే” ధాతువునకు ప్రేరణార్థమును సామాన్యముగా గ్రహించినారు. అందుకు కారణము గాయత్రీ మంత్రములో ప్రచోదయత్త = ప్రేరణించునో అని యండుటయే. కాని వేద మంత్రార్థ నిర్ణయములో అతి పూర్వుడగు యాసాక్షాచార్యునిదే మతియొక ప్రబలతర ప్రమాణమును చూతము-

“దేవ స్వపో సవితా విశ్వరూపః
పుషోమ ప్రజాః పురుధా జజాన,
ఇమా చ విశ్వా భువనా స్య
మహా ద్దేవానా మనురత్య మేఃమి.”

వాయిధ్యః సవితానుసర్వేషా ముత్సూదయితా.

— (నిరుక్తం 10వ అథావీయము.)

ఈ మంత్రము త్వప్తి నూక్తము లోనిది. దీని భావము ఇది. సర్వమును పుట్టించినవాడును, విశ్వరూప ములు గలవాడును, దేవుడును అగు త్వప్తి (విశ్వకర్మ) నానా విధ ప్రాణులను సృష్టించి పోషించుచున్నాడు. ఈ సమస్త లోకములు ఆ దేవుని విశ్వర్యమే. ఆయన సౌత్రై అన్న మాట! ఇట్లనుటచేత సవిత “సాక్షాద్విశ్వకర్మ”యే అని తేలుచున్నది కదా! ఈ మంత్రములో త్వప్తి, సవిత- అనెడి రెండు పదములు ప్రయోగింపబడి ఆ ఇరువురు ఒకే తత్త్వమని చెప్పటి జరిగినది. ఇది ఒక గొప్ప విశేషము. “వకం సత్త” అనెడి నూక్తికి ఇదికూడ నిదర్శనమే. సవితను గుర్తించ అనేక విశేషములు బుగ్గేడ దిగ్గర్ఘనము 2, 3 ఇంకాములందు గలవు. ఇంకనూ పరిశోధన కొనసాగుచున్నది.

ఇక్కడ ఒక విశేషము చెప్పవలసియున్నది. కోణార్కులో నూర్య దేవాలయ మున్నదని అందఱికి తెలిసిన విషయమే. రథాకారములో నున్న ఆ దేవాలయమునకు 24 చక్రములను, ఆ మహాశిలాపచాచ్యులు వర్పఱచినారు. ఈ ఇరువది నాలుగు చక్రములు చతుర్యింశతి తత్త్వములకు, గాయత్రీ మంత్రములోని 24 అష్టరములకు సంకేతములు. పంచమహా భూతములు, అవ్యక్త, మనుదవంకారములు, ఏకాదశేంద్రియములు, శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ

ధనులు అనువాటినే “చతుర్వీంశతి తత్త్వము” లందురు. విటిళోనే సృష్టి జరుగుచున్నది. 24 చక్రములు గల ఈ సూర్య రథమును ఏడు గుఱ్ఱములు లాగుచుండును. సూర్య రథమునకు గూడ ఏడే గుఱ్ఱములు. ఈ ఏడు గుఱ్ఱములు, ఆధారాది సహస్రారాంతము గల చక్రములకు సూచకములు. శరీరము కూడ చతుర్వీంశతి తత్త్వములతోను, స్తుతి చక్రములతోను కూడియుండుట గమనింపదగియున్నది. తాత్త్వికు లైన మన మహా శిల్పాచార్యులు ఇట్టి ఆధ్యాత్మిక రహస్యముల నెన్నింటినో తమ శిల్పములందు పొందుపఱచి విశ్వరహస్యమును సర్వజన సులభము చేసినారు.

“గాయత్రీ విశ్వకర్మాణా, వచింత్య మహిమాన్వితో,
విశ్వశిల్ప ప్రణేతారౌ, పితరౌ జగత స్తునమః.”

— గ్రంథకర్త

టీక : అచింత్య మహిమ అన్వితో=ఆలోచింప వీలు గాని మహిమ గలవారును, విశ్వశిల్ప ప్రణేతారౌ = బ్రహ్మండ శిల్పమును నిర్మించినవారును, జగతః=లోకమునకు, పితరౌ = తల్లిదండ్రులయినవారును అగు, గాయత్రీ విశ్వకర్మాణా=గాయత్రీ-విశ్వకర్మలను, స్తుమః = స్తుతించు చున్నాము.

విశ్వకర్మ - త్వప్తి బ్రహ్మ

“త్వప్తి విశ్వకర్మ తనయుడే అనియును
ఇరువు లోకాల్పూర్వమే యటంచు
ప్రశ్నతులు, భావ్యములును నుతియించు చున్నవి
విశ్వహిత చరిత్ర, వినర ముత్ర.” — 861

యజుర్వారణ్యక పురుష సూక్తములోని ఈ మంత్రము
త్వప్తి “విశ్వకర్మ” యొకటి తనయుడని చెప్పచున్నది.

“విశ్వకర్మణ స్నమవర్తతాధి, తస్య త్వప్తా విధద్రూప
మేతి” విశ్వకర్మ నుండి త్వప్తు దేవుడు పుట్టినాడని దీని
భావము. విశ్వకర్మ ద్వారా పృథువులను సృష్టించినట్లే ‘త్వప్తి’
కూడ వాటిని సృష్టించినాడని దిగువ మంత్రము అనుచున్నది.

“య ఇమే ద్వారా పృథివీ జనితీ
రూపై రపింశద్భువనాని విశ్వ
త మద్య హతోత రిషితో యజీయానే
దేవం త్వప్తార మివా యజీ విద్వాన్.”

— (బు. 10-110-9.)

ఏ త్వప్తు దేవుడు ఈ ద్వారా పృథువులను (దివును, భూమిని), దేవ, మనుష్య, తిర్యక్, స్తావరాది భేదము
లతో నిండినవేన స్వర్గ, మర్త్య, పాతాళ లోకములను
సృష్టించినాడో, ఆట్లే సమస్త భువనములను రూపము గల
వానినిగా చేసినాడో అట్టి త్వప్తను ఈ యజ్ఞ కార్యమునందు

హావిస్ను మొదలగువానితో యజింపుము అని మంత్రభావము. హావిస్నుల చేత సేగాక పూజాధ్యాన సమాధుల చేత కూడ ఆ దేవుని ఆరాధించి తరించుమని ఇందలి రహస్య రథము. కాగా విశ్వకర్మ సూక్తము, “విశ్వకర్మ” ఖువన సృష్టికర్త అని చెప్పగా అదే భావమును త్వయ్యలు దేవుని గూర్చి ఈ మంత్రము బోధించుచున్నది. కనుక దీనిచేత “త్వయ-విశ్వకర్మ”లు ఇద్దరూ ఒకే పనిని చేయుచు ఒక్కరే అయినారని గ్రహింపవచ్చును గడా! కనుకనే పై పురుష సూక్త మంత్రము ఆ “విశ్వకర్మ” స్వరూపమును త్వయ్య దాల్చినాడని చెప్పుచున్నది. కనుక త్వయ “విశ్వకర్మ” తనయుడనియు, ఉభయులును ఒకే వ్యక్తి యనియు మనము అర్థము చేసికొనుటకు అభ్యంతరము ఉడడనక్కరలేదు. ఇంకను త్వయ సృష్టికర్త అని చెప్పేడి మంత్రములు అనేక ములు వేదములందు మనకు అగపడుచున్నవి. బుగ్గేదము లోనే ప్రఫమ మండలము లోని దిగువ మంత్రము కూడ త్వయ విశ్వములకు స్తుపు, సృష్టికర్త అని గంట కొట్టినట్లు చాలుచున్నది.

“త్వయ రూపాణి హి ప్రభు!
పశూన విశ్వాన సమానజే,
తేమం న సాధుతి మాయజ.”

— (బు. 1-188-9.)

ఈ మంత్రమునకు భాష్యము ప్రాయుచు సాయణులు—
“త్వయ రూపాణి యోనం సృష్టాని రేతాంసి రూపాణికర్తం

ప్రభుఃహి” అనినారు. అనగా త్వాష్ట గర్భమందుంచబడిన రేతస్నునకు రూప నిర్మాణము చేయుచున్నాడని భావము. ఈ భావమునే దిగువ నుదావారించెడి గర్భధాన కాండములోని మంత్రము కూడ చాలుచున్నది.

“విష్ణు రోచ్చనిం కల్పయతు, త్వాష్ట రూపాణి పింశతు,
అసించతు ప్రజాపతి, ధౌతా గర్భం దధాతు తే.”

— (ఖు. 10-185-1)

ఓ కన్యారత్నమా! విష్ణుదేవుడు నీ మర్మావయవమును (యోని) వీర్యధారణకు యోగ్యముగా చేయగాక! త్వాష్ట దేవుడు మీ దంపతుల కర్మ ననుసరించి ఆ వీర్యమునకు త్రై-పురుషాది రూపములను సృజించుగాక. ప్రజాపతి రేతస్నును అండము నందు చేరునట్లు ఒనర్చుగాక. ధాత ఆ రేతస్నును, పిండ రూపముగా పరిణామింప చేయగాక! అని భావము. దీనినిబట్టి “త్వాష్ట” సర్వరూపములకు సృష్టిక ర్త అని తేలుచున్నది కదా. మంత్రమున “పింశతు” అను క్రియ వాడబడినది. “పిశి అవయవే” అను ధాతువునకు అవయవ నిర్మాణము చేయట అని అర్థము. ‘పింశతు’ అనగా అవయవ నిర్మాణము చేయగాక అని భావము. ఇదివరకు అవయవములు లేనిదానికి (వీర్యకణమునకు) కరచరణాది అవయవములను ఏర్పరచుట అన్నమాట. ఇంకొక మంత్రము ఇట్లనుచున్నది :

“యూ వచ్ఛ్ వై రేతస స్నిక్తస్య త్వాష్ట రూపాణి వికరోతి.
— (తై. సం. 1-5-9-1.)

ఇంకొక వివాహం మంత్రము భార్యాభర్తలను
సృష్టించునది త్వప్యయే అని చెప్పచున్నది.

“త్వప్పా జాయూ మజనయత్, త్వప్పా సైయి తాయం పతిం
త్వప్పా సహస్ర మాయూగంపి దీర్ఘ మాయు॥
కృషోతు వామ్.”

— (ఆధర్య : కాం-6, సూక్తం-78, మం-3.)

ఈ మంత్రమును పరించినగాని వివాహం కాండకు
పూర్ణత్వము రాదు. దీని భావమిది— ఓ వసుదా త్వప్ప అను
దేవుడు నీకే భార్యను సృజించి ఇచ్చేను. ఆ త్వప్యయే
తమేకు నిన్ను పతిగా సృష్టించినాడు. అట్టి త్వప్ప వధ్యావరు
లగు మించి భయలకు దీర్ఘాయురాభగ్యమును బసంగుగాక.
ఈ భావమే ఈనాడు లోకులు వాడేడు “భార్యాభర్తలు
స్వర్గములోనే చేయబడి భూలోకమున పుట్టుచుండురు”
అనిడి మాట పుట్టినది. ఏనిని ఆంగ్లమున ఇట్లందురు.

Marriages are made in the Heaven.) ఇంకొక మం
త్రము భార్య భర్తల భావమును గూర్చి ఇట్లు చెప్పచున్నది.

“గర్భేను నొ జనితా దంపతీక
రేవ స్వప్పా సవితా విశ్వరూపః.”

— (బు. 10-10-5.)

రూపనిర్మతయు, సర్వత్మకుడును, జీవులను ప్రేరే
పించువాడును అగు త్వప్పల దేవుడు గర్భము నందుండగనే
మనలను దంపతులను చేసినాడు. కనుక దాంపత్య నిర్మ
ణము చేయునది త్వప్యయే అని వేదమున పలుతాపుల చెప్ప

బడినవి. వై మంత్రములో “త్వపు, సవితా, విశ్వరూపః” అనిషి పదములు అగపడుచున్నవి. దీనిసిబట్టి అవి పర్యాయ పదములని భావింపవచ్చును. ఈ విషయము మన గ్రంథములలో పలుతాపుల వివరింపబడుచునే యున్నది. “విశ్వరూపః” అనగా విశ్వమే తన రూపముగా గల “విశ్వకర్మ”యే అని భావము. ఇంక యజ్ఞర్యేద మంత్రము “త్వపు” వై పశూనామ్, మిథునానామ్ రూప కృత్” అన్నది. అనగా త్వపు ప్రాణులను, పథువరులను సృష్టించిన దేవుడని భావము. అంతేకాదు. మనకు సంతానమును ఇచ్చునది కూడ త్వపుయే అని బుగ్గేద ద్వితీయ మండలములోని దిగువ మంత్రము పలుకున్నది.

“పిశంగ రూపః సుభర్తో వయోధాః
శ్రుటీ హో జాయతే దేవకామః,
ప్రజాం త్వపు విష్ణుతు నాభి మస్సై
అథ దేవానా మహేయతు పాథః” — (2.3.9)

తా॥ “ఏ దేవుడు వంశమును నిల్చు సంతానము నిచ్చుచున్నాడో, ఆట్టి త్వపుల దేవుని అనుగ్రహము చేతుంగారు కాంతి గలవాడును, యజ్ఞ ములు (మంచి కర్మలు) చేయగలవాడును, అన్నదాతయు, గుణవంతుడును, దేవతలు మొచ్చవాడును అగు పుత్రుడు మీకు జన్మించుగాక.” అని మంత్రభావము. ఇట్టి మంత్రములు బుగ్గేదమున ఇంకను గలవు. విస్తరభయము చేత వాటిని ఉడాహరింపుపైతిమి. విస్తరము కావలసినవారు బుగ్గేద దిగ్దర్శన ప్రథమ భాగ

మును చూడవచ్చును. ఈ త్వయి బ్రహ్మా దేవునకు ఎంత మాత్రమును భిన్నుడుకాదు. బ్రహ్మయు, త్వయి ఒక్కరే అనుటకు అనేకాధారములు వేదములందు కలవు. ఇనుపురకు నామ భేదమేకాని. క్రియాభేదము గాని, వక్త భేదము గాని లేదు. విశ్వకర్మ సూక్తములోని “విశ్వర్మ హ్యజనిష్ఠ దేవః” అనిది వాక్యములోని దేవశబ్దమునకు బ్రహ్మ ఆర్థమని సాయణలు ప్రాసినారు. యజూరణ్యక పురుషసూక్త వాక్యమును బట్టి ఆయన త్వయి అని ఇంతకుముండే చదివాము. ఇరువురును “విశ్వకర్మ” తనయులే అని వేదము చెప్పాచున్నది కదా! వారు చేయు పనులుకూడ లోకముల స్ఫురియే కదా! ఇప్పి జీవశరీరముల చరాచరముల స్ఫురియే కదా. ఈ త్వయియు, బ్రహ్మయు ఒక్కరే అని సాయణలు మున్నగు భాష్యకర్తలు భావించుచున్నారు. వేదము కూడ అట్టే చెప్పాచున్నది.

“తవ వాయ వృత్తస్పతే,

త్వయిర్మామతరద్భుత!

అవాంస్య వృణిమహే. — (బు. 8-27-21)

దీనికి భాష్యము ప్రాయిచు సాయణలు : “హొ బుత స్పతే = బుతపతే, త్వయిర్మామతః = బ్రహ్మశామాతః, ఏమాకథా ఇతివోసాదిభి రవగంతవ్యా. తాదృశాద్భుతమహా విచిత్రకర్మణి హే వాయో!” తవ = త్వదీయాని, అవాంసి = పాలనాని, ఆవృణిమహే = వయమస్త్రిన్ యాగే సంభజా మహే.

తా॥ సత్యమున కథిపతివిని, త్వాపు దేనుని అల్లుడవును, అద్భుత కార్యములు చేయువాడవును అగు ఓ వాయు దేవా! ఈ మేము చేయు కర్మమున (యూగమున) నీ నుండి రక్షణ లను కోరుచున్నాము. ఇందు వాయువు త్వాపు అల్లుడను వృత్తాంతమును ఇతిహాసముల నుండి యెఱుంగవలసినదనే సాయణాభిప్రాయము. ఇందు త్వాపు శబ్దమునకు అర్థముగా “బ్రహ్మణః” అని సాయణులనుట గమనింపదగినది. అనగా ఆయన దృష్టిలో “త్వాపు” యనగా ‘బ్రహ్మయే’ అని భావము. అదే వేయభిప్రాయము కూడ. ఇట్టి వేద వాక్య ములు త్వాపుయు, బ్రహ్మయు ఒక్కటే అని చెప్పాచున్నవి. ఇంకొక మంత్రమును చూతము.

“త్వాపు జ్ఞామాతరం వయ,
మిశానం రాయమీ మహే, సుధావంతం
వాయుం ద్వయమ్మాజనాసః”.

— (బు. 8-27-22)

భాష్యం : “త్వాపు బ్రహ్మణః” జామాతార మీంశానం సర్వస్యశ్వరం ఏతాదృశం వాయుం” అని. ఇందుకూడ “త్వాపుః=బ్రహ్మణః=బ్రహ్మకు” అని బ్రాయుట గమనింతుగాక. జామాత అనగా అల్లుడని అర్థము త్వాపు ‘పర మేషి’ అని లోగడ చదివియే యున్నాము.

“ఆలుమవలుఁ గూర్చుసట్టి సత్యంధాత,
సర్వరూప సృష్టి సలుపు ప్రోద,

దివ్యజిల్పి త్వష అవ్యయా మృతమూర్తి,

అతడె బ్రహ్మదేవు డార్యమిత్ర.” — 856

హిరణ్యగర్భుడు :

ఈ “త్వష-విశ్వకర్మ”ల వలె హిరణ్యగర్భుడు కూడ స్ఫురిచేసిన దేవుడే అని హిరణ్యగర్భు సూక్త మంత్రములు చాటుచున్నవి. ఈ విస్తరము మదియ బుగ్గేద దిగ్గర్షన ప్రథమ భాగమున కాంచవచ్చును. ఏనను ఒక్క రెండు మంత్రములను మాత్రము ఇచ్చట ఉదాహరింశుము.

“హిరణ్యగర్భః సమవర్తతాగ్రే
భూతస్య జాతః పతి రేక ఆసీత్,
స దాధార పృథివీం ద్వా ముతేమాం
కస్మాన్ దేవాయ హవిషా విధేమ.”

— (బు. 10-121-1)

తా॥ స్ఫురికి పూర్వము హిరణ్యగర్భుడను దేవు ఇంక్కడే ఉండెను. ఆయన భూ-దివములను స్ఫురించి ధరించెను. ఆట్టి అనిర్వచనీయ దేవుని అర్చింశుము కాక! హవిస్మలతో (కర్మలతో) ఆయనను పూజింశుము గాక. ఇంకొక మంత్రము.

“యన్యే మే హిమవన్తో మహిత్య
యస్య సముద్రం రసయా సహపూః,
యన్యమాః ప్రదికో యస్య చాహయా
కస్మాన్ దేవాయ హవిషా విధేమ!”

— 4

హిందువులు ఎవని విశ్వర్యమో, నదీ నద సముద్రాదులు ఎవని మహాభాగ్యమని తత్త్వవేత్తలు అనుచందులో దిక్కులు, మూలలు (విదిక్కులు), ఎనని బాహ్యవులై యున్నవో అట్టి హిరణ్యగర్భని సేవింతుము గాక! ఇందలి సముద్రము విశ్వకర్మ సూక్తములోని “సముద్రాయ వయునాయ” అను మంత్రములోనిదే. దిక్కులు “విశ్వకర్మ దిశాంపత్తిః సనః పశూన్ పాతు సోఽస్మాన్ పాతు తస్మై నమః” అనెడి విశ్వకర్మ సూక్త భాగములోనివే. ఈ దిక్కులు “ప్రదిశ శ్చతస్మి” అని పురుష సూక్తములో కూడ వేరొకునబడినవే. ఇట్టి పెక్క సాదృశ్యముల చేత ఈ హిరణ్యగర్భాలు విశ్వకర్మకు, త్వయకు ప్రతియాపమే, ప్రతిభింబమే అనుటకు సందేహము లేదు.

ప్రజాపతి :

ఈ హిరణ్యగర్భ శబ్దము వలె ప్రజాపతి పదము కూడ “విశ్వకర్మ”కు పర్యాయముగా వేద మంత్రములలో వాడ బడినది.

“ప్రజాపతి ర్యశ్వకర్మ మనో గంధర్వః” అనెడి యజుర్వ్యక మును శతపథ బ్రాహ్మణము ఎట్లు నిర్వచించి నదో చూ ము :

“ప్రజాపతి ర్యశ్వకర్మైతి, ప్రజాపతిర్యై విశ్వకర్మ, సహిదగ్ం సర్వమకరోత్.” ప్రజాపతి యనగా “విశ్వకర్మ.”

అతడీ సర్వమును (విశ్వమును) సృష్టించినాడు అని చెప్పినది. దీనినిబట్టి ప్రజాపతి యనగా “విశ్వకర్మ” అని చెప్పాట వేదమునకే ఇష్టమన్నమాట. సాయణ లిట్టి క్రాహ్మాణాది గ్రంథ ప్రమాణములను ఆధారముగా చేసినానియే తన భాష్యమున “ప్రజాపతి, విశ్వకర్మ, పరమేష్ఠ” అనికి పదములు ఒకే తత్వముయొక్క భిన్న నామములని వ్రాసినారు. తరువాత నిఘంటువులలోను, వాజ్నయమునందును ప్రజాపతి, పరమేష్ఠ, హిరణ్యగర్భ పదములు బ్రహ్మదేవునికి పర్యాయములుగా వాడబడినవి (చూడు అమరము) ప్రజాపతి, విశ్వకర్మ, పరమేష్ఠ, హిరణ్యగర్భ, బ్రహ్మాణస్పతి— అనికి దేవతలు చేయు కార్యములు సృష్టి సంబంధములే అని మనము గ్రహింపవలయును.

విశ్వరూపాదు :

వేదములో గొప్ప దేవుడుగాను, మంత్రద్రష్ట గాను అగపడెడి మరొక పురుషుడు విశ్వరూపును. ఇతడు త్వయలు దేవుని కుమారుడని “విశ్వరూపాపై వై త్వయాప్తఃః పురోహితో దేవానా మాసీత్” అనిచెక్కుట యజ్ఞ ర్యేద మంత్రము చెప్పాచున్నది. ఈతడు బ్రహ్మపిదాయిచార్యులలో మధ్యముడని “విశ్వకర్మ సమారంభామ్”, విశ్వరూపాయి మధ్యమామ్” అనికి గురు ధ్యాన లోకము చెప్పాచున్నది. ఇతనిని గూర్చి మన యజ్ఞ ర్యేద దర్శనమున కాంతుము.

బుభువులు :

“బుభువు, విభ్వ, వాజ్సః” అను ముఖ్యరకు ‘బుభువు’

లని వేరు.. సుధన్యాచార్యుని పుత్రులైన. ఏరు వేదమున గొప్ప శిల్పాలు. త్వేష్ట దేవుని శిష్యులు. ఏరి శిల్ప ప్రభావమును గూర్చి బుగ్గేద దిగ్దర్శనము యొక్క ప్రథమ భాగమున విశేషముగా ప్రాయబడినది. ఇకపోగా ప్రకృతి పురుష స్వరూపులైన “గాయత్రీ-విశ్వకర్మ” లను గూర్చి ఆత ప్రకరణమున తెలిసికొనియే యున్నాము.

అశ్వనీ-దేవతలు :

వేద పురుషులలో అశ్వనీ దేవతలు కూడ మహాశిల్పాచార్యులే. ఏరు దేవ నై ద్వారా ద్వారా యున్న ప్రసిద్ధిగన్న వారు. వివస్వాపతునికిని, సరణ్య (సంజ్ఞ) దేవికిని ఏరు పుత్రులు. ఈ సరణ్య దేవి పురాణాదులలో సంజ్ఞ దేవిగా పేర్కొనబడినది. ఏరియొక్క శిల్ప ప్రతిభను గూర్చి, బుగ్గర్ధన ప్రథమ భాగమున కొంత ప్రాయట యైనది. మనము సూక్ష్మముగా పరిశీలించినచో వేద దేవతలలోను, వేద బుషులలోను. శిల్పాలు కానివారు మిక్కెలి తక్కువగా నుండురు. యముడు కూడ త్వేష్ట దూషితుడని వేద మంత్రము చెప్పాచున్నది.

“త్వేష్ట దూషితై వహతుం కృణతీ
తీదం విశ్వం భువనం సమేతి,
యమస్య మాతా పర్యహ్యమానా,
మహా జాయు వివస్వతీ ననాశ.”

— (బు. 10-17-1).

“అపా గూహా న్నమృతాం మత్యేభ్యః
కృత్యే సవర్ణా మదదు ర్యవస్యతే
ఉత్సాధ్యానా వభర ద్విత్త దాసీ
దజహా దుద్యా మిథునా సరణ్యః”.

— (బు. 10-17-2.)

తా॥ త్వేషు దేవుడు “సరణ్య” వను వేరుగల తన కూతును వివస్వంతు (సూర్యు)న కిచ్చి పెండి చేసేను. ఆ మొ ‘యముడ’ను పుత్రుని, ‘యమి’ అను కూతును కనిక పిమృట ఆ సూర్యుని తేజమును సహింపలేక ఆయనను వీడి (ఉత్తర కురుభూములకు) పోయెను. దేవత లాసమయమున సరణ్యవు వంటిదే యగు ఒక యమవతిని నిర్మించి సూర్యునికడ ఉంచిరి. ఉత్తర కురుభూముల కేగిన సరణ్యవు నెతింగి సూర్యుడు ఆమె దగ్గరకు వచ్చి ఆమెతో కలియగా వారికి అశ్వినీ దేవతలు పుట్టినారు. కనుక అశ్వినీ దేవతలు “విశ్వ క్రర్ణ” సంప్రదాయము వారే. బుగ్యేదములో ఈ పాటిగా మాత్రమే ఉన్న కథ పురాణానులలో విస్తరించి ప్రాయ బడినది. మనువు కూడ ఈ సరణ్య వివస్వంతుల పుత్రుడే. ఔ మంత్రములలో సరణ్యవును యమస్య మాతా” అని చెప్పాలటచేత ఆమె యమునికి, యమికి కూడ తలి అని వేదమే చెప్పినట్లునది. ఈ యమియములు కవల పిల్లలు. వీరి సంవాదమును గూర్చి బుగ్యేదములో ఒక సూక్తము కూడ ఉన్నది. త్వేషు దేవుని యొక్క కుటుంబము ఎంతో పెద్దదని

వేదమును బట్టి తెలియుచున్నది. అగ్ని దేవుడు కూడ త్వాష్ట పుత్రుడే అని పూర్వము చదివియే యున్నాము.

“యంత్ర్యా ద్వావా పృథివీ యం త్ర్యావ
స్వాషో యం త్ర్యా సుజనిమా జహాన,
పంధా మను ప్రవిద్వా నీతృయాణం
మ్యామదగేన్ సమిధానో విభాషిం.”

— (బు. 10.3.7.)

భాష్యము : “కించ హో అగ్నే సుజనిమా ఇహన జనన స్వాషో ప్రజాపతి ర్యం త్ర్యం, జనాన=జనయామాస” దీనిసబట్టి మంచి సృష్టికర్త రైన త్వాష్ట నిన్ను (అగ్నిని) కన్నాడని తేలుచున్నది కదా! త్వాష్ట ఒక్క అగ్నిని మాత్రమే కనుల కాదు. ఇతఃపూర్వమాత్రమ ద్వావా పృథువులను, అందలి సర్వ ప్రాణులను కని వాటిని పోషించు చున్నాడని తెలిసికొనియే యున్నాము. అయినను పై మంత్రములు ప్రత్యేకించి సందర్భమును బట్టి “ఓ అగ్ని నీను త్వాష్ట పుత్రుడవు కాన పితృ దేవతల మార్గమున వెలుగులను నింపు” మని చెప్పాచున్నది. కావున అతని తండ్రి యోగ తను కూడ జ్ఞాపి చేయుచున్నదన్నమాట. “త్వాష్ట దీప్తా అను ధాతువు నుండి కూడ త్వాష్ట శబ్దము పుట్టవచ్చును. కావున అగ్నిని కన్న త్వాష్ట దీపికాలి కావున అగ్నికూడ తనను ఆరాధించువారికి దీపిని ఒసంగుటకు విశ్వసింపతగి యున్నాడని జ్ఞాపి చేయుటకు ఇట్లు చెప్పబడినది. ఇచ్చట భాష్యకారుడు త్వాష్టను ప్రజాపతి అనుట కూడ గమనింప

తగినదే. ఈమకు, అగ్నికి పితాపుత్ర సంబంధము ఉండుట చేతనే వా అథేదమును కూడ “ఇహ త్వపొర మగ్రియం విశ్వమాప ముపవ్యాయే” అనెడి మంత్రము వచించినది. “ఆత్మాపే పుత్ర నామాసి” తన ఆత్మాయే పుత్ర స్వరూప మనికదా ప్రశ్నతి యనుట. ‘త్వపు’ విశ్వ సిర్మాత యను విషయమును సాయణలు బుగ్గేద భాష్యమున సుస్పిష్మము గానే ప్రవచించి యున్నారు. యజుర్వేద భాష్యమున త్వపును చతుర్ముఖుడని పలికినాడు (చూడుము-130 పుట బుగ్గర్పునము). తరువాతి వాజ్ఞాయమున “విశ్వకర్మ” నిష్టవుగాను, “త్వపు” బ్రహ్మగాను చిత్రింపబడుట మనము గమనింపగలము. ఇక పురాణములు ఎన్ని పోకడలు పోయినవో, వేదాది వాజ్ఞాయ నిశిత పరిశీలనచే తెలియగలదు.

బ్రహ్మణస్పతి :

బ్రహ్మణః = వేదమునకు, పతిః = అధిపతి లేక సృష్టికర్త అని ఈ శబ్దము యొక్క అర్థము. ఈ బ్రహ్మణస్పతి పదము సృష్టికర్త పరమగా కూడ వేదమున వాడబడినది.

“బ్రహ్మణస్పతిరేతా సంకర్మార్థ ఇవా ధమత్.”

— (బు. 10-72-2.)

సృష్టికర్త ఈ లోకములను, లేదా దేవ, మనుష్యతీర గాదులను, కర్మార్థుని (కమ్మరి-శిల్పి) వలె, అధమత్ = సృష్టించెను అని భావము. ఇట్టి బ్రహ్మణస్పతి త్వపులు దేవుసు రుడే అని దిగువ బుగ్గేద మంత్రము చెప్పచున్నది.

“ఎంజ్యోబోయి హీ త్వా భువనేభ్య స్పరి
త్వోఽజను త్వామ్యుః సామ్యుః కవిః,
స బుణాచి దృణాయూ బ్రహ్మణాస్పతిః

ద్రుహో హాన్తా మహా బుత్తస్య ధర్తరి.”

— (బు. 2-33-17)

ఇది బ్రహ్మణాస్పతి సూక్తములోని మంత్రము. దీని భావము : ఓ బ్రహ్మణాస్పతి! త్వాపు దేవుడు నిన్ను సమస్త భూతజాతముల కంటెను వ్రేష్ఠనిగా సృజించినాడు. కావున నీవు సర్వసామ మంత్రములకును కవివి, కర్తవు. అనగా సృష్టికర్త వన్న మాట. అట్టి బ్రహ్మణాస్పతి యజ్ఞము చేయు యజమానునికి ద్రోహమైనర్చైడి అసుర స్వభావము గల వారిని చంపును. ఈ బ్రహ్మణాస్పతి కూడ తన తండ్రియైన త్వోఽవాతేనే జగములను సృష్టించినవాడే అని “బ్రహ్మణాస్పతి రేతా సంకర్మార్థ ఇఘాధమత్” అనెడి మంత్రము చెప్పు చున్నది. వేదములను పరిశీలింఫగా . . . “విశ్వకర్మ, త్వోప, బ్రహ్మణాస్పతి, మౌర్యాగర్భుడు, ప్రజాపతి” అనువాదు అభేదమాపులై వేద సృష్టిని, భువన సృష్టిని, చేసినట్లు తెలిసి కొనగలము. ఇది వేదమాత్రకు నామరూప భేద రహితమైన ఒకే తత్త్వము జగత్కారణమనుట ఇష్టమనుటకు నిదర్శనమై ఒప్పుచున్నది. ఈ “బ్రహ్మణాస్పతి”యే గణపతిగా వేల్కాన బడి వైదికములైన శుభాశుభ కార్యములందు విఫ్ఱుములను, చెఱుపులను పోగొట్టు దేవుడుగా అర్థింపబడుచున్నాడు. ఒక బ్రహ్మణాస్పతి సూక్తములోని మొదటి మంత్రమును,

గణపతిని ఆహ్వానించెడి మంత్రముగ్ పురోహితులు వాచు
చుందురు.

“గణానాం త్వా గణపతిం హాము హే
కవిం కవీనా ముపము శ్రవస్తుమున్,
జ్యేష్ఠరాజం బ్రహ్మణాం బ్రహ్మణాస్పుత
అనః శ్రీణ్వ న్నాతిభిః సీద సాదనమ్.”

— (బు. 2-23-1.)

టీని యద్దము సాయణ భాషాయిఱసారము ఈ విధి
ముగా నున్నది. బ్రహ్మణఃపతే=మంత్రములకు స్వామినాగు
చ దేవా! గణానాం=దేవాది గణములకు, గణపతిం=ప్రశ్నధ
వును, కవీనాం = దూరపు చూర్చు కలవారికి (కవులు) -
భూత, భవిష్యద్వారమాన విషయ విజ్ఞానము కలవారికి
కూడ, కవిం=కవీక్యరుడవును (అనగా కపులక్షేలూ కవి యాని
భావము.) ఊపమశ్రవస్తుమం=సర్వాన్నములకు, ఊపమాన
మైన శేషాన్నము కలవాడవును, బ్రహ్మణాం=మంత్రము
లకు పతివినీ, జ్యేష్ఠరాజం=జ్యేష్ఠముగా ప్రకాశించువాడవును
అగుపట్టి, త్వా=నిన్న, హాము హే = ఈ కర్మయందు
ఆహ్వానించుచున్నము. కనుక, నః=మాయ్యుక్ష్మ, (స్తుతీః=
మంత్రములను) శ్రీణ్వన్ =వినుచు, ఊతిభిహిః=పాలనముల
చేత (రక్తణల చేత), సాదనమ్=యజ్ఞ గృహమును (మా
హాదయమును), ఆసీద=ప్రవేశింపుము.

ఈ మంత్రము బ్రహ్మణాస్పుతి దేవతగ కలది. ఇందు
స్తుతింపబడిన దేవత బ్రహ్మణాస్పుతి నామము కలవాడ్నన

మాట. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మగ్రంథస్పతి, గణపతి రెండు పదములు వినపడుచున్నవి. ఆ రెంటిలో “బ్రహ్మగ్రంథస్పతి” అనునది సంఖోధనము (పిలుపు) గణపతి పదము ఆ దేవుని యొక్క సర్వదేవ గణాధిపత్యమును చెప్పేడి విశేషము. ‘జ్యేష్ఠరాజు’ పదము ఇతని దేవతా జ్యేష్ఠత్వమును నూచించుచు ఇంద్రాచుల కంటే ఈతీడు మిన్న యని తెలుపునట్టిది. ఈ మంత్రములో ‘గణపతి’ అను మాట యున్నను ఈయన వీరు మాత్రము “బ్రహ్మగ్రంథస్పతి” అనియే. ఏనను గణపతి, గణాధిపతి పదములను కూడ మనము వేర్చుగానే బ్రాంతి పడుచున్నాము. ‘బ్రహ్మగ్రంథస్పతి’ అని మంత్ర ద్రవ్య వాడుట గమనింపదగియున్నది. ఇందలి గణపతి శబ్దమును తీసికొని మనవారు ఒక గణపతిని సృష్టించినారు. ఈ గణపతి శివుని కుమారుడనియు, శైవమతములోని దేవత యనియు వారి భావము. మన ప్రీరణ కథలన్నియు విశ్ను శ్వరుడు పార్వతీ-పరమేశ్వరుల పుత్రుడనియు, చదువులకు వేల్పు అనియు చెప్పచున్నవి. శైవమును సహింపని వైష్ణవులు తమ మతము ననుసరించి వైష్ణవ దేవుడగు విష్ణుకేనుని విఫ్ఱు పరహరమునకై కార్యారంభముల యందు పూజింతరు. వీరు హయగ్రీవుని విదా దైవతముగా భావింతురు. విశ్ను శ్వరునికి ఏనగు తల, దంత మహాకాయములు, ఎలుక వావానము మొదలగునవి కూడ పురాణ యుగ కల్పనలే. బుగ్గేదములోని, బ్రహ్మగ్రంథస్పతి సూక్తములలో

ఈయన సత్యస్వరూపము స్ఫురము కాగలదు. ఈ విషయము లను మిత్ర సాహస్రి ఇట్లు వేరొకైన్నది.

“ఆది పూజలందునట్టి ఆ గణపతి
బ్రహ్మణస్పతి యని పలుకు బుక్కు;
త్వష్ట సతుడె సుమ్మి బ్రహ్మణస్పతి యని
పలుకు నొక్క బుక్కు; పరమ మిత్ర.” — 860

“గజ ముఖాది రూపకల్పన గణపతి
కాథునిక మటంచు నరయ తోచు;
వేదబుషుల వాణి నాదరించి బుతంబు
నవధరించు టొప్పు నయ్య మిత్ర.” — 862

బ్రహ్మణస్పతి మహిమను గూర్చి బుగ్గేదములోని
మఱ్గాక మంత్రమును పరిశీలింతము.

“న త మంహారో న దురితం కుత శ్చ న
నారాతయ స్థితిరు ర్న ద్వయావినః,
విశ్వ ఇ దస్తైద్వరసో విశాధనే
యం సుగోపా రక్షసి బ్రహ్మణస్పతే!”

— (బు. 2-23-5.)

తా॥ ౭ బ్రహ్మణస్పతీ సత్పాలకుడవగు నీవు ఏ
జనుని రక్షించెదవో అట్టివానిని దుఃఖములు గాని, దురిత
ములు గాని బాధింపవు. అతనిని శత్రువులు హింసింపలేరు.
వంచకులు మోసగింపలేరు. అతనికి అపకారము చేయువారిని
నీవు బాధింతువు. ఈ విధముగా బుగ్గేదములో 10, 11
బుక్కులలో బ్రహ్మణస్పతి మహిమను గూర్చి ప్రాయబడి

యున్నది. ఆ సూక్త ములకు ‘బ్రాహ్మణస్పత్య’ సూక్తము లని వేరు. బ్రాహ్మణస్పతిని గూర్చిన విస్తరము బుగేద దిగ్రస్తన ప్రథమ భాగమున కొంత కాంచవచ్చును.

త్వాష్ట సృష్టించిన దేవతలు, ప్రజలు :

“విశ్వకర్మణ స్నమవర్తతాధి, తస్య త్వాష్టావిధదూప మేతి” అనెడి పురుష సూక్త వాక్యమును బట్టి త్వాష్ట “విశ్వకర్మ” పుత్రుడని తేలుచున్నది. ఆయనయే “బ్రాహ్మ” అని కూడ వేద మంత్రముల వలననే తెలిసికొని యున్నాము. ఆయనకే “ప్రజాపతి, పరమేష్ఠి, హిరణ్యగర్భాది” పదములు చెల్లుననియు, ఏదు చేసెడి పనులును, త్వాష్ట చేసెడి కార్యములును ఏక రూపములే అనియు గ్రహించి యుంటిమి. ఇట్టి త్వాష్టకు సరణ్యాదేవి అనునామై కూతురు. ఆమె వివస్వంతుని పెండ్లాదినది. ఆ ఇదువురకు యమియు, యముడును, మనువును, అశ్వినీ దేవతలును కలిగినారు. ఈ వివస్వంతుని కుమారుడైన మనువు సూర్యవంశ తుతియ జాతిని వృద్ధి చేసినట్లు పురాణముల వలన తెలిసికొందుము. త్వాష్ట ర్యుక్క కుమారుడు విశ్వరూపుడని “విశ్వరూపో వై త్వాష్టోః పురోహితో దేవానామాసీత్” అనెడి తైతీరీయ సంహితా వాక్యమును బట్టి తెలియుచున్నది కదా! ఈ విశ్వరూపుడు దేవ పురోహితుడనియు, బ్రాహ్మణిధ్యచార్యులలో, మధ్యముడనియు చదివినాము. ఈ విశ్వరూపునికి ఏకాదశ రుద్రులు జన్మించినారని విష్ణు పురాణము చెప్పాచున్నది.

అగ్ని దేవుడు కూడ త్వైష యొక్క కుమారుడే అని ఇంతశముందే చదివినాము కథా! ఆ అగ్నికి (అంగారము లకు ఆనగా నిప్పాలకు) కలిగినవారు అంగిరసులైరి. అగ్ని యొక్క పుంటల నుండి పుట్టిప్పవాడు భృగువైనాడు. ఆతడు భృగువంశ బ్రాహ్మణమును వృద్ధి చేసినాడు. అంగిరునికి బృహస్పతి, ఉచధ్యాదు మొదలగు ఎనమండుగురు కుమారులు పుట్టినారు. వీరిలో సుధన్వ డనువాని ణాడుకు లే ముగ్గురైన బుభువులు. వీరి ప్రభావమును గూర్చి బుగ్గేద మున 10, 11 సూక్తములు ఉన్నవి. కనుక భృగ్యంగిరో వంశమానకు త్వైషయే మూలపురుష డగుచున్నాడు. ఆతడు అగ్ని దేవునికి తండ్రి కదా. భృగ్యంగురులు కలిగిన పిమ్మట వివ వాడుగా పుట్టినవాడే అత్రి మహార్షి అని బృహదైవతా గ్రంథము వలన తెలియుచున్నది. ఈ విధముగా ఆనేక దేవతల, బుఖుల సృష్టికి మూలభూతుడు ‘త్వైషలు’ దేవుడగు చున్నాడు.

త్వైషయు, అహాభూన బుఖియు అభేద రూపులని మనము తెలిసిణ్ణారుము. ఈ అహాభూన బుఖి ‘ప్రాచీదిశామాది’ మంత్రములలో పశ్చిమ దిక్కున ఇష్టకోపథానము. చేయునప్పుడు “ప్రాచీచి దిశాం... అహాభూన బుఖిః” అని చదివినాము. ఈ మంత్రముల యందు వేరొక్కనబడిన సానగ, సనాతన, అహాభూన, ప్రత్యు, సుపర్జ బుఖులే పంచ బుఖులు. వీరు “విశ్వకర్మ” నుండి సృష్టి త్వైషమునకు (రహస్యమునకు) చిహ్నములుగా కలిగినవారని మన

మెఱుగుదుము. వీరినుండి పుట్టిన జ్ఞాన విజ్ఞాన ఖనలే పుచ్చారేయ బ్రాహ్మణులు. వీరు జ్ఞాన స్వరూపమైన పంచ వేదములను చదువుచు అయ్యా, దారు, తాము, శిలా, సువర్ణ మయిములైన పంచ శ్రీల్పములను చేయుచు లోక సేవళో కాలము గడుపుచుండురు. అహాభూన యుమి పంచ యుషులలోనివాడు కావున ఆయన ద్వారా తద్దోత్తము గల బ్రాహ్మణ ప్రజ ఈ లోకమున వర్ధిలినది. ఈ విధముగా వేదముల రొయొక్క సమ ప్రరిశీలనము చేత నా దృష్టికి పొడ కట్టిన త్వయ్యలు దేవుని సృష్టిని ఈపాటిగా చెప్పగలిగితిని. నా దృష్టికి అందని చరిత్రలు, త్వయ్యలు దేవుని విశేషములు ఆయన రొయొక్క దేవ మానవ సృష్టి మొదలగునవి ఇంకెన్ని కలవో బుధిమంతులైన విదాంసులు వేద, బ్రాహ్మణ, ఆరణ్యకాది గ్రంథములను పలించి, పరిశోధించి ఆవిష్కారింతురని కోరుచున్నాను. తాత్క్విక దృష్టిశ్శోభ విచారించినచో విశ్వమంతయు త్వయ్య సృష్టియే అని చెప్పటటకు, గ్రహించు టకు ఎన్నయను వెనుకంజ వేయనక్కరలేదు. ఇందుకు వేదము లందు సరమ ప్రమాణములు గలవు. విశ్వమంతుంచ మంతయు త్వయ్యలు దేవునిదే అని ఈ కొలదిపాటి చర్చ వలన పారకులు గ్రహింతును. అందుకే మన గ్రంథముసకు “విశ్వకర్మ మయం జగత్”, “విశ్వకర్మ విశ్వరూపము” అని పేర్లు పెట్టట సమంజసమని బుధిమంతులైన పండితులు అన్నారు. ఈ త్వయ్యనే బ్రాహ్మణునిగా భావించి త్వయ్యలు స్థానమున బ్రిహ్మణునిగిని నిల్చి, మన పురాణాత్మికసములు కొనసాగినవని

మేమిచ్చిన వేదాధారములను బట్టి పారకులు గ్రహింతురని భావింతుము.

విశ్వకర్మకును, విష్ణు, రుద్రాదులకును గల పితృ పుత్ర భావము, ఏకతత్వమే అను విషయములు ఈ గ్రంథము యొక్క పూర్వ ప్రపక్షణముల యందు అచ్చ టచ్చట ప్రస్తావింపబడి యుండుటచే మఱల చెప్పదలంప మైతీమి.

పంచ - బుంపీ, బ్రిహమ్మ, మూర్తులకు ఆ భేద ము

మన మింతపరకు చెప్పికొనిన సానగాది పంచ డుష్ట లకు, మనుషులూది పంచ బ్రిహమ్మలకు, బ్రిహమ్మ విష్ణువుది పంచ మూర్తులకు వేదార్థము ననుసరించి అభేదమును అనేక గ్రంథములు వక్కాణించుచున్నవి. అందు ముఖ్యముగా స్కూండ, మత్స్య, బ్రహ్మండాది పురాణములు, వాతూలము మొదలగు ఆగమములు స్ఫుర్తము చేయుచున్నవి. వాటిని ఇప్పుడు పరిశీలింతము.

క్లా. “మన శ్శివో, మయో విష్ణుః, త్వపో బ్రిహమ్మ, తత్క్షమచ,
శిలీపంద్రశ్చ, తథా సూర్యో విశ్వజ్ఞ శ్చైతి కథ్యతే.”

— స్కూండ నాగర ఖండము.

దీనికి తెలుగు నాగర ఖండములోని అనువాద పద్యము-
గీత॥ మనును శివుడును, మయుడు రమాధవుండు,
త్వపు పరమేష్ఠి, శిలీప వృథత్రపుండు,

తక్క భానుండునగు; వీరు దైవగురులు

విశ్వకర్మాగ్రనందనుల్న వినుత్త పుణ్య.

మనువు శివుడనియు, మయుడు విష్ణువనియు, త్వమ్ బ్రహ్మదేవుడనియు, శిల్పి బ్రహ్మ దేవేంద్రు డనియు, విశ్వజ్ఞుడు సూర్యుడనియు, పంచ బ్రహ్మలకును, పంచ మూర్తులకును అభేదము చెప్పబడినది. ఇట్టి ప్రమాణములు బ్రహ్మం డాది పురాణములలో కూడ పెక్కులు కలవు. నాగరథిండమే మను, మయ, త్వమ్లు, శిల్పి, విశ్వజ్ఞులను బ్రహ్మలవంశమునందు పుట్టిన బ్రాహ్మణులకు అనగా “విశ్వబ్రాహ్మణులకు” నానగ, సనాతన, అహాభూన, ప్రత్న, సుపర్కు గోత్రములు కలవని చెప్పాచున్నది.

శ్లో॥ “మనుస్సనగ గోత్రశ్చ, సనాతన మయ స్తథా,

అహాభూనస్తు త్వమ్సః స్యాత్తః, ప్రత్నః స్యాచ్చిల్పిన

స్తథా, తత్కుశ్చాపి సుపర్కుశ్చ, హ్యావం గోత్రముదీరితమ్.”

ఇట్లు చెప్పాటచేత మన్మాదులకును సానగాదులకును గల అభేదము స్వప్తమగుచున్నది. మన్మాదులు సృష్టాయిదులు చేయచున్నప్పాడు బ్రహ్మలుగాను, ఆరాధనీయులైనప్పాడు బ్రహ్మది మూర్తులుగాను, ప్రజాసర్వము చేయుసప్పాడు గోత్ర కర్తులుగాను, లెక్కింపబడినట్లు సునిశిత పరిశీలన, అనుశీలనములచే తోచుచున్నది. లేకున్న శాత్రుము లిట్లు చెప్పాటకు ఉపపత్తి తికమకగా నుండును.

సృష్టాయిదిమ కాలమున ఈ సానగాదులైన పంచ

బుషుల నుండియే ప్రజలు ఉద్భవించినారు. అందుచేత వారి కందరకును సానగాది బుషి గోత్రములే ఉండడిని. తమ శక్తినిబట్టి ఏరందరును ఆనాడు శిల్పాది కర్నులు, కృష్ణి, వాణిజ్యాదులు, ప్రజాపాలనాదులు చేయుచు ఆర్థాచార ప్రవీణులై ఉండడివారు. ఇట్లుండగా కాలము జరుగుచూప్రజా సంఖ్య పెంపొందుచున్న కొలదినీ కొందరు సోమ రులు, అజ్ఞానులు, కర్నుభ్రష్టములున్నాయి ఆచార పహారాదులలో వెనుకబడి తమ తమ గోత్ర సూత్ర ల్రాదులను, శిల్పములను, సృష్టి తత్త్వమును మరచి మూర్ఖులైరి. అట్టి వారే “శూడాది అవర వర్ణములు”గా పరిగణివబడి యుందురు. గోత్రసూత్ర ప్రవరాది విజ్ఞానము కలిగి సంధ్య వందనాది సదాచార పరాయణులై - వేద, శిల్ప, కృష్ణది కర్నుల యందు ప్రవీణులై వెలయువాడు మాత్రమే “విశ్వ కర్ను వంకీయుల”మని, పంచ బుషుల నుండి పుట్టినందున “పంచార్థీయుల” మని, “విశ్వబ్రాహ్మణుల” మని చెప్పవినుచు, ప్రసిద్ధులై యుందురు. అట్టి సితిలోనే లోకమున వారు, ఏను ఆనిడి భేదము ప్రవర్తిలినదికాని, మొట్ట మొదట అందరును “వైశ్వకర్నులై”, “సానగాది గోత్ర సంజాతులై” అని గ్రహించుటకు ఏపాటి ఆలోచన ఉన్నను చాలును. పంచ బుషుల నుండి పుట్టినవారు “పంచార్థీయులు” అయినట్టే. సప్త బుషుల నుండి పుట్టినవారు “సప్తార్థీయులు” అయినారు. దీనిని పిమ్మిట నిస్సరముగా విచారింతము. ఇస్సుడు మను, మయ్యాదులకు పుట్టినవారికి శిల్పాది కర్నులు ఎట్లు విభజింపబడినవో ప్రమాణములు చూతము.

కీలో॥ “అయిస్కృతి ర్ఘ్నసూనాం చ, మయూనాం దారుకర్మై చ, త్వమ్యాణాం, తామ్రుకర్మై, శిల్పకర్మై చ శిల్పినామ్. సావర్ణం తత్కథానాంచ, పంచకర్మై తాసి వై, ఏ తే పంచకరూపాశ్చ, యజ్ఞకర్మై పరాస్మైతాః.” — (సాక్షాందపురాణ, నాగరథండము)

మను సిద్ధాంతము ననుసరించువారికి అయిశ్శిల్పమును (ఇనుప పని), మయ వంశీయులకు అనగా సనాతన గోత్రము వారికి దారుకర్మైమును (కొయ్యపని-వ్రద్ధంగము), త్వమ్యాల వంశము వారికి రాగి, కంచు, ఇత్తడి శిల్పములును, శిల్పి బ్రహ్మపతంజలము వారికి శిలాశిల్పమును, విశ్వజ్ఞ వంశము వారికి సువర్ణ శిల్పమును (బంగారుపని) కర్తవ్యములని లైక ముల తాత్పర ము. అంతేకాదు. “ఏతే పంచక రూపాశ్చ” అని ఈ పంచకర్మైలు సృష్టి, స్తుతి, లయ, తీవ్రాన, అనుగ్రహ కర్మైముల అంతటి ప్రశ్నములనియు, యజ్ఞకర్మైలతో సమానములనియు కూడ చెప్పబడినది. ఈ పంచ శిల్పముల ప్రభావము, పూజ్యత, మదియ శిల్పదర్శన గ్రంథమున విస్తరముగా చూడవచ్చును. మను, మయూదులు గాని, సానగాదులు గాని అయిదయిదుగురేకాన అమ్రా, దారు, తామ్ర, శిలా, స్వర్ణమయములైన అయిదు శిల్పములే చెప్పబడినవిగాని, సహస్రాధిక శిల్పములు గలవు. మహాభారతాదులు “విశ్వకర్మై”ను (దేవశిల్పిని) సూర్యు “కర్తా శిల్పసహస్రాణం, త్రిదశానాంచవర్ధకిః” అన్నవి. కనుక వేల

కొలది శిల్పములు శిల్పచార్యులచే చేయబడుచున్నవన్న మాట.

మానవుడు చేసేడి ఆ యాకర్గుల వలన పుణ్య పాప రూప ఫలములు కలుగుచున్నవి కానీ, శిల్పకర్మలను చేయుట వలన కేవలము ఒక్క పుణ్యమే లభించుచున్నది. ఈ అంశమును శ్రీవాడ్చైపాటి వారి “విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణమాగమము” లోని శిల్ప కాండమును చదివి గ్రహింప వచ్చును. ఏ కర్మల నైనను వీడవచ్చును గాని, శిల్పకర్మను గాని, కృమికర్మనుగాని వీడనక్కరలేదని “తాతోపనిషత్తు” లోని దిగువ మంత్రము చెప్పుచున్నది.

“కుర్యాన్నే వేహ కర్మాణే, జిజీవిషేచ్ఛతం సమాః,

ఏవం త్వయి నాస్యాథోఽస్తి, న కర్మ లిప్యతే నరే.”

తా॥ శిల్ప, కృమాణ్ది కర్మలను చేయుచు సూరేంద్రు జీవింపుము. ఇట్టి నీకు ఏ దుష్టలితమును అంటదు. ఇట్లనుట చేత శిల్పము, కృమికర్మ ఎంతకాలము (జీవితాంతము) చేసి నను, మానవుడు బధ్మశు కాడని తేలుచున్నది. తక్కిన వెదిక, లాక్ష కర్మలు మానవునికి బంధకములై సంసారము ననే త్రిపూచుండును.

ఈ సందర్భమున సానగాది బుఱులను గూర్చిన విశేషములు బ్రహ్మండ పురాణములోని ‘ద్వితీయ’ పటులము నుండి ఈన్నిటిని సంగ్రహించి చెప్పాడోదము.

1. సానగ బుఱి :

“నమోఽస్తతే సానగ విశ్వకర్మజే నమోస్తతే

పూర్వ ముఖోద్భువాయ నమోస్తు షడ్మాభుత
వినిర్మితాయ (?) నమోస్తు చిద్రూప నమో నమ స్తు.
సాధసం నాస్తి సర్వ్యత్ర, లోకానాం సర్వసాధక,
కనోతి లోహకర్మణి, తోకాన్ రక్షతి సానగః
దదా శస్త్రాణి దేవానాం, దుష్ట నిగ్రహ కారణాత్,
స చ సర్వం జగత్కర్తా, సదోయ్యజాతముఖోద్భువః
శూలం దదాతి భద్రాయ, చక్రం దత్తం చ విష్ణువే,
పాశస్తు బ్రహ్మాణి దత్త, త్రిమూర్త్యత్మక సానగః.”

తా॥ “విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుని” పూర్వ (తూర్పు)
ముఖమున పుట్టిన చిద్రూపుడవైన ఓ సానగ విశ్వకర్మా. నీకు
నమస్కారము. లోకమున ఎక్కడను ఏ ఉపకరణములూ
లేనప్పాడు సర్వ సాధకుడైన సానగ బ్రహ్మర్మి లోహ కర్మ
లను చేసి లోకములను రణీంచుచున్నాడు. ఇంకను ఆ
సానగ బుటి దుష్ట నిగ్రహము కొఱకై దేవతలకు శస్త్రా
త్తముల నొసంగెను. సదోయ్యజాత ముఖమున పుట్టి సర్వ
జగత్కర్త అయిన ఆతడు శివునకు శూలమును, విష్ణునకు
చక్రమును, బ్రహ్మకు పాశమును నొసంగెను. ఆతడు ఈ
త్రిమూర్తి స్వమాపుడే.

2. సనాతన బుటి :

తుత్తుష్టాది నివృత్తాత్మా, జాయతే దక్షిణాన్యుభాత్,
సనాతనో దాచుకర్మ కుశలో నిర్గుమే పురా.
హలాంసాం తు కర్తవ్యం, మందిరాణాం విశేషతః,

స్వందనాదీని యానాని, వికరోతి సనాతనః.”

— (బ్రహ్మండ పురాణ ద్వితీయ పటులము)

ఈ॥ “విశ్వకర్మ” దక్షిణ ముఖము నుండి పుట్టిన సనాతన బుటి ఆకలిదప్పాలు లేనివాడును, కొయ్యును కనిపెట్టి దారుకర్మను సృష్టించినవాడును అయినాడు. ఆ మహార్థీ పూర్వము నాగలి, బండి, రథము మొదటి. సాధనములను కనిపెట్టి లోకమున దారుళిల్ప ప్రచారము చేసిరాడు. ఈ సానగ సనాతనాది బుషులు బ్రహ్మవిద్యోపదేశికులలో అగ్రగణ్య లూగా బృహదారణ్యక చతుర్థాధ్యాయాంతమున వేరొకైన బడినారు. ఆ పరంపర ఇట్లున్నది— “సనారుః సనాతనాత్, సనాతనః సనగాత్, సనగః పరమేష్ఠినః, పరమేష్ఠి బ్రహ్మః, బ్రహ్మ స్వయంభూ బ్రహ్మణై నమః.”

ఈ॥ బ్రహ్మవిదా ప్రవర్తకులలో ప్రథమా చార్యుడు స్వయంభూ బ్రహ్మ అనగా “విశ్వకర్మ” ఆయన నుండి పరమేష్ఠికి, అతని నుండి సానగునికి, వాని నుండి సనాతనునికి, అతని నుండి సనారువునకు— పిమ్మట ర్తు గురు మహారూల ద్వారా లోకమున ఈ బ్రహ్మవిద్య వా పించనది. పై మంత్రమున వేరొకైనబడిన సనగుడే ‘సాసగుడని గ్రహింపవల యును. సనగ-సానగ-శబ్దములు భరద్వాజ-భారద్వాజ పదముల వంటివి. దీనినిబట్టి సానగాడులు శిల్పవిద్య ప్రవర్తకులే గాక బ్రహ్మవిద్యోపదేశికులు కూడ అని స్ఫుర్తమగుచున్నది. బ్రహ్మవిద్యను, శిల్పవిద్యను, జ్ఞాన విజ్ఞానములని

అమరము పేర్కొన్నది. “మోక్షేధీర్ జ్ఞాన, మన్యత్ర విజ్ఞానమ్ శిల్పశాస్త్రయోః.”

తీ. ఆహారాన బుటి :

“సాస్తుతో నారదాదైన్, స్వాహారాన బుటిన త్తమః
అశేష మునిభిః పూజ్యై, స్వాఖోర నదనోద్భవః
యో గౌర్వప ధర్మస్య, వినిర్మాతా జగద్విభుః
త్వపో స్వర్ణాదభీర్ పైః, ప్రాతాణి వికరోతి సంః.”

— (బ్రహ్మండ పురాణ ద్వితీయ పటులము)

తా॥ నారదాదులచే స్తుతింపబడినవాడును, సర్వ ముని కోటికి పూజనీయుడును అగు అహారాన బుటి “విశ్వకర్మ శ్వరు”ని అ ఖోర ముఖము నుండి జన్మించెను జగత్ప్రభుడగు ఆ అహారాన బుటియే గృహస్త ధర్మమును సృష్టించిన వాడు. త్వపు స్వరూపుడు అగు ఆతడు బంగారము మున్నగు లోహములచే ఇండ్ల యందు ఉపయోగింపదగిన పాత్రములు మొదలగువాటిని చేసి లోకోవకారము నొన ర్చెను. పై లోకములో త్వపుయు, అహారాన బుటియు ఒక్క వ్యక్తియే అయినట్లు వర్ణింపబడినది. “యో గౌర్వపత్య ధర్మస్య వినిర్మాతా జగద్విభుః” అనుటచేత అనంత మహిమామాభి కోభతుడగు త్వపు గృహస్త ధర్మమునకు నిర్మాత యని స్పష్టముగా తెలియుచున్నది. ఈ అంశమును గూర్చి పలు వేద మంత్రములు కూడ ఆ దేవుని మహిమను ఇట్లు వక్కాడించుచున్నవి. “త్వపు జాయా మజనయ, త్వపు వై..... కృషోతువామ్.” (చూడుము. పుట-260)

“త్వయుణాం తాము కర్మాణి” అనుటచేత అహాన భూనయిషి ఇత్తడి మొ॥లగువానిచేత ప్రాతాది నిర్మాణమును కనిపెట్టినాడని, మహా శిలాపాచార్యుడని తెలియవలసి యున్నది.

4. ప్రత్న బుధి :

“ప్రశ్నో విశ్వస్య కర్తాసౌ, జగద్రక్షో పరాయణః,
బ్రహ్మాందజ్ఞుభా జ్ఞాతః, ప్రవరః ప్రత్నసంతతేః.”

— (బ్రహ్మాంద పురాణము)

తా॥ విశ్వకర్మయు, జగద్రక్షుకుడును అగు ప్రత్న బుధి “విశ్వకర్మ” దేవుని, తత్తురువ మనెడి ఉత్తర ముఖము నుండి కలిగినాడు. ఇతడు ప్రత్న బుధి గోత్రమునకు చెందిన బ్రాహ్మణమునకు మూల పురుషుడు. పై శ్లోకములలో ప్రత్న బుధి కనిపెట్టిన శిల్పమును “ఇది, ఇట్టిది” అని వక్కాణింపలేదు. అయినను “శిలాకర్మచ శిల్పినామ” మొదలగు వచనముల చేత శిల్పిబ్రహ్మ అయిన ఆయన శిలా శిల్పమునకు ఉపదేశికుడై నానావిధ దేవతా మూర్తులను దేవాలయ, మండప, గోపుర, ప్రాకారాదులను నిర్మించుటను కనిపెట్టి లోకమును తరింపచేసెనని తెలియుచున్నది. ఈ గ్రంథకర్త ఈ ప్రత్న బ్రహ్మర్షి గోత్రమున పుట్టినవాడే. శిల్ప దర్శనమున గ్రంథకర్త చేసిన ప్రత్నాబ్రహ్మ స్తోత్రమును ఇచ్చుట ఉదాహరించుట అగుచున్నది.

శ్లో॥ “నానా శిల్పకలా కలాప గురుడౌ ప్యాసీచ్చిలా శిల్పకం భూయిష్టం ప్రకటిక్తతం త్రిజగతీ మోత్సాయ

దైవాత్మకం. దైవ జ్ఞాపర నామక స్న భగవాన్ గోత్రాధినేతా మమ, ప్రత్న బ్రహ్మ బుషిశ్వరో విజయతాం స్వాస్తే నితాంనోజ్యలః.”

తా : గ్రంథకర్త ప్రత్న బ్రహ్మర్షి గోత్రజాతుడు. కనుకనే భార్య వియోగానంతరము ఆయన “ప్రతానునంద స్వామి” అయినాడు.

5. సుపర్ణ బుషి :

“మహాన్నతో మహాత్మ్యాపై, పీనవహౌ స్నసుందరః, అనాదినిధన స్వ్యర్థః, స్నపర్ణస్తస్య నామహీ,

ందదాతి లోకానాం, బ్రహ్మామ్యర్థాధ్వ ముఖోద్భువః, కుండలాదీనాం, భూమణానాం ప్రయోజకః.”

— (బ్రహ్మండ పురాణము)

తా : మహాన్నతుడును, మహాత్ముడును. అందగాడును, ఆద్వయంతములు లేనివాడును అగు సుపర్ణ బ్రహ్మర్షి “విశ్వకర్మ” ఉపర్య ముఖము నుండి పుట్టినాడు. ఈ మహాత్ముడు సుపర్ణ శిల్పమునకు సృష్టికర్మయై కీర్తి, కుండల, మంగళసూత్రాది భూమణముల నిర్మాణమును లోకమునకు ఉపదేశించెను. ఈ బుషువులను వసిష్ఠోప పురాణము విశ్వకర్మ ముఖోద్భువులని చెప్పగా బ్రహ్మండ పురాణము, బ్రహ్మ ముఖోద్భువులని చెప్పినది. కాగా ‘బ్రహ్మ-విశ్వకర్మల’కు అభేదమే అని పాతకులు గ్రహింపవచ్చును. ఈ అంశము ప్రశ్నతి సమ్మతమేగాని విరుద్ధము గాదు. ఇటీవల నాగర లిపిలో

ప్రకటితమైన బ్రహ్మండ పురాణములో ఈ క్లోకము లగు పడుట లేదని డా॥ శ్రీభిరాల సత్యసారాయణగారు చెప్పినారు. ఇట్టివి తొలగింపబడుట సంస్కృత భాషా ద్రోహమే గాక ఒక మహా సంఘమునకు ద్రోహముచేయుట కూడ కాగలదు. ఈ రెంటికన్నను, చరిత్రకు చేసిన గొప్ప ద్రోహముకూడ అగుచున్నది. నేనీ క్లోకములను మహారాష్ట్ర భాషలో త్వీర సాగరం నారాయణశాస్త్రి ప్రపణేతమైన “విశ్వబ్రహ్మ కులాత్మాహ”, వడ్డెపాటి నిరంజన శాస్త్రిగారి “విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణా వంశాగమము” అను గ్రంథములను చూచి వ్రాసినాను.

ప్రాచీన గ్రంథములలో ఉన్న ఇట్టి విషయములను తరువాతి కాలపు ముద్రాపకులు తమ భావములను బట్టి తమ కిష్టము కానివాటిని తొలగించుట, తమ కిష్టమైన క్రొత్తవాటిని చేర్చుట అనెడు ఈ పని ఫ్లూరాతి ఫ్లూరము. ఇట్టి పని మన దేశములో ఎక్కువగానే జరిగినది. ప్రస్తుతము జరుగుచున్నదికూడను. కొన్ని సంస్కృత గ్రంథముల వ్యాఖ్యనములలో అగపడిన క్లోకములు ఇట్టివలి ముద్రిత గ్రంథములలో లేకపోవుటను నేను నా గ్రంథములలో ఉదాహరించుచునే యున్నాను. ఇక ప్రకృతమునకు వత్తము.

సానగ, సనాతన, అహభూన, ప్రత్న, సుపర్ణు లనెడి పంచ బుధులు యజుర్వేదము నందలి “ప్రాచీదిశామాది” మంత్రములలో వరుసగా ఉండుటను మనము ప్రకరణ ప్రారంభముననే చదివియున్నాము. ఈ విధముగా వేదములో

సప్త బుధులు వరుసగా నుండుట నాకు కనపడలేదు. ఈ బుధులు ఇట్లు వరుసగా నుండుట, వారు “విశ్వబ్రాహ్మణుల”కు ఆదిమ గోత్ర బుధులగుట గౌప్య విశేషము. అట్లి సితియే లేనిచో “విశ్వబ్రాహ్మణుల”పై వచ్చిన తిట్లు గ్రంథముల అలజడిలో ఆ జాతి ఎప్పాడో నామరూపములు లేకుండా పోయడిది. ఆ పంచబుధుల నుండి ఏదైదుగురు ప్రవర బుధులు మొదటగా కలిగి ఆ వంశము 125 గోత్రములు గల మహా వంశమైనది. అందుకే దానికి “పంచ గోత్రం మహాత్ కులమ్” రె గోత్రములు ప్రధానముగా గల మహాకుల మగుటయే కారణము. ఆ పంచర్షులు సామైలోని అనేక తాత్క్ర్వక రహస్యములకు గుర్తులు (సంకేతము లగుట కూడ ఒక విశేష హేతువే. సంస్కృతములో “విశ్వకర్మ పురాణము”ను వ్రాసిన కాళహా మునీంద్రుడు ఈ పంచర్షులను గూర్చి 20వ అధ్యాయమున ఇట్లు వ్రాసినాడు.

“బ్రాహ్మణానాం కులం పూర్వం ద్వేధా విరచితం స్తురై :
 అర్థేయం పౌరుషేయం కర్మా జన్మ విశేషతః.
 ఆర్థేయం వసిష్ఠాది హ మహిమ్ బ్యామిసత్తమ!
 య ద్విశ్వకర్మణ త్యాగ పురుషస్య ముఖోద్భవమ్.
 పౌరుషేయ మితి భ్యాతం పంచగోత్రం మహాత్ములమ్.”
 — (విశ్వకర్మ పురాణం. అధ్యాయము-20)

తా : బ్రాహ్మణ కులము పూర్వము దేవతలచే శెండు రీతులు గలదిగా నిర్మింపబడినది. అయ్యది “ఆర్థేయ”

మనియు, “పౌరుషే” య మనియు కర్మనుబట్టి, జన్మమును బట్టి విభజింపబడినది. నసిష్టాది గోత్రములచేత గలిగినది ఆ లేదయము. పురుష సూక్తమున వర్ణింపబడిన విరాట్పురుషుడగు “విశ్వకర్మ” ముఖము నుండి కలిగిన సానగాదులచే పెలసినది పౌరుషేయము. ఇందు సానగాది పంచ బుధుల నుండి క్రమ ప్రశ్వదథైనందున దీనికి “పంచగోత్ర వంశమని” యు, “పంచాల్మేయ వంశమని” యు పేరులు ఏర్పడినవి. అట్లే వసిష్టాది గోత్రజాత వంశమునకు సహారేయమని కూడ ప్రసిద్ధి.

పురుషుని (విశ్వకర్మ) యొక్క ముఖముల నుండి కలిగిన సానగాది బుధుల వలన కొనసాగినది కాబట్టి ఈ వంశమును పౌరుషేయమని కాళహస్తి మని తన “విశ్వకర్మ పురాణములో” చెప్పినాడు. అది సత్యమే అయినను ఏరు ఆలేయలు కాకపోయాడు. పంచ బుధుల యొక్క మరియు 125 గురు బుధులయొక్క గోత్రములు పీరికుండుట వలన ఏరు ‘ఆలేయలు’ కూడా అయిఉన్నదుడు. అట్లే సప్త బుధులు కూడ “విశ్వకర్మ” మనస్సుంభూతులే కనుక వారికినీ. “పౌరుషేయ, ఆలేయ నామములు” చెల్లుటలో ఎట్టి ఆక్షేపమును లేదు. అంతేకాదు. “బాహురాజన్యః కృత్సః” ఈ మొదటిన మంత్ర వాక్యములను బట్టి త్తుత్రియు, వైశ్వీ, శూద్రులు కూడ పరమ పురుషుని అవయవముల నుండి పుట్టినవారే కనుక వారినికూడ “పౌరుషేయ”లని వ్యవహారింపవచ్చును. సృష్టి జరిగిన పిమ్మిట సర్వులును యోసి మార్గము నుండియే పుట్టుచున్నారు గదా! యోసి మార్గము

నుండి పుట్టినవారే బ్రాహ్మణులు లగుచుండగా చేతులు, మొదలగు అవయవముల నుండి పుట్టినవారు ‘పౌరుషేయులు’ ఏలకారు ? అసలీ బ్రాహ్మణాది విభాగమును నేను, పురుష సూక్తము ననుసరించి చేయుచున్నానే గాని నాకిష్టమై కాదు. శాత్రుము నందున్న డానికి అర్థమును చెప్పి గతి కల్పించుట వాయిధ్యత యొక్క, గ్రంథకర్త యొక్క అభిమతము. అనలు నాదృష్టిలో మానవులందరును భగవత్స్వరూపులే. “విశ్వకర్మకారులే, విశ్వకర్మలే.” వారు వేదభర్గము నాచరించి బ్రాహ్మణులు అయి లోకసేవ చేసి తరించుట నాభావము. నాయి కృష్ణికూడ అందుకొఱకే. అయినను వర్తమాన ప్రపంచమున, లోగడ జరిగిన ఎన్నో అన్యాయములు మానవ సమాజముపై పెత్తనము చేసి వారిలో సమతను భంగపరచి వైవమ్యమును పొచి కలహము లకు కారణమైనవని పారకులకు తెలియనిది కాదు. కాళవాన్ని మని “ఆశ్చేయం, పౌరీఘంచి కర్గజన్మ విశేషత” అన్న వాము సంపదాయమును బట్టి చెప్పినదేగాని వేత్తాళటి కాలి. జన్మమాత్రముచేత (వేట్టుక చేత) ఎవడును బ్రాహ్మణుడు కాబాలడు. సత్కర్మాలను ఆచరించి అంతశరణ స్థాయిని పెంచుకొని బ్రాహ్మణసితిని పొందినసేకాని బ్రాహ్మణుడని చెప్పుబడుటకు వీలుండడు. కాని ఈ స్థితి తనాడు తారు మారైనది. గుణములనుబట్టి గాక పుట్టుకను బట్టియే బ్రాహ్మణాది వర్ణాఖేదములను తనాడు పాటించుచున్నాము తాత్మికులైనవారి విషయమున చూచినచో జన్మచే వచ్చిన

ప్రభావ్యాంత్వమునకు ఎట్టి ప్రాంధాన్యము లేదని గుర్తింపగలము. ఇక ప్రకృతమునకు వత్తము.

సానగ, సనాత, అహాభూన, ప్రత్న, సుపర్దులను బుషుల సంతానమునకు అయ్యా, దారు, తామ్ర, శిల, సువర్ణమయములైన శిల్పములు ఆచరణానీయములని చెప్పా కొన్నాము గదా! అల్టై ఆ క గోత్రముల వారికి ౯ వేదములు కూడ పరసీయములైనట్లు సాక్షంద పురాణ నాగరథండ్రత్కర్తమైన १రివ అధ్యాయము చెప్పాచున్నది.

“బుగ్గేద శ్చ మనూనాం చ, మయూనాం చ యజ్ఞుత్తిః, త్వయ్యాణాం సామవేద శ్చ, శిల్పజానాం త్వధర్వకః విశ్వజ్ఞానాం చ ప్రణావో గాయత్రిం చ సమాచారేత్.”

తా : ఆనగా మనువర్ణము వారు (సానగబుణి వంశజలు) బుగ్గేదమును, మయు (సనాతన) వంశజలు యజ్ఞర్వేదమును, త్వయ్య (అహాభూత్వ) వంశికులు సామవేదమును, శిల్పి (ప్రత్న) వంశమువార్తు ఆధర్వవేదమును, విశ్వజ్ఞ (సుపర్దు) గోత్రమువారు ప్రథమవేదమును చదువవలయునని భావము. తీనినిబ్రట్టి వేదములు ఈ అని తేలుచున్నది. ఔను. అది సమంజసమే. బ్రహ్మాదాణి, విశ్వకర్మాదాని, గాయత్రిగాణి ౯ మోములు కలవారని వర్ణనలు కదా! ఆ మొగములనుండియే వేదములు పుట్టినవని మనకు ప్రమాణము లున్నవి. కనుక వేదములు ౯ అగుటలో అనుపపత్తి ఏమియు లేదు. బ్రహ్మ ౯ తలలు కలవాడై విశ్వకర్మా ఉన్న ధు ౯

వేదములు ఉండియుండును. ఆయన చట్టుర్ముడైన పిమ్మిటు నాలుగు వేదములే అని ప్రచారము జరిగిఉండవచ్చును. కాగా బుగ్యజుస్సామాధర్వములతో పాటు ప్రణవ వేద మొకటి కీవదిగా ఉన్నట్లు పై లోకమును బట్టి తెలియు చున్నది. వ్యాస భగవానుడు వేద విభాగమును చేసినాడని ప్రసిద్ధి కదా! ఆయన విభాగములో కి, నాలుగై యుండునా? ఈ విషయము పరిశోధింపదగినది. ఈ పంచ వేదములకు, గాయత్రీదేవి యొక్క పంచ శీర్ష ములకు, గుర్తుగానే ఉపనయన కాలమున పలువులకు పంచశిల్పాల నుండి ఆచారము కొనసాగుచు వచ్చినది. ఈ వేదములను గూర్చి మిత్ర సాహృదాసి నవమ శతకములోని పథ్యములను కొన్నింటిని ఇక్కడ నుదాహరించుట అప్సుతము ఇందు.

“బ్రహ్మ పంచవదన భాసితు డగువేళ
పంచ వేదములు ప్రపంచితములు,
నతికి ఒక్క తలను నాలుగు వేదాలే
అని వచించనార లాక మిత్ర.” — 863

“ప్రణ వేద మొకటి ప్రశ్నేష్టకముగ లేక
ప్రణవమే సుపర్ణాభవుల చేత
జప్యమనిన అద్ది సర్వ విపాఠికు
చాస్యమగునుగాడె! పరమ మిత్ర.” — 864

“అగుట ఘంచబుఫుల కై క్షు వేదంబులు
కలవట్టన్న మాట కల్లకాధు-

పంచ ముఖములకును పంచ వేదంబులు
పుట్టియుండవా ? సుపూజ్య మిత్ర.” — 865

“పంచ ముఖములకును పంచ వేదంబులు
ప్రాతినిధ్య మందబడుట కతన
పంచ బుణుల చేత పరన, పారన, యోగ్య
తను భజించె నవి. యుదార మిత్ర.” — 866

“పరమ తత్త్వవాది పంచమ వేదంబు
ప్రశ్నతి చతుర్షయమున జొనిసినారో!
అంతరించేనేము, ఔషణిషదవిద్యః
గలిపినారో తెలియగలము; మిత్ర.” — 867

“బ్రహ్మపంచకంబు, బ్రహ్మర్షి పంచక,
మంశ, శక్తి, మూర్తు లాదిగల్లు
ఒపుశ పంచకములె ప్రవచించు వేదము
లైదటంచు ప్రాజ్ఞలరయ మిత్ర.” — 870

“కృత్య పంచకంబు, కృత్యప్రతితయ మయ్య,
మూర్తిపంచకము, ప్రతిమూర్తులె రి—
వేద పంచకంబు వేదముల్ నాగ్నయ్య,
ఇట్టి మూర్ఖులెల్ నెఱుగు, మిత్ర.” — 871

“పంచ బుణుల పూర్వ భవ్య సిద్ధాంతాల
నేట గలిపి, క్రొత్తలేవొ చెప్పి
మనుజాలందు సమత ప్రమందిచిరే స్వార్థ
పరులో మొదటిపీట వలచి మిత్ర.” — 872

ఈ గ్రంథకర్తను ఒక మహాసభలో “వేదము లెన్ని”?

అని ఒకరు ప్రశ్నించినారు. వెంటనే అయిన “బ్రిహ్మకు తల లెన్ని ?” అని ప్రతిప్రశ్న చేసినాడు. అందుకా వ్యక్తి “మొదట అయిదు, శివుడోక్ష తలను నఱకగా నాలైనవి” ఉన్ని

అనినాడు. అప్పుడాయన అయిదు తలలు ఉన్నప్పాడు అయిదు వేదములు కాని, నాలుగు తలలైనప్పాడు నాలుగు వేదములే అయినవసి సమాధానము చెప్పగా సభ అంతయు చప్పట్లు చఱచి తన హర్షమును వెలిపుచ్చినది.

ఇంతకు త్రిమూర్తి, పంచమూర్తి సిద్ధాంతముల రహస్యములను ఇట్లు గ్రహింపవలసి యున్నది. త్రిమూర్తులు సూల, సూత్ము, కారణ శరీరములకు ప్రతీకలు, సంకేత ములు. అల్లే పంచమూర్తులు లేక పంచ బ్రిహ్మలు, పంచ బుయములు అనువారు పంచ భూతములకే గాక, అన్నమయాది పంచ కోశములకు, పంచేంద్రియములకు, పంచ ప్రాణములకు ప్రతీకలు. ఈ భావన పిండాండ పక్షమున గూడ సమన్వయించి ఆ మూర్తులెల్లరు శరీరము నందే ఉన్నరనెడి రహస్యమును సూచించుచున్నది.

ఇంకను గాయత్రీదేవికి, సావిత్రి, సరస్వతి అని మరి రెండు పేర్లు గలవు. ఈ తి పేర్లతో మూడు వేళల యిందు “గాయత్రీదేవి”ని ద్విజులైనవారు అర్చించుచుందురు. ఈ గాయత్రి, సావిత్రి, సరస్వతి, పీతములు “విశ్వాబ్రహ్మముల” అనగా ఈ సానగాది బ్రిహ్మర్మి వంశజల పాలనలోనే ఉండడిని. మొన్న మొన్న టివరకు గాయత్రీ పీతమును వీఘారివారును, సావిత్రీ పీతమును కనుప్రివారును, సరస్వతీ

పీరమును గినిగెర సాంబమూర్తి స్వామివారు పాలించు చుండెటి వారు. ఇదే అనెగొంది ప్రభుత్వ ఆస్తాన పీరము. ప్రోథదేవరాయల ఆస్తానమున పండితుడుగా నున్న ముమ్మునాచార్యులు గాయుత్రీ పీరమును పాలించినట్లు “అంధ విశ్వకర్మ పురాణము” చెప్పచున్నది. సావిత్రీ పీతాధిషతి అయిన త్తీ కనుపర్తి బసవాచార్య స్వామి “రథ కారాధికరణము” అను గ్రంథమును వ్రాసియున్నాడు. రథ కారుల బ్రాహ్మణాత్మమును గూర్చి ఆయన వేరూరిలోని సప్తారేయ పండితులతో వాదించి గెలిచినాడు. సప్తారేయులు ఈ మహానుభావునికి బ్రాహ్మణరథము పట్టి ఊరేగించినారు. ఆ కారణమున ఆయనకు “వేరూరి బ్రాహ్మణ రథ రూఢ” అనెడు బిరుదము క నది. ఈనాడు రథ కారుల బ్రాహ్మణాత్మమును నిరూపించుటకు “రథ కారాదికరణ” గ్రంథము పరమ ప్రమాణమై ప్రసిద్ధి గన్నది. కావున పంచార్థేయ బ్రాహ్మణుల చరిత్ర వేదముల నాటినుండి సేటివరకు సుప్రసిద్ధమై, జగజ్జేగీయమూన్నమై వెలుగొందుచున్నది.

పంచార్థేయులు - వారిపై నిందలు

ఇంతటి ప్రాచీన చరిత్ర ప్రసిద్ధులు గల ఈ పంచార్థేయ బ్రాహ్మణుల మిాద కొన్ని నిందలు ఇంకొనూ వేదేతర గ్రంథములలో ప్రాయబడి హరమున దుష్ప్రిచ్చారములు జరిగి పీరు చిన్నచూపు చూడబడుట కోచసీయము. పీరు “బ్రాహ్మణులు” కారనియు, విశ్వకర్మకు శూద్ర త్తీ

యందు పుట్టినవారనియు, “మాహిష్య కరణజాతి” దంపతు అకుకలిగినవారనియు, ఒకటి రెండుస్నేహతులయందును, ఒకటి రెండు పురాణముల యందును వ్రాయబడియున్నవి. స్వర్భ పరులైనవారు, అజ్ఞానులు, అసూయాపరులు ఆ ఆధునిక కల్పిత గ్రంథములనే ప్రమాణముగ తీసికొని పంచార్థేయులను బ్రాహ్మణేతురులని నేటికినీ నిందించుట, గ్రంథాదులలో వ్రాయుట, మనము గమనించుచునే ఉన్నాము. ఇట్లు నిందించు వారికి వేదముల వాసనయే తెలియదు. సృష్టిత త్వమే, ఆనాటి లోక వ్యవహారమే తెలియదు— అని సత్యరాధకులు భావింపవలయును. అట్లు భావించుటకు పంచర్మలను గూర్చి మేంతవరకును వ్రాసిన వేదాది పవిత్ర గ్రంథముల ప్రమాణములే నిదర్శనములు. ఈ నిందామయములైన వ్రాతలు ఆధునిక కాలమున ఎవరో అసూయాపరులు ప్రత్యేపములు చేసినారనుటలో ఎట్టి సందేహమను వలదు. గ్రంథములందున్న సద్విషయములను, సత్యములను, తమ కిష్ఫము కానిచో తొలగించుట, తమ కిష్ఫమెనటువంటి అసత్యములే అయిన నిందలను, తీట్లను గ్రంథములలో చెర్చుట అను పని మనవారికి అలవాలైన విద్యయే అని చెప్పికొన్నాము గదా. ఈ విధముగా ప్రత్యేపరచనలు చేసి నిందలకు గురి చేసినది ఒక్క “విశ్వబ్రాహ్మణము”లనే కాదు. నియోగులను, వైఖానసులను (నంబివారు), శివర్ఘకులను (బలవారు) కూడ మనవారు గ్రంథములలో తక్కువ

వారని ప్రాసి నిందించియన్నారు. ఉదాహరణమునకు ఈ దిగువ ట్లోకమును చూతురు గాక.

“పురాతు క్షత్రియే వర్గే, వినాశం భాగ్య వాడతే,
తత్కాళత్రేషు సంజాతా విప్రేభ్యశ్చ నియోగిసః.”

తా॥ పూర్వము పరశురాముడు 21 మారులు దండ యూత్తలు చేసి క్షత్రియ వంశమును సర్వనాశనము చేసి నాడని పురాణాదులలో మనము చదువుసుము. అట్లు పరశురామునిచే క్షత్రియ వర్గము నాశనము చేయబడగా వారి భార్యలు, విప్రులతో సంగమించినారట. ఆ విప్రులకు ఈ క్షత్రియ స్త్రీలకు పుట్టినవారే నియోగులు. అనగా నియోగ విధిచేత పుట్టినవారు గాన “నియోగులు” అయి నారని భావము.

ఇది ఎంత సమంజసమో ఆలోచింపుడు. వారి భార్యలు విధవలు కాగా, వారు విప్రులతో నియోగ విధిచేత సంగమించి బిడ్డలను కన్నారట. వారే నియోగులట. ఇది ఎంతవరకు సత్యము. నియోగి ప్రాహ్లాదులను తీటుదలంచి ప్రాసిన ట్లోకము కాదా ఇది? అనలు సత్యము ఇది. పరశురాముని యుద్ధ విప్పవ సమయమున కొండఱు క్షత్రియులు తప్పించుకొని పారిపోయి నగర గ్రామాంతరములలో శూదుల మనియో, వైశ్యల మనియో, ఇంకొక కులము వారమనియో చెప్పుకొని ప్రాణరక్షణ చేసికొన్నారు. అట్టి వారే తెలుగుదేశమున “వెలమలు” మొదలైన రాజ వంశము వారుగా, విమ్ముట పరిపాలన చేయుచున్నారని నా పరికోధ

నలో గ్రహింపగలిగినాను. మనకు స్వతంత్ర్యము రాక పూర్వము భారతదేశమున, చిన్న చింగు పరగణాలను పరిపాలించుచున్న రాజులు, జమిందారులు, తమ కులమును మార్చి చెప్పాడున్నది ప్రాచీన ఆ త్తుత్తియులే. ఒకొక్కకుల, మత, జాతి విష్ణువములు సంభవించినప్పాడు ఇట్టి మార్పులు, అవకతవకలు, ప్రాణరక్తణము కోసమై జరుగుట ఆశ్చర్యము కాదు. మనదేశ చరిత్రను, నిశితముగాను. సూక్ష్మముగాను పరిశీలించినచో ఇట్టి సంఘటనలు అనేకము చారిత్రక దృష్టికి పొడకట్టగలవు. విస్తర భయమున శివార్చకులకు, వైఖానసులకు జరిగిన అపకారములను, అపచారములను, నిందలను ఈ సందర్భమున వక్కాణించుట లేదు. “వైశ్వీయ విశ్వాస ఫూతుకః” ఇట్టి వాక్యములునూ ఈ నిందలలోనివే.

పంచార్థేయులైన ఈ బ్రాహ్మణులను లోక వ్యవహారమున “బ్రాహ్మణులని” గాసి, “విశ్వబ్రాహ్మణులని” గాని పిలుచుటయే మాని వృత్తి వాచకములైన “కమ్మరి, వద్రంగి, కాసే, కంసాలి, బత్తులు” మొదలైన వృత్తివాచక పదములను వాడి వారి గౌరవమును మంటగలిపినారు. ఇట్టి దారుణ కర్మచేత వారు బ్రాహ్మణసేతులుగా ఇతరుల దృష్టిలో లోకమున పిలువబడుట, వ్యవహారింపబడుట, గ్రంథములలో ప్రాయబడుట జరిగినది. ఈ విషయమును మదీయ మిత్ర సాహస్రిలో ఇట్లు వేరొక్కనుట యైసది.

“వృత్తి వాచకములు నిపరీతముగ వాడి,

శిల్పగౌరవంబు చెఱచి అవల

విశ్వకర్మజాతి వృద్ధి నడంచిరీ
సత్యమును చరిత్రచాటు మిత్ర!”

— 916

“దేశ చరిత నెన్ని తికమకల్ జరిగెనో
ఉంచునేయ తోచు ఉన్న నిజము-
అధము లథికులైరి, అధికులై రథములు.
కాలపురుష చిత్తలీల మిత్ర!”

— 917

“పంచబుషులనాటి ప్రాథమిక స్త్రితి
ఇట్టు లుండెననుచు సెరిగి ప్రజలు
విశ్వమునజ ధర్మ విధులు తీరిచి నూత్న
సంఘమును సృజంప జను- సుమిత్ర!”

— 918

ఇట్టి సత్యముల నెన్నిటినో మిత్రసాహస్రిలో
ప్రాయుట అయినది. సత్యారాధకులు దానిని చదివి విజే
మములను గ్రహింపవలయునని శోరుచున్నాము.

“విశ్వభావ్యుణ” లను గూర్చి, అభ్యావ్యుణలని
ప్రచారము జరుగగా వారు ఎన్నియో న్యాయసాములలో
మొర పెట్టుకుని తమ బ్రావ్యుణత్వమును, వాదోపవాదముల
ద్వారా వేకాది ప్రమాణములను నిరూపించి, సిద్ధారణ చేసి
కొనుట, ప్రభుత్వమువారు సత్యమును అంగీకరించి ప్రత్యే
ప్రములైన కల్పిత క్లోకములను పూర్వపక్షము చేసి పంచా
శైయులు “బ్రావ్యుణలే” అని నిరూపించుట,
పెక్కు
తాపుల జరిగినది. అట్టివాటిలో చిత్తారులో జరిగిన చిత్తారు
జీల్లా తీర్పు, గుంటూరు జీల్లా తీర్పు మొదలగునవి ఎన్నియో

కలవు. ఇంతకుముందే “రథకారాధికరణము ఆ కోవకు చెంది నదేయని తెల్పినాము.” అనేకులు సత్పురుషులు, అసూయా రహితులు, సత్యద్రుషులు అయిన కవి, పండిత, రచయితలు పంచార్థేయుల బ్రాహ్మణత్వమును గూర్చి ఎంతగానో కొని యాడియే యున్నారు. నేటికినీ అట్టి పండితులు లేకపోలేదు.

18వ శతాబ్ది తొలి పాదమున వైదిక బ్రాహ్మణుడైన బొమ్మకంటి ప్రభాకర కవి “ధర్మపాల విజయము” (కాంస్య కార ఏర చరిత్ర) అనెడి మహా కావ్యమును ప్రాసినాడు. ఆయన మేము వక్కాణించిన పంచబ్రహ్మ సంప్రదాయ మును లెస్సగా ఎత్తింగినవాడు. ఆయన తన కావ్యములో పంచార్థేయ వంశప్రాశ స్వీమును అడుగుడుగునను నచించు చుండును. మచ్చునకు కొలది పద్యములను చూతము.

ఊ॥

పూని సమస్త లోకములఁ బొల్పుగ సమ్మిర్మేణర్పఁ బోవ సు జ్ఞాన విశుద్ధ పూర్గముల సంతతముఁ ఘుటియింప బొల్పు స న్నానిత కీర్తి సానగ, సనాతన, ప్రత్న, సుపర్ణ నామకా భూన బుషుల్ ప్రవర్తిలిన పూతమహీసుర వంశ మోనృపా.

— 3-17

శే. గీ. ఆ విరాడ్యిశ్వకర్మ పంచాననంబు
లమరు చుండును వాఘుదేవాది నామ

ములఁ దదాస్యంబులను సముద్రాభుతు లైరి
సానగాదులు జ్ఞాన విజ్ఞాన నిధులు. — 3-19

సీ॥ మొదట సద్గ్యాజాత ముఖ సంభవుండగు

వి శ్వి క రక్త వి శ్వి రూ వ ము

సానగ బ్రహ్మ బుక్కాఖివాడు,
వామదేవ ముఖోద్భువ సనాతన బ్రహ్మ
సంస్తుతామల యజుశ్వాఖివాడు,
అల యఘోరాస్వజుం దహభూనుడను బ్రహ్మ
జగదీడితుడు సామశాఖివాడు,
తత్తుపరుషాన నోద్భువుడు ప్రత్న బ్రహ్మ
సరవి నథర్యణశాఖివాడు,

గీ॥ పరగ నీళాన ముఖజ సుపర్ణ వచాని
ప్రణవశాఖ; జనించి రీ పంచశాఖ
లందునన్ నూటయిరువది యైదుగు రగు
బ్రహ్మబుషులు, తదన్వయ బ్రాహ్మణులము.

— 3-20

గీ॥ ఘున విశ్వకర్మ జగద్దురు రాజిత
పంచముఖోద్భువ బ్రహ్మబుషులు,
తత బుగాదిత్ర యాధర్యణ ప్రణవాఖ్య
పంచ వేదాంచిత బ్రహ్మ బుషులు,
చయన సాంతపనాది సర్వయజ్ఞాలి ని
ర్వహణ ధూర్వహ పరబ్రహ్మబుషులు,
నాయప దారు తామ్రాది లోకాధార
పంచకర్మలు గల బ్రహ్మబుషులు

గీ॥ నరయ బ్రహ్మ, విష్ణు, హర, పాశశాసన,
భాసక్ర స్వరూప బ్రహ్మబుషులు

సృష్టి కాది పురుష సింహాల వ్యారిస
ద్వాంశమందుఁ బుట్టి వఱలినాను. — 3-15

ఈ పద్యము లందు ఇంతవరకు మనము వేదప్రమాణ సమ్మతముగా తెలిసికొనిన సానగాది బ్రహ్మా బుషులు, మను మయాది బ్రహ్మాలు, బుగాది పంచ వేదములు మున్నగు విషయములు ప్రస్తావింపబడుట గమనింపదగినది. ఇక ఈ కావ్యమును చదిని అందలి భావములతో శ్రీపాదకృష్ణ మూర్తిశాస్త్రిగారు ప్రాసిన సంపూర్ణ అభిప్రాయమును, ఏరేగాక శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు, శ్రీ మధ్వ పూర్ణ ప్రజ్ఞాచార్యుల వారలు ప్రాసిన అభిప్రాయములను కూడ పారకులు చదువుట మంచిదని వానినిట ఉదాహరించు చున్నాము.

1] శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి అభిప్రాయము :

“ఈ విశ్వకర్మ వంశమునకు చెందిన త్వేషయు, విశ్వరూపుషు, మయుషును, మహాప్రభావ సంపన్ను ఉగాను, లోకాతీత మహిమాతి విశాల యశోవిరాజితులుగాను వేదాది వాజ్ఞాయములో వర్ణింపబడియున్నారు. పంచముఖ బ్రహ్మావంశీయులగు విశ్వకర్మ లందరును “విశ్వబ్రాహ్మణులు.” ఏరికి చతుర్ముఖబ్రహ్మావంశీయులగు బ్రాహ్మణులకు వలె వేదకర్మాధికారమేగాక, శిల్పకర్మాధికారము కూడ విశేషించి కలదు. ఏరు విశ్వమానవతోటికి చేయని ఉపకార మొక్కటియు లేదు. అఱవు మొదలుకొని, బ్రహ్మాండము వరకు ఏరు నిర్మించినదియే యనుట సిద్ధాంతము. ఈ అంశ

ములు ఈ ధర్మపాల విజయ కావ్యమున యథావకాశముగా సూచితము లనవచ్చును.”

— (ధర్మపాల విజయము-పుట. 14)

[ఈ ధర్మపాల విజయము కావలసినవారు శ్రీకోసూరి వెంకట సుబ్రాహ్మణులు (రిటైర్డ్ తహశీలారు). అడ్డావారి వీధి, నాజగుపేట, తెనాలి అను చినునామాకు ప్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.]

2] శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి అభిప్రాయము :

“.....పూర్వ మిందేశమున విశ్వబ్రాహ్మణులు లెట్టి వారో ఈ కావ్యము సిరూపించుచున్నది. వారి ప్రాచీన సభ్యత, వారి వైదిక, లాకిక శిల్ప (ప్రాగలభ్యము, వేదశాస్త్రా) గమ, శిల్ప, వాస్తు గ్రంథములలో వ్యాఖ్యానరమ్యముగా కాంచగలము. విశ్వకర్మ పురాణ, మూలస్తంభ, నాగర ఖండాది గ్రంథములు వీరి ప్రాశస్త్యమును చాటునవి తెలుగులో కూడ నున్నవి...”

3] కి. శే. శ్రీమథ్ పూర్ణ ప్రభుత్వమును గారి

అభిప్రాయము :

“... పిండితార్థ మేఘన, ఈ కవి సత్యస్వేషణ మొనర్చి “విశ్వబ్రాహ్మణు”లను సానగ సనాతనాది శిల్ప బ్రహ్మ బుటి వంశ సంభవులనుగా సిరూపించి, మతుగున పడియున్న ద్యుత దుదంతముమ వెలుగులోనికి తెచ్చినాడనుట పరమ సత్యము.”

ఈ సందర్భమున కాళి హైక్రము సందలి విద్యజను లిచ్చిన తీర్మానము కూడ ఇచ్చట ఉదాహరించుట సమంజసన ముగా నుండును.

కాళి హైక్ర విద నుల తీర్మానము :

“సామాన్యతః ప్రజా ద్వివిధాః. విశ్వకర్మ బ్రహ్మ నిర్మితాః, కశ్యప బ్రహ్మ నిర్మితాశ్చ. యద్వసి “బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖ మాసీ దిత్యా దినా విరాడంగత్వం ప్రతీ యతే. తథాపి ఆకాశాద్వాయు రిత్యాదివత్తే పరంపరయూ తజ్జన్యత్వం బోధ్యమ్. ఆద్వాయః పంచవిధాః, ద్వితీయా శుతుర్విధాః ... త్రాద్వాయ వై శ్వకర్మణాః యజనాది త్రయం కర్తవ్య త్యో ప్రజాపాలనాదికం వృత్యపయోగి త్యేన స్వీచ్ఛామః. కాశ్యపేషు మధ్యే బ్రాహ్మణా యజనాది త్రయం కర్తవ్య త్యేన, యాజనాదిత్రయం జీవనోపయోగి త్యేన ... .”

— (విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణ వంశానగమము. పుట-137)

దీనికి తెలుగు : ప్రజలు ‘విశ్వకర్మ బ్రహ్మ’ నిర్మితులు, ‘కస్యప బ్రహ్మ’ నిర్మితులు అని సామాన్యముగా రెండు విధ ములు. “బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్” అనుటవలన విరాట్యుమునకు వీరు అంగముల వంటివారని తెలియుచున్నది. ఏనను ఆకాశము నుండి వాయువు, దాని నుండి అగ్ని మొదలగునవి పుట్టేనవన్నట్లు పరమ పురుషుని నుండి పుట్టుక యని ఎఱుంగవలయును. వీరిలో మొదటివారై న ‘విశ్వకర్మ బ్రహ్మ’

ముఖోద్భువులు సానగ, సంతాపాది భేదముల చేత ఐను రీతు
లగుచున్నారు. రెండవవారు బ్రాహ్మణా, తుత్రియ, వైశ
శూద భేదముచే 4 రీతులు. ఆన్యాలైన “వై ర్షైఱలు,
యజనము, అధ్యయనము, దానములను కొంచెన్ని ములుగను,
ప్రజాపాలనాదులను వృత్తులుగను స్వీకరించినారు. కశ్వప
సంతాపము నందు “బ్రాహ్మణఱలు” యజనాదులు లేను
కశ్వవ్యములుగను, యాజనామలు జీవనోపాయముగను ఎన్ను
కొన్నాయి.

ఇచ్చుట నొక విశేషము : కాశీ క్షేత్రస్త విద్వజ్ఞములు
తమ అభిప్రాయములో “విశ్వకర్మ బ్రహ్మ” నుండి పుట్టిన
సానగాది బుధుములను, కశ్వపునీ వేఱువేఱుగా చూచినట్లు
తెలియుచున్నది. అట్లే కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారును పంచ
ముఖబ్రహ్మ ఒకడనియు, చతుర్ముఖ బ్రహ్మ వేత్తాకడనియు,
ఇరువురు బ్రహ్మ లున్నారని చెప్పినారు. ఈ భావము మన
పురాణ వాజ్ఞాయము ననుసరించి క్రలినట్టిది. వేదము ననుస
రించి చూడగా “విశ్వకర్మ” నుండియే పంచరులును, సప్తమ
లును కలిగినట్లు మనము ఇంతకునుందు చదివినాము. అయి తే
పూర్వ బుధులైన సానగాదులు మొదటివారనియు, సప్తరు
లైన వసిష్ఠాదులు పిమ్మటి వారనియు వేదసూక్త మే
(బుధే. 10-1-2 సూక్తములు) చెప్పినది కదా! కనుక ఉభయ
బుధులును “విశ్వకర్మ” సంతాపమే. వారి సంతాపమంతయు
“వైశ్వకర్మఱలే” కదా! అట్లు బుధేదము చెప్పినదానికి
థిన్నమైన పురాణ వాక్యములు ప్రమాణము లెట్లగును?
వేదము ననుసరించిన స్నేహితి, పురాణాగమాదుల కే ప్రామా

ణ్యము గాని అంగుకు భిన్నమైనవాటికి ప్రామాణ్య మెట్లు? “యత్త సప్తీన్ పర ఏక మాహాయః” అని బుగ్గేదమును, “విశ్వకర్మాణంతే సప్త బుషివంతం” అని ఆధర్య వేదమును సప్త బుషులు “విశ్వకర్మ సంతతి”యే అని చాటుచున్నవి కదా! సృష్టికి హేతువైన, అఖండ పరమాత్మ స్వరూపము ఒక్క కేకాగా దానినుండి కలిగిన ఆకాశాది భూతములును, రజ, స్నత్మ్య, తమోగుణములును ఒకే తీరువై యుండగా, వాటినుండి కలగిన సృష్టిని- విశ్వకర్మ సృష్టి ఒకటనియు, చతుర్యుఖ బ్రహ్మ (లేక కశ్యపుడు) నుండి కలిగిన సృష్టి వేతొక టునియు, చెప్పాచూ ఒకే తత్త్వము నుండి కలిగిన మానవులలోనే నానా భేదముల సేర్పిరచి తరతమ భావముతో వ్యవహరించు మానవుల భేద దృష్టిని ఏమనవలయునో తెలియకున్నది! అసలు ప్రాణిన సిద్ధాంతము ఇట్లుండెడిది కాదు. పురుష సూక్తము మానవులలోని అంతరములను వర్ణించినదేగాని, వారు పరస్పరము వేఱినిగాని, ఒకరితో మరొకరికి సంబంధ బాంధవ్యములు లేవినిగాని చెప్పులేదు. బ్రహ్మ నుండి పుట్టినవారందరును బ్రాహ్మణులే. అట్లే ఆమూల తత్త్వమును “విశ్వకర్మ” పదములో వేరొకస్నాపుడు ఆతని నుండి కలగినవారందరూ “వైశ్వకర్మణు”లే కానలయును కదా! భూతములతో ఏర్పడిన సృష్టిని భూతిక మన్మహితుడు, బ్రాహ్మణులప్పిని బ్రాహ్మణము లేక బ్రాహ్మణము అనియు, “విశ్వకర్మ” సృష్టిని వైశ్వకర్మణమనియు, విశ్వకర్మ జమనియు అనుటలో దోషమేమున్నది. ప్రకృతి నుండి

కలిగినది ప్రాకృతమగుచున్నది గదా! కనుక ఇదంతయు భాషలోని శబ్దము నందు గల భేదమేగాని వస్తుగతమెనది కాదు. కనుక పంచాంగేయులను, సప్తాంగేయులను భిన్నముగా చూడనవసరము లేదు. వేదములను బట్టి అందరును వైశ్వకర్ములే. ఈ విషయము లన్నియు బ్రహ్మాండి కీ. శే. యఱవర్తి ఆంజనేయ శాస్త్రిగారు సంపాదించి ప్రకటించిన “విశ్వబ్రహ్మాంప నిషత్తు”, “గోత్రకాండము” అనెడి గ్రంథములలో స్పష్టమగుచున్నవి. ఈ మను, మయాదులు ‘పంచ బ్రహ్మాలు’ అనెడి పేర్లు కలవారు. వారినుండి ప్రజాస్మాటి కొనసాగినది. ఒకొక్కరి నుండి ఏడైనుగురు బుఘులు కలిగిరి. సానగ బుహినుండి “ఉపసానగుడు, భిభ్రాజడు, కశ్యపుడు, మను విశ్వకర్మ, విశ్వాత్మకుడు” అను నైదుగురు పుట్టినారు. ఇట్లనుటచేత సానగ బుహి, లేక శివుడు, లేక మనుబ్రహ్మ అనువానినుండి కశ్యపుడు కలిగినట్లు తెలియుచున్నది. కనుక కశ్యపునికి “విశ్వకర్మ” సంబంధము లేకపోలేదు.

“విశ్వకర్మ” సంప్రదాయమున గల విశ్వబ్రహ్మాంప నిషత్తు, శిల్పాపనిషత్తు, పరచబ్రహ్మాంపనిషత్తులు చేసిన వర్ణనమే, సాక్షంద, బ్రహ్మండ, వసిష్ఠోప పురాణములలోను, ఆగ్నేయ, మత్స్య పురాణములలోను కాంచగలము. ఈరీతిగా కశ్యపునకు “విశ్వకర్మ”తోను, మనువని చెప్పుదగిన “శిత్తుని” తోనుసంబంధముండులవలనే ఆతడు మహా శిల్ప బుహి అగుటకును, కాశ్విప శిల్పాది గ్రంథములను వ్రాయుటకును, అందు వాటిలో తైవ సిద్ధాంత ప్రభావ శిల్పములనే చెప్పాట

కును సంభవము కలిగినది. “యతే శిల్పం కశ్యప రోచనావత్త” ఇత్యాది మంత్రములు కశ్యపునకు సంబంధించినటివి మదీయ శిల్పదర్శనములోను, విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణ వంశాగములోను కాంచగలరు. ఈ కశ్యప మహార్షి భువన మహార్షి పుత్రుడైన “భూవన విశ్వకర్మ”కు సార్వభూమ పట్టాభిషేకము చేసినాడనియు దానిచేత ఆ “భూవనుడు” మహా ప్రభావ సంపన్నుడైనాడనియు, “ఏతరేయ బ్రాహ్మణం పొచిక” యనెడి గ్రంథము చెస్పాచున్నది.

“వితేన హ వా ణాదేణ మహాభిషేకేణ కశ్యపో
విశ్వకర్మాణం భూవన మభిషేచ. తస్మా దు
విశ్వకర్మ భూవనః సమస్తం సర్వతః పృథివీం
జయన్ పరియా యుష్టై రుచ మేధై రిజే”

— (ఐ ఖండం-21, అ.-4.)

తా : భువనుని యొక్క కుమారుడు భూవనుడు. కశ్యపుడు “భూవన విశ్వకర్మ”కు సర్వప్రేషమగు సార్వ భూమ పట్టాభిషేకము చేసినాడు. దాని వలన ఆ “విశ్వ కర్మ” చతుస్సముద్ర పరివేష్టిత భూత్మి నంతయు జయించి పాలించుటయేగాక అనేక అశ్వమేధ యజ్ఞములు కూడ చేసి ప్రకాశించినాడు.

“కశ్యపో యూ స్వింద్రః” అనెడి మంత్రమునకు భూమ్యము వ్రాయుచు వారదత్తాచార్యులు కశ్యప శబ్దమును ఇట్లు నిర్వచించినారు. “కశ్యప ఇత్యాదిత్వ స్వాభిధానం. పశ్యతి సర్వమితి పశ్యః. పశ్య ఏవ పశ్యకః. తత్త్త ఆద్యంత

వర్ణ విపర్యాయేణ పశ్యకః కశ్యపో భవతి. కించ దృశ్యతే చారణ్యకే, పశ్యకః కశ్యపో భవతి యత్పర్యం పరిపశ్యతీతి” అనినారు. కశ్యపు డనగా ఆదిత్యుని వేరు. అంతటినీ చూచు వాడు పశ్యడగుచున్నాడు. దానికి ‘క’ ప్రత్యయము చేరగా (‘బాలుడు’ బాలకుడైనట్లు) ‘పశ్యదు’ ‘పశ్యసు’ డగును. మొదటి, చివరి అత్మరములు మారుటచేత పశ్యకసు’ ‘కశ్యపు’ డగుచున్నాడు. అంతటినీ చూచుట అనెడి పనిచేత ‘పశ్యకడే’ ‘కశ్యపు’ డగుచున్నాడసి సారాంశము. మరియు సాక్షంద నాగరథండము (అధ్యాయము-4, నీ-28) న “కశ్యపో, విశ్వకర్మాచ విశ్వలోక పితామహా” అని యున్నందున వారికిగల సంబంధము తెల్లమగుచున్నది. ఈ కశ్యప ప్రజాపతి మహా శిల్పాచార్యుడనియు, ఆతని శిల్పము చేతనే భూమికి, ‘కాశ్యసి’ అను వేరు కలిగినదనియు తెలియు చున్నది. కనుక కాశీ విద్యజనులు తమ జాతి నిర్ణయ పత్ర ములో వేర్కొన్న కశ్యప బ్రహ్మాన్ “విశ్వకర్మ” సంబంధియేగాని భిన్నడు కాడని గ్రహింపవలయును.

జగమంతయు “విశ్వకర్మ మయమే” అని వేద ప్రమాణములతో నిరూపించుచున్న మాకు “కశ్యపుడు” భిన్న డెట్లు కాగలడు. కాశీ విద్యజనులు “విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణులు” లకు యజన, అధ్యయన, దానములు కర్తవ్యము లనియు (ఆచరణీయము), ప్రజా పాలనాదులు వృత్తులనియు వ్రాసి నారు. అది సరికాదు. వైశ్వకర్మణులకు యజన, యాజన, అధ్యయన, అధ్యాపన, దాన, ప్రతిగ్రహము లనెడి ఆరు

కర్నులు ఆచరణీయమాలే. వృత్తులు - సానగాది గోత్రముల నసునరించి అయ్యా, దారు, త్యాగు, శిలా, స్వర్ణ మయము లనునవి. అనగా కమ్మరము, వడ్డంగము, రాగిపని, శిలా శిల్పము, బంగారు పని అని సాక్షంఢాది పురాణ ప్రమాణముకోమేము నిరూపించి యున్నాము. కాళీ విద్వజ్జనులు యజనాది త్రయమే అనగా యజన, అధ్యయన, దానములే (వేదము చదువుట, వేద కర్నుల నాచరించుట, దానమిచ్చుట ఈ మూడే) కర్నవ్యము లనినాము. అదికూడ సరికాదు. ఈ పంచార్థేయులకు వేదము చెప్పాటకు, దానము స్వీకరించుటకు (ప్రతి గ్రహము) కూడ అధికారమున్నది. అనగా మట్టర్మాధికారము కలదన్నమాట. ఇది ఈనాడు తెచ్చిపెట్టుకున్నదికాదు. ఏరి పూర్వులైన బుమలకు, బ్రహ్మలకు కూడ కలిగినట్టిదే.

“విశ్వకర్న” కమాదుడు త్వయబ్రహ్మా కబా! ఆయన పుత్రుడే విశ్వరూపాచార్యుడు. ఆ విశ్వరూపుడు దేవేంద్రునికి పురోహితుడై ప్రకాశించెను. ఈ విషయమే యజర్వేదమున “విశ్వరూపావై త్వాప్తఃః పురోహితో దేవానా మానీత్” విశ్వరూపును దేవతలకు పురోహితుడై యండెను. ఆ వంశమున పుట్టిన పంచార్థేయులకు పోరో హిత్యము. అనగా వేదకర్నులను ఇతరులచేత ఆచరింపచేయుట, పరంపరగా వచ్చినటిదే. కనుక కాళీ విద్వజ్జనుల భావము సరికాదంటిని. అంతియేకాక బృహదారణ్యకోప నిషత్తు నందలి 4వ అధ్యాయమున గల బ్రహ్మవిద్యాచార్య

లలో సానగ, సనాతనులు, త్వమ్పల్, విశ్వరూపాదులు స్పష్టముగా అగుపడుచున్నారు. అద్భుతవశమున మన పుణ్యత్వులు ఆ భాగమును తోలగింపలేదు. ఈనాడు ప్రతి పాతకుడును దానిని చదువుకొని సత్యమును గ్రహింపవచ్చును. “విశ్వకర్మ” మొట్టమొదటటి బ్రహ్మ విద్యోపదేష్ట అనియు, ఆవల “విశ్వరూపడు” మధ్యముడనియు సద్గురు పరంపరాధ్యాన లోకమును బట్టియు తెలియుచున్నది :

“విశ్వకర్మ సమారంభాం, విశ్వరూపార్య మధ్యమాం,
అస్నేధాచార్య పర్యాన్తా . వందే గురు పరంపరామ్.”

విశ్వరూపుని విషయము మిత్రసాహస్రిలో ఇట్లు
ప్రస్తావింపబడినది.

“త్వమ్పల్ విశ్వరూప తత్త్వజ్ఞ డింద్ర పు
కోహిత త్వమున నిరూధుడగుచు
అత్మసుతుల కొసగె నా పునోహిత పద
గౌరవంబు- క్రతులఁ గాంచు మిత్ర!” — 857

“అల బృహస్పతియును, ఆ విశ్వరూపండు
శిష్ట శిల్పులగుట జేసి కాదె
దేవగురువులైరి; తెలియక శిల్పంబు
గురుత నంద కొంపకూలు, మిత్ర!” — 858

బృహస్పతి ‘శిల్పాచార్యుడు’ కాడనుకొందు రేమో.
పంచ సంకృతులలో బృహస్పతి కూడ ఉండుటకు “స ప్రసథమ
... శిఖిత్వాన్” అను మంత్రమే నిదర్శనము. (ఈ గ్రంథము

కినివ పుటలో విశదముగా ప్రాయబడినది.) ఒక్క బృహస్పుతీయే యేమి ? వసిష్ఠ, విశ్వమిత్ర, భరద్వాజాదులు, భృగు, అంగిరః ప్రభృతులు కూడ మహాశిల్పులే. వారెనో శిల్పి గ్రంథములు ప్రాసినారు. గ్రంథములు ప్రాసినారే గాని, శిల్పము చేయలేదు అనుటకు పీలులేదు. శిల్పమనునది ఆచరణపూర్వక విద్యగాని, మాటలతో మాత్రమే అగునది కాదు. చేయగలవాడు మాత్రమే ప్రాయగల్గను. ఈ సందర్భమున మత్స్య పురాణము పేరొకస్తు 18 శిల్పచార్యులను మఱువరాదు.

18. శిల్ప విశారదులు :

భృగు, రత్ని, ర్వసిష్ఠశ్చ, విశ్వకర్మా, మయ స్తథా, నారదో, నగ్నజిచ్ఛేవ, విశాలాత్మం, పురందరః, బ్రహ్మా, కమారో, నందీశః, శౌనకో, గర్జ వ్వచ, వాసుదేవోనిరుద్ధశ్చ, తథా జుక్ర బృహస్పతి.

అష్టాదళైతే విభ్యాతా శ్చిల్ప శాస్త్రోపదేశకాః.
— (మత్స్య పురాణం- 250 అధ్యాయం)

పీరేకాక మతేకాందఱు శిల్పచార్యులు గార్దేయు గమములో పేరొకసబడినారు. (చూడుము. శిల్పదర్శనం)

రథకారులు కూడ అబ్రాహమ్మణులని ఆధునిక గ్రంథములలో ప్రాయబడినది. అదికూడ తుమింపరాని దోషమే (తప్పు). “విశ్వకర్మ” స జీవులకు శరీరములను నిర్మించేడి రథకారుడు. అనగా మనిషి రథమును చేసేడి శిల్పి

అన్నమాట. శరీరము రథమను విషయము కంపనిషత్తులో ఇట్లు ప్రస్తావింపబడినది.

“ఆత్మానం రథినం విధి. శరీరం రథమేవచ

బుద్ధింతు సారథిమ్ విధి, మనః ప్రగ్రహమేవచ

ఇంద్రియాణి హయానాహయ ర్యాషయాం సేషు గోచరాన్ ఆతైంద్రియ మనోయుక్తం భోక్తే త్వాహ ర్యునీమిణః.”

తా॥ జీవుడే రథికుడు. అనగా రథము నెక్కి. ప్రయాణించువాడు. శరీరమే రథము. బుద్ధియే ఆ రథమును నడపు సారథి. మనస్సే పగము. కన్ను, ముక్కు, చెపి, కాలు, సేతులు మొదలగు ఇంద్రియములే గుఱ్ఱములు. ఈ ఇంద్రియములు సంచరించెడి ప్రదేశములే అనగా ఇంద్రియ విషయములే సంచార ప్రదేశములు. ఇట్లు ఇంద్రియముల తోను, మనోబుద్ధులతోను కూడుకొని శరీర రథము నెక్కితిరగు జీవుడే పుణ పాపకర్మల ననుభవించు భోక్త. ఈ పర్వతమును బట్టి శము రథమని తేలుచున్నది కదా! ఆ శరీరమును నిర్మించిన భగవంతుడు రథకారుడు కాదా! కనుక రథకారు డనగా “విశ్వకర్మ” యని తేలుచున్నది. ఆయన సంతానమైన సానగ, సనాతనాదులు, వారి సంతతి యైన “పంచారేయ బ్రాహ్మణులు” శిల్పములు చేయు చున్నారు గాన వేదానుసారముగా వారు రథకారులు కూడ కావచ్చును. అగుదురు. ఏనారు. ఇట్లి స్థితిలో కొన్ని గ్రంథములలోని ప్రశ్నిప్త శ్లోకములు వారిని “సంకరులనియు”,

“సంకీర్ణ లనియు” నిందించి వ్రాసినవి. ఈ విషయమును మిత్రసాహస్రి ఇట్లు ప్రస్తావించినది.

“రథము చేయువాని రథకారు డండురు,

తను రథములచేయు థాత యెన్న

ప్రథముడైన పూజ్య రథకారుడగుఁ గాఁడె!

విశ్వహిత చరిత్ర, వినుర మిత్ర!

— 905

“విశ్వకర్మ మొదటి శాశ్వత రథకారు

డతని సుతులు సృష్టి ననుకరించి,

తాల్చినారు వేరు ధరణిలో రథకారు

లనుచు, సత్యమొరుగ నగును మిత్ర!”

— 907

“సత్య మిట్టులుండ సంకరుల్ రథకారు

లనుచు వ్రాసినార లణప వారి;

వేదములను వీరు విశ్వజనీనులై

సంస్కరింపబడిరి చదువు మిత్ర!”

— 909

“భృగువు లెన్న బడిరి తగ రథకారులు

కాగ, సానగాది గణము నౌట్లు

అయిరి రథకరులుగ అవ్వారి సూనులు

కారె రథకరులుగ ? కాంచు మిత్ర!”

— 910

సృష్టిక త శిల్పి అను విషయమును బుగ్గేదములోని

బ్రహ్మాణసపుత్రి అను మంత్రము చెప్పాచున్నది. (చూడుము. పుటలు-270, 205)

ఇందు భగవంతుని కర్మారుడని చెప్పాట ఆయన

లోకములను ‘అధమత్త’ అని వచించుట శిల్పి ప్రాధాన్య మునే సూచించుచున్నవి. ధమత్త మనగా ‘ఊదుట’ అని అర్థము. అధమత్త అనగా ఊడి చేసినాడు అని భావము. శిల్పి లోహములను కొలిఖిలో కరగునూడి వస్తువులను చేయునట్లు భగవంతు డీ జగములను సృష్టించినాడని భావము. ‘కర్మర్జు’ శబ్దము ప్రకృతి. దానిట్టుకై వికృతియే కమ్మరి. వేద మిశ్రీతిగా భగవంతుని “కమ్మత్త” యని, “రథకారుడు” అని, “విశ్వకర్మ” అని చెప్పి తన శిల్పకర్మాభిమానమును వెల్లడించుట ప్రతివారును గమనింపవలసియున్నది. సంకృతి పదమునకు కూడ శిల్పకర్మ ద్వారా, వస్తువులను సృష్టించువాడని భావము. ఇట్టి భావములు విజ్ఞానవారు పలుతాన్నల కాంచవచ్చును. విస్తర భయమున ఉదాహరింపజాలకున్నాము. వైశ్వకర్మాఱుల కే వేదమును చదివెళ్లి, శిల్పమును చేసెసి అధికారము కలదనుట మా యథిప్రాయము కాదు. బుద్ధి పాటపము, చేతిసేర్పు, గల సత్పురుషు లెవరైనమూ వాటిని అన్మింపవచ్చును. ఈ భావమును మా మిత్రసాహ్నాసి ఇట్లు చెప్పినది.

“వర్ణ భేద బుద్ధి వథ్థిలిన దివాల
ప్రతి కన్పర్మ మనిరి శూద్ర జాతి;
ఇట్టి స్వారపరత ఎంత విగ్రహ మో!
విశ్వహీత చర్మ వినర మిత్ర ” — 900

వేద దృష్టిలో అందఱును బ్రాహ్మణాఱులగుటకు అవ

కాశ మున్నది. ఆ వేద మార్గ మునే సానగాది బుషులును,
వారి సంతాపమైన పంచార్యేయులును అనుసరించినారు.

“సర్వమానవులను సదాచ్ఛిహ్నముల చేయ
పూనినటి బుషులు సానగాదు
లగుట వారిత్రోవ నణచి రాఘునికులు;
విశ్వహిత చరిత్ర వినర ముత్ర!”

— 899

ఒకసారి సప్తబుషులు, మయ బ్రహ్మ చేత బ్రాహ్మ
ణత్తు రహితులై పోవునట్లు శపింపబడగా వారికి మరల
“విశ్వకర్మ” చేత బ్రాహ్మణత్తు మొఫగబడినది. ఈ విషయ
మునే విశ్వకర్మ సూక్తము “తేషా మిథ్యాని సమిషా మద న్తి
యత్ర సప్తర్షీన పర ఏక మాహయః” ఆను వాక్యమున “విశ్వ
కర్మ” సప్త బుషులను అనుగ్రహింపగా వారు హర్షించి
నారని (తే మద న్తి) చెప్పినది. ఈ అంశము ముత్రసాహస్రిలో
ఈరీతిగా పూర్వాధునిక విషయముల ననుసరించి చెప్పబడినది.

“విశ్వకర్మ నొట్టి విభుధులు తద్వంశ్య
లిచ్ఛినారు బ్రాహ్మణ్య మెందతీకినో;
సానగాద్యనాది సంయముల్ తొల్లింటి
గురుగణంబు సువై పరమ ముత్ర!”

— 901

“శాపతపులై న సప్తరులకు బ్రాహ్మణ్య
మొనగి విశ్వకర్మ ఉండరించె;
పరలు సీ చరిత్ర వైవస్వత శురాణ
భాగమందు కనవె! పరమ ముత్ర!”

— 902

అథర్వ వేదము నందలి పృథివీ సూక్తము వైశ్వకర్మ ఐల యొక్క యజ్ఞ కార్య నిర్వహణమును ఎట్లు నిరూపించి నదో 45- 48 పుటలలో కాంచవచ్చును.

బ్రాహ్మణాలుల లక్షణములు - భగవ :

“శమో దమ స్తపశ్మం త్యోంతి రా న మేవచ,

జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రాహ్మం గ్ర్యస్యభావజమ్.”
— (భగవద్గీత 18-42)

తా : శమము, దమము, తపస్సు, త్యోంతి, ఆర్జువము, జ్ఞానము, విజ్ఞానము, ఆస్తిక్యము అనునవి బ్రాహ్మణాలనికి జన్మతో పచ్చ గుణములని భావము. ఇందలి ‘జ్ఞానము’ను మోత్త విషయమైన బుద్ధియనియు, ‘విజ్ఞానము’ను శిల్పము నందు, శాత్రుమునందు ప్రాపీణ్యముండుట అనియు అమర కోశము చెప్పినది. కాగా జ్ఞానమనగా వేద శాస్త్రముల పరిజ్ఞానమనియు, విజ్ఞానమనగా శిల్పమునందలి, సైన్య నందలి, పరిజ్ఞాన ప్రాపీణ్యములనియు తేలుచున్నది.

“మోష్మ ధీర జ్ఞాన మ త్ర విజ్ఞానమ్ శిల్ప శాత్రుమోః” కనుక బ్రాహ్మణాలడై వానికి వేదవేదాంత జ్ఞానముతోపాటు శిల్పములు చేయు సామర్థ్యమును ఉండవలెనని తెలియుచున్నది. అట్లున్న సేకాని ఆశండు పూర్క బ్రాహ్మణాలడు కాజాలడు. దీనినిబట్టి చూడగ పంచారేయులకు (విశ్వబ్రాహ్మణాలకు) వేద పరిజ్ఞానము, శిల్ప ప్రాపీణ్యము రెండూ ఉండుటవలన వారు పూర్క బ్రాహ్మణాలని తేలుచున్నది. కావుననే మహాభారతము— “శిల్ప మధ్యయనం నామ వృత్తం బ్రాహ్మణ లక్షణమ్.” శిల్పము చేయుట,

వేదాధ్వయనము అనునవి బ్రాహ్మణులనకు ముఖ్య లక్షణము లన్నది. ఈ విషయమే “మిత్ర సాహస్రి” ఇట్లు గానము చేడినది :

“శిల్ప మింత యేని చేయక, జ్ఞానంబు
పడయ కెవడు గాదు బ్రాహ్మణుండు;
అట్లాలైన గీత అన్వతమాడిన యాటై!
విశ్వహిత చరిత్ర వినర మిత్ర!”

— 890

సృష్టిక ర్తయే శిల్పి కాగా, అతని సుతులు శిల్పము
చేయక బ్రాహ్మణు లెట్లగురు!

“బ్రాహ్మణ, సృష్టికర్మ పలురీతుల నొనర్ప,
వాని సుతులు వివిధ వస్తువులను
సృష్టి చేయకెట్లు చెప్పికొందురు “మేము
బ్రాహ్మణుల” మటంచు పరమ మిత్ర!”

— 891

“సానగాది పంచసంయముల్ విజ్ఞాన
మునకు, జ్ఞానమునకు పొత్తు గూర్చి,
ఇహపరముల రెంటి కిల సేతువొనరించి
మంచి క్రోవ చూపి రెంచు మిత్ర!”

— 892

వేదము చదువుటకు ద్విజులు మాత్రమే అర్పి లనుట
కూడ గ్రంథక రక్తకు ఇష్టము కాదు. ఆ విషయమునే యట్లు
చెప్పినాడు.

“వేద మంత్రరాళి, విజ్ఞానమును, జ్ఞాన
మైనయైడల దాని నథిగమింప,
చదువు, ప్రజ్ఞ య్యా సర్వులర్పు లటంచు
పూర్వ్యబుషులు చెప్పి పోరె! మిత్ర!”

— 893

పంచానందు - చారిత్రక దృష్టి

ఇంతవరకు మనము పంచర్షులను, పంచాయైయులను గూర్చి వేద, శాత్రు, శురాణాది ప్రమాణములతో కొంత తెలిస్తొన్నాము. ఇప్పుడు చరిత్రకారుల దృష్టితో వారి స్థానము ఏ విధముగా మన్నదో పరికించి చూతము. “చరిత్ర చతురానన” బిరుదు కలవారును, తొలిగా ఆంధ్రుల చరిత్రను ప్రాసిన మహానీయులును అగు కీ. జే. చిలుకూరి పీరభద్రరావుగారు 1934 సం॥ ఫిబ్రవరి నెల ‘భారతి’ పత్రికలో “హరిజనులు హిందువులు కారా, మహాత్ముడు హిందువు కాడా?” అను పేరుతో ప్రాసిన వ్యాసము లోని కొన్ని భాగములను పరిశీలింతము.

“... ఇటీవల పంజాబు దేశమునందు మొహంజోదరో, హరప్పా ప్రదేశములలో నూతనముగా బయల్పడిన నగరములలో కన్పకై వేలకొలది సంవత్సరములనాటి విజ్ఞాన నాగరికతా సూచకములగు వస్తువి శేషములకు కర్తులుగా నున్న ప్రజలు “వీ జాతి వారికి సంబంధించినవారు? వారి మతమేమి?” అను ప్రశ్నములు పుట్టగా, పురాతన వస్తు పరితోధకులైన పండితులు చెక్కాండు చర్చించుచు ఇదమితేమని నీర్ణయింపజాతిక పత్రికల ద్వారా తమ వాదముల బలాబలములను ప్రకటించి నిరూపించుకొనుచున్నారు.

“మొట్ట మొదటి భూమండలమున ఇటీన భూతజాతి” అణ్ణభూతజాతివారని ఎల్లరైరుంగుదురు. ఈ భూతజాతియే

ప్రపంచమంత్రయు చాలకాలము వ్యాపించియుండెనని ఎఱుంగనగును. ఈ భూతజాతి అనేక శాఖలతో కూడుకొని యుండి కాలక్రమమున “అణ్ణ భూతజాతి”గా పరిణామమును గాంచియున్నది. అణ్ణ భూతజాతులలో ఎన్ని శాఖలుగలవో, పీనిలో కూడ అన్ని శాఖలు గలవనియే విశ్వసింపదగును. నవీన శిలాయుగమును (NEOLITHIC AGE) కూడ గడచిన వెనుక, అనగా ఇప్పటికి దాదా పు 10,000 సంాలకు పూర్వమే, లోహములను కనిపెట్టగలిగి రాళ్ళతోను, రష్టలతోముతమకు కావలసిన గృహాపకరణాది వస్తు సామగ్రిని నిర్మాణము చేసికొనుటకు మాఱుగా ఇనుము, రాగి, కంచు మొదలగు లోహములతో నిర్మాణాను చేసికొనుటకు మొదలు పెట్టి యుందురని ఊహింప అవకాశము కలదు. ఈ కాలమును లోహ యుగమని చెప్పదగును. ఈ కాలమున హిందూ దేశము లోని ముఖ్య నదులు - అనగా వైష్ణవు, కావేరి, కృష్ణ, గోదావరి, మహానది, నర్సర్వద. సబర్మతి, యమున, గంగ, సింధునదీ తీరములందు ఆసంఖ్యాక జనములు ఇప్పటివలెనే నివసించుచుండిరను మాట మువరాదు. ఈ ‘అణ్ణులను’వారు సింధునది యొక్క ఉపశాఖలగు పంచనది మధ్య ప్రదేశములందు నివసించినవారగుటచేతనో, అయిదు వేర్చేయు వృత్తులను అభ్యసించిన వారగుటచేతనో, వేర్చేయు ప్రదేశములందుండి, వేర్చేయు భాషలను మాట్లాడుచు ఒకే ప్రదేశమునకు వచ్చి, వేర్చేయు శాఖలవారు;

నినసించుటచేతనో, వీరలకు “పంచాణ్ణ” లను వేరు వచ్చి యుండును. వీరా ప్రాంతముల యందు నినసించుచుండిన కాలమున వీరినుండియే పరిణామము చెందిన అరయ్యల తోడ సమ్మేళనము చెందిన వెనుక “పంచాలుయ” అను వేర వ్యవహరింపబడి యుందురు. అత్యంత ప్రాచీన కాలముననే హిందూ దేశములో నాగరికతా విజ్ఞానమును అలవడచుకొని సుప్రసిద్ధిని గాంచిన వారిలో ఈ “పంచాణ్ణ” లనువారినే తోలుద్దోల్త ప్రశంసింపవలసి యుండును.

“ఆంధ్రదేశములో నేటి కాలమున వ్యక్తము, కమ్మరము, కంచరము, కాళి, స్వర్ణ కార—పనులు చేయువారిని “పంచాణ్ణము” వారని వ్యవహరించుట చిరకాలము నుండి పారంపర్యముగా వచ్చుచున్న సంపదాయము నెవ్వురును మఱువరాదు. ఈ తెగలవారు తాము “విశ్వకర్మ సంభూతులము” అనియు, విశ్వకర్మ పంచశిరస్కృతు కావున “పంచాననవారము” అనియు చెప్పుకొనుటయేగాక, గ్రంథ దృష్టాంతములతో నిరూపించుకొనుచున్నారు.

ఆర్థ విజ్ఞానమునునది వీరినుండియే మొలకే త్రినలుల కన్పటుచున్నది గావున “పంచాణ్ణ” శబ్దము వీరి పూర్వులు వహించిన ప్రాచీన జాతి శాఖానామమును తెల్పునదియై యుండేననుటకు సంశయింపవక్కరలేదు. శిఖినకు “పంచాననుడు”ను నామాంతరము కలదు. బ్రహ్మకు కూడ కి శిరస్సులుండెను కాని, తదనంతరము కివ శిరస్సును హరుడు హరించుట జేసి చతుర్ముఖ బ్రహ్మ అయ్యెను. ఈ పంచవిధ

శిల్పుల చరిత్రము సాక్షంద పురాణమున నాగర భండములో వివరముగా విస్తరింపబడినది. “విశ్వకర్మ” దేవతల శిల్పిగా వర్ణింపబడెను. వీనికి మనువు, మయ్యడు, త్వాపు, శిల్పి, తత్సుడు-లేక దైవజ్ఞడు అను ఐదుగురు పుత్రులు గలరు. కమ్మరపు పనులు చేయుట యందు మనువు, వ్రద్ధపుంజనులు చేయుటయందు మయ్యడు, కంచరపు పనులు చేయుట యందు త్వాపుయు, రాతి పనులు చేయుటయందు శిల్పియు, వెండి, బంగారపు పనులు చేయుటయందు దైవజ్ఞడును ప్రభావ్యతి కెక్కినవారగుటచేత, ఈ రిగురను లోక కార్య ములు నిర్వహింప “విశ్వకర్మ” నియమించెను. ఈ శిల్ప విజ్ఞానము పూర్వకాలమున ప్రపంచమున కంతటికీ వ్యాపించి నట్టుగా పైందవ వాస్తుయము వేనోళ్ళ చాటుచున్నది. “విశ్వకర్మ” దేవతల శిల్పి, “మయ్యడు” దానవుల శిల్పి అని పైందవ వాస్తుయమున కన్పట్టుటచేత దేవచానవ భేదము కూడ ఆ కాలమున అంతగా పాటింపని పైందవజాతి పూర్వగానియే ఏరిని మనము నిశ్చయింపవచ్చును. దేవదానవు లకు ల్లులు వేరుగా చెప్పబడినను, తండ్రి ఒక్కడే. ఆతడే కదా కళ్యప ప్రభాపతి. దక్కిణాపథవాసులు మయ శిల్పమును విశ్వకర్మ శిల్పమునో జోడించుట గమనింపదగిన విషయము.

తొలుదొల్లు ‘ఆండి భూతమును’ ఆదిశక్తి గను, ‘అణ్ణాండిని’ ఆదిపురుషునిగను భావించి పూజించు భావము ఈ పంచాణ్లుల నుండియే మొలకెత్తినది. ఈ ఆది పురుషుడైన ‘అణ్ణాండిని’ అనంతుడని తరువాతివారు భావకల్పన చేసి

నారు. అణ్ణితాలండు=అణ్ణిండ అనుచున్నది. “అణ్ణిండ, అణ్ణిండ, అణ్ణింత, అనంత” అనుసది శబ్ద పరిణామము. అనంతుడు చావులేనివాడు. అణ్ణిండులు తమ జన్మ స్నాన మేళ్ళుటనో తెలిసికొన సాధ్యముకొనంతగా భూమండలమున సర్వ్యత్రా వ్యాపికాంచి యుండుటచేత అనంతుని కూడ మనవారు అంతము లేనివానిగా భావించి ఆ శబ్దమును సంస్కృత భాషలోనికి గైకొని ఆదిదేవు (అణ్ణి దేవు) నకు పర్యాయ పదముగా వాడినారు. పురాణాది గ్రంథముల మాట అటుండ నిచ్చినను ఇటీవలి నిఘుంటుకారులు కూడ ‘అనంతుడు’ విష్ణువని వక్కాటించిరి. అనంతుడనగా పురాణములలో శివుడని కూడ చెప్పిరి. అభర్యణోపనిషత్తులో రుదునకు కూడ అనంతనామము వాడబడినది. అనంతుడు-విశ్వంభరుడగుట వలన విష్ణువని భావించినట్లుగాను, విశ్వ నాభుడగుటవలన శివుడని భావించినట్లుగాను, పంచాణ్ణులు “అనంతుని” పంచాననునిగా చేసి “విశ్వకర్మ లేక విశ్వ బ్రహ్మ”గా భావించుటలో ఆశ్చర్యమేమి యుండును. ఈ “అనంతుడే” పురుష సూక్తములో సహస్ర శీర్ష ములు, సహస్రాంగులు, సహస్ర పాదములు గల విరాట్పురుషుడుగా వర్ణింపబడి యున్నారు. ఇయ్యది తరువాతి భావకల్పనము.

“ఆ కాలమునందు శైవ, వైష్ణవ భేదములు లేవు. అవి తరువాతి భావకల్పనలు. “పంచాణ్ణులు” మొట్ట మొదట సింఘునదీ తీరమునందు వర్ధిల్లుచుండిన కాలమున ర్థిల్లు మొట్టములు గల అనంతునే ఆరాధించుచుండిరి. తరువాత

“సుమేరియూ” రాష్ట్ర ప్రజలతో సంబంధ మేర్పడిన వెనుక నే అనంతుని “పంచానుని”గను, “విశ్వకర్మ”గను నిరూపించి ఆరాధింప దొడగిరని ఉపహింపదగును. ఇట్టి ఉపహాకు కారణ మేనునగా- సాక్షంద పురాణములోని నాగర ఖండమున ద్వితీయాశ్వాసమున నారదుడు మేరుదక్షిణ దిగ్ంబరున “విశ్వకర్మ”ను చూచి బహుకాల మచ్చట ఉండి, అతని సామర్థ్యతిశయమంతయు గారేయ మహాముని వలన పంచ్రండు లక్షల, పదమూడు వేం (13, 13, 000) గ్రంథ సంఖ్య గల “విశ్వకర్మ పురాణము” వినుటయు, అది ఆ యూలోకములలో నున్న సంఖ్య ప్రకారంబును, “విశ్వకర్మ” ముఖాద్యవయనముల నుండి వాద్యను మొదలగు అప్పాడశ పురాణాత్మత్తుత్తీ ప్రకార కథనమును ఎఱింగించి చనుట గూర్చి సూతునకు చెప్పగా ఆతడు శౌనకాది మహారూలకు చెప్పినట్లు చెప్పబడియుండుటయే గాని అన్యము గాదు. దేవభావలో మాత్రమే ప్రజలను “విశు”లనిరి. కనుక “విశ్వకర్మ” శబ్దము నకు కూడ ఆ భావ మొలకేత్తిన తరువాతనే ప్రచారము కలిగియుండును. ఈ కాలము మనము తలంచు పంచాణ్ణుల కాలమునాటిది కాదు. నేను ప్రసంగించెడి కాలము “మొహంజోదలో-హరప్ప”లలో ప్రప్రథమమున నిర్మింప బడిన నగరములనాటి కాలము.

“పంచాణ్ణాశ్వు” తమ నాగరికతా విజ్ఞానములను విస్తరింప చేయుచుండ, ఓంత కాలమునకు మధ్యాస్తియూ ఖండము నందలి తథ్యుక్కలనువారు, వారి విజ్ఞాన నాగరికతలతో

కూడ వీరితో సమ్మేళనము చెందిరి. ఈ పంచాణ్ణులు సత్తు సింఘు ప్రదేశమున మొదట ఈ తథ్యున్నాలతో ఏక వ్యుమేపోయిన వెనుక నే “పంచకృషు”లని వేదములో వ్యవహారింపబడిరి. ఆ ప్రదేశమునందే వీరు నిశ్శ్రాణము గావించిన తక్షశిలా నగరము యొక్క ప్రభావ్యతి ప్రపంచమంతును వ్యాపించినది.

“వీరు పంచాణ్ణు లనెడి తెగలవారి నుండి, సత్తు సింఘు ప్రదేశముల నుండి పోయి నాగరికతా విజ్ఞానములను పొంది పై ప్రదేశములందు నివసించుచుండిన వారనియే పెక్కు ప్రమాణ దృష్టాంతములతో నిరూపింపవచ్చును. వీరే వేదములలో “పంచజను”లని వ్యవహారింపబడిరి. మన పురాణేతి హసములలో వీరినే యయాతి మహారాజు కొడుకులైన— “యదు, తుర్వసు, ద్రుహ్య, అను” పూరులనుగా మనవారు చెప్పియున్నారు. సత్తుసింఘు తీరము లందుండడి దస్యలు, పంచజనులతో సమ్మేళనము చెందినవెనుక నే “పాంచాలురు” అనికూడ బ్రాహ్మణాది గ్రంథములందు వ్యవహారింపబడి యున్నారు. అనగా పంచాణ్ణు లనువారు పూరులతో చేరిన వారు ‘పాంచాలురు’నియు, హరూఖు ప్రజలతో సమ్మేళనము చెందినవారు ‘కురుప్రజలు’గాను, రెండు విశాగములుగా ఏర్పడి “కురు పాంచాలు” రని వ్యవహారింపబడినారు.”

శ్రీ వీరభద్రరూపగారి ఈ వ్యాసము గాథ పరికోధనతో కూడినదిగాని, సామాన్యమైనది గాదు. నేను వేదశాస్త్రాది ప్రమాణములను చూపి, “పంచబుషుల లేక పంచాసనుల లేక పంచార్థేయుల” ఉదంతమును నిరూపించినట్టు

వారుకూడ సత్యమైన చారిత్రకోపపత్రులను చూపి యున్నారు. వ్యదు, తుర్వసు, ద్రువ్యా, అను, పూరులు పీమ్మట “పంచజనులు”గా భావింపబడినారనుటకు వేదము లోనే ఆధారము కలదు.

“య దింద్రాగ్ని యదుషు, తుర్వశేషు,
యత్ శ్రుపుణ్య, వ్యనుషు, పూరుషస్థః.”

— (బు. 1-108-8)

ఈ మంత్రము నందు యదుపులు, తుర్వశులు, ద్రువ్యశులు, అనుపులు, పూరులు అను ఓ తరగతుల జనులు పేర్కొనబడియున్నారు. వీరినే “పంచజను”లని ఈ మంత్రము వ్యవహారించినది. కాని యజుర్వేదము వరుసగా పేర్కొనిన సానగ, సనాతన, అహభూత, ప్రత్యు, సుపర్ము లనువారిని అంతకు పూర్వము “పంచజను”లని, “పంచకృషు” లని వ్యవహారించినట్లు వేదమున మంత్రహాప సాత్యము లున్నవి. అధర్వ వేదము ఆ విషయములను కూడ ప్రస్తావించినది. ఈ విస్తరమును బుగ్గేద దిగ్దర్శనమున విశేషముగా కాంచవచ్చును.

శ్రీ వీరభద్రరాఘువారు వేదము లందలి విశ్వకర్మ సూక్తములను, సానగాదుల మంత్రములను చూచి యున్నచో, ఇంకా అనేక రహస్యములు మనకు అందించేడి వారు. ఈ సానగాది పంచ బుషులే— మను, మయాది పంచ బ్రహ్మలని, బ్రహ్మ-విష్ణు-రుద్రాది పంచమూర్తులని తెలిసి కొని యున్నాము.

విశ్వకర్మ తత్త్వము - గీత

జగత్కారణడైన “విశ్వకర్మ భగవాను”ని పరమ తత్త్వము వేదములలో పరిపూర్ణముగా ఉన్నదని మన వేద దర్శనములు ప్రతిపాదించుచున్నవి. ఈ తమ నాసదీయ సూక్తముతో ప్రారంభమై విశ్వకర్మ, పురుష, మోక్ష సూక్తములతో కొనసాగుచున్నది. టీనిని ఉపనిషత్తులు విస్తరించినవి. వేదములు జగత్కారణమును “విశ్వకర్మ” శబ్దముతోను, “పురుష” శబ్దముతోను వేరొకసాగా ఉపనిషత్తులు “బ్రహ్మ” శబ్దముతో దానిని వచించినవి. పరిశీలించి చూచిన “బ్రహ్మ-విశ్వకర్మ” లకు భేదము గోచరింపదు. ‘బ్రహ్మ’ శబ్దము నవుండి లింగమై జగత్కారణమును చెప్పుగా “పురుష, విశ్వకర్మ” శబ్దములు పుంలింగములో ఉండి జగత్కారణమును చెప్పచున్నది. భగవద్గీత ఈ బ్రహ్మతత్త్వమునే విస్తరించుచున్నది. బ్రహ్మతత్త్వము గాని, విశ్వకర్మతత్త్వముగాని భిన్నములు కావని మనము గ్రహించియే యున్నాము. మన దర్శనములలో పెక్కుతావుల ఆరెండు శబ్దములకు గల సాదృశ్యమును వివరించుచునే యున్నాము. గీతార్థమును బోధించివాడు కృష్ణభగవాను డని కదా! ఆయన విష్ణుని అవతార మనుచున్నారు. ఈ “విష్ణు-విశ్వకర్మ” లకు అభేదమును, విక్రమును మన దర్శనములు వాకొనుచునే యున్నవి. “కృష్ణ, విష్ణు” శబ్దములు కాని “భగవత్” శబ్దముకాని పుంలింగములో ఉండి జగ

తాక్షరణ త్వమును వచించుట మరువరాదు. “విశ్వకర్మ సూక్తము” లోని, తదితర పేద, ఉపనిషత్తుల లోని తాత్త్విక భావములనే “భగవద్గీత” కూడ చెప్పాచుండుట మన మీ అధ్యాయమున గమనింపగలము.

విశ్వకర్మ సూక్తము “స ఆశిస్తా ద్రవిణ మిచ్ఛమాసః, పరమచ్ఛవోవర ఆవివేశ” అన్నది. అనగా ఆ “విశ్వకర్మ” యే చరాచరోపాధులను సృష్టించి వాటి హృదయము లందు జీవరూపుడై (ఆత్మయై) ప్రవేశించినాడని భావము. ఈ భావమును “భగవద్గీత” ఇట్లు పేరొక్కన్నది :-

“అహ మాత్మా గుడాకేశ, సర్వభూతాశయ సితః,

అహ మాదిశ్చ, మధ్యం చ, భూతానా మంత ఏవ చ.”

— (10-20)

తా : ఓ అర్జునా! నేను అన్ని భూతముల హృదయము లందున్న ఆత్మనే సుమా. అంతేకాదు. ఆ భూతముల యొక్క ఆదిని, మధ్యమును, అంతమును కూడ నేనే.

తీసో || “జ్ఞేత్రజ్ఞం చాపి మాం విధి సర్వజ్ఞేతేషు భారత”

— (13-3)

తా॥ సర్వ శరీరముల యందును గల జీవస్వరూప జ్ఞేత్రజ్ఞడను నేనే. ఇట్లనుటచేత “విశ్వకర్మ సూక్తము” చెప్పిన అడ్యైత భావమే గీత అనువదించినది. ఇది జీవ శ్వరూప యొక్క షక్యమును చాటెడి వాక్యము. ఈ శరీరము జ్ఞేత్రమనియు, దీనియందుండి దీనిని తెలిసికొనువాడు

క్షేత్రజ్ఞుడనియు 13వ అధా యములోని మొదటి క్లోకము చెప్పినది. ఇంకొక క్లోకము సర్వస్వ చావాం హృది సన్ని విష్టః” — (15-15). నేను అందఱి హృదయములలో ఉన్నాను. అన్నది. ఇంకొక క్లోకమేమో హృదయము నందున్న ఈశ్వరుని గూర్చి ఇట్లు చెప్పినది. “ఈశ్వర స్వర్వ భూతానాం హృద్య శేషజ్ఞన తిష్ఠతి” — (18-61). ఈశ్వరుడు ఎల్లభూతముల యొక్క హృదయము లందు కలడు అన్నది. ఈ అంశమును విశ్వకర్మ సూక్తము “పరో దివా పర ఏనా పుధివ్యా పరో దేవేభి రసురై ర్దుహయత్.” హృదయు గుహలో నున్న పరత త్వము భూ-దివముల కంటెను, సురా సుఐల కంటెను పరమైనది అని చెప్పి ఈశ్వర నిద్రేశము చేసి నది. ఉపనిషత్తేమో “విష దేవో విశ్వకర్మా, మహాత్ము సదా జనానాం హృదయే సన్ని విషః.” విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుడు సర్వుల యొక్క హృదయములో నున్నాడు. అని చెప్పినది. ఈవిధముగా “విశ్వకర్మ సూక్తము, శ్వేతాశ్వత రము, గీత” ఏకవాక్యము గలవై ఒప్పుచున్నవి. ఇంకను గల సాదృశ్యములను చూతము. వసు, రుద్రాదిత్యులు “విశ్వ కర్మ” నుండి పుట్టినారని మనము ర్వ ప్రకరణమున (74వ పుట నుండి) చదివియున్నాము. గీత యేమో “పశోఽదిత్య న్వసూన్ రుద్రా నశ్యైనా మరుత స్తథా” — (11-], . వసు, రుద్రాదిత్యులు, అశ్వినీ దేవతలు, మరుత్తులు అనువారిని నాయందే చూడుము” అని చెప్పినది. వారందఱు తన సృష్టియే. తనయందు ఉన్నవారే అని భావము. ఇంతయేల?

ఈ జగమంతయు నాయందొక ఏకదేశమున ఉన్నదని
“ఇహోకస్తం జగత్తీ కృత్తున్మం పశ్యాద్య సచరాచరం ... ”
(11-7) అనెడి హోకములో చెప్పబడినది. విశ్వకర్మ సూక్త
మంత్రము- “విశ్వకర్మ హ్యజసిష్ట దేవ ఆదిదంధరోవ్
అభవ ద్వీతీయః, తృతీయః పితా జనితోషథీనామ్” ఓష
ధులను పోషించడి ‘సోముడను’ నేనని చెప్పగా, గీత-
“పుష్టామి చౌషథిస్సర్వ సోమో భూత్య రసాత్మకః”
— (15-13) ‘రస స్వరూప సోముడనై’ నేను ఓషధులను
పోషించుచున్నాను” అన్నది. ఇట్టి సాదృశ్యములను
ఎన్నింటినో సూక్ష్మ పరిశీలనచే ఎతుంగవచ్చును.

“పరో దివా పర ఏనా ధివా ” నేను భూ-దివ
ముల కంటెను పరుడను అని విశ్వ ఇంగ్ సూక్తు” మనగా,
గీత- “మత్తః పరతరం నాన్యత్తించిదస్తి ధనంజయ”
(7-7). నాకంటె పరమైనదేదియును లేదు. అన్నిటికీ నేనే
పరుడను అని అణ్ణది.“యోనః పితా, జనితా, యో విధాతా”
అని విశ్వకర్మ సూక్తు మనగా, భగవద్గీత యేమో- “పితాఽ
హ మస్య జగత్తో మాతా ధాతా వితామహః” — (9-17)
అని అణ్ణది. “... నదీనాం సర్వాసాం పిత్రే జువయతా
విశ్వకర్మణఁ విశ్వాహః మర్యాగం హవిః” తండ్రియైన “విశ్వ
కర్మ”కు ఎల్లవేళల యుదును హవిస్సులను (కర్మలను) సమ
ర్పించుమని విశ్వకర్మ సూక్తమనగా, భగవద్గీత-

“పత్రం, పుష్పం, ఘలం, తోయం, యో మే భక్త్య
ప్రయచ్ఛతి, త దహం భ కు హృత మశ్శామి
ప్రయత్నత్తునః.” — (9- ,

ప్రతమగాని, పుష్పమగాని, ఘలమగాని ఎవరేని భక్తితో బసంగిన, నేను దానిని స్వీకరించి అనుభవింతును” అన్నది. అనగా జనులు భక్తితో చేసెడి కర్మలను భగవంతుడు స్వీకరించునని భావము. గీతలోని 10, 11- అధ్యాయముల యందలి క్లోకములు ఎక్కువగా “విశ్వకర్మ సూక్తము” లను అనుసరించుచున్నవి. అందు 10వది విభూతి యోగముకనుకను, 11వది విశ్వమూప సందర్భము కనుకను ఆ రెంటికిని “విశ్వకర్మ” మంత్రములతో సాదృశ్యముండుట అని వార్యము. “విశ్వకర్మ సూక్తము” - “న తం విదాధ య ఇదం జబాన” ఈ జగమును సృష్టించిన “విశ్వకర్మ”ను మించెఱుంగరు అన్నది. ఆ భావమునే నాసదీయ సూక్తము - “ఈ అత్మా వేద క ఇవూ ప్రవోచత్, కుత ఆజాతా, కుత ఇయం విసృష్టిః” (బు. 10-129-6) మనము ఎవనినుండి వచ్చినామో, ఈ సృష్టి ఎవనినుండి కలుగుచున్నదో ఎవడెఱుంగును ?” అని వేరొకస్తున్నది. ఈ అంశమును గీత-

“న మే విదు స్నురగణః, ప్రభవం న మహాయః,
అవూ మాదిర్మి దేవానాం, మహార్షిణాం చ సర్వశః.”
— (10-2)

నన్ను గూర్చి బ్రహ్మది దేవతలు గాని, వసిష్ఠాది మహార్షులు గాని యొంగరు. నేను వారి కండక్తికిని ఆదిని, జగత్కారణదను అన్నమాట.” వారిని సృష్టించినది తానే కనుక వారు తనను ఎఱంగరనుట దోషము కాదు. అట్లే సృష్టిలోనివారును తన్నె అంగాలేరని చెప్పినట్లే అయినది.

అందుకే “నతం విదాధ” అని మంత్రమున్నది. దానినే వివరించుచు గీతా లోకము నా ఆవతారములను (వైభవం) గూర్చి గాని, నన్ను గూర్చిగాని ఎఱుంగరని అన్నది. తన్న ఎవరు గాని ఎఱుగబాలకపోయినచో వారికిక బంధ విషుక్తి యెట్లు? అని ప్రశ్న రావచ్చును. అందుకే సమాధానముగా 15వ అధ్యాయములోని 15వ లోకము యొక్క తుది రెండు పాదములు ఇట్లన్నవి. “వేదైశ్చ సర్వై రహమేవ వేద్యః, వేదాంత కృద్వేద విదేవ చాహం” వేదముల వలన నన్ను ఎఱుంగవచ్చును. ఆ వేదములలో ముఖ్యములైన సూక్తములే 1) నాసదీయ 2) విశ్వకర్మ 3) పురుష 4) మోక్షసూక్తములు. వాటిని గూర్చి మన దర్శనములు వివరించినవి. పై లోకములో “వేదాంతకృత్” అను మాట కలదు. ఈ వేదాంతము ఎక్కడదో కాదు. వేదములలోని కొన్ని సూక్తములలో నిగూఢముగా నున్నదే. దానిని చెప్పునవే పైని పేరొక్కన్న సూక్తములు. అట్టి సూక్తముల నుండియే ఉపనిషత్తులు, గీత పుట్టింది. వేద వేదాంతములకు భగవంతుడు సృష్టికర్త అను నంశమును, విశ్వకర్మ సూక్తము “వాచస్పతిం విశ్వకర్మణి మూతయే” అను మాటతో చెప్పినది. అనగా వేద సృష్టికర్త విశ్వకర్మయే అని భావము. ఆ వేదము నెఱింగినవాడును తానే అని “వేద విదేవ చాహం” అన్నమాట చెప్పినది. వేదవేద్యడైన తన్నెతింగిననే (విశ్వకర్మను) కాని మోక్షము, అమృతత్వము కలుగడని పురుష సూక్త మంత్ర మనుచున్నది :

ఇట్టివాడైన భగవానుని ఎఱింగినవాడు అమృతుడగును. “తమేవం విద్యానమృత ఇహా భవతి” అని పురుషు సూక్తమనగా, గీత యేమో—

“యో మా మజ మనాదిం చ వేత్తి లోక మహేశ్వరం,

అసమూర్ధ స్న ముర్యేషు, సర్వపాపః ప్రముచ తే.”

— (0-3)

నన్న జన్మరహితుసిగాను, ఆది లేనివాసినిగాను, సర్వలోకేశ్వరునిగాను ఎఱింగినవాడు జ్ఞానియై సంసార పాశ (పాప) విముక్తుడు కాగలడు” అన్నది. అథర్వ వేదము ‘కాలము’ భగవత్ స్వరూపమనుటను కాలసూక్తము చెప్పగా, గీత యేమో “అహా మేవాక్షయః కాలః” (10-33) అనియు, “కాతోఽస్మి లోక తుయకృత్పుఽఖః” (11-33) అనియు అనంతమగు కాలము నేనే. లోకములను మ్రింగేడి కాలమును నేనే అన్నది. వేద మంత్రములకు, గీతా లోకములకు గల సాధ్యక్ష్యములను ఆ యో ప్రకరణముల యందే చూపుచు వచ్చినాము. వాటిని ఇక్కడ చెప్పట పునరుక్కి కాగలడు. అయినను పునరుక్కిని, స్పృష్టత కోసమై స్వీకరింపక తప్పటలేదు. విశ్వకర్మ సూక్తము “యో దేవానాం నామధా వక వివ” విశ్వకర్మ బిక్కడే సర్వదేవతా స్వరూపుడు అగుచున్నాడనగా, గీత-

“వాయుర్వమోగ్నిర్వరుణశ్చాంకః.

ప్రజాపతి స్పృం, ప్రపితా మహాశ్చ.” — (11-39)

తా॥ వాయువు, యముడు, అగ్ని, పరుణుడు, చం

ద్రుమ, ప్రజాపతి ఇతాయిది దేవతలందులు భగవత్ స్వరూప ములే అని స్తుతించినది. “విశ్వకర్మానో న కించన” “బ్రహ్మానో న కించన” అని పాఠాలు భావింప వలయును.

విశ్వకర్మ పంచసూత్రి

వ్యాస మహర్షి ఉపనిషత్తులకు, వాక్యార్థ వివరణము, సమన్వయము చేయుచు, బ్రహ్మసూత్రములను రచించినాడు. అది నాలుగు అధ్యాయముల గ్రంథము. దానికి బ్రహ్మ దర్శనమనియు, బ్రహ్మ సూత్రములనియు వేద్య గలవు. ఉత్తర మిమాంస అనియు దానినందురు. పూర్వ మిమాంస దర్శనము యజ్ఞ యాగాది కర్మలను గూర్చి చెప్పానది కాగా ఈ ఉత్తర మిమాంస జగత్కారణమైన పరబ్రహ్మము యొక్క తత్త్వమును, జ్ఞానమును, సాధనము వివరించును. ఈ బ్రహ్మసూత్రములకు శంకర, రామానుజ, మధ్యాచార్యులు - అదైవైత, విశిష్టాంత, దైవత పరముగా భావ్యములు ప్రాసియున్నారు. శ్రీ కంఠాచార్యులు శైవ పరముగా శ్రీ కంఠ భావ్యమును ప్రాసినారు. బ్రహ్మ సూత్రములు మొదటి అధ్యాయములోని నాలుగు సూత్రములకు “చతుసూత్రి” అని పేరు. ఈ 4 సూత్రములను చదివినిచో చాల భాగము వేదాంతము తెలిసినట్లే కాగల దని విజ్ఞల భావము. అనేకులు శంకర భావ్యములో ఈ

చతుసూన్మతిని చదివి భాష్యశాంతి చేసినామనుచుండురు. ఈ నాలుగు సూత్రములను గురు ముఖమున చదివిన ఎడల తక్కిన గ్రంథమంతయు సాంతమగా తెలుసుకొనవచ్చునని కూడ కొండతే భావము.

ఉత్తమ పండితులగు శ్రీ భాగవతుల కుటుంబరావు గారు “బుగ్గేద రహస్యాలు” అను నా గ్రంథమునకు అను శీలనము ప్రాయుచు ఇట్లనినారు. “వాస్తవముగా నీ గ్రంథములకు “విశ్వకర్మ తత్త్వ సర్వస్వము”, లేదా “విశ్వకర్మ విశ్వరూపము” అని పేర్లు పెట్టవచ్చును” అని అనినారు. అంతియేగాక ఈ గ్రంథమును, తక్కిన గ్రంథములను కూడ “అధాతో విశ్వకర్మ మిమాంస” లేక “అధాతో విశ్వకర్మ తత్త్వ జిజ్ఞాస” అని మొదలిడవచ్చునని అనిపించుచున్నది” అనినారు. ఈ వాక్యములను చూచినప్పటినుండియు ఇప్పటికి నేను ప్రాసిన 6 వేద దర్శనముల సారమును మతికొన్ని విశేషములను చేర్చి “విశ్వకర్మ మయం జిగత్” అనెడి పుస్తకమును ప్రాయుట శ్రీ కుటుంబరావుగారి అభిప్రాయమును గౌరవించుట కాగలడని ఈ గ్రంథమును ప్రాయ బూనుటయైనది. అక్కే “విశ్వకర్మ జిజ్ఞాస” అనెడి సూత్రమును కూడ శ్రీవారే సూచించినందున ఆ బ్రహ్మ సూత్రములలోని 4 సూత్రములను “విశ్వకర్మ” పరముగా అన్వయించి ప్రాయుట సముచ్చితముగ నుండునని తోచి ఈ ప్రకరణము ప్రాయుట యగుచున్నది. బ్రహ్మసూత్రములలో “అధాతో బ్రహ్మ జిజ్ఞాస” అనునది మొదటి

సూత్రము. ఉపనిషత్తులలో ప్రతిపాదింపబడిన జగత్కారణమును ‘బ్రహ్మ’ మని, ‘ఆత్మ’ అని, ‘పరమాత్మ’ అని ఉపనిషద్ధసులు పేర్కొనినారు. వేదములు 1) మంత్రము 2) బ్రాహ్మణము 3) ఆరణ్యకము 4) ఉపనిషత్తు అని చతుర్విధములుగా నుండును. వాటిలో ఈవది (కడపటిది) ఉపనిషత్తు గదా! అది చివర నున్నందున దానికి వేదాంతమని వేయ వచ్చినది.

మా దృష్టిలో ఈ ఉపనిషత్తు మెన జగత్కారణ ప్రస్తావన, జగత్ సృష్టి, మోక్షము మృతత్వము) ఈ మొదలగు విషయములు ముమ్ముదటగా బుగ్గేదములోనే ఉన్నందున ఈనాడు మన మనుకొను వేదాంతము వేదాలలోనే ఉన్నదని తేలినది. అందును జగత్కారణ వస్తువును బుగ్గేదమే నాలుగు (4) సూక్తములలో ప్రస్తావించినది. ఆ సూక్తములే 1) నాసదీయము 2) విశ్వకర్మ సూక్తము 3) పురుష సూక్తము 4) మోక్ష సూక్తము అని మేము మా వేద దర్శనముల యందు వివరించియే ఉన్నాము. కనుక ఇట్టి జగత్కారణ “విశ్వకర్మ తిత్తులు”ను నాలుగు సూత్రములలో శ్రీ భగవతులవారి సూత్రము అనుసరించి ప్రవచించుట మంచిదని మా భావము కూడ. అందు మొదటి సూత్రము :

1] “అథాతో విశ్వకర్మ తత్త్వ జీజ్ఞాపో” :

ఇందు అథ, అతో, విశ్వకర్మ, తత్త్వ జీజ్ఞాపా— అను

నాలుగు మాటలు గలవు. వీని భావము పిమ్మట “విశ్వకర్మ తత్త్వము” యొక్క జిజ్ఞాస చేయబడుచున్నది అని. జిజ్ఞాస అనగా తెలిసికొనగోరుట అని భావము. అనగా తెలియ బానుట అని సారాంశము. ఇప్పుడు సూత్రములోని ఒక్కాక్క పదమును విశ్లేషించుగా చర్చింతము. మొదటి పద మైన ‘అధు’ శబ్దము మంగళవాచకము. మంగళకర పదముతో గ్రంథారంభము చేయుట ఉత్తమ పద్ధతి కదా! సూత్ర గ్రంథకారులందఱు ఈ ‘అధు’ శబ్దములోనే తమ గ్రంథము లను ప్రారంభించినారు. యోగసూత్రకారుడైన పతంజలి మహార్షి తన యోగ దర్శనమును “అధ యోగాను శాసనమ్” అని ప్రారంభించినాడు. అల్లే వ్యాసుడు “అధాతో బ్రహ్మ జిజ్ఞాస” అని ‘అధు’ శబ్దముతోనే తన దర్శనమును మొదలిడి నాడు. అధ శబ్దమునకు ‘పిమ్మట’ అని మతియొక అర్థము. మానవులందరును జగత్కారణమైన భగవంతుని గూర్చి విచారింపరు. ఏ కొలదిమంది మాత్రమో కంటికగపడు ఈ జగము ఏమిటి? ఇది ఎట్లు వచ్చినది? ఏ నిని సృష్టించినవాడు ఎవడైనా ఉన్నాడా? అని ఆలోచింప పూనును. ఈ విషయ మునే నాసదీయ సూక్తములోని దిగువ మంత్రము ఇట్లు అన్నది.

“శ్రో అధ్యాత్మ వేద క ఇహ ప్రవోచత్”

కుత ఆజాతా కుత ఇ యం వి సృష్టిః.”

మన మెచ్చుటనుండి పుట్టినాము? ఈ సృష్టి ఎట్లు కలిగినది? అను విషయములను ఎవడైఱంగును? ఎవడు

మనకు ఈ రహస్యములను చెప్పగలడు? అని భావము. అందఱునూ తినుట, ప్రాగుట, భోగించుటల తోనే తృప్తి పడుదురుగాని తమను గూర్చిగాని, ఈ జగమును గూర్చిగాని, తాము పొందవలసిన గమ్యమును గూర్చిగాని ఆలోచింపరు. అట్టి ఆలోచన కలిగిన పిమ్మటకాని భగవత్త్వమును గూర్చి విచారించుట సంభవింపదు. కనుక అథ శబ్దమునకు ‘అట్టి ఆలోచన, కోరిక కలిగిన పిమ్మట’ అని అథ శబ్దమునకు అర్థము చెప్పుకొనుట యుక్తముగా నుండును. ఇక “అతః” అను శబ్దమును గూర్చి చూతము. ‘అతః’ అను మాట కారణ వాచకము. అనగా కారణమును గూర్చి చెప్పానదన్న మాట. మానవుడు చేయు కర్మలన్నియు లాకికములని, వైదికములని రెండు విధములుగా నుండును. లాకిక కర్మలు ధన సంపాదన, భోజనాదులు కాగా, వైదిక కర్మలు సంధ్యావందన, దేవపూజ, మంత్ర జపాదులు అగుచున్నవి. ఈ వైదిక కర్మలు ఈ లోకమునకు సంబంధించినవనియు (ప్రహితములు), పరలోకమునకు సంబంధించినవనియు (పాశ లాకికములు) రెండు రీతులగును. ఈ లోకమునకు సంబంధించినవైన ధన సంపాదన, భోజన వ్యవహారాది కార్యముల యొక్క ఘలములు, పనులు జరిగిన కొంతకాలమునకు నశించి పోవుచుండుట మనము చూచుచునే యున్నాము. సంపాదించిన ధనరూప ఘలము కొంతకాలమునకు నశించి తీరును. అనగా అర్చు అయిపోవునన్న మాట. అట్లే చేసిన భోజన రూప కర్మము కూడ, జీర్ణము కాగానే నశించినదగుచున్నది.

ఈ విధముగా మాచినచో ప్రతి లౌకిక కర్మ యొక్క ఫలము కూడ నశించిపోవుటను మన అనుభవము ద్వారా గమనింప గలము. అల్లే సంధ్యావందనాది వైదిక కర్మల ఫలము కూడ నశించునని మనము తేలికగానే ఊహించుకొనవచ్చును. ఇక పోగా స్వర్గాది పరలోకములకు సంబంధించిన ఫలములను మానవులు యజ్ఞ యాగాది కర్మలు చేసి పొందుచున్నారు. “జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గ కామో యజ్ఞేతా” స్వర్గము కావలయనని కోరువాడు “జ్యోతిష్టోమ” మనాడి యజ్ఞము చేయవలెనని వేదము చెప్పుచున్నది. దీనిచేత యజ్ఞకర్త స్వర్గ లోకమునకు పోయి అచ్చుల దివ్య సుఖములను (దేవ భోగములను) అనుభవించునని వేదాధిపాయము. ఇల్లే సంతానము కలుగుటకు, సంపన్నడగుటకు, ఇంకా ఆ యా ఫలములను పొందుటకు ఎన్నో యజ్ఞ యాగాది కర్మలు వేదములందు చెప్పబడినవి. వాటియంకిలి ఆశతోనే మానవులు ఈ ఏహిక భోగముల కన్నా పారలౌకిక సాఖ్యములు ప్రశ్నములని యొచ్చాడి కర్మలను ఆచరించుందురు. కాని ఈ లోకములోని ధా సంపాదనాది కార్యములు, కృషి, వాసేద్వాదులు ఎట్లు ఫలముల నిచ్చి నశించుచున్నవో అల్లే వైదిక కర్మలు కూడ కొరతకాలము అముభవింపబడి నశించి తీరునని వేదమే చెప్పుచున్నది. ఆ వేద వాక్యము ఇది. “తద్వాథేవ కర్మచితో లోకః తీయతే, ఏవ మేవా ముంత్ర పుణ్యచితో లోకః తీయతే.” ఈ లోకమునకర్మల యొక్క ఫలములు ఏ విధముగా నశించుచున్నవో అల్లే యజ్ఞాది

పుణ్యకర్మలు చేసి సంపాదించిన స్వర్గాది లోకములలోని భోగములు కూడ (ఫలములు కూడ) నశించుచున్నవి అని భావము. ఈ విషయమనే భగవదీత.

“తే తం భుక్తావ్ స్వర్గలోకం విశాలం

తీణే పుణ్యే మర్యాదలోకం విశంతి,

ఏవం త్రయాధర్మ మనుష్పవన్నా

గతాగతం, కామకామా లభంతే.” — (9-21)

తా॥ యజ్ఞాదులు చేసి స్వర్గమున కేగినవారు ఆ లోకములో కొంత కాలము తాము చేసిన పుణ్యకర్మల ఫలమును అనుభవించి ఆ పుణ్యము తీణింపగా మరల ఇహ లోకమున మానవులుగానే పుట్టుచున్నారు. కనుక వేద ధర్మ మును అనుసరించెడి యజ్ఞికులు, యజ్ఞములు చేయుట, తత్ఫలముగా స్వర్గమున కేగుట, ఆ ఫలము తీణింపగా మరల మనుష్య లోకమున పుట్టుట జరుగుచుండునే గాని, జన్మ రాహిత్యముగాని, శాశ్వతమైన మోక్షానందము గాని వారికి ప్రాప్తించదు. కనుక లౌకిక కర్మలవలే పరలోక కర్మలు కూడ అశాశ్వతములే. అల్పాకాల్పము అనుభవింపతగినని మాత్రమే అగుచున్నవి.

ఇది ఇట్లుండగా వేదమాత్రమే, భగవంతుని విజ్ఞానము వలన జీవునకు పునర్జన్మ నశించి, ఆతడు శాశ్వతానంద స్వరూపు, అమృతుడు అగుననియు చెప్పుచున్నది. ఆ వాక్యము లివి. “త మేవం విద్యా నమృత ఇహ భవతి”, “తమేవ విదిత్యా అతి మృత్యుమేతి” ఆ “విశ్వకర్మ”ను

ఎఱింగినవాడు అమృతుడగుచున్నాడు. ఆ “విశ్వకర్మ”ను తెలిసికొని మృత్యువును దాటుచున్నాడు— అని ఈ పురుష సూక్త వాక్యములకు అర్థము. దీనికి తగినట్టుగానే శ్వేతాశ్వ తరోపనిషత్తు కూడ ఇట్లనుచున్నది. ఏవేంటో విశ్వకర్మాన్ని మహాత్మా... యొ ఏత ద్విదు రమృతాన్ని భవించి.”
(చూడుము— పుట. 32)

సర్వజీవుల యొక్క హృదయముల యందు “విశ్వకర్మ పరమాత్మ” ఉండియే యున్నాడు. అట్టి “విశ్వకర్మ”ను ఎవరు యోగాడి సాధనముల దాచరా ఎఱుంగబాలుచూసి అట్టి సత్పురుషులు అమృత స్థితి ఎదుదురు. ఈ ఏషయ మును “న స పునరావర్తతే” ఆ భగవంతు నెఱింగినవాడు తిరిగి పుట్టవలసిన పనిలేదు. “తరతి శోక మాత్రమిత్” ఆత్మ వేత్త అగువాడు శోకమును పొందడు. “బ్రహ్మ చిదాప్యుతి పరమ” బ్రహ్మ (విశ్వకర్మ) వేత్త అయినవాడు ఉత్సాహమైన స్థితిని పొందుచున్నాడు. మొదటిన ఉపనిషద్వాక్య ములు కూడ భగవద్విజ్ఞానము చేత. జగత్కారణమైన తత్త్వము నెఱింగుట చేత దుఃఖరహితమైన శాశ్వతమోక్షము పొందునని చెప్పాచున్నవి. కనుక వేదమే ఇహా, పర లోకములకు సంబంధించిన కర్మల యొక్క ఘలములు శాశ్వతములు కావనియు, భగవంతు నెఱింగుటచే కలిగించి ఘలము శాశ్వత మనియు చెప్పాచున్నందున (అతః) ప్రతివాడును “విశ్వకర్మ తత్త్వము” యొక్క జ్ఞాన చేయవలసియున్నదని తేలు చున్నది. ఇదియే ప్రథమ సూత్రము యొక్క అర్థము.

అధికారి గుర్తి తెలుసుకొనడంచి

నష్టాడు ఇహా పర లోకముల కర్మల యొక్క ఫలములు నశించునవి కనుకను, భగవంతు నెఱింగుటచే కలిగెడి ఫలము జాశ్వత్తమైనది కనుకను, సత్పురుషు దైనవాడు “విశ్వకర్మత్త్వమును” గూర్చి తెలియవలసి యున్నది. ఈ “విశ్వకర్మత్త్వము”, విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రముల యందు సమగ్రమగా బోధింపబడి యున్నద.

2] “జనాగ్రద్యస్య యతః” :

జనాగ్రద్య, అస్య, యతః ఈ సూత్రము నందలి 3 మాటలు ఇవి. అస్య=మన కంటికగపడు ఈ జగత్తునకు (జగత్తు యొక్క), జన్మ+అది=పుట్టుక, పెరుగుట, నాశమగుట మొదలగు కార్యములు, యతః=వ సర్వశక్తి నుండి కలుగుచున్నవో, ఆ సర్వశక్తియే, “విశ్వకర్మ” అని సారాంశము. మనకంటి కగపడెడి జగము పుట్టుచు, పెరుగుచు, తనుగుచు, నశించుచు, నానావిధమైన అవశ్యలను పొందుచున్నది. వ మూలకారణము యొక్క శక్తివలన జగత్తునకు (జీవులకు) జనాగ్రది కార్యములు జరుగుచున్నవో ఆ శక్తికి “విశ్వకర్మ” అని పేరు. పుట్టుట, పెరుగుట మొదలగునవి కర్మలు కదా! ఇట్టి కర్మలు అనేకములు.. అట్టి సమస్త కర్మలు, సర్వజ్ఞమైన వ శక్తి నుండి కొనసాగునో దానికి “విశ్వకర్మ” నామముతగుచున్నది. ఈ శక్తిని “విశ్వకర్మ” నామముతో వేదము వేరొక నియున్నది. అందుకు “విశ్వకర్మ సూక్తము”లే కాక అనేకములైన మంత్రములు కూడ ఉదాహరణములే. ముందు విశ్వకర్మ సూక్తమును చూతము.

“య ఇమా విశ్వ భువనాని జహ్న్య దృష్టి హోతా నిషుసాద పితాసః. స ఆశిషా ద్రవిణ మిచ్ఛమానః పరమ చ్ఛదో పర ఆవివేశ” ఈ యొద్దులైన మంత్రముల అర్థములు జగత్తుల యొక్క జన్మాదులకు “విశ్వకర్మ”యే మూల కారణమని చెప్పాచున్న వి. కనుక జగదుత్పత్తాయిది కార్యములకు మూలభూతుడైనవాడు, జగజ్జనకుడు, జగత్ పాలకుడు, జగత్తుల సంహర్త, పునఃసృష్టికర్త ఆయనే (విశ్వకర్మయే) గనుక, ఆయనమ గూర్చి విచారించి, చర్చించి తెలిసికొనుటకర్త ము. ఈ విషయమునే విశ్వకర్మ సూక్త వాక్యము “న విదాధ” ఆతని నెఱుంగకున్నారు అని పలికినది. పునుష సూక్త వాక్యమేమో “త మేవం విధ్వ నమృత ఇహ భవతి” అన్నది. ఇట్టి “విశ్వకర్మ”ను గూర్చి మన ఈ గ్రంథమంతయు అంగ ప్రత్యంగ విమర్శతో విశదముగా చెప్పటికే ప్రయత్నించినది కదా!

3] “శాత్రు యోనితాయతీతి” :

శాత్రుమునకు కారణము అయివవాడు శాత్రుయోని. ఆతని యొక్క భావము శాత్రు యోనిత్వము. అనగా భగవంతుడగు “విశ్వకర్మ”, శాత్రుము- అనగా వేదము జన్మించుటకు కారణమైనందువలన. ఆయన శాస్త్రయోని అని చెప్పబడుచున్నాడు. వేద మనువది “విశ్వకర్మ” సుండియే కలిగిన దని విశ్వకర్మ సూక్తములోని “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణమ్” అనెడి మూలయే చెప్పాచున్నది కదా! అందువలన ఆయన వేదమునకు జనకుడు, పాలకుడు కూడ అన్నమాట.

“యో బ్రహ్మణం విధదాతి పూర్వం

యో పై వేదాంశు ప్రహీణో తి తస్మైస్త.”

అనువాక్యమును బట్టి బ్రహ్మను సృష్టి చేసినదియు, ఆయనకు వేదముల నిచ్చినదియు “విశ్వకర్మ”యే అని మనము రెండవ ప్రకరణమున విస్తరముగా చదివే ఉన్నాము. దానికి తగిన అనేక ప్రమాణములను కూడ బృహదారణ్యక భగవదీతాది గ్రంథముల నుండి స్వీకరించియే యున్నాము. కనుక వేద జనకుడు “విశ్వకర్మ” యని ఇచ్చట పునర్విచారణ చేయుట విస్తరము కాగలదు.

శాత్రుయోని శబ్దమునకు ఇంకొక అర్థమును కూడ మనము చెప్పికొనవచ్చును. శాత్రుం యోనిః (కారణమ్) యస్య సి= ఎవనికో ఆతడు శాత్రుయోని అని బహు ప్రీపిం సమాసము. అనగా “విశ్వకర్మ”, శాత్రుము (వేదము) కారణముగా గలవాడు. ఆయన వస్తుతః తన కే కారణము లేసివ్యాడైనను, ఆయన నెఱుంగవలెనన్న వేదము నాశి యించకుండ ఎవ్వరికినీ సాధ్యముకాదు. కనుక “విశ్వకర్మ తత్త్వము”ను తెలుపుటకు వేదము కారణమగుచున్నది. అందువలన ఆయన శాత్రుముచే తెలిసికొనతగినవాడను సర్దమున, బహుప్రీపిం సమాసము రీతిని కూడ “శాత్రుయోని” శబ్దము సార్థకమగుచున్నది.

“విశ్వకర్మ తత్త్వము” నెజుంగవలెనన్న విశ్వకర్మ నూత్రములు, శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు, విశ్వకర్మ-విశ్వ

బ్రహ్మానైషత్తులు, శిల్పాపనిషత్తు, పంచబ్రహ్మానైషత్తు, మూలస్తుంభము, విశ్వకర్మ పురాణము మొదలగు మహాగ్రంథములను చదువవలసి యున్నది. వాటి యోక్క పరిపూర్క జ్ఞానము లేనిది అరకొర జ్ఞానముతో “విశ్వకర్మ తత్త్వము” పూర్తిగా అవగాహన కాదు. ఈ గ్రంథములన్నియు వేదార్థమును, జగత్కారణ తత్త్వమును వివరించునటివే. కనుక ఆయన నెఱంగుటకు ఇని హేతువులు గాన, ఆయనను శాశ్వతము (వేదము) “యోని”గా (కారణముగా) కలవాడని ఈ విన సూత్రము చెప్పచున్నది. కాళిదాసు కూడ భగవంతుని గూర్చి “జగద్వ్యాని, రయోని స్వం, జగదంతో, నిరంతకః.” ఓ పరమేశ్వరా! నీవు జగత్తులకు కారణ డవు. అయినను అయోనివే. అనగా నీకై ఏకారణమును లేనివాడవే. అల్సై జగత్తులకు నీవు అంతకుడవే. అయినను నీవు మాత్రము నిరంతకుడవు. అనగా నీకు ఇంకొక అంతకుడు లేనటివాడవు. అనగా అనంతుడవన్నమాట.. అని చమత్కారముగా చెప్పినాడు. కనుక ఈ సూత్రము “విశ్వకర్మ”ను వేదమునకు కారణమనియు, ఆయన నెఱంగ వలెనన్న వేదము కారణమనియు, రెండర్ధములనూ చెప్పినది. కాగా భగవంతుని వాక్యాలు అని ఏ వేదములను అనుచున్నామో ఆ వాక్యాలే భగవంతుని ఎఱుకపరుచుటకు హేతువు లగుచున్నవని సారాంశము. అనగా ఈశ్వరుడు శ్రోకములతో పాటు వేదములను కూడ సృష్టించి, ‘లోకులు

ఎట్లు ప్రవర్తింపవలసినదీ ఆ వేదములలోనే అనుశాసించి నాడని భావము.

4] “తత్తు సమన్వయాత్” :

‘తత్తు, తు, సమన్వయాత్’. ఈ సూత్రము నందలి కి పదములు ఇవి. పూర్వ సూత్రమున, వేదము విశ్వకర్మ జ్ఞానమునకు కారణమని చెప్పినిన్నాము కదా! అనగా “విశ్వకర్మ జ్ఞానము” కలుగుటకు వేదార్థమును తెలిసినాన వలయునని కదా భావము. వేదములలో ఎందఱో దేవతలు వారి కార్యములు వేరొకైనబడినవి. పీటిలో ఒక దేవు ఇంకొక దేవునితోను, ఒక కార్యమునకు ఇంకొక కార్యము తోను సంబంధము అగపడకున్నది. ఇట్లు నానా దేవతల తోను, నానా కర్మలతోను వివిధ జ్ఞానములతోను కూడుకొన్న వేదము “విశ్వకర్మ తత్త్వము”ను ఎట్లు చెప్పగలదు అని సందేహము కలుగగా ఈ ఈవ సూత్రము అట్టి ఏకార్థ లాభము, సమన్వయము వలన చేకూరగలదు అని పలికినది. “సమన్వయాత్” అనగా భిన్నత్వమునకు తోపతీయు వాక్యములను, తగినట్లుగా చక్కగా సమన్వయించుకొని సిద్ధి పొందవలయునని ఈ సూత్రము యొక్క పరమ తాత్పర్యము. ఈ సమన్వయమంతయు, పూర్ణ ముగా “విశ్వకర్మ సూక్తముల”లోనే నిష్కషింపబడియే యున్నది. దానిని వివరించుటకే మేమిం గ్రంథమున 1) విశ్వకర్మ సూక్త తత్త్వ ర్థము 2) విశ్వకర్మ రూపసామ క్రియలు 3) ఈశ్వర స్తోత్ర

పూజా, జప, ధ్యానాదులు— ఇతాయిది ప్రకరణముల ద్వారా తత్త్వమును సమస్యలుంచుటకు ప్రయత్నించినాము. ఈ గ్రంథమున మేము చేసిన ప్రయత్నమంతయు సమస్యలుము కొఱకే. కనుక మొదటి నుండి గల ప్రకరణముల సారమును పారకులు అవగాహన చేసికొన్నాచో, చక్కసి నమస్యయుమే పొసగగలను. భిన్న దృష్టికిగాని, ఇది విశ్వకర్మ రైతరమనులకు గాని ఈ గ్రంథమున తావేలేను. కనుక సాధకులు గాని, పారకులు గాని సమస్యలు దృష్టితో దీనిని పరించుట ఎంతయో మాఖ్యము.

5] “యోగసాధనాత్ సంస్థిః” :

ఈ సూత్రములో ‘యోగసాధనాత్, సంస్థిః’ అని, రెండే రెండు పదములు కలవు. ‘సంస్థి’ అనగా మానవుడు తన జీవితమున పొందవలసిన జీవిత సిద్ధి అని భావము. ఆ సంస్థి జన్మరాహిత్యము, మోక్షము, విశ్వకర్మ ప్రాప్తి, ఆనందము, అమృతత్త్వము ఇతాయిది పదములతో వేరొకైన తగినదై కూడ ఉన్నది. ఇట్టి ‘సంస్థి’ అనునది సాధన వలననే కలుగగలను. మానవుడు జీవితములో దుఃఖరహితమైన శాశ్వతానందమును పొందుటకు అనేక మార్గములున్నవి. ఆ మార్గములే కర్మ, భక్తి, జ్ఞాన, అష్టాంగ, కుండలినీ యోగాది సాధనములుగా సర్వలేతింగివటిదే. వీటిలో భక్తి, జ్ఞాన, కర్మములను గూర్చి మనకు యోగదర్శన, యోగవాసిష్ఠ, జ్ఞానవాసిష్ఠ, భగవద్గీతాది గ్రంథములు అనేకము చెప్పాచునే యున్నవి. అష్టాంగ యోగమును గూర్చి పాతం

జల యోగ శాంతము, దానిననుపరించి వెలువడిన పెక్కు గ్రింథములు చెప్పాచున్నది. మేము కూడా హీలై నప్పుడు ప్రస్తావించుచునే యున్నాము. ఇకపోగా కుండలినీ యోగ మనునది ఒకటి కలదు. ఈ క్షుండలినీ యోగము విష్ణు మంత్రములలో నిగూఢముగా నిరూపింపబడి యున్నదని మా వేదదర్శనములలో మొదటినుండియు పేర్కొనబడు చునే యున్నది. “ఇదం విష్ణు ర్యై చక్రమే, ప్రైథా సిదధే పదమ్”, యతో విష్ణు చక్రమే, పృథివ్య స్నాప్త ధామభీః” అను ఇత్యాది మంత్రములలోని త్రిసప్త పదములు సప్త చక్రములకు సంకేతములు, సూచకములు అనియు, విష్ణు శబ్దము కుండలినీ శక్తికి సూచకమనియు, సూర్య చంద్రాగ్ని పదముల చేత కుడి, ఎడమ, నాడులునూ, సుషుమ్మా నాడియు, సూచింపబడినదనియు చెప్పాచునే యున్నాము. కనుక అష్టాంగ యోగమును, కుండలినీ యోగమును సాధకు లకు సంసిద్ధి కలిగించుటకు దగ్గఱి త్రోవలని మఱువరాదు.

“శ్రద్ధా భక్తి జ్ఞాన యోగా దవేహి”. ఈ వాక్యము ప్రతి సాధకునికి శ్రద్ధ అనునది ఉండవలెనని సూచించు చున్నది. ఆవల భక్తి అనునది అత్యవసరము. పిమ్మటు జ్ఞానము కావలయును. ఆ తరువాత యోగ మవసరము. ఈ శ్రద్ధా భక్తి జ్ఞాన యోగములు కలవాడు “విశ్వకర్మ జ్ఞానము” కలిగి తరించునుటలో సందేహము లేదు. ఈ సూత్రమునే “యోగ సాధనే నామృతత్వం” అనికూడ అన వచ్చును.

అహం విశ్వకర్మ ఉన్నీ

ఉపనిషత్తులలో జగత్కారణ వస్తువు బహ్యమనియు (“...తద్విజజ్ఞాసస్వ తద్బహ్యాతి” — తెత్తుతీరీయం), ఆత్మ అనియు (“ఆత్మావా ఇదమేక ఏవాగ్రా ఆసీత్” — ఐతరేయము), సత్త అనియు (సదేవ సోమ్య దమగ్రా ఆసీత్ — ఛాందోగ్యము), చిత్త అనియు, సచ్చిదానందమనియు వేరొక్కనబడినది. కనుకనే “బహ్య విదాపోతి పరం” — (తెత్తుతీరీయము), ఆత్మానం చెద్విజాసీయత్” — (బృహదారణ్యకం), “న తథాత్మ్యం, ఇదం సర్వం. న ఆత్మా, తత్త్వమని శ్వేతకేతో” — (ఛాందోగ్యము) ఇత్యాది వాక్యములు బహ్య జ్ఞానముచేత, ఆత్మజ్ఞానము చేత మోక్షము కలుగునని చెప్పినవి. కాని ఉపనిషత్తుల కంటె పూర్వములైన వేదములలో జగత్కారణ వస్తువు “విశ్వకర్మ” శబ్దముతో వేరొక్కనబడినది. అదే పురుష సూక్తమున ‘పురుష’ శబ్దముచే చెప్పబడి ఆ పురుషుడే “విశ్వకర్మ” అనియు, అట్టి “విశ్వకర్మ” నెతింగిననే మోక్షమనియు, “తమేవం విద్యా నహృత ఇవా భవతి”, “తమేవ విదిత్యా అతి మృత్యుమేతి” అనియు ఇత్యాదిగా పురుష సూక్తమున వేరొక్కనబడినది. దాగికి తగినట్లే విశ్వకర్మ సూక్తము “న తం విదాధ య ఇదం జజాన” అన్నది. ఇక శ్వేతాశ్వ్యతరమేమో “మహ దేవా విశ్వకర్మ ... అమృతాస్తే భవత్తి” అన్నది. కనుక బుగ్యజ్ఞేదముల యందలి

విశ్వకర్మ సూక్తమును బట్టి జగత్కారణ వస్తువు “విశ్వకర్మ” అనియు, ఆ జగత్కారణ విశ్వకర్మ స్వయాపమే అయిన విశ్వ స్వరూప కార్యములను, వాటి కర్త అయిన “విశ్వకర్మ”ను ఎట్టిగినసేకాని మోక్షము, అమృతత్వము కలుగదనియు తెలియుచున్నది. దీనినిబట్టి చూడగా ఉపనిషత్తుల ననున రించి “అహం బ్రహ్మాత్మస్తి” మహా వాక్యము అనుభవమునకు రావలసినట్లు, ఆ ఉపనిషత్తులకు మూలమైన వేదమును బట్టి “అహం విశ్వకర్మాత్మస్తి” అను మంత్రార్థము అనుభవ గోచరము కావలసియున్నది. ఈ విషయమును, “విశ్వకర్మ తత్వము”ను అనుభూతికి తెచ్చుకొన్న వారి వాక్యములలో చూడవలసి ఉన్నది. బుగ్యేదములో జగత్కారణ (విశ్వకర్మ)ను భూతిని పొందినవారిలో అంభృతా మహార్షి కూతురైన వాగ్దేవి, వామదేవుడు, త్రసదస్విడు మొదలైనవారు కన్పటుచున్నారు. వారిలో వాగ్దేవి యొక్క అనుభవ మంత్రములను ముందు పరిశీలింతము. జగత్స్వరూపాను భవము, జగత్కారణాను (విశ్వకర్మ) భూతిని పొందిన ఆమె ఇట్లనుచున్నది-

1] “వాగ్దేవి” జగత్కారణాను (విశ్వకర్మ) భూతి :

“అహం రుద్రేభిర్వస్తిశ్చరా...ర్మైహింద్రాగ్మి అనామజ్యినోభా”. — బు. 10-125-1 (చూడుము. పుట్ట-బిలి).

మన కిక్కడ ప్రథానాంశము, “విశ్వకర్మ” వసు,

రుద్రాదిత్యులను సృష్టించినాడనునది. వసు రుద్రాదిత్యులు పిండ బ్రహ్మండ సంబంధము గల దేవతలు. ప్రకృతి శక్తులు. విశ్వకర్మతో వాటికి (వారికి) అథేదమన్నమాట. వారిని విడిచిన, సృష్టియే లేదు. కనుకనే జగత్కారణ రూపము నందిన బ్రహ్మవాదిని వాగైని “అహం రుద్రే భిర్వసుభిశ్చ రామ్యహమాది తైర్యరుత విశ్వ దేవః” అన్నది. ద్వాదశాదిత్యులలో “థాత్మ విధాతలు, మిత్రా వరుసలు, ఇంద్రుడు, త్వష్ట, విష్ణువు” ఉండుటను మన బుగ్గర్సన ప్రథమ భాగమున చదివియే యువ్వాము. మా పూర్వ దర్శనములు ఈ విశేషములను అతి విశదముగా వక్కాణించియే యున్నవి. “ఇంద్రం మిత్రం వరుణ మగ్ని మాహ్యః ... ఏకం సద్వ్యాపా బహుధా వద న్ని” అన్న మంత్రములోని ‘సత్తే’ యా జగత్కారణ “విశ్వకర్మ”. సూక్త మంత్ర మింకొకటి “యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ” దేవతలెల్లను విశ్వకర్మజులే, తత్స్వరూపులే అని చెప్పాచునే యున్నది. కనుకనే వాగైని “అహం విశ్వకర్మాఽస్మై” అనకుండగనే, ‘నేను వసు రుద్రాదిత్య రూపిణిని’ అని ఆ అర్థ భావములనే ఆవిష్కారించినది. కనుక “అహం బ్రహ్మాఽస్మై” అను మాట కంటెను “అహం విశ్వకర్మాఽస్మై” అన్నమాట ఇన్ని విశేషములను గోచరింపచేయుచున్నదని గ్రహింపనగును. ఇష్టాడు వాగైని దర్శించిన, గానము చేసిన మతియొక మంత్రమును చూతము :
 “అహం సోమ మాహనసం బిభర్మ,
 అహం త్వష్టార మత పూషణం భగవ్మ,

అహం దదాని గ్రదవింణం హావిష్టుతే
సుప్రావ్యే యజమానాయ సుస్వతే.”

— (బు. 10-125-2)

తా॥ నేను సోముని, త్వాష్టను, పూషను, భగుని భరించుచున్నాను. వారిని సృష్టించి వారిచే ఆ యూ పనులు చేయించుచున్నానస భావము. లెస్సగా యజ్ఞముచేయు యజమానునికి దాని ఘలరూపమైన ధనమును నేనే యిచ్చు చున్నాను.

వివరణ : ఇందలి సోముడు చంద్రుడును, సోము లతయు. సూర్య చంద్రులను సృష్టించినది “విశ్వకర్మాయే” అని ఆ సూక్తము నందలి ఈ మంత్రము చెప్పాచున్నది. “విశ్వకర్మా హ్యజసంపు దేవ, ఆదిద్ర ఉధర్వో అధవద్వితీయః, తృతీయః పితా జనితౌషధీనాం.” ఇందు వేరొక్కనబడిన దేవుడు త్వాష్ట లేక బ్రహ్మ. రెండవవాడైన గంధర్వుడు సూర్యుడే (“సూర్యోగంధర్వః” అని యజ్ఞేదమన్నది). మూడవవాడైన ఓషధీఖిత సోముడే. అనగా చంద్రుడే అన్నమాట. లేదా సోములత అనియైనను తలంపవచ్చును. ఇక శాష్టి “విశ్వకర్మ” తనయుడే అనుటకు “విశ్వకర్మణః స్నమ ర్తతాధి, తస్య త్వప్తా విదధద్రూపమేతి” అనెడి పురుష సూక్త మంత్రమే ప్రమాణము. పూష, భగుడు అనువారు ద్వాదశాదిత్యులగోని దేవతలు. ద్వాదశా దితు లు “విశ్వకర్మ” తనయాలని ఇంతకుముండే చదివి

=]

యున్నాము. త్వష్ట గూడ ద్వాదశాదిత్యులలో కలడు. త్వష్టయే యేమి? విష్ణుశ్రు సైతము ద్వాదశాదిత్యులలోని వాడే. “దాండలో విష్ణు రుచ్యతే” అని బుగ్గేద దర్శన ప్రథమ థా మున చదివియేయున్నాము. సర్వకర్మల ఫలమును ప్రసాదించునది భగవంతుడే కనుక యజ్ఞ కారులకు ఫలప్రదాత “విశ్వకర్మ”యే అన్నమాట. ఈ విధముగా వాగ్దేని తాను “విశ్వకర్మ” రూపమేకాక “విశ్వకర్మ” సంతానమైన సర్వదేవతా (విశ్వ) స్వరూపమనియు ఈ మంత్రములలో గానము చేసినది. ఇక తివ మంత్రమున, వాగ్దేవి తనకు సిద్ధించిన జగత్కారణ రూపమును లాతుగా వివరించుచున్నది.

“అహం రాష్ట్రీ⁹ సంగమనీ వసూనాం,
చికిత్సీ, ప్రథమా యజ్ఞి యానాం,
తాం మా, దేవా వ్యదధుః పురుత్రా
భూరిష్ఠా త్రాం భూర్యావేశయంతీం.”

— (బు. 10-125-3)

టీక : అహమ్ = వాగ్దేవినైన నేను, రాష్ట్రీ⁹ = జగత్తు లను స్మృతించిన ఈశ్వరిని. వసూనాం = కర్మ ఫలములనెడి ధనములను, ఉపాసకులకు, సంగమనీ = సమకూర్చుదానను. చికిత్సే = జగత్కారణమైన “విశ్వకర్మ తత్త్వము”ను ఎత్తిం గిన దానను (జ్ఞానిని అన్నమాట). విశ్వమంతయు నేనే అని సాక్షాత్కార సిద్ధి పొందినదాననని భావము. యజ్ఞి యానామ్ = యజ్ఞార్థ ములైన వానిలో, ప్రథమా = ముఖ్యమైన

దానను. అనగా యజ్ఞ సర్వస్వము తీవ్ర స్వరూపమే అన్న మాట. తాం మా=ఇట్టి నన్ను, దేవాః=దేవతలు (ఆరాధకులు), భూరి ఫోత్రాం=పలు భావములతో ప్రపంచ స్వరూపముగా ఉన్నదాననుగాను, భూరి ఆవేశయున్నిం = బహువిధములుగా ఉన్న చరాచరముల యందు జీవ రూపముగా ప్రవేశించినదానినిగాను అయిన నన్ను, పురుత్రా = పలు చోట్లు, పలు విధములుగా ఉన్నట్లు, వ్యాడధుః = చేసినారు. ఏకరూపిణే సైన నన్ను మాయా (ప్రకృతి) వశమున, ఆ ప్రకృతి శక్తులు అనేకముగ చేసినవన్ను మాట.

వివరణ : ఈ మంత్రము నందు చెప్పబడిన తత్వమంతయు “విశ్వకర్మ” స్వరూపమునకు సంబంధించినదే. “భూర్యావేశయంతీ” అనెడి పదము ఉపాధుల యందు ప్రవేశించిన “విశ్వకర్మ”ను చెప్పుచున్నది. ఈ భావమే విశ్వకర్మ సూక్తములో “స ఆశిషా ద్రవిణా మిచ్ఛమానః పరమచ్ఛదో వర ఆవివేశ” అని పేరొక్కనబడినది. ఉపనిషత్తులో ఈ భావమే ‘అనుప్రవేశ’ మని చెప్పబడినది. “తత్పుష్ట్వాత దేవాను ప్రావిశత్” ఇత్యాదులను చూడవచ్చును. కనుక విశ్వకర్మ సూక్తములోని “విశ్వకర్మ”యే ఉపనిషత్తులలో బ్రహ్మముగా చెప్పబడినాడు కాన, వేద మార్గము ననుసరించి “అహం విశ్వకర్మస్మి” కాగా, దానిని ఉపనిషత్తులు జగత్కరణమును బ్రహ్మముగా ఎన్ని “అహం బ్రహ్మస్మి” అన్నవి.

ఈ మంత్రము నుండి “భూరిష్టాత్రా, భూరి-ఆవేశ యం తీం” అను పదములు సృష్టి వై చిత్ర్యమును సూచించు నట్టివి. అనులు “విశ్వ ద్యు” పర స్వరూపము. “పరో దివా, పర ఏనా సృధివ్యా, పరో దేవేభి రస్తై గుహయత్” అని పేరొక్కనబడినది కదా! అది ద్వారా పృథువులతో గాని, అందలి నానాత్మముతో గాని, దేవాసురాది ప్రాణికోటితో గాని ఎట్టి సంబాధమును లేని ఏక మేవా ద్వీతీయము. అట్టి దానికి తనదే అయిన శక్తి యందు, జగము తోచినది. విశ్వ కర్మ సూక్తము మాయను, ప్రకృతిని ‘ద్వారా, పృథివీ’ శబ్దములతో పేరొక్కననని యిష్టట్లున పారకులు గ్రహింపవలసి యున్నది. ఆ విషయమునే సూక్తము “ద్వారా పృథివీ జనయఁ దేవ ఏకః” అని చెప్పినది. ఆ ద్వారా పృథువులే మాయగాని, ప్రకృతిగాని, అట్ట ప్రకృతులు గాని, క్షేత్రము గాని అన్నమాట. ద్వారా పృథువులలో “వి కర్మ” పర స్వరూపము ప్రతిబించగానే విశ్వము, విశ్వ ద ప్రారంభ మగుము. ఈ ద్వారా పృథివ్యాదులను దేవతా దృష్టితో ‘గాయత్రి’ అనిగాని, ‘సావిత్రి’ అనిగాని, ‘సరస్వతి’ అనిగాని చెప్పుకొనవచ్చును. అట్లు చెప్పుకొనియే యున్నాము. ఇందుకు ప్రమాణము, సూక్తములో “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణమూతయే” అని యుండుటయే. ఈ వాగేని ఆ ‘గాయత్రి’ స్వరూపమే. సాక్షాత్కు “సరస్వతి”యే. కనుకనే తన పర స్వరూపమగు “విశ్వకర్మ తత్త్వము”ను ఈ సూక్తములో సృష్టికరించుచున్నది.

పరిశీలించి చూచినచో విశ్వకర్మ సూక్తములోని “విశ్వకర్మ తత్త్వము”నకు సంబంధించిన భావముల నన్నిటిని ‘వాగ్దేవి’ అనుభవమునకు తెచ్చుకొని తాను దర్శించిన (వాగ్దేవి) సూక్తములో ప్రవచించినదని ఈ ప్రకరణమున పారశులు సులభముగానే గ్రహింపవచ్చును. మఱియొక ముఖ్యాదాహరణమును చూతము. “విశ్వకర్మ” పర స్వరూప మును ఈ మంత్రము ఇట్లనుచున్నది. “పరోదివా పర వనా... రై ర్గుహయత్.” (చూడుము- పుట. 213.)

“విశ్వకర్మ” పర రూపము భూ-దినముల కంటెను, అందలి నానాత్మమున కంటెను దేవాసురాదుల కంటెను విభిన్నము, విలక్షణము అని ఈ మంత్ర వాక్య భావము. దీనిని వాగ్దేవి సూక్త పు చివరి మంత్ర మిట్లనువదించినది.

“అహా మేవ వాత ఇవ ప్రవా,

మ్యారభమాణా భువనాని విశ్వా,

పరో దివా, పర వనా పృథి,

వైయతావతీ మహినా సంబభూవ.”

— (బు. 10-125-8)

టీక : అహామేవ = వాగ్దేవినైన నేనే, విశ్వాసి = సమ స్తుమైన, భువనాని = భూత సమూహములను- అనగా కార్యములను, ఆరభమాణా = కారణయాపిణైనై ప్రారం భించుదానైనై, వాత ఇవ=గాలివలె, స్రవామి=వాటికి అంత ర్యామినై వెలయుచున్నాను. గాలి ఇతరుల ప్రేరణశీకయే సంచరించునట్లు, తాను స్వయముగానే తనయాదు, తన

నుండియే భువనములను తోపింపచేయుచున్న దన్నమాట! దివా పరః = దివముకంటెను పరమై, ఏనా సృధివ్యా పరః = ఈ బ్రహ్మండమునకంటె పరమై, మహిమాన్ = నా మహిమ చేతు (నా యందలి మాయాక్తి చేత అన్నమాట), ఏతా వతీ=ఇది అంతయు అయినదానై, సంభవామి = తోచు చున్నాను. అనగా తానే విశ్వరూపిణియై తనచేతనే ప్రకాశించుచున్నదన్నమాట.

వివరణ : విశ్వకర్మ సూక్తములోని “పరో దివా...” అన్న వాక్యమే ఈ వాగ్దేవి మంత్రమున ఆవృత్తమై ఆమెకు, విశ్వకర్మకు గల ఆశేష భావమును తెలుపుచున్నది. కనుక నే ఈ సూక్తమున వాగ్దేవి “అహం విశ్వకర్మాఽస్మి” అని తన జగత్కారణానుభవమును గానము చేసినదని తెలియుచున్నది. కనుక “విశ్వకర్మ” వాచస్పతి అయి తత్త్వమును ప్రకాశింపజేసనని గ్రహింపవలెను. కాన తత్త్వజ్ఞులు పొందెడి “విశ్వకర్మ ర్మాను భవము”నకు “వాగ్దేవి-విశ్వకర్మ” సూక్తములు రెండును పరమాదాహారణములు. క్రన మంత్రములలో కూడ ఇట్టి భావార్థ సాదృశ్యమును కాంచగలము.

“మయ్యా సో అన్న మత్తి యో విపశ్యతి,
యుః ప్రాణితి య ఈం శ్రుతో తుయ్యక్తం,
అమంతవో మాం త ఉపక్షియ స్తి
శ్రుధి శ్రుతం శ్రథివం తే వదామి.”

తా॥ అన్నము తినువానిలోని తినగల శక్తి నేనే. చూచడివానిలోని దర్శన శక్తి, జీవించువానిలోని శ్వాస ప్రశ్వాసమూప ప్రాణశక్తి, నినువానిలోని శ్రవణ శక్తి నా స్వయరూపమే, నేనే. నేను వారిలో లేనిచో వారి ఇంద్రియములు ఆ యా పనులను చేయలేవన్నమాట. అంతర్యామినై ప్రాణుల కిట్టి శక్తులను ప్రసాదించు నన్ను ఎవరెఱుంగరో. అట్టివారు సంసార చక్రమునబడి నశింతురు. ఈ బుద్ధిమంతుడా! నేను చెప్పేడి ఈ విషయమును శ్రద్ధలపాడవై విని జగచ్ఛక్ర రహస్యము నెఱింగి ప్రవర్తింపుము. మంత్రమున “అమంతవః” అను పదమును వాడి ఈ సూక్తము నందు చెప్పిన భావములను గ్రహించి ఆచరింపనివారు “ఉపక్షయంతి” నశింతురని “వాగ్దేవి” స్ఫురము చేసినది.

వివరణ : ఈ 4వ మంత్రము ననుసరించియే కేనోపనిషత్తులోని దిగువ మంత్రము వెలువడినది-

“యచ్ఛటుపా న పశ్యతి, యేన చక్కుం మీ పశ్యతి, తదేవ బ్రహ్మ త్వం విధి, నేదం య ది దముపాసతే ... ”

దేనిని కన్న చూడలేదో, దేనిచేత కన్న చూడగలుగుచున్నదో, ఆ ‘అంతస్తత్వమే’ బ్రహ్మమని నీ వెఱంగుము. అంతేకాని, నీవనుకొన్న దేదియు బ్రహ్మము కాదు అని భావము.

ఆలోచించినకొలదీ “విశ్వకర్మ, వాగ్దేవి” సూక్తములు రెండును అథేదాదైవత భావమునకు బింబ ప్రతిబింబముల వలె లోచున్నవి.

“అహం రుద్రాయ ధను రాతనోమి
బ్రిహ్మద్విషే శరవే హంత వా ఉ,
అహం జనాయ సవ దం కృణోమి
అహం ద్వావా పృథివీ అవివేశ.”

— (బు. 10-125-6)

ఈ॥ వేద ధర్మ ద్వేషులైన త్రిపురాసురులను గంచా
రించుటకు రుద్రునికి ధనుస్సును నిర్మించి యిచ్చినది నేనే.
రామాయణములో రామ పరశురామ సంఘర్షణ ఘుట్టమున
“విశ్వకర్మ” రుద్ర-పిష్టులకు ధనుర్భాగములను నిర్మించి
యిచ్చినాడని యున్నది. దాని కీ మంత్రమే మూలము. ఆ
శివధనుస్సునే విజిచి రాముడు సీతను పెండ్లాడినాడని గాధ.
కనుక ఈ మంత్రములందు ప్రస్తుతింపబడిన జగత్కారణము
“విశ్వకర్మ”యే అని స్పష్టమగుచున్నది. విశ్వస్తుప్రియే చేసిన
దివ త్రైకి ధనురాముల నిర్మాణ మొకలెక్కా ? జనులూన
రెచ్చ సంగ్రామము నా స్వరూపమే. అనగా యుద్ధ నాధన
ములు, యుద్ధము చేయువారు, యుద్ధము అనిసి త్రిపుటి తన
స్వరూపమే అని యిచ్చట అట్టేతము. చివరి పాదములో
నేను ద్వావా పృథివులలో అంతర్మామినై ప్రవేశించి జగ
చ్ఛక్రమును త్రిపుషున్నాన్నన్నది. ఈమాట సామ్రాత్తు
“విశ్వకర్మ సూక్తము” లోనిదే—

“యతో భూమిం జనయ స్విశ్వకర్మ
విద్వా హాన్తో నృహినా విశ్వచత్తాః.”

— (బు. 10-80-2)

విశ్వ విజ్ఞాని అయిన “విశ్వకర్మ” తన మహిమచే భూమిని సృష్టించి ఆ భూ-దివములలో వ్యాపించినాడు. ఈ భావమునే వాగ్దేవి “నేను ద్వావా పృథివులలో ప్రవేశించి తిని” అని అన్నది (అహం ద్వావా పృథివీ ఆవిషేష). దీనిని బట్టి “వాగ్దేవి-విశ్వకర్మ”ల పరమాదైవత భావము సువ్యక్త మగుట లేదా. అట్టి అభండాదైవతమునే సర్వ సాధకులు పొందవలయునని వేదము మనలను శాసించుచున్నది.

“ద్వావా భూమీ జనయనేవ ఏకః”, ద్వావా పృథివీ నిష్టతత్తుః”, “ద్వావా పృథివీ అప్రథేతాం” ఇత్యాది మంత్రముల నరయణ. ఇక 7వ మంత్రమును చూతము :

“అనాం సువే పితర మస్య మూర్ఖ
స్నేమ యోని రప్యంత ముద్రే
తతో విత్తిష్ఠ భువనాని విశ్వ
ఉతామూం ద్వాం పర్మైశోప స్పృశామి”

— (బు. 10-125-7.)

టీక : అహం = నేను, పితరమ్ = ద్వ్యలోకమును, (“దా : పితా”, పృథివీ మాతా, సోమోగ్రామా అదితిః స్వసా’ అని మంత్రము). కావున పిత అనగా ద్వ్యలోకమున్న మాట. అస్య=జగత్కారణము యొక్క, మూర్ఖః = శిర స్ఫున, సువే=కన్మాను. వేదము నశునరించి పృథివి దిగువది, ద్వ్యలోకము (ఆకాశాది) పైది అన్నమాట. మమ = నా యొక్క, యోనిః=కారణము, సముద్రే అశ్ని అంతః =

సముద్ర జలముల లోపలు నీటియందని భావము. “అపాం గర్భం వ్యాడథాత్మపురుత్రా” అని విశ్వకర్మ సూక్తము అన్నది. కనుక జగత్కరణము నీటి యందుంచబడినదన్న మాట. “తమి ద్రవ్యం ప్రథమం ద్వధ ఆపో యత్త్ర దేవా స్నమగచ్ఛ) న్న విశ్వే” (జు. 10-82-6) సర్వ సృష్టికి నివాస మైన గర్భము నీటియందుంచబడినదని విశ్వకర్మ సూక్తమన్నది. ఆ భావమే “మమ యోని రఘ్యంత స్నముద్రే” అని వాగ్దేవి పలికినది: తతః = ఆ గర్భము కారణముగా, విశ్వ భువనాని = సమస్త బ్రహ్మండములలో ప్రవేశించి, విత్తిష్టే=ఉందును. ఉత్త=ఇంకను, ఆమూం ద్వాయం = ఈ భూమి మొదలు ద్వ్యలోకము వఱకు గల సర్వమును, వర్షార్థా = నా శరీరముచేత, అనగా నా సచ్చిదానంద స్వరూపము చేత (విశ్వకర్మ పర స్వరూపముచేత), ఉపశ్చు శామి=తాకు దును, వ్యాపించియందునని భావము.

ఉడకములు జగద్వీజమును ధరించినవన్న విషయమును మదీయ బుగ్యేద దిగ్దర్శవ ప్రథమ భాగమునందు విశేషముగా నిరూపింపబడినది. మాతురు గాక! “విశ్వకర్మ” వలన సర్వ విశ్వసృష్టి జరిగినదని విశ్వకర్మ సూక్తము చెప్పగా, ఆ “విశ్వకర్మ భావము”ను పొందిన తత్ప్రారూపమే అయిన వాగ్దేవి ఈ సృష్టియంతయు తానే అని ఈ సూక్తమున చెప్పాచున్నది. కనుక “వాగ్దేవి-విశ్వకర్మ”లకు ఆభేదము, అష్టవ్యతిము సిద్ధించి “వాచశ్చతిం విశ్వకర్మాణమూతయే” అను ఆర్థము సిద్ధించుచున్నది. ఇట్టి అష్టవ్యతి సిద్ధి ప్రతి పాత

కుదు పొందవంసియున్నాడు. ఇక ఈ మంత్రమున “వాగైవి” ప్రతిజ్ఞ ను చూతము-

“అహ మేవ స్వయ మిదం వచాని,
జమం దేవేభి రుత మానుషేభిః,
యం కామయే తం త ముగ్గం కృణోమి
తం బ్రిహ్మణం, త మృషిం, తం సుమేధామ్.”

— (బు. 10-125-5.)

ఈ॥ సాక్షుత్తు “విశ్వకర్మ” స్వరూపిణినే అయిన సే నిట్లు దృఢముగా చెప్పమాట ఇదిః దేవతలలో గాని, మను జలలో గాని ఎవరు నమ్మ ఈ రీభిగా తెలిసిగాని సేవిం తునో, అట్టివానిని సేను, ఎవ్వరికీ తేరిచూడలేనివానినిగా చేయునును. అంతేకాను. అట్టి సిద్ధశ్శరుషుస, మేధావంతుని గాను. అతీందియ ద్రష్టయైన బుషినిగాను, కడకు సృష్టిక త యైన “బ్రిహ్మ”నుగాను కూడ సేషు చేయగలను. కాగా, జగత్కారణ విశ్వకర్మ తత్వ జ్ఞానము కలిగినవాడు సాక్షుత్తు “విశ్వకర్మ”యే కాగలడని భావము.

వివరణా : ఈ అంతమును వాగైవి స్వయముగా అను భవమునకు తెచ్చుకొని కాను జగత్కారణ “విశ్వకర్మ”యే అయి ఈ సూక్తము ద్వారా లోకమునకు చాటినదన్న మాట. కనుక బుగ్యేదములో “నాసదీయ, విశ్వకర్మ, పురుష, మోక్ష” సూక్తములవాటి చివరిగా వాగైవి సూక్తము కూడ అవశ్య పరసీయమే కాక, అవగతము చేసి

ఎనవలసినది, ఆచరించవలసినది అని ప్రతివారు గమనింప వలెను. ఈ వాగ్దేవీ సూక్త మంత్రముల కన్నింటికి సాయణలు జగత్కారణ బ్రహ్మపరముగానే భాష్యము ప్రాయుచుండును. కాని మంత్రముల అర్థమును బట్టి చూడగా అవి సంఘార్ణముగా “విశ్వకర్మ” పరమలై యుండుట గమనింపగలము. అందుకే “అహం విశ్వకర్మాషిస్తు” అని అనవలసి వచ్చినది. వాగ్దేవీ సూక్తము వలె వామ దేవ, త్రిసదస్వీల జగత్కారణానుభవములు కూడ ఈ సందర్భమున పరిశీలించి తెలియదగినవని మఱువరాదు. వామదేవుని “విశ్వకర్మ” అనుభవ మిట్టున్నది. తన్న “విశ్వకర్మ”గా నెఱింగిన ఆతడిట్లు గానము చేయుచున్నాడు.

2] వామదేవుని జగత్కారణ (విశ్వకర్మ)సుభూతి :

“అహం మను రభవం, సూర్య శాచవాం
కష్టీవా సృష్టి రస్తై విప్రః;
అహం కత్సు మార్జునేయ న్యోజేష్టవాం
కవి రుశనా పశ్యతా మా.” — (బు. 4-26-1)

తాప సేను సూర్యుడను, మనవును అయియున్నాను.
కష్టీవంతుడను బుషిని సేనే. శుక్రాచార్యుడుగా
కూడ నన్నె తుంగుడు.

వివరణ : ఇందలి సూర్యుడు, “విశ్వకర్మ” పుత్రుడని
మనమిత్రః పూర్వము చదివేయున్నాము. ఈయన పుత్రుడే
మనవు లేదా “మను శ్శివో, మయో విష్ణో” అను స్నాండ

వచనమును బట్టి మనుబ్రహ్మ అయినను కావచ్చును. మంత్రము మందు మనువును, విష్ణుట సూర్యుని వేరొక న్నందున, మనువనగా ‘శిఖడని’ చెప్పుకొనుటయే యుక్తము. మను శబుమునకు “మనుబ్రహ్మ” అని చెప్పికొన్నప్పాడు, సూర్య శబుమునకు “విశ్వజ్ఞ బ్రహ్మ” అని చెప్పికొనుట తగియుండును. అప్పాడు “విశ్వజ్ఞ సూర్యవచ” అను లోక పాదమునకు సరిపోవును. నేను ‘అర్జుని’ కుమారుడైన కుత్సుని సంస్కరించి బాగుచేసితిని.

“అహం భూమి మదదా మార్య
యూ హం వృష్టిం దాశుచే మర్యాయ,
అహ మహా అనయం వావళానా
మమ దేవాస్తా అనుకేత మాయన.”

— (బు. 4-26-2)

తా॥ నేను మనువునకు భూమి నిచ్చితిని. నేను మానవులకు వర్షముల నొసంగితిని. అనగా వానలు కురిపించునది తానే అన్నమాట. నేను సీటిని ఎల్లయొడలకు చేర్చితిని. అనగా ఇగ్దీజము నుండతగిన జలములను సృష్టించెనని భావము. (అపాం గర్భం వ్యదధాత్మురుత్రా” అను విశ్వకర్మ సూక్త మంత్రములను గమనింపవలెను.) నా సంకల్పమును అనుసరించి దేవతలు ప్రవర్తింతురు. “భీషమాస్త్రా ద్వాత్మః పవతే” అన్నట్లు అగ్నీధామలు ఆ తిశ్వరునికి భయపడి పనులొనర్తురని గ్రహింపవలసియున్నది. ఇదియుంతయు విశ్వకర్మ సూక్తములోని భావమే కదా! ఇక “త్రతసదస్య”ని సూక్తములను గూర్చి తెలిసికొండము.

3] త్రసదస్యని జగత్కురణ (విశ్వకర్మ)ను భూతి :

“అవా మిండో వరుణ సే మహి
తోవీర్య గభీరే రజసీ సుమేకే,
త్వమేవ విశ్వ భువనాని విద్యుత్
త్సైమైరయన్ రోడసీ ధారయం చ.”

— (ఖ. 4-42-3)

టీక : అవం = త్రసదస్యదసైన సేను, ఇంద్రః = ఇంద్రుడనూ, వరుణః = వరుణుడనూ అయితిని. మహిత్వాన్ = గౌపువైన, గభీరే = గంభీరములయిన, ఉర్మి = భూమిని, రజసీ = భూమాయకాశములను, సుమేకే = సుందరములైన ఆద్యవా పృథువులు కూడ నా స్వరూపములే. ఈ ద్వావా పృథువులు “విశ ర్మ” నిర్మితములు, ఆయనచేతనే వ్యాప్తములు అని పూర్ణము “విశ్వకర్మ సూత్రము”న చదివినాము. ఈ భావము విశ ప్రస్తుతములోని వారే అని మన మెఱుగుదుము కదా! ఇక స్లపిక త అయిన ‘త్వము’ తానే అని చెప్పాచున్నాడు త్రసదస్యము. విద్యాన్ = సర్వజ్ఞడను, సర్వత్కిని అయిన సేను, త్వమ్మా ఇవ = త్వము దేవునివలె. విశ్వ భువనాని = ఎల్ల భువనములను (బ్రహ్మండములను), సైమైరయన్ = స్లపించి నడువుచుంటిని. అట్టే, రోడసీ = ద్వావా పృథువులను, ధారయంచ = ధరించుచున్నాను. ద్వావా పృథువుల స్లప్తి అనగా - బ్రహ్మండ పుష్టియే. ఆ స్లప్తిని “విశ్వకర్మ”యే

చేసినాడని విశ్వకర్మ సూక్తము పలుసారులు చెప్పియేయున్నది. ఆ భావమే “విశ్వకర్మత్వము”ను పొందిన త్రసదస్వాధును చెప్పియున్నాడు. ఇందు విశేషముగా త్వపులు దేవుని (విశ్వకర్మని) సృష్టి ప్రస్తావింపబడినది. వాగ్దేవికూడ “త్వపుల ముత్త పూషణం భగం” అని తాను “త్వపు, పూష, భగుడు అయినట్లు పలికినది కదా!

“అహా మహా అపిన్య ముత్తమాఽఽా,
ధారయం దివం సదన ఇంతస్య.”

— (బు. ౫.42-4)

తానే జగద్రీఖజ నిక్షేపమునకు తగు నీటిని సృష్టించి నాడనీ, ఆకసమున నూర్యని నిలిపినాడనీ, తన లోక సృష్టిని త్రసదస్వాధు వ్యక్తికరించినాడు. దీనినిబట్టి “విశ్వకర్మత్వము” ‘వాగ్దేవి, వామదేవ, త్రసదస్వలు’కు సిద్ధించి, వారు సృష్టిరహస్యము నెతెంగి ఎట్లు అమృతులైనారో తెలియుచున్నది కదా! సమదృష్టితో చూచినపుడు విశ్వకర్మత్వము, బ్రహ్మత్వము ఒక్కటే అయినను వాగ్దేవి ప్రభుతుల మంత్రములను బట్టియు, విశ్వకర్మ సూక్తమును బట్టియు, “విశ్వకర్మత్వము” వేద మంత్రానుసారి అని తేటతెల్లమగుచున్నది.

“వి ర్కు సూక్తము” జగత్కారణము యొక్క, విశ్వము యొక్క లక్షణములను చెప్పగా “వాగ్దేవి సూక్తము” దానికి లక్ష్యమై బప్పాచూ, సాధకుల సాధన విధాన మెట్లుండ వలయునో ఉపదేశించుచున్నది. “నతం విదాధ య ఇదం జబాన” ఈ విశ్వమును సృష్టించినవానిని మించెఱుంగరని

“విశ్వకర్మ సూక్త” మనగా, పురుష సూక్తమేమో “తమే వం విద్య సమృత ఇహ భవతి” అతని నెఱింగిననే అమృతత్వము, ముక్తి అన్నది. ఇక “వాగ్దేషి సూక్తము” ఆ జగత్కారణ సృష్టికర్తను ఎట్టెతింగి, అనుభూతిని పొంది, ఆనందించవలయునో, అమృతత్వము నొండవలైనో, దృష్టాంతము లతో బోధించినది. ఇదియే బుగ్గేద పరమ రహస్యము. “అహం విశ్వకర్మాస్తి” భావము, స్వరూపము, తత్త్వము సిధి! ఈ బుగ్గేద సత్యతత్త్వ విచారణను బట్టి “అహం విశ్వకర్మాస్తి” అని అనుభూతి కలిగినవానికి “సర్వం ఖల్యైదం విశ్వకర్మ” అనెడి అనుభూతి కూడ కలుగును. వాగ్దేవ్యాదు లకు కలిగిన వైదిక దివ్యానుభూతి అట్టిడే అని మన మర్థము చేసికొనియుందుము.

విశ్వకర్మ పనిమత్తు

విశ్వకర్మాపనిషత్తు సుప్రసిద్ధమైనది. ఇది వసు రుద్రాదిత్యులే గాక బ్రహ్మ, విష్ణు, రుద్రాదులు కూడ “విశ్వకర్మ” నుండియే పుట్టినారని చెప్పాచున్నది. ఈ భావము బుగ్గేజుగ్గేదములలోని “విశ్వకర్మ సూక్తము”ల నుండియు, తదితర వేద వాజ్గ్యాయము నుండియు గ్రహింపబడినట్టిదేగాని క్రొత్తదేఖియుకాదు. వేద మంత్రములను అనుసరించినప్పాడే ఉపనిషత్తులకు ప్రామాణ్యసిధి. అట్టి ప్రామాణికత ఈ విశ్వకర్మాపనిషత్తునకు సంపూర్ణముగా కలదు. ఇది ఇట్లుండ

గా విశ్వకరోపనిషత్తు స్థానమున నారాయణోపనిషత్తు అనుసది ఒకటి కనబడుచున్నది. ఇది నారాయణ శబ్ద ప్రచారము జరిగినపిమ్మట వెలసినదని ఉపహింపవచ్చును. బుగ్గేదమున నారాయణ శబ్దమే అగపడదు. “విశ్వకర్మ” శబ్దము తరచుగా అగపడుటయేగాక ఆ “విశ్వకర్మ” పేరుతో రెండు సూక్తములు కూడ ప్రసిద్ధములై యున్నవి. అందుకే “మొదటి వేదమందు వెదకిన నారాయ, భావ్యాయంబెదొరకడతని పేర, పిదప మంత్రకాండ సెంహండ నెంతయో, విశ్వసిత చరిత్ర వినర మిత్ర” అని ప్రాయట అయినది. పురుష సూక్తమునకు నారాయణుడు దేవత అని అనుచుండురు. కాని ఆ పురుష సూక్తమున కూడ నారాయణ నామము కనపడనే కనపడదు. నారాయణుడు, పురుష సూక్తములకు ‘ద్రో’ అను విషయము కూడ ప్రమాణమను టకు వీలులేదు. దాని ద్రవ్యయు, విశ్వకర్మ సూక్త ద్రవ్యయు ఒక్క ‘భావన విశ్వకర్మ’యే అని విజ్ఞాలనుచున్నారు. విశ్వకర్మ సంప్రదాయజ్ఞులు ఈ భావమునే విశ్వసింతురు. టినికి తగినట్లు యజూరణాయక పురుష సూక్తములో “విశ్వకర్మ” శబ్దమే కాశ త్వయ్మ శబ్దము కూడ కనపడుచున్నది. “విశ్వకర్మణస్సమ వర్తతాధి, తస్య త్వయ్మ విదధద్రూప మేతి” అని వేద పాఠకు లెల్లరూ చదువుచుందురు. ఈ ప్రమాణమును ఎట్లు కాదండుము. కావున విశ్వకర్మ సూక్తములవలె, విశ్వకరోప

నిషట్టు కూడా సనాతనమే అని అనటకు అభ్యంతరముండనక్కరలేదు.

“ఓం సహస్రావపతు, సహస్రా భున్తు, సహా వీర్యం కరవావహై. తేజస్వినా వధితమస్తు మావిద్విసావహై, ఓం శాంతి శ్యామతి శ్యాంతి:

“ఓం విశ్వకర్మ దిశాంపతి స్పృహః పశూన్ పతు సోస్మాన్ పాతు తస్మైనమః. ప్రజాపతీ, రుద్రో వరుణో ఆగిన దీశాంపతి స్పృహః పశూన్మాతు సోస్మాన్ పాతు తస్మైనమః.

అథ పురుషోవావై విశ్వకర్మ కామయత | ప్రజా స్పృఖాయేతి. విశ్వకర్మాః ప్రాణో జాయతే | మనసుర్వేంద్రి యూచిచ | ఖంపాయుజ్ఞోతిరాపః | పృథివీ విశ్వస్వధారిణీ | విశ్వకర్మాః బ్రహ్మై జాయతే | విశ్వకర్మాః రుద్రో జాయతే | విశ్వకర్మాః నారాయణో జాయతే | విశ్వకర్మాః ప్రజాపతయః ప్రజాయత్తే | విశ్వకర్మాః ద్వాదశా దిత్యా, రుద్రా, వసవ స్పర్శే దేవతాః సర్వే బుషయః సర్వాణిభందాగంసి సర్వాణి భూతానివా సమత్వద్వ్యాసే | విశ్వకర్మాః ప్రవర్థత్తే | విశ్వకర్మాః ప్రలీయత్తే | ఓం అథనితోన్ దేవ ఏతో విశ్వకర్మ | యో దేవానాం నామధా ఏక ఏవ విశ్వకర్మ | విరాణ్యిశ్వకర్మ | స్వరాణ్యిశ్వకర్మ | సమూఢిశ్వకర్మ | అథ రుద్రో విశ్వకర్మ | బ్రహ్మై విశ్వకర్మ | శివశ్చ విశ్వకర్మ | విష్ణుశ్చ విశ్వకర్మ | శక్రశ్చ విశ్వకర్మ | ద్వాదశా పృథివ్యాచ విశ్వకర్మ | కాలశ్చ విశ్వకర్మ | దిశశ్చ విశ్వకర్మ | దిగంతశ్చ విశ్వకర్మ | అగిను

శు విశ్వకర్మ | ఔర్ధ్వశు విశ్వకర్మ | అథశు విశ్వ
 కర్మ | అవాంతరశు విశ్వకర్మ | అన్తరభహిశు విశ్వ
 కర్మ | విశ్వకర్మణో నిరాకృతిః | విశ్వకర్మణ ఏ వేదగం
 సర్వం | యదూభుతం యచ్చభవ్యం | నిష్కాళంకో నిరం
 జనో నిర్వికలో, నిరాఖ్యత శ్వాధా ద్వ్యంద్వైకో విశ్వకర్మ |
 నద్వితీమో స్తి కశ్చిత్ | య ఏవం వేద | స విశ్వకర్మారే
 భవతి | స విశ్వకర్మారే భవతి | ఓం ఇత్యగ్రే వ్యాహ
 రేత్ | నమ ఇతి పశ్చాత్ | విశ్వకర్మణ ఇత్యుపరిష్టాత్ |
 ఓం ఇత్యేకాషురమ్ | నమ ఇతి ద్వై అషురే | విశ్వకర్మణ
 ఇతి పంచాషురాణి | ఓం విశ్వకర్మణ ఇతి మదాషురాణి | ఓం
 నమో విశ్వకర్మణ ఇత్యప్సాషురం పదమ్ | మోహపై విశ్వ
 కర్మణ ఇత్యప్పాషురం పద మధ్యేతి | అనుపబువన్ త్సర్వ
 మాయురేతి | ఏందతే ప్రాజాపత్యం | రాయసోమం
 గాపత్యం | తతో ఉమృతత్త్వ మశ్శుతే, తతో మృతత్త్వ
 మశ్శుత ఇతి | య ఏవం వేద | ప్రత్యగానందం బ్రహ్మ
 పురుషం ప్రణవ స్వరూపమ్ | అకార, ఉక్కారో, మకార
 ఇతి | తానేశథా సమభరత్తదే తదోమితి | యముక్కావ
 ముచ్యతే చోగి జన్మసంసార భంధనాత్ | ఓం నమో
 విశ్వకర్మణ ఇతి మంత్రోపాసకః | సాయుజ్యం గమిష్యతి |
 తదిదం పరం పుండరీకం విజ్ఞానఘనమ్ | తస్మాత్తదు తావ
 నామ్రతమ్ | బ్రహ్మణో విశ్వకర్మమ్ | పర్వ భూతస్థమేకం
 విశ్వకర్మణం | కారణరూప మకార పర విశ్వబ్రహ్మమ్ |
 పదం విష్ణోభ్యమితి తేపి విశ్వకర్మాయైపనిషదమ్ | మో

హ నై విశ్వకర్మాభోగపనివదమధి తే । స సర్వేభోగ్ పాపేభోగ్ విముక్తో భవతి । స సర్వేభోగ్ విముక్తస్సర్వాన్ కామా నవాపోతి - బ్రహ్మత్వంచ గచ్ఛతి । ఇత్యుపనిషత్ ।

ఓం సహనావవతు । సహనా భునత్తు । సహా వీర్యం కరవావహై । తేజస్వీ నావధిత మస్త మావిద్యమావహై । ఓం శాంతి శ్మాంతి శ్మాంతికా ॥”

తా : దిక్కులతో గూడిన ప్రపంచమునకు అధిష్టతి యైన “విశ్వకర్మ భగవానుడు” మా పశువులు మొదలగు సంపదను, మమ్ములను కాపాడుగాక. ఆ దేవదేవునకు నమ సాక్షరము. ప్రజాపతియు, రుద్రుచును, వరుణుచును, అగ్నియు అయిన ఆ దేవదేవుచు మా పశువులను, మమ్మును కాపాడుగాక! ఆయనకు నమసాక్షరము. సర్వ జీవుల యొక్క హృదయము లనెడు పురములలో నివసించేడి వురుషుడైన విశ్వకర్మ “నేను అనేకమగుదును, ప్రజలను సృజింతును” అని సంకల్పించుకొనెను. ఆ సంకల్పమునకు పిమ్మిట ఆ “విశ్వకర్మ” నుండి ప్రాణము, మనస్సు, జ్ఞానకర్మైం ప్రియములు, ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, ఉడకము, విశ్వ మును భరించేడి భూమి అనెడి ప్రకృతి ద్రవ ములు జన్మించి నవి. పిమ్మిట “విశ్వకర్మ” నుండి బ్రహ్మ, రుద్రుడు, విష్ణువు, ప్రజాపతులు కలిగినారు. ఇంకను ద్వాదశాదిత్యులు, వకాదశ రుద్రులు, అష్ట వసువులు, తక్కిన దేవతలందరూ సానగ, సనాతనాది పంచ బుధులు, వశిష్ఠాది సప్త బుధులు, ఇంకా తక్కిన బుధులు కలిగిరి. సమస్తమెన ఘండస్సులు,

భూతములు కూడ ఆయన నుండియే పుట్టినవి. ఈ విశ్వమంతయు ఆయనయందే పెరుగుచున్నది. కడకు ఆయనలోనే లీనమగుచున్నది. ఏ “విశ్వకర్మ” సర్వదేవతల యొక్క నామ రూపములను దాల్చి ఆ యూ పనులు చేయుచున్నడో అట్టి నిత్యుడగు “విశ్వకర్మ దేవుడు” ఒక్కడే. ఆతడే విరాట పురుషుడు. ఆ విశ్వకర్మయే స్వరాట్టు. (స్వయముగా ప్రకాశించు వాడు). సమాట్టు కూడ ఆతడే. ఇంకసు రుద్రుడు విశ్వకర్మయే. బ్రహ్మ విశ్వకర్మయే. శివుడు కూడ విశ్వకర్మయే. విష్ణువు సైతము విశ్వకర్మయే. ఇంద్రుడును విశ్వకర్మయే. భూమియు, పైనున్న ద్వయలోకమును విశ్వకర్మ స్వరూపమే. కాలము విశ్వకర్మయే. దిక్కులు, దిగంతములు, అగ్ని, ఔర్ధ్వము, దిగువ, పీటి మథ ప్రదేశము, లోపల, వెలుపలు అంతయు విశ్వకర్మయే. ఇట్టి విశ్వస్వరూపుడైన ఆ విశ్వకర్మ భగవానుడు (సమాధి దశలో) నిరాకారుడే. ఆ నిరాకారుని నుండియే ఈ సాకారమంతయు తోచుచున్నది. గడచినదిగాని, గడచుచున్నదిగాని, రాబోవునదిగాని అంతయు విశ్వకర్మ స్వరూపమే. ఆ విశ్వకర్మ ఏ కళంకము లేనివాడు. ఏ వికల్పములు లేనివాడు. ఒక పేరుతో చెప్పి వీలుకానివాడు (అనగా అన్ని వేర్లు ఆయనవే అన్నమాట). ఆయన పరిశుదుచు. తనకంటే వేత్తెన రెండవ వస్తువు లేనివాడు. ఏదేని భీంగుగా తోచిననూ అది ఆయన స్వరూపమే అని మనము అర్థము చేసికొనవలయునన్నమాట. అందుకే ఆయన ఏకేక పరమాత్మ. రెండవ వస్తువు లేనివాడు. ఏ

సాధకుడు విశ్వకర్మ తత్త్వమును ఈ విధముగా అర్థము చేసి కొనునో ఆ సాధకుడు “సాక్షాద్విశ్వకర్మ స్వరూపుడే” అనును. ఆతనికి విశ్వకర్మదైత్య సిద్ధి కలిగినదన్న మాట. ఇట్టి విశ్వకర్మ తత్త్వమును పొందుటకు ఓంకారముతో కూడిన విశ్వకర్మాపూతురము జపింపవలయును: ప్రథమాతురము ‘ఓం’ అనునది. ‘నమః’ అనునది చివరిది. ‘విశ్వకర్మణే’ అనునది మధ్యభాగము. మొత్తము ‘ఓం నమా విశ్వకర్మణే’ అని 8 అత్మరములు గల మంత్రమగుచున్నది. ఎవ రీ విశ్వకర్మాపూతురముని జపింతునో వారు సర్వసిద్ధులను, ఆయు స్నాను పొందుదుర్చు. ఆతనికి జనవ కరణము చేకూరును. ధన హీనత ఉండడు. గోసంపదకు అధికారి కాగలడు. ఈ ప్రపంచ సుఖములను అనుభవించిన పిమ్మట పురుష మాత్రము చెప్పిన అమృతతత్త్వమును ఆతడు పొంచగలడు.

ప్రణము (ఓం)లో ఆకార, ఉకార, మకారము లనెడి మూడక్కరములు కలవు. ఆ మూడిటినీ కలిపి ఉచ్చరించినచో “ఓం” అనును. ప్రణవ జపము చేత మోగి అయినవాడు సంసారబంధము నుండి విముక్తుడై కాగలడు. “ఓం నమా విశ్వకర్మణే” అను మంత్రమును ఉపాసించు (జపించు)వాడు విశ్వకర్మ సాయుజ్యము నోరది తరించును. సర్వభూతముల యందు గల ఏకైక విశ్వకర్మ తత్త్వమును, కారణరూపమైన దానిని విశ్వబ్రహ్మముగా తెలియవలయును. దానినే విశ్వ పదమని కూడ అందురు. ఇదియే విశ్వకర్మాపూనిషత్తు. ఈ విశ్వకర్మాపూనిషత్తును పరించినవాడు అన్న పాపముల నుండి

విముక్తుడై, సమస్త వాంఘలను హంది బ్రిహ్మత్వము నంద గలడు.

ఈ ఉపనిషత్తు నందు ఉపదేశింపబడిన విశ్వకర్మాప్తాత్మక యజుర్వేదమున “ఓం నమశా విశ్వకర్మణి స ఉపాత్మ్యస్మాన్” అనెడి రూపమున ఉన్నది. గానినే ఉపనిషత్తు ఇందు అనువదించినది. ఇంతవరకు మనము ఏ విశ్వకర్మ సూక్త, పురుష సూక్తాది ప్రమాణముల ధ్యారా సర్వమూ విశ్వకర్మ నుండియే కలిగినదని చెప్పినాన్నమో ఆ విషయమునే ఈ విశ్వకర్మాపనిషత్తు ప్రవచించుట గమనింపదగియున్నది. ఇందలి సర్వారము పురుష, విశ్వకర్మ సూక్త ములోనిదే. పురుషుడనగా విశ్వకర్మయే అనుటకు “ఏష దేవో విశ్వకర్మ” అనెడి శ్వేతాశ్వతర మంగ్లమే నిదర్శనము. అందుకే ఈ ఉపనిషత్తు “అథ పురుషోఽహమై విశ్వకర్మ కామ యత” అని ప్రారంభమగుచున్నది.

నారాయణోపనిషత్తు కూడ ఈ విధముగానే ఉండును. విశ్వకర్మాప్తానమున నారాయణుని నిలిపి, ఆ నారాయణోపనిషత్తు కొనసాగినదనుట వేద పరిశీలకులకు తెలిసిన విషయమే. అంతమాత్రముచేత గ్రంథకర్తృకు గాని, విశ్వకర్మ భక్తులకు గాని నారాయణ పదముమిాద భిన్న భావము లేదని గ్రహింతురుగాక. సాయణాచార్యుల వంటి భాష్యకర్తలే “విశ్వకర్మ-నారాయణుల”కు అశేషదమును పాటించినాడని మేము దృష్టాంతములను ఇచ్చుచునేయున్నము కదా! మాత్రమే సదభిప్రాయమును బుగ్గేద దిగ్దర్శనాది గ్రంథములలోని

విష్ణు మంత్ర వ్యాఖ్యానావసరమున పాతకులు గమనించియే యుండురు. అంతియేగాక విష్ణు మంత్రములలో కుండలినీ యోగము కలదని నిరూపించిన మాత్ర విష్ణుదేవుని యడభిన్నాఖిప్రాయము గాని, చిన్నచూపుగాని ఉండుటకు వీలు లేదని గ్రహింతురు గాక.

విశ్వకర్మ నుండి ఆ యూ దేవతలు పుట్టినారను విషయమును “వైశ్వకర్మా శిల్పసారము” అను గ్రంథము ఇట్లు చేస్తాడన్నది :-

“విశ్వకర్మ పరం బ్రహ్మా, విశ్వకర్మ జగద్ధరః,
విశ్వకర్మ పరంజ్యోతి, ర్యశ్వకర్మ మునీశ్వరః.
స్తపతి ర్యశ్వకర్మావై, విశ్వకర్మ మనశ్శివః,
విశ్వకర్మ మయోవిష్ణుః, విశ్వకర్మ ప్రజాపతిః.
విశ్వకర్మ సూర్యః స్వాదియశ్వకర్మ శిల్పికః,
దేవాచారోయి విశ్వకర్మ, విశ్వకర్మ దేశికః.
యజ్ఞకారో విశ్వకర్మ, విశ్వకర్మ విచక్షణః,
సురక్షిష్ఠో విశ్వకర్మ, విశ్వకర్మ జగద్గురుః.
విశ్వకర్మ జగన్నాథో, విశ్వకర్మ కశ్యపః,
విశ్వజో విశ్వకర్మాచ, విశ్వనిర్మాణ బంధురః.
పంచభూత మయోదేవః, సర్వభూత దయాపరః,
దేవదేవ, మహాదేవ, విశ్వకర్మ న్నమోఽస్తుతే.”

వేదారంభములు

యజ్ఞము లందలి హవిస్సులను (అనగా హాఁమము చేయు వస్తువులను) దేవతల కందించువాడు ‘అగ్ని దేవుడు’ని వేద సిద్ధాంతము. కావుననే బుగ్గేదము అగ్ని దేవుని ప్రాతమాత్రో ప్రారంభమగుచున్నది.

1] బుగ్గేద ప్రారంభ మంత్రము :

“అగ్ని మిశే : పురోహితం
యజ్ఞస్య దేవ మృత్యజం
హాతారం రత్నధాత్రమమ్.”

ఇందలి అగ్ని పంచభూతములలోని అగ్నియేకాక ‘పరమాత్మ స్వభావుడైన అగ్ని’ అని ఈ మంత్రము లోని అగ్ని విశేషములు పేర్కొనుచున్నవి. ఇందు ‘పురోహితమ్’ అను పదము కలదు. ఈ పురోహిత పదము సర్వుల రొఱక్కె మేలు కోరువాడని అర్థమిచ్చును. ఈ పదమే పుచుమ సూక్తములో “వి ర్గ్రు”కు కూడ వాడబడినది. ఆ మంత్రమును చూడుకు. డూ దేవేభ్య ఆతపతి, యో దేవానాం పురోహితః”. ఇందు “విశ్వకర్మ”కు వాడబడిన పురోహిత శబ్దము బుగ్గేద ప్రథమ మంత్రములో అగ్నికి కూడ వాడబడినందున “అగ్ని-విశ్వకర్మ”లకు గల శబ్ది, అర్థ, భావ, సాదృశ ము వెల్లడి యగుచున్నది కదా! “యజ్ఞస్య దేవం”

అనుటచేత యజ్ఞాధిపతి ‘అగ్ని’ అని, యజ్ఞస్వరూపుడు కూడ ‘అగ్ని’ అని తేలుచున్నది. భగవంతుడు కూడ యజ్ఞస్వరూపుడే కదా! ఇంకాకమాట ‘బుత్స్విజం’ అనునది. ‘బుత్స్విక్’ అనగా యజ్ఞ తంత్రమును నడుపు యాజక్షడని అర్థము. మఱొకమాట ‘హాతోతారం’ అనునది. ‘హాతు’ అనగా యజ్ఞము చేయు యజమానుడు లేక యజ్ఞకర్త అని భావము. ఈ ‘హాతు’ శబ్దమే విశ్వకర్మ సూక్తారంభమున “య ఇమా విశ్వ భువనాని జువ్వ దృష్టి ర్వోతా” అను వాక్యమున “విశ్వకర్మ”కు విశేషమాగా ప్రయోగింపబడి నది. జగత్తుల యొక్క స్థాపి, త్వాది కర్మలనెడి యజ్ఞము లకు విశ్వకర్మ ‘హాతు’ అని అక్కడ భావము. ఈ భావమే బుగ్దేదారాభమున అగ్నికి విశేషమాగ హాతు శబ్దము వాడబడి ఈ అగ్ని “విశ్వకర్మ స్వరూపు”డే అని స్పష్టము చేయబడినది. ఇటి సాదృశ్యముల చేత “అగ్ని-విశ్వకర్మ”లు ఏకరూపులే అయి విశ్వస్థాపి యజ్ఞమును నిర్వహించుచున్నారని స్పష్టమగుచున్నది. అగ్నికి గల భాతిక, దైవిక అర్థములు మనమండరకు తెలిసినటిదే. అగ్నిని నిత్యకృత్యములకు వాదుచుందుము. దేవునిగా ఆరాధించుచుందుము కూడ. కాగా బుగ్దేదము ఈ ‘అగ్ని’ పరమాత్మ స్వరూపుడని కూడ ఇత్వాది మంత్రముల చేత విశదము చేయుచున్నది. బుగ్దేదారంభము అగ్ని సూక్తముతో ప్రారంభమగుటయొకాళ తక్కిన 9 మండలముల యొక్క ఆరంభములు కూడ అగ్ని సూక్తములతోనే ప్రారంభమగుట గమనింపవలసియున్నది.

బుగ్గేదము వలెనే, సామవేదము కూడ అగ్ని
సూక్తముతోనే ప్రారంభమగుచున్నది.

2] సామవేద ప్రారంభ మంత్రము :

“అగ్ని ఆయుహి ఏతయే గ్రుణానో వావ్యదాతయే
నిహాతా సత్పు బ్రాహ్మి” — 1

జీవులను ముందుకు నడిపించెడి అనగా అభ్యుదయము
నకు కొంపాయెడి ఓ అగ్ని దేవా! మా వృదయ ప్రదేశము
లకు విచ్చేయము. ఈ మంత్రము సందు కూడ బుగ్గేద
మంత్రమునందు వలె ‘హాతా’ అనుమాట ఉండుట గమ
నింపవలసియున్నది. ఇక కివ మంత్రము కూడ చూతము.

“త్వమగ్నే యజ్ఞానాం హాతా విశ్వేషాం హితః
దేవభి ర్మానుషే జనే”. — 2

ఈదు అగ్ని దేవుడు యజ్ఞములకు హాత యనియు,
విశ్వములకు హితుడనియు, దేవమానవ ప్రియుడనియు
పేర్కొనబడుట గమనింపతినది. ఇక కృష్ణ యజ్ఞర్యేదము
యొక్క ప్రారంభ మెల్లిపైనదో చూతము.

3] కృష్ణ యజ్ఞర్యేద ప్రారంభ మంత్రము :

“ఓమ్ ఇష్టే త్వోజే త్వో వాయవస్త్రో పాయవస్త్రో
దేవా వ స్వయవితా ప్రార్పయతు క్రేష్టతమాయ కర్మణే”.

దేవుడైన సవిత మమ్ము క్రేష్టమెన కర్మలు (మంచి
పనులు) చెయుటకు ప్రార్పిసించుగాక. అనగా భగ
వంతుడైన ‘సవిత’ మాచేత ఎల్లపుడు మంచి పనులనే

చేయించుగాక అని భావము. యజుర్వేదము కర్మకాండ ప్రథానము కావున, దీని ప్రారంభము ఇట్టి మంత్రముతో జరుగుట ఉచితముగా నున్నది. ఇందలి ‘సవిత’ నామాత్మ “ద్విశ్వకర్మ”యే అని మా వేద దర్శనములందు మేము నియాపించియే యున్నాము. గాయత్రీ మంత్రార్థ సూఫర్భు మున దీనిని పారకులు గమనింపవచ్చును. కృష్ణ యజుర్వేదము వలెనే, శుక్ల యజుర్వేద ప్రారంభము కూడ “ఇహేత్వోర్జేత్తావ్” అనెడి మంత్రము చేతనే అగుచున్నది. పోగా అధర్వవేద ప్రారంభమును చూతము.

4] అధర్వవేద ప్రారంభ మంత్రము :

“యే త్రి మహాః పరియ న్ని విశ్వ రూపాణి భీభ్రతః
వాచస్పతి ర్ఖలా తేషాం తనోద్య దధాతు మే”.

ఈ సూక్తమునకు దేవత వాచస్పతి. వాచస్పతి అనగా “విశ్వకర్మ” అని, “వాచస్పతిం విశ్వకర్మాణ మూత్రయే” అనెడి విశ్వకర్మ సూక్తములో మనము చదివియే ఉన్నాము. ఈసూక్తమునకు “మేధా జనన” సూక్తముని వేరు. అనగా మనయొక్క మేధాశక్తి అనగా బుధి వృధి యగుటకు ఈ సూక్తమును పరింతరించి ఎతుగవలయును. విశ్వరూప ధారులై ఏ 3, 7 పదార్థములు విశ్వమంతటా వ్యాపించి యున్నవో వాటియొక్క సమస్త బలమూ— ఓ వాచస్పతీ! నాకు సమశూర్పుము అని దీని భావము. ఇందలి 3, 7 పదము లకు కుండలినీ యోగ పరముగా 3 కమలములు, సప్త చక్రములు అని అధర్వవేద దర్శనమున మేము అర్థము ప్రాసి

యున్నాము. 21కి కూడ భాతీక, ఆధ్యాత్మికములున అర్థములు కలవు. ఈ విధముగా అథర్వ వేదము వాచస్పతి (విశ్వకర్మ) సూక్తముతో ప్రారంభమై అనేక యోగాది విశేషములను చ్ఛించుచూ తొనసాగుట గమనింపవలసి యున్నది. దీనినిబట్టి సూక్తముగా ఆహాచించినచో నాలుగు వేదములు “విశ్వకర్మ” స్ఫురణను కలిగించు పదములు గల మంత్రములతో ఆరంభమగుట గమనింపతగియున్నది.

అగ్నికి, విశ్వకర్మకు గల సంబంధము మా గ్రంథములు చెప్పాచునే యున్నవి. ఆ విశ్వకర్మయే ‘సవిత్ర’ నామముతో యజ్ఞర్యేద ప్రారంభమున సత్యార్ఘ ప్రేరకుడుగా వేరొక్కనబడి మనకు పొడ కట్టినాడు. “దేవ స్వాప్తా సవితా విశ్వరూపః” (బు. తి.క్.19) అనేది త్వం మంత్రములోన ప్రారంభమున్నది. ఈ విధముగా వేద ప్రారంభములేమి, వేదముల అంతములేమి, వేద మధ్యములేమి, “విశ్వకర్మ” మయములైతొనసాగుట మనము గమనింపవలసియున్నది. పారకులు భిన్న భిన్న దేవతా వాచకములు ప్రయోగింపబడుటచేత బ్రాంతిపడుడురేమో యని, వారి బ్రాంతిని నివారించుటకు విశ్వకర్మ విశ్వరూపమును, త్రద్రహస్యమును తెల్పటకే విశకర్మ సూక్తములో “యో దేవానాం నామధా ఏక ఏక అనెడి మాట ప్రయోగించబడినది. ఇందుకు తగినట్టుగానే మోత్త సూక్తములోని “ఏకం సద్గ్యప్తా బవుధా వదన్ని” అనెడి వాక్యాయి కూడ నానా దేవతలు ఒకే తత్త్వము యొక్క. భిన్న భిన్న రూపములని విస్పష్టముగా చాటినది.

ఈ శ్వర విశ్వకర్మ

స్తోత్ర, పూజా, జప, ధ్యానాదులు

ఇంతవరకును చదివిన గ్రంథముచేత జగత్కారణాడైన భగవంతుడొక డున్నాడనియు, ఆయన “విశ్వకర్మ”ది బహునామములచేత వేదములందు పేర్కొనబడిననూ, “విశ్వకర్మ” నామముతో ఆయనను పిలుచుట వేదమునకు ఎక్కువగా ఇష్టమనియు గ్రహించియున్నాము. అట్టి పరమేశ్వరుని సాకార, నిరాకార రూపములను స్తుతించుట, పూజించుట (అర్పించుట), ఆయన నామమును, రూపమును థ్యానించుట. ఆయనను సమాధి దశయందు సందర్శించుట మొదలగు క్రియలు ఆచరించిన నేగాని, జీవులు దుష్కర్మలను వదలిపెట్టి సత్కార్యములకు అలవాటుపడి. ఈశ్వరానందము నొంది సంసార ముక్కలు కారని శాశ్వతములును, మహాత్ముల అనుభవములును మనకు చాటుచున్నవి. ఈ అంశములు వేవాదులయందు వీట్లు సూచితములైనవో వివరింపబడినవో ఈ ప్రకరణమున తెలిసికొండము.

1] ఈశ్వర (విశ్వకర్మ) స్తోత్రము :

ప్రపంచ వాజ్ఞాయము నందెల్ల మొదటిదిగా పేర్కొనబడుచున్న బుగ్గేదములోని మొదటి సూక్తము అగ్నిదేవునికి సంబంధించినది. ఆ సూక్తములో మొట్టమొదటి మంత్రము ఇట్లు ప్రారంభమగుచున్నది.

“అగ్ని మిశ్రే పురోహితం
యజ్ఞస్వ దేవ మృత్యుజం
హరోతారం రత్నధాతమమ్”.

తా॥ పురోహితుడును, యజ్ఞమును నిర్వహించు దేవుడును, ఆ యజ్ఞమును నడుపు బుత్యిక్షును, ఆ యజ్ఞమును చేయు యజమానుడును, ప్రశేష్ట వస్తుపులను సృష్టించు వాడును అగు అగ్ని దేవుని, (ఈశీ=) స్తుతించు చున్నాను. ఇందు వేరొక్కనబడిన అగ్ని యజ్ఞస్వరూపుడైన దేవుడు. ఆ యజ్ఞమును నిర్వహించు అధ్వర్యుడు (సాధనము), ఆ యజ్ఞమును చేసి ఫలమును పొందడి యజమానుడును, అంతయు “అగ్ని”యే అని మంత్రము చెప్పఁచున్నది. ఇట్లు చెప్పటచేత ఈ అగ్ని పంచభూతముల లోని అగ్ని యేకాక “పరమాత్మ స్వరూప అగ్ని”యని తేలుచున్నది. కాగా సాధ్యము, సాధనము, సాధకుడు అనిడి త్రిపుటి (మీ) ఒకే అగ్నిమై అదైవత సిద్ధాంతము సూచితమగుటయేగాక ఆలోచించినచో అదైవత సిద్ధాంతము ప్రకటమగుచున్నది. అట్టి అగ్నిని, ఆయన తత్త్వమును, ఈ పైయంత్రమున వేద పాత కుడు స్తోత్రము చేయుచున్నాడు. దీనినిబట్టి బుగ్గేదారంభమే స్తోత్రముతో ప్రారంభమైనట్లు తెలియుచున్నది. తక్కిన అగ్ని విశేషణ శబ్దములు, ఆ అగ్ని యొక్క తత్త్వమును చెప్పఁచూ స్తోత్ర రూపమునకు శరీర మగుచున్నవి. కనుక దేవునైనను, ఎవ్వరినైనను, వారి స్వరూప స్వభావ క్రియలను కీర్తించుచు, మనము ఉచ్చరించడి వాక్యములకు

‘స్తోత్రము’ని వేరు— అని ఈ మంత్రమును బట్టి మనకు తెలియచున్నది. ఈ స్తోత్రము నమస్కారాది రూపమై ఉండునని ఇంకొళ అగ్ని స్తుతి మంత్రమే పలుకుచున్నది. అగ్ని నయ సుపథా రాయే ... నమ ఉక్కిం విధేమ. — 1-189-1. (చూడుము— 14వ పుట.)

ఈ మంత్రమున (1-189-1) స్తుతింపబడిన అగ్ని సాక్షాత్ పరమేశ్వరుడే అని వేఱగా చెప్పనక్కరలేదు. ఇది పైకి, చూచినప్పుడు దైవ స్తోత్రముగానే కన్పట్టును. ఆ స్తోత్రములో చేసణి అభ్యర్థనతో పాటు నమస్కారము కూడ ఒక భాగమే అని “నమ ఉక్కిం విధేమ” అనెడి వాక్యము చెప్పు చున్నది. ఆ నమస్కారమును “భూయిష్టాం” అనుట చేత అది ఏ లోపములు లేని పరిపూర్ణ నమస్కారము కావలయునని తెలియచున్నది. కనుక భగవానుని స్తోత్రములో భగవన్మైమను వర్ణించుట తనకు కావలసిన దానిని చెప్పట అందుకై నమస్కారాదు లర్పించుట అంగములని తెలియచున్నది. కనుక స్తోత్రమనెడి దానిలో ఇన్ని విశేషములున్న వని బుగ్గేదవు మొదటి మంత్రమును, అట్టి పెక్కు మంత్రములును చెప్పచున్నవి. “త్రియంబకం యజామహే” (త్రియంబకుని పూజింతుముగాక) అనెడి వాక్యముకూడ పై తరగతికి చెందినట్టిదే. “తత్స వితుర్వ రేణ్యం, భర్తో దేవస్వధీమహిం” అనెడి గాయత్రీ మంత్రము కూడ ఈ తరగతికి చెందినట్టిదే. యజ్ఞర్వేదములోని శత రుద్రీయ మంత్రయు (సమకము) ఇట్టి నమస్కారములతో కూడిన రుద్రస్తోత్రమే.

“నమశ్శివాయ చ రుద్రాయ చ వమో భవాయ ... ”
 ఇత్యాదులన్నియు నమస్కారముతో కూడిన రుద్ర స్తోత్ర
 ములే. విస్తరమైన నమకమంతయు రుద్ర స్తోత్రము కాగి,
 చమకమనునది మనకు ప్రకృతిలో ఏ ఏ వస్తువులు కావల
 యునో వాటి వాటి ఆవశ్యకమును తెలుపుచున్నది. కనుకనే
 తైతీరీయ సంహితలో “విశ్వకర్మ సూక్తము”ల తమవాతి
 స్తోనమును ఈ నమక చమకములు పొందుచున్నవని గ్రహింప
 వలయును. మనము అష్టకములతోను, అష్టాతరశత త్రిశతి,
 సహస్ర, నామములతోను చేసెడి స్తోత్రములన్నియు ఇట్టి
 స్తుతుల క్రిందికే రాగలవు. ఈ దైవ స్తోత్రముల స్వరూపము
 వేదముల తరువాత పురాణ, స్తోత్రాది పలు గ్రంథములలో
 కాంచగలుగుదుము. ఆదిశంకరులు నానా దేవతల (శ్రీ,
 పురుష, నదీ ప్రభుతుల) స్తోత్రములను- అష్టకములుగాను,
 దశకములుగాను, పంచకములుగాను పలు విధములుగా
 వ్రాసి, భక్తులకు ఉపకారముచేసియున్నారు.

2] శక్షర (విశ్వకర్మ) పూజ :

భగవంతునికి ఒక ఆకారమును కల్పించి ఆ విగ్రహము
 నకు పోడకోపచారాదులతో చేసెడిదే ‘పూజ’ అనబడును.
 ఈ పూజలో గంధ పుష్పాంకులు, కొబ్బరికాయ,
 బెల్లము అభిషేకార్థమైన పాలు, పెరుగు, సీళ్ళు, మహానివేద
 నాదులు అవసరములని అందరూ ఎత్తింగిన విషయమే. ఇది

భాష్యమైన పూజ. దీనిని విగ్రహాధన అనియు అనుచుందురు. అర్చమూర్తులకు ఇట్టపు పూజా పురస్కారములు జనుపబడునుండును.

3] శశ్వర (విశ్వకర్మ) జపము :

జపమనగానే ఒక మంత్రమును తీసినొని దానిని ధ్వని వచ్చునట్టు గాని, లేక మునినాలుక కదలునట్టు గాని లేక మానసికముగా కాని చేయునట్టిదని అందఱకు తెలిసిన విషయమే. ఈ జపములో ఒక దేవతయు, ఆ దేవతకు సంబంధించిన ఒక మంత్రమును ఉండితీరపలయును. ఆ దేవతాస్వరూపమును ఉచ్చరించేడి ఒక ధ్వని లోకము కూడ ఇందు ముఖ్యమే. గాయత్రీ ధ్వని లోకము, గాయత్రీ మంత్రము మనకు తెలిసినట్టివే. ఇంకను “నమఃశ్శివాయ” అనునది శిన మంత్రమనియు, “ఓం నమో విశ్వకర్మణే” అనునది విశ్వకర్మ మంత్రమనియు “ఓం నమో నారాయణాయ” అనునది విష్ణు మంత్రమనియు కూడ ఆ యూమంత్రాపాసకులు ఎతుంగుదురు. పీటిలో “ఓం నమో విశ్వకర్మణే” అనునదియు, “నమఃశ్శివాయ” అనునదియు, యజుర్వేదము నందు మనకు అగపడును. నాశాయణ మంత్రమేమో నారాయణ మనెడి ఆరణ్యక భాగమున వినపడును. ఇంకను అనేకములైన మంత్రములు అనేక దేవతలను గూర్చి ప్రసిద్ధములై యున్నవి. కొన్ని మంత్రములు (శ్రీవిద్యలో) బీజాత్మక సహాతములై కూడ ఉన్నవి. ఇంత ఏల? మనకు

“మంత్ర మహాదధి” (మంత్రములకు సముద్రము) అని ఒక గ్రంథమే కలదు. అందు వందల సంఖ్యలో మంత్రములుండును. వాటివలన మానవులకు ఆ యూ కోరికలు తీరగలవని చెప్పాచుందురు. మంత్ర జపమనగా ఒక దేవుని యొక్క నామమును జపించుట అనీ తేలిన సారాంశము. జగత్కుర్త అయిన శశ్వరునికి (విశ్వకర్మకు) ‘బంకారమే’ (ప్రణావమే) నామధేయమని వేదములేకాక, పతంజలిమహర్షియు “తస్య వాచకః ప్రణావః” అని తన యోగశాస్త్రములో చెప్పియున్నాడు. ఆ ప్రణావమును జపించి దాని అర్థమును భావించి జీర్ణింపచేసికొనవలెననియూ ఆ మహర్షియే తరువాతి సూత్రములో “తజ్ఞపః, తదర్థ భూమనా” అని చెప్పియున్నాడు. కనుక ప్రణావము కాని ప్రణావముతో కూడిన ఏ మంత్రమును గాని దాని అర్థమును భావించుచు, జపించిననే ఘలమునిచ్చును గాని కేవలము పెద్దవులపై అతురములను దొరలించిన చాలదని జపము చేయువారు గ్రహింపవలసి యున్నది. అర్థభూమన చేయుటకు మనోబుద్ధులయొక్క ఏకాగ్రత, నిర్గులత్వము అత్యవసరములని జపము చేయువారు మఱువకూడదు.

4 శశ్వర (విశ్వకర్మ) ధ్యానాదులు :

ధ్యానమనునది “విశ్వకర్మ భగవాను”నికి మిక్కెలి ఇష్టమని దిగువ నుడామారించేసి సంప్రదాయ కోకము చెప్పాచున్నది.

“ధ్యానప్రియో విశ్వరూప, జలధారా ప్రియజీవః,

అలంకారప్రియో విష్ణుః, నమస్కారప్రియో రవిః.”

అనగా “విశ్వకర్మ”కు ధ్యాన సమాధులనిన ఇష్టము. శివునికి జలాభిషేకమన్న ఆసక్తి. అందుకే మనము రుద్రాభిషేకములు చేయచుండుము. విష్ణుదేవునికి బొహ్యలంకారములన్న ప్రీతి. ఇక స్తుతి భగవానునికేవో నమస్కారమన్న ఇష్టమట. అందుకే ఉదయించు సూర్యునికి మనము నమస్కారములు చేసి ఇయున అనుగ్రహమును సంపాదించు చుండుము. ఈ కోకము ఇటీవలి కాలమున ఇట్లు ప్రచారమసుచున్నది :

“అలంకార ప్రియో విష్ణుః, జలధారా ప్రియ జీవః,

నమస్కార ప్రియో భానుః, బొహ్యర్షో భోజన ప్రియః”

“విశ్వకర్మ” దౌనము భోజన ప్రియుడైన బొహ్యమని కీయబడినదన్న మాట.

అష్టాంగ యోగములో 1) యమము 2) నియమము 3) ఆసనము 4) ప్రాణాయామము 5) ప్రత్యాహారము 6) ధారణ 7) ధ్యానము సమాధి అని ఎగ్గిలిడి భాగములు కలవు. వీటిలో 7వది ‘ధ్యానమన్న’ మాట. ధ్యానమనగా ఒక దేవుని దొయ్క బొహ్యంత స్వరూపములను గూర్చి చింతించుట లేక భావన చేయుట అన్న మాట. పూజ, అర్చనాదులు మన ఇంద్రియములతోను, వాళ్ళతోను, చేతులతోను చేసేడి కార్యములు. ధ్యానమనునది పరమాత్మ స్వరూపమును, మనో బుద్ధులను ఏకాగ్రపరచి చేసేడి చింత

నము లేక మననము. ఇది సాకార ధ్యానమనియు, నిరాకార ధ్యానమనియు రెండు విధమణుగ నుండును. సాకార ధ్యానములో భక్తునికి ఇష్టమైన దేవత యొక్క స్వరూప మును మనో స్తుతమునకు అగపతునట్లు ధార్మికంపవలయును. నిరాకార ధ్యానములో నిష్టాభేదు, అ రుడు అయిన భగవంతుని యొక్క అనగా పరమాత్మ యొక్క సచ్చిదానంద స్వరూపములను ధ్యానించుట జరుగును. అప్పుడు శుద్ధమైతన ము మాత్రమే మనస్సును లక్ష్యమగును. అనగా విషయమగు నన్నమాట. అప్పుడు మన మనస్సు ఇతర చింతనలు లేక సచ్చిదానందము-నందు లీనమై ఉండును. ఆ సమయమున ఇది మనస్సు, ఇది భ్యోయ వస్తువు, ఈ జరిగేకి క్రియ ధ్యానము అనెడి త్రిపుటి యొక్క పరిజ్ఞానము ఉండును. ఈ త్రిపుటి యొక్క పరిజ్ఞానము తోలగి అఖండ మైన పరమాత్మ స్వరూపమే తాసుగా నిలిచినచో దానిని ‘సమాధి’ అందురు. ఇట్టి సమాధిలో ఆహార పాసీయముల యొక్కగాని, గాలి, వెలుతురులయొక్క గాని అవసరము లేశమాత్రమైనను లేకుండ ఏంట్లే తరబడి పరమ సమాధి మగ్గమైయున్న తల్లి మన రాజుపాలెం బాలయోగిని “నాగ శేషమాంబ”గారు చెప్పుతగినది. పూజింపతగినది. స్వరీంపతగినది కూడా. ఈ తల్లి వర్తమాన కాలమునకు చెందినదై మనందరిచేత చూడబడి, మన మనోరథములను పండించి, ఇటీవలనే సజీవ జీవములతో శాశ్వేత సమాధిలో ప్రవేశించినది. ఆట్టి సమాధి పొందిన యోగికి సంసార బంధ

ములు వాటంతట అవియే తెగిపోవును. అతనికి పునర్జన్మకు వచ్చేడి కర్మశేషమేదియు ఉండడు. ఆ స్తితినే “అమృత త్వము లేక మోత్సము, నిర్వాణము, అపునరావృతి” మొదలైన పదముల చేత పేర్కొనుచుండురు. ఈ స్తితి అందరికీ సాధ్యము కాదనియే విశ్వకర్మ సూక్తము “నతం విదాధ” అని జాలిపడినది. బ్రహ్మముగారు “తనలోన నున్న తత్త్వమెవ్వరు తఱచి కసరన్నా” అనియు, “వెదకితే కసపడని వస్తున్న ఎక్కుడున్నదో చూడరా” అనియు అన్నారు. ఇవి వేదవాక్యముల వంటివే. ప్రతిష్ఠ సూక్తమేమో ఆతని నెఱింగిననే మోత్సమని “తమేవం విద్యా నమృత ఇహ భవతి” ఆ పరమాత్మ నెఱింగిననాడు అమృతస్తితి కలుగునని తెల్పినది. సర్వ మానవులు పొందవలపిన పరమ లక్ష్మీము, గమ్యము, పరమపదము ఇదియే. అష్టాడే మనకు “విశ్వకర్మ మయం జగత్” అఱు విశ్వకర్మ విశ్వరూపము గోచరించినట్లు!

విశ్వకర్మ తత్త్వ పాపు ఖ్యాము

వైదిక వాజ్ఞాయ చరిత ప్రాసిన (The History of vedic literature) “మేకడోనాల్డ్” పండితుడు వైదిక దేవతలలోనికెల్లా “విశ్వకర్మ” అగ్రగణ్యడనియు, అయిన పేర వెలసిన రెండు సూక్తములలోను, ఇతరత్రాకల “విశ్వకర్మ” మంత్రములలోను ఆ దేవచేపుని ప్రభావము, సృష్టిక రూత్యము మొదలగు విశేషములు సత్యసమ్మతము,

గాను, వృదయాకర్షుకముగాను ప్రవచింపబడినవని ప్రశం సించుటయేగాళ “విశ్వకర్మ సూక్త” మంత్రములను పెక్కింటిని ఉదాహరించినాడు కూడా. ఆయనకు పూర్వులైన, ఆంగ్లేయులగు వేద పండితులు కూడ ఆపని చేయుటంబట్టియే “మేక్ డోనాల్” వారి సంప్రదాయమును అనుసరించి “విశ ర్మ తత్త్వము” నెఱింగి అట్లు వివరించియున్నాడు. ఇట్లి ఐశ్వర్యకర్మ తత్త్వము” శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు నందలి “మహదేవో విశ్వకర్మ మహాత్మా... రమ్యతాసే భవన్తి” అన్న మంత్రములో అద్భుతముగా వివరింపబడినది (చూడుము- వివ పుట).

దీని అర్దమును పూర్వు గ్రంథమున మనము గమనించియే యున్నాము. సర్వజీవుల యొక్క వృదయముల యందు ప్రకాశించడి దేవుడు “విశ్వకర్మ”యే. బుద్ధిమంతులగు నెవ్వురు తమ మనోవాక్ బుద్ధులను యోగ మయములు చేసినాని ఆ “విశ్వకర్మ తత్త్వము”ను అదియే సేనని తెలిసి కొనజాలెదనో- అనుభూతి పొందెకో, అట్టివారు అమృతులు కాగలదు. సమస్త వేదవాజ్ఞయములోను దీనిని మించిన మంత్ర మింకాకటి లేదని చెప్పాట అతిశయోక్తి కాదు. “విశ్వకర్మ సూక్త” ప్రకారము జగములను (జీవులను) సృష్టించి, ఆ ఉపాధులలో ప్రవేశించి, జీవస్వరూపుడై జగన్నాటకము నాడునది ఈ “విశ్వకర్మ”యే అని అధ్వైత సిద్ధాంతము, విశ్వకర్మ సూక్త.” అనుసారముగ ఈ మంత్రమున ప్రవచింపబడినది. కనుకనే జగత్ ప్రసిద్ధ వేదాంతాచార్యుడైన డా. సర్వేపలి రాధాకృష్ణన్ పండితుడు లండన్ ఆక్స్

ఫక్క విశ్వవిద్యలయములో మొట్టమొదటగా చేసిన ఉపన్యాసమున ఈ మంత్రమును ఉదాహరించి దాని ప్రభావమును వేనోళ్లు కొనియాడినాడు.

No 6 బవుమాన గ్రహితయు, ప్రపంచ మహాకవియు, శాంతినికేతన విశ్వవిద్యలయ నిర్మాతలు అయిన రవీంద్రనాథ్ రాగూర్ గా ఈ శ్వేతాశ్వతరోపనిషద్గుంత్రమన్నచో ప్రాణములు లేచివచ్చును. తన తాత్త్వికోపన్యాసముల యందు ఎన్నితాపులనో “ఓ నిఖల జనగణ మనస్సుస్నేక్షప విశ్వకర్మ” అని సంభోధించుచు ఆ దేవదేవుని మహిమను హృదయ స్థితుడైన ఆయన తత్త్వమునూ ఉగ్రడించుచుండును. ఆయన వలెనే ఆయన శిష్యులైన వంగదేశస్తులు కూడ ఈ మంత్రమును తరచు వాడుచుందురు. ఇంత ఏల? ఇటీవలి అరవింద యోగిందుడు కూడ ఈ “ఏషదేవో విశ్వకర్మ” అను మంత్రమునెడ గాఢ భక్తి విశ్వాసములు కలిగియున్నాడని ఆయన భఘుళ రచనల మూలమున తెలిసి కొనగలము. అరవిందుని గీతా వ్యాఖ్యానాదులలో ఈ అంశమును పసిపట్టగలము. గాంధీ మహాత్ముని శిష్యుడైన వినోభాభావే మిచుకూడ ఈ. మంత్ర ప్రభావము పడినట్లు ఆయన గీతా ప్రవచనములు చెప్పాచుండును. ఈ విధముగసత్క్యద్రష్టలెనవారందరూ “విశ్వకర్మ తత్త్వము”ను గ్రహించియే ఆచరించియే ధన్యులైనారు. “శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు ఈ మంత్రమును కలిగియుండుటచేతనే, ఉపగిషఠులలో రాజవంటి డైవది.

మహా శిల్పేపనిషత్తు

ఓం సహస్రా వపతు. సహస్రా భునక్తు. సహస్రర్వం
కరవావహై. తేజస్వీ నావధీత మస్త. మా విద్యమావహై.
ఓం శాంతి శ్యాంతి శ్యాంతిః.

అథ మహాశిల్పేపనిషదం వ్యాఖ్యా స్వామః । సకల
నిగమాగమసార పారగం పరిషక్ష్య భార మాచార్వం
ప్రణమ్య శాత్రుః పరిపుచ్ఛతి । భగవన్! మే మహాశిల్పత
రహస్యం బ్రూహీతి । తగ్గం సహశోవాచ । అషోరణీయ
స్నేహతో మహీయ దతో న వేదితుగ్గం శిల్పరహస్యగ్గం
శక్తిః । భవ తస్మాత్మావధానః । వాజ్ఞనోఽగోచరాతీ
తాఅనంత ది తేజో మయో నితో నిర్వికల్పో నిరంజనో
నిరాభ్యాతో శుద్ధో దేవ ఏకః పరబ్రహ్మ విరాజతే । స ఏవా
భాలాజాణ కోటీనాం మూలబీజం భవతి । తస్మా స్నానిష్టే
యోఽస్తి కళ్చిత్ । స నిరాకారోఽపి సాకార త్వం విధత్తే ।
నిరాకార సాకారావస్య నైసర్గికే వర్తేతే । జగదుదయ
కారణం తన్నునో జాయతే । మంకల్పో త్సర్వం జగ
త్సంకల్పితం భవతి. తదైవం ప్రాణభ్యతే జగచ్ఛిల్పమ్ ।

య ఇమా విశ్వా భువనాని జహ్నమ్మహి ర్వోతా నిష
సాద పితా నః । స ఆశిషా గ్రదవిణ మచ్ఛమానః పరమ
చ్ఛవో వర ఆవిషేశ । విశ్వాని సృష్టయవన ప్రశయ రూపాణి
కర్మాణి యస్యాసా విశ్వకర్మ భవతి । యస్మీన్నిదం సర్వం

భువనం జిజాన | యస్త్ర్మా దిదం సమస్తగ్ం సంకల్పరూపం
 శిల్పం ప్రకల్ప్యతే | స విశ్వకర్మా పరమాత్మా భవతి | ఆది
 శిల్పకృతుత స్న భవతి | మనసా యత్ సృజ్యతే విశ్వకృద
 స్తత్మర్వగ్ం శిల్పమేవ భవతి | య త్తద్విధాన మనుబూ
 హీతి థాత్తేణ పుష్టా దేశికస్న పున రువాచేతి | యదా
 యదా పరబ్రహ్మణ స్సంకల్పదయో భవతి | త్తదైవామం
 కారః ప్రజాయతే | తస్త్ర్మాత్మం చ భూతాని | భూతేభ్య
 ఓషధయ స్నర్వే | తేభ్యేఉన్నం | తతః స్తావర జంగమః
 ప్రపంచో భవతి | కారణం భవత్యత్త్త్రే చోపాదాన మాకాళా
 దీని | అఖండోఉపి దీవ్యతేఉయమేవ హృతోఽశేషు పరి
 చ్ఛిన్నో జీవత్వేన | వ్యాప్తోతి చాకాశవత్సర్వమ్ | అలం
 చకార నక్కత్రాదిభి రాకాశమ్ | శైలకానవ గ్రుమాదిభిశ్చ
 వసుంధరామ్ | నానార్థభాజం వాచగ్ం శిల్పవిచిత్ర సుందరా
 మకరోత్ | ఏవ మేవాలంకృత వాస్పదార్థాణోవై సర్వాణి |
 సర్వమే తద్వనతి విశ్వకృదశ్శోపమ్ | యదా తదా భవజ్ఞగ
 ద్విజ్ఞానశూన మ్ | సోఉకామయతా ఇంగ్నం పంచాస్యం |
 త్తదై వావిరా త్రైవుత్తైయ తస్యైవ తేజోఽంశా దభవన
 బ్రహ్మశో మన ర్మయ స్వప్తా శిల్పి విశ్వజ్ఞ ఇతి పంచ |
 తా నేవగ్ం హావాచ విశ్వకర్మా | ప్రవర్తయత లోకర
 పంచకర్మాభి రితి | ప్రవర్తత ఇత్యైతేః పంచభి రీతి ప్రపంచో
 భవతి | యజ్ఞ ఏవేడం కర్మ, యజ్ఞః కర్మాన్వా ప్రశుతత తద్వాథా
 సలపీ, స్థితి, లయ, తిరోధానానుగ్రహ రూపాణీతి | ఏ

తేవునత్యేవం విశ్వకర్మణ శ్చిల్పమ్ | కుర్యాదేవమేవ చ
 లోకస్య | దాతారో భవత్తు జ్ఞానస్య, విజ్ఞానస్య చ శిల్పినః |
 అధిష్టాతాహం కర్మణ స్నాకలస్య యజ్ఞ రూపః | విలసిత మేవం
 మయైవ జగచ్ఛిల్పస్య కొశలమ్ | గుహ్యమిద మథ్యాత్మన్ము |
 రహస్యం భవతి ప్రాణినా మజ్జేయమ్ | తదేత ద్వివృణుత
 వివృణుత లోకస్య | ప్రస్కలపుయత యజ్ఞగం శిల్పేన |
 శిల్పేనై వేద ముపబృంహితమ్ | యజ్ఞో భవతి లోకానాం
 నిక్రిశేయనే | సిథ్యేరన్ వివిధాన్యపి కార్యణి | భవతి చ త
 న్మానావిధ శిల్పబహుళమ్ | శిల్పాదృతే కించి తుప్తమితి
 నోచ్యతే నోచ్యత ఇతి | తతోఽవశ్యం విస్మజత విస్మజతో
 పకరణాని జ్యేష్ఠాః | అభ్యర్థనీయోఽహం యజ్ఞేనై వ
 లోకస్య | తాన్యేవం వేదికుణ్ణ రథపాత్రా దీన్య భూయిష
 యత | కారయతాధ్వరాన్ స్తుర్వరహి | లోకైరనుశ్రుతి మితి |
 ఏకై కస్త్య కైతోఽధ్వరుత ఇతి వేదస్య | తప్రాధర్వణ శ్చిల్ప
 భూయిష్ఠ మత్యానమ్ | రూపేష్టేవ ధ్యాయనై తద్దేవతమ్ |
 రూపమేవ తచ్ఛిల్పమ్ | తా స్యయో దారు శిలా తామ్
 చౌరణ్య వికారాణి | మృదాదీన్య ధమాని | యద్వస్త్యికం
 తద్వికారం తస్య | ఆయతనవస్త్రానై వై సర్వాణ్యపి దైవతాని |
 వవ మేవా పరాణ్యపి శిల్ప విలసితాని కర్మాణి | భవస్తీల్
 తాని చ మోక్షప్రదాస ప్రపద్యేరన్ సర్వకల్యాణాని
 లోకాః | సంచినుయా తుప్యాణ్య మేభి శిల్పేః | బ్రాహ్మణానా
 మేతథువతి శిల్పమ్ | యద్వి బ్రాహ్మణో భవేస్తు శిల్పితి |

అంబువిదేవు పునరాచార్య స్నర్వజ్ఞః । యదా యదా వహియతే లోకాదసార్వతర్మగం శిల్పరూపమ్ । తద్దైవా విన్మాయతే భగవాన్యశ్వర్ణు త్రునస్తేజనః ప్రకలాప్తి కారాన్ । తస్మాదేవప్రభాపతయ బుధయః ప్రభాయతే శిల్పవిభవః । తేభ్య ఏవ పారంపర్యగం సమాగతం భవతి శైలికమాచార్యత్వం చ । దేవానామహాచార్య స్నావు విభ్రాజతే మహాన్తః । నిరుక్తాతే భవత్యదికర్తారో లోకప్రవర్తకాః । తద్వివిధమేవం శిల్పం దైవం మానుషం చేతి । నాభానేదిష్టాదీ న్యత్రుప్తప్రథమాని । అన్యాని మాను షాణితుచ్యతే । దేవమూర్తి దేవాయతనేష్ట్యదికం భవతి స్వం దైవమతి విచిత్రం శిల్పమ్ । మానుషం చైషం భవతి శస్త్రాస్త్రం లోన్త్రమాల ప్రాపాద వాప్యభరణాదినీతి । తమోరేవం శిల్పమోర్భవత్తి వాగ్శ్వరీమేర్యాకీ ను పకడాని । ఏభోణ్యదశభ్య ఏవక్రియతే సర్వం వైవిచిత్రగం శిల్పమ్ । అతశ్శైలపుమూలానిసర్వాణి । పూజనీయానిసర్వేషామామతో భవత్తిష్టి శిల్పమి । ఏథిస్నథం జీవేయుల్లోకాః । ఏథిలాత్ముయాశ్శైలికేయసం । ఏథిర్భవత్తిజగత్తిచత్తుష్టుస్తి । ఏథిపూజ్ఞానేట్రతేధసప్తపతయశ్చ । ఏథిపూర్ణం భవత్యానందంచ । ఏథిర్భుముక్షవః ప్రాపున్వత్తిమోక్షమ్ । ఇత్యైత్యము భవతి శిల్పమ్ । శిల్పగంహస్తిస్నధిగమ్యతే । తస్మాజ్ఞాత్మర్జనం భవతి శిల్పమ్ । యజ్ఞాభవతుశిల్పమ్ । శిల్పంతైభతుయజ్ఞః । పుణ్యం భవతుశిల్పమ్ । జ్ఞాకం భవతుమిజ్ఞానం చ శిల్పమ్ । లాక్షం భవతు

వై దికం చాపి శిల్పమ్ | బ్రాహ్మణానా మేవేదగం శిల్పం
భవతు | తత్త్వం భవతి శిల్పమ్ | రహస్యం భవతి శిల్పమ్ |
జగత్పుర్వం శిల్పమేవ భవతి | తదేవ విశ్వ వర్ధకం భవత్త్వం త్వ్య
సనిషత్తు | ఓం సహనా వవతు | సహనో భునక్తు | సహ
పీర్యం కరవావై | తేజస్వి నావధిత మస్తు | మా విద్యిమా
వహై | ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః |

— (ఇతి యూజసూధర్వణా మహాశిల్పపనిషత్తుమాప్తా)

తా॥ వేద వేదాన్తములను చదివి పరిపక్వ బుధియైన
గురువునకు నమస్కారించి శిష్టు డో స్వామిా, నాకు మహా
శిల్పతత్త్వము నెఱి, గింపుమని కోరగా, ఆ ఆచార్యుడు ఇట్లు
ఉపదేశించుచున్నాడు. అణువు కొండె అణువును, మహాత్మ
కొండె మహాత్మను అగు శిల్పరహము ము నెఱుంగుట అంత
తేలికకాదు. క్షనక సావధానుడవు క్రమమై. మాటకు, మనస్సు
నకు అందక, తేజస్వరూపుడును, నిత్యుడును, నిర్వికల్ప
డును, నిరంజనుడును, నిరాభాతుడును, కుఠుడును అగు
పరబ్రహ్మము ఒక్కడే ప్రకాశించుచున్నాడు. ఆతడే సకల
బ్రహ్మండములకు మూలమైన విత్తనము. అతనికండె భిన్న
డీంకాకడు కావరాడు. అదియోక మహాశక్తి అన్నమాట.
అత డాకారము లేనివాడయ్యము, రూపములను తాల్చు
చుండును. సాకారత్వ నిరాకారత్వము లాతనికి సహజములు.
జగముల పుట్టుటకు, కారణములైన సంకల్పము లాతనికి కలు
గుట తోడనే జగము లేర్పుడుచున్నవి. సంకల్పములనేడి ఉప
క్రరణములతోనే జగచ్ఛిల్పము ప్రారంభింపబడినది.

ఎవడు ప్రశ్నయ కాలమున సమస్త బ్రహ్మగ్రంథములను తనయం చూచుతిగా వేసినొని, హరించి, అతీంద్రియ ద్రవ్యమై, మనకు తండ్రియై యుండెనో, అత డాశీర్వాద రూపముచే జగద్రూప ధనభోగమును టోరి శరీరుల హృదయ పద్మములందు జీవరూపుడై ప్రవేశించెను. ఆ దివ్యశక్తి, సృష్టాయిది విశ్వ (సర్వ) కర్మలకు కారణమైనందున “విశ్వకర్మ” యని వేదములందు వేరొక్కనబడినాడు. ఎవని యందీ విశ్వము జన్మించెనో, ఎవనివలన సంకల్పరూప శిల్పముదయించెనో, ఆతడే “విశ్వకర్మ పరమేశ్వరుడు”గా వెలుగొందెను. ఆతడే ఆదిశిల్పకర్త అగుచున్నాడు. ఆతని మనస్సుచే సృజింపబడినదంతయు శిల్పమే అగుచున్నది. ఆ శిల్ప విధానమును పూర్తముగా సెలవీయుడని యడిగిన శిఖ్యనకు మఱల ఆచార్యు డిట్లు పలికేను.

ఎప్పుడా “విశ్వకర్మ”కు జగత్స్థుషి చేయవలెనను సంకల్పము కలుగునో అప్పాడే అహంకార తత్త్వ మేర్పడం చున్నది. దానివలన ఆకాశాది పంచభూతములు, వాటి నుండి ఓషధులు, వాటినుండి అశ్వము, దాని నుండి స్తోవర జంగమ రూప ప్రపంచము కలుగును. దానికి ఉపాదాన కారణము, ఆ కాశాది భూతపంచక మే. ఈ పరమాత్మ అథిండ స్వరూపుడైననూ, ప్రాణల హృదయములందు పరిచ్ఛిన్నడుగాను, జీవరూపుడుగాను వెలుగుచున్నాడు. అతడు ఆకాశమువలే అంతట సిండియుండువాడు. ఆ డేఫ్రషు సూర్యచంద్ర సక్క త్రములచేత ఆకాశమును, కొండలు; నదులు; అడవులు;

సముద్రములు; అనువానిచేత భూమిని, అనేకార్థాలంకారాదులచేత వాక్కును, అలంకరించెను. ఇట్లే అన్ని వస్తువుల నాతడు శిల్పసుందరులుగా చేసినాడు. ఇది అంతయు ఆ “విశ్వకర్మ దేవుని” శిల్పమే ఈ జగము విజ్ఞాన శూన్య ముగా ఉన్నప్పుడు “విశ్వకర్మ” తాను అయిదు ముఖములు కలవాడై అవతరించెను. పంచముథావతారుడైన అతని తేజము నుండి మను, మయ, త్వయ్య, శిల్ప, విశ్వజ్ఞ లనెడి పంచబ్రహ్మ లుదయించినారు. వారిని ఆ జగత్తీత “మారు అయిదు కర్మలచే జగత్తును ప్రవర్తింపజేయుదు. ఈ పంచ కర్మలచే ప్రవర్తించుచున్నది కాననే ఇది ప్రపంచమగు చున్నది. సృజించుట, పోషించుట, లయింపజేయుట, అంతర్భాసము నొందించుట, పునస్సులపైకి అనుగ్రహించుట అనెడి పంచకర్మలు నావలననే ప్రవర్తించుచున్నవి. ఇట్లే శిల్ప బ్రహ్మలగు మారుకూడ సృజింపుడు. జ్ఞాన విజ్ఞానములకు దాతలు కండు. సమస్త కార్యములకు యజ్ఞరూపుడనైన నేనే అధిష్టాత నగుచున్నాను. నాచేతనే ఈ జగచ్ఛిల్ప కౌశలము ప్రకాశించుచున్నది. ఇది అంతయు అధ్యాత్మికమగు రహస్యము. ఇది సామాన్య ప్రాణులు తెలియజాలనిది. దీని నంతయు లోకమునకు చక్కగా వివరింపుడు. శిల్పముచేత యజ్ఞములను కల్పింపుడు. శిల్పముచేతనే యజ్ఞమంతయు పృథివీ నందుచున్నది. లోక కాల్యాణము కోసమే యజ్ఞము. మారు సర్వ శిల్పకార్యములను సిద్ధి పొందించెదను గాక్క! ఆ యజ్ఞము వానావిధ శిల్పములచేతగాని వృద్ధికాదు. శిల్ప

రహితమైనదేదియు యజ్ఞమని చెప్పబడదు. ముమ్మాటికీ చెప్పబడదు. యజ్ఞము చేతేనే సేను లోకమునకు అర్చింపదగినవాడ నగుచున్నాను. ఆ యజ్ఞాపకరణములగు వేదికలను, కుండములను, రథములను, ప్రాతాములను రచింపచేయుడు. సమస్త యాగములను లోకములచే చేయింపుడు. మిాలో ఒకొక్కరు ఒకొక్క వేదమునకు అధ్యాత్మలు. వేదములలో అథర్వణము శిల్పము సెక్కువగా బోధించును. మంత్రముల చేతనే రూప నిర్మణము జరుగవలయును. ధ్యాన యోగముచేతనే రూపదర్శనము సాధ్యము. కాన తూపమును ధాన మనసరీంపవలయును. రూప మనగా శిల్పమే సుమిా రూపము లన్నియు ఇనుము, కొయ్యి, రాయి, రాగి, బంగారు. మేందలగువాటిచే చేయవచ్చును. మట్టి మున్నగువాటితో చేయబడునవి అథములు. దేవతలందఱు ఆలయములు గలపారు కావలెను. ఇట్లే ఇతర శిల్పకర్మలనూ అని తెలియవలెను. ఈ శిల్పకర్మలన్నియు మోత్త ప్రదములగుచున్నవి. వీటిచే లోకములు ఎల్ల జీభములను పొందుచున్నవి. వీటిచే ప్రైణ్యముల నందవచ్చును. ఈ శిల్పకర్మలను బ్రాహ్మణులే చేయవలెను. శిల్పము సెఱుగనివాడు బ్రాహ్మణము కాజాలడు”.

అని ఆచార్య డిట్లు మరల చెప్పబూనేను. ఎప్పుడు శిల్పధర్మము ఈ లోకమున నశించుచుండునో, అప్పుడప్పుడు భగవంతుడగు “విశ్వకర్మ” తన తేజస్సుచేత ఆత్మప్రతిబింబ మూర్తుల నవతరింపజేయుచున్నాడు. ఆ “విశ్వ

కర్ను” వలననే శిల్ప స్వాములగు బుషులు, ప్రజాపతులు పెక్కాండ్రు జన్మించిరి. వారి పరంపరను బట్టియే శిల్ప ధర్మము, ఆచార్యత్వమును వచ్చుచున్నది. ఆ మహాత్ములే దేవతలకు సైతము ఆచార్యులై ప్రకాశించుచున్నారు. లోక ప్రపాఠకులగు ఆది శిల్పకర్తలు ఏరే. ఈ శిల్పము దైవము, మానుషము అని రెండు విధములు. నాథానేదిష్టాడి శిల్ప ములు దైవములు, తక్కినవి మానుషములు. దేవతా విగ్రహ, దేవాలయ యజ్ఞాదికముగు సమస్తమును దైవ శిల్పము. ఇనన్నియు మిక్కెలి ఆశ్చర్యకరములు. శత్రుములు, అత్రుములు, నాగభ్యా, యంత్రములు, భువనములు, బౌవులు, ఆభరణాదులు మానుషములు. ఈ రెండు రకముల శిల్ప ములు చేయుటకును కుంపటి, నాగలి మొదలగునవి ఉపకరణము లగుచున్నవి. ఈ పది రకముల సాధనముల వల్లనే విచిత్రమైన శిల్పమంతము చేయబడుచున్నది. కావున సర్వమునకు శిల్పమే మూలము. అందుచేతనే ఎల్లరకు శిల్ప ములు పూజార్థము లగుచున్నవి. ఈ శిల్పముల చేతనే సమస్త లోకములు బ్రతుక్జాలుచున్నవి. వీటిచేతనే సమస్త శుభములను పొందుదురు. వీటిచేతనే జగములు, కన్నలు గల వగుచున్నవి. వీటిచేతనే బ్రహ్మలు, స్ఫపతులు పూజింపబడుచున్నారు. వీటిచేతనే ఆవందము కలుగుచున్నది. మోక్షపేక్షగలవారీ శిల్పముచేతనే ముక్క నందుచున్నారు. ఇట్టి శిల్పము అత్యాశ్చర్యకరమని చెప్పబడుచున్నది.

కావున జగత్తుపై యంతయు శిల్పమే. యజ్ఞమును శిల్పమే. శిల్పము యజ్ఞమే. శిల్పమే పుణ్యము. జ్ఞాన విజ్ఞానములు శిల్పములు అగుగాక. లాక్ష పైదిక కర్మములు శిల్పములు లగుగాక. ఈ శిల్పము బ్రాహ్మణములకే అగుగాక. తత్త్వమును, రహస్యమును కూడ శిల్పమే అగుగాక. సమస్త జగమును శిల్పమే. ఆ శిల్పమే విశ్వప్రపంచాభ్యుదయముసు చేయుగాత మని ఉపసమత్తు పలుకుచున్నది.

— (విశ్వకర్మ బ్రాహ్మణ వంశాగము నుండి)

ఉపసంహారము

సారభూతమగు రెండు క్లోకములతో ఈ గ్రంథమును ముగింతుము.

“అహం శ్రీ విశ్వకర్మాస్మి, విశ్వమాపస్తతోఽస్మృహం, నాస్యతీష్టంచి ద్విశ్వకర్తః, విశ్వకర్మ మయం జగత్”.

తా॥ నేను సాక్షాత్కు విశ్వకర్మానే. పిమ్మట విశ్వమే రూపముగా గలవాడను అగుచున్నాను. లోకమున విశ్వకర్మకానిది వీదియునూ లేదు. జగత్తంతయు విశ్వకర్మమయమే.

ఈ క్లోకమున, మొదటి పాదములోని “శ్రీ” శబ్దమునకు ‘వేదము’ని అర్థము. “శ్రీ విశ్వకర్మ” అనగా వేదముల యందు వర్తింపబడిన “విశ్వకర్మ” అని భావము. ఇందుకు ప్రమాణము “సాహిత్య శ్రీ రమ్యతా సతామ్” అనడి వేద

వాక్యము. అనగా అమృతమయ్యైన శ్రుతికి “శ్రీ” అని పేరు కలదని భావము. ఈ విషయమును నిరంజనశ్రీగారు తన ప్రార్థనా లోకములో ఇట్లు పేరొక్కనినారు.

లోకో || శ్రీమైవ నిర్వుల విచిత్ర పథ స్నాతాం య
స్నంకల్ప సత్యకరణై రజుతాం విధాతా
హాతా నిజాత్మ నిచితాఖల లోకహాతోమే
తం విశ్వకర్మ పరమేశ్వర మానతోఽస్మి.

తా॥ వేదముల యందు నిర్వచింపబడిన లోకస్మప్తి మార్గములు కలవాడును, సత్యసంకల్పానులచేత జగత్తులకు స్మప్తించినవాడును, కడకు ఆ జగత్తులను తనలోనే ఆవుతిగా వేసికొని, లీనము చేసికొన్న హాతయూ అగు “విశ్వకర్మ పరమేశ్వరు”ని ప్రార్థించుచున్నాను. ఈ లోకమున విశ్వకర్మ సూక్తార్థము ప్రపచింపబడుట గమనింపదగి యున్నది.

“శృంగాంతు విశ్వే అమృతస్య పుత్రాః”
(ఆలకింపు డమృతపుత్రు లంద తెద్ది)

“యద్యాయత్రీ విశ్వకర్మ, ప్రసాదాసాదిత శ్వాఖః,
విశ్వకృద్విశ్వ రూపాఖ్య, గ్రంథ స్తాఖ్యం సమర్పితః.”

శ్రీ ప్రతానుసంత కృత

“విశ్వకర్మ విశ్వరూపము” సంపూర్ణము.

సవరణలం
(అగ్పదినవి మాత్రము)

పుట్ట	పంక్తి	ఉన్నది	ఉండవలసినది
9	10	శరుణః	వరుణః
11	17	దేవానం	దేవానాం
11	18	దీనికి	దీనిని
15	12	ఆధ్యాత్మిక	ఆధా త్మిక
25	8	మంత్రమును	మంత్ర మున
32	8	త్ర్వయంబకుడు	త్ర్వయంబకుడు
32	12	“విశ్వకర్మాయే”	“విశ్వకర్మాయే”
34	8	ఆత్మావలోకనము.	ఆత్మావలోకనము,
34	17	దిగ్దర్శ	దిగ్దర్శన
35	1	రోప	రూప
35	4	క్రియలను	క్రియలను
35	7	జగత్తు	జాగ్రత్తు
35	9	వాసదీయి	- వాసదీయ
38	3	మీ	నీ
38	16	పంచైడు	పంచైండు
44	20	వాచస్పతి	వాచస్పతిం
60	3	సప్తబుచాభి	సప్తబుషిభి
64	16	“త్వత్తూ తత్తూ కరణే”	“త్వత్తూ తత్తూ తత్తూ కరణే”
71	14	బుగ్యది	బుగ్యది

72	4	అదితి	దితి
72	4	ఇంద్రునితో సమానుడై న	ఇంద్రుని జయింపగల
72	6	గర్భములోని	ఆ మె గర్భములోని
73	13	జ్ఞానేంద్రియములను	జ్ఞానేంద్రియములను
81	16	సలీల	సలల
81	17	భూత్యాచర్తును	భూత్యాచరత్ను
83	2	“పజాపతిర్విశ్వకర్మ”	“పజాపతిర్విశ్వకర్మ”
83	18	సీటిను డి	సీటినుండి
85	13	ధృతుషు	ధ్రుతుషు
88	6	విధాతలను	విధాతలును
88	18	విభూతియే	విభూతియే
100	15	ముసలితసము	ముసలితసము
101	4	తెలియవలెను,	తెలియవలెను.
106	12	విశ్వకర్మ తనయు”	“విశ్వకర్మ తనయు”
110	16	గ్రుడ్డివాడై	గ్రుడ్డివాడై
113	1	ప్రారంభించనది	ప్రారంభించినది
113	4	ప్రత్యేకమైనది	ప్రత్యేకమైనది.
115	10	ధాత విధాత	ధాతా విధాతా
116	1	పరమ	పరమ
116	1	తాను సృష్టించిన.	తాను సృష్టించిన,
116	8	ఇష్టాని	ఇష్టాని
116	20	విధి	విధి
119	13	ఉత్సాహండును	పోవకుడును
127	12	జగత్త్వత్మమే	జగత్త్త్వత్మమే

129	1	ఆగోచరమే	ఆగోచరమేనీ
139	12	తనువః	తనువం
156	12	(దా వా	“ద్యావా
163	10	వా_	వాస్త
163	16	ఆరాధింపవలయునో	ఆరాధింపవలయునో
216	5	పరమేనోయిమన్	పరమేనోయిమన్
234	2	సకోఒసి,	సహోఒసి. బలమసి.
254	10	వై శ్వాసదేణ	వై శ్వాసరేణ
270	23	రుడే	కుమారుడే
272	23	కలవాడ్నన	కలవాడన్న
278	18	విశ్వజ్ఞ శ్చతి	విశ్వజ్ఞ శ్చతి
297	6	ప్రాహ్లాడేతుమలని	ప్రాహ్లాడేతుమలని
299	4	ప్రాచీన	ఆ ప్రాచీన
326	11	మిమాంస”	మిమాంస”
340	21	ముంత్ర	ముత్ర
341	17	అల్పకాల్పము	అల్పకాలము
351	18	జగత్కరణాను	జగత్కారణాను
371	23	విష్టాఖ్యమితి	విష్టాఖ్యమితి
390	18	అయిన	అయిన
391	23	విశ్వకర్మ సూ_క”	“విశ్వకర్మ సూ_క”
392	21	“శ్వేతాశ్వత్త రోపనిషత్తు	“శ్వేతాశ్వత్త రోపనిషత్తు”
393	10	గోచరాతీతాలనంత	గోచరాతీతానంత
415	13	కారయతాధ్వరాన్	కారయతాధ్వరాన్